

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

INSTYTUT BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

BIBLIOTHECA NOSTRA

RADA NAUKOWA

JAN MALICKI - przewodniczący (Uniwersytet Śląski), ANTONI BARCIAK (Uniwersytet Śląski), GIUSEPPE CATALDI (Università degli Studi di Napoli „L'Orientale”), ELŻBIETA GONDEK (Uniwersytet Śląski), JANUSZ ISKRA (Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach), MARIA ANNA JANKOWSKA (University of Idaho), ZYGMUNT KŁODNICKI (Uniwersytet Śląski), DARIUSZ PAWELEC (Uniwersytet Śląski), MIROSLAW PONCZEK (Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach), MARIA Z. PULINOWA (Uniwersytet Śląski), MIRCEA REGNEALĂ (Universitatea din București), IRENA SOCHA (Uniwersytet Śląski), AGNIESZKA STOPIŃSKA-PAJAK (Uniwersytet Śląski), WOJCIECH ŚWIATKIEWICZ (Uniwersytet Śląski), JACEK WÓDZ - (Uniwersytet Śląski)

REDAKCJA

JOLANTA GWIOŹDZIK – redaktor naczelny (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ), MARIA KYCLER - redaktor (Biblioteka UŚ), MARIUSZ PACHA - redaktor (Biblioteka Główna AWF), KATARZYNA BARAN - sekretarz (Biblioteka Główna AWF), JOANNA CHWAŁEK, DAMIAN ZIÓŁKOWSKI (Biblioteka Główna AWF), ANETA DRABEK (Biblioteka UŚ), AGATA MUC, BOGUMIŁA WARZACHOWSKA (Biblioteka Teologiczna UŚ), GRAŻYNA TETELA (Biblioteka Wydziału Nauk o Ziemi UŚ), MARTA KUNICKA (Biblioteka Wydziału Prawa i Administracji UŚ), HANNA LANGER, IZABELA SWOBODA (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ), MONIKA MOSZCZYŃSKA (Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej), IZABELA JURCZAK (Biblioteka Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu), HANNA BATOROWSKA (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), RADOSŁAW JEŻ (Katedra Rynku Pracy Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach), WESELINA GACIŃSKA (Universidad Complutense de Madrid) - tłumaczenie abstraktów

CZASOPISMO POWSTAJE PRZY WSPÓŁUDZIALE

SEKCJI BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
PRZY ZARZĄDZIE OKRĘGU W KATOWICACH

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ W WERSJI DRUKOWANEJ (REFERENCYJNEJ) ORAZ ELEKTRONICZNEJ

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

INSTYTUT BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

BIBLIOTHECA NOSTRA

ŚLĄSKI KWARTALNIK NAUKOWY

KSZTAŁCENIE UŻYTKOWNIKÓW
BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH

KATOWICE 2012

REDAKTOR TEMATYCZNY
MARIA KYCLER

REDAKCJA MERYTORYCZNA
Grażyna Wilk

REDAKCJA JĘZYKOWA
Rosa de Viña Carmona, Irina Lewandowska, Paulina Popławska, Joachim Weitz

REDAKCJA STATYSTYCZNA
Piotr Czajka

KOREKTA
Weselina Gacińska, Grażyna Wilk

WYDAWCA
Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
© Copyright by Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki
w Katowicach 2012

ADRES REDAKCJI
Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego
im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
ul. Mikołowska 72 A, 40-065 Katowice,
tel. 32 207 51 48, e-mail: bibliothecanostra@gmail.com

WERSJA ELEKTRONICZNA
<http://www.bibliothecanostra.awf.katowice.pl>, ISSN 2084-5464

REDAKCJA TECHNICZNA,
SKŁAD I ŁAMANIE
Firma Usługowa „VIOLETPRESS”

DRUK
Poligrafia AWF im. Jerzego Kukuczki,
ul. Mikołowska 72 C, 40-065 Katowice
Nakład: 230 egz.

Zapraszamy zainteresowane instytucje do zamieszczania informacji
o swojej ofercie na łamach Bibliotheca Nostra.
Kontakt: tel. 32 207 51 35, e-mail: bibl@awf.katowice.pl

ISSN 1734-6576

SPIS TREŚCI

KSZTAŁCENIE UŻYTKOWNIKÓW BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH

ARTYKUŁY • 10

Maria Bosacka *Biblioteka akademicka jako organizacja ucząca i ucząca się* • 10

Aleksandra Marciniak *Szkolenie użytkowników w polskich bibliotekach uczelnianych. Historia i współczesność* • 18

Maria Stachnik *Szkolenia biblioteczne w polskich i francuskich bibliotekach uniwersyteckich – próba porównania* • 29

Daniel Skwirut *Metodyka pracy bibliotecznej z czytelnikiem obcojęzycznym – od postulatów i oczekiwań w stronę praktycznych rozwiązań* • 40

Magdalena Janas, Renata M. Zając *Popularyzacja wiedzy naukowej i upowszechnianie kultury w bibliotece akademickiej* • 52

Aleksandra Kaszper *Przysposobienie biblioteczne w sieci bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1971–2010* • 65

Siobhán Dunne, Amanda Halpin *Developing an Online Tutorial to Support Information Literacy Skills Provision in Dublin City University* • 75

María Jesús Calderón Varona *Formación de usuarios en la Universidad Autónoma de Madrid: Biblioteca de Humanidades* • 84

Галина Иосифовна Колосова *Учебно-образовательный аспект деятельности отдела рукописей и книжных памятников: опыт работы Научной библиотеки Томского университета* • 93

Aleksandra Marciniak *Działalność dydaktyczna polskich bibliotek wyższych szkół niepublicznych* • 101

SPRAWOZDANIA • 110

Monika Moszczyńska *Sprawozdanie z konferencji „Gdzie jesteś czytelniku? Rola i miejsce biblioteki w strategii i działalności uczelni wyższej”* • 110

Renata Ćmiel *Pierwsza edycja Targów Książki w Katowicach* • 114

OMÓWIENIA I RECENZJE • 117

„Nowa Biblioteka. New Library. Czasopismo Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego”. „Nowa Biblioteka. New Library. Zeszyty Monograficzne Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego” (Bogumiła Warząchowska) • 117

WYDARZENIA • 122

BIBLIOTEKA AWF W KATOWICACH
MATERIAŁY • ZBIORY • WYDARZENIA

OMÓWIENIA • 126

Dziewiętnastowieczna lekkoatletyka w książkach Huberta Hamachera. Leichtathletik im 19. Jahrhundert. Geschichte und Statistik (Janusz Iskra) • 126

INFORMACJE • 133

Biblioteka AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach w 2011 roku • 133

Aktualny wykaz czasopism dostępnych w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • 136

Bazy danych dostępne w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • 140

NOWOŚCI W ZBIORACH • 141

Wykaz książek zarejestrowanych w Bibliotece Głównej AWF w Katowicach w I kwartale 2012 roku • 141

WYDAWNICTWA AWF • 168

Plan wydawniczy na 2012 rok • 171

CONTENTS

THE EDUCATION OF ACADEMIC LIBRARY USERS

ARTICLES • 10

Maria Bosacka *The academic library as an organization that both teaches and studies* • **10**

Aleksandra Marciniak *The education of the information users in the polish university libraries. The past and the present* • **18**

Maria Stachnik *The library courses in the Polish and French university libraries: an intent of comparison* • **29**

Daniel Skwirut *The methods of work with the foreign language reader – from postulates and expectations to the practical solutions* • **40**

Magdalena Janas, Renata M. Zając *The promotion of the scientific knowledge and culture in the academic library* • **52**

Aleksandra Kaszper *The library training classes in the University of Silesia library between years 1971 and 2010* • **65**

Siobhán Dunne, Amanda Halpin *Developing an Online Tutorial to Support Information Literacy Skills Provision in Dublin City University* • **75**

María Jesús Calderón Varona *The users' training on the example of the Library of Humanities, Universidad Autónoma de Madrid* • **84**

Galina Iosifovna Kolosova *The training and educational aspects of the old manuscripts department – the experience of the Tomsk State University Scientific Library* • **93**

Aleksandra Marciniak *The didactical activity of the non-public university libraries in Poland* • **101**

REPORTS • 110

Monika Moszczyńska *Report on a conference „Where are you, reader? The role and place of the library in the university's strategy”* • **110**

Renata Ćmiel *The Book Fair in Katowice the first edition* • **114**

DISCUSSIONS AND REVIEWS • 117

„Nowa Biblioteka. New Library. Czasopismo Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego”. „Nowa Biblioteka. New Library. Zeszyty Monograficzne Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego” (Bogumiła Warząchowska) • **117**

EVENTS • 122**ACADEMY OF PHYSICAL EDUCATION (AWF) IN KATOWICE****MATERIALS • COLLECTIONS • EVENTS****REVIEWS • 126**

The 19th century athletics in the books of Hubert Hamacher. Leichtathletik im 19. Jahrhundert. Geschichte und Statistik (Janusz Iskra) • **126**

INFORMATION • 133

Library of the Academy of Physical Education (AWF) in Katowice in 2011 • **133**

A current register of periodicals available at the Main Library of The Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (Biblioteka Główna AWF) • **136**

Data bases available at the Main Library of The Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (Biblioteka Główna AWF) • **140**

NEWS IN THE COLLECTION • 141

Books registered in the Main Library of The Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (Biblioteka Główna AWF) in fourth quarter of 2011 • **141**

AWF'S PUBLISHING NEWS • 168

The recent publications Release schedule for 2012 • **171**

KSZTAŁCENIE UŻYTKOWNIKÓW
BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH

ARTYKUŁY • 10

SPRAWOZDANIA • 110

OMÓWIENIA I RECENZJE • 117

WYDARZENIA • 122

ARTYKUŁY

MARIA BOSACKA

Biblioteka Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego

BIBLIOTEKA AKADEMICKA JAKO ORGANIZACJA UCZĄCA I UCZĄCA SIĘ

Powstanie społeczeństwa opartego na wiedzy stawia przed edukacją akademicką nowe zadania. Absolwent uczelni wyższej musi być przygotowany do ustawicznego, efektywnego samokształcenia. Biblioteka szkoły wyższej, będąc warsztatem pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej, staje się miejscem, gdzie studenci zdobywają umiejętności informacyjne. Postawienie użytkownika biblioteki w centrum zainteresowania jest podstawowym paradygmatem nowoczesnej pedagogiki bibliotecznej. Biblioteka powinna służyć jako baza źródłowa dla prac badawczych i innych rodzajów twórczości. Odbiorcą, a zarazem adresatem działalności bibliotecznej jest użytkownik informacji samodzielnie określający swoje potrzeby, oczekujący wskazania najszybszej drogi dotarcia do źródeł informacji. Współczesna pedagogika biblioteczna wskazuje na autonomię i kompetencje czytelnika. Zmieniają się też funkcje bibliotekarza. Miejsce poradnictwa i perswazji co do treści lektury zajmuje kształcenie użytkowników bibliotek w zakresie posługiwania się informacją (Pilch, 2005, s. 118). Chodzi o nauczanie czytelników umiejętności informacyjnych (*information literacy*), rozumianych jako zdolność określania indywidualnych potrzeb, sprawne poszukiwanie i skuteczne docieranie do pożądaney informacji, a także jej krytyczna ocena oraz wykorzystanie zgodnie z zasadami etyki (Information Literacy, 2011). Praca z czytelnikiem powinna polegać nie na dostarczaniu gotowej informacji, ale na nauczaniu samodzielności w tym zakresie. Wagę posiadania kompetencji informacyjnych dostrzegli ministrowie ds. szkolnictwa wyższego państw Unii Europejskiej na spotkaniu w Pradze w 2001 r., podkreślając w przyjętym komunikacie znaczenie *information literacy* w procesie kształcenia ustawicznego

w całym obszarze europejskiego szkolnictwa wyższego. W ślad za tym pojawiła się propozycja włączenia zajęć z *information literacy* do systemu punktów kredytowych ECTS Europejskiego Systemu Transferu Punktów Kredytowych (Deklaracja Bolońska, 2004, s. 33).

Niewątpliwie największe osiągnięcia w zakresie nauczania umiejętności informacyjnych mają biblioteki akademickie w USA. W 2000 roku w Association of College & Research Libraries (ACRL) opracowano dokument *Information literacy competency standards for higher education*, zawierający 5 podstawowych standardów i 22 szczegółowe wskazówki dotyczące kształcenia umiejętności informacyjnych (Information Literacy, 2011).

Biblioteki akademickie powinny pełnić wiodącą rolę w zakresie nauczania umiejętności informacyjnych i być pełnoprawnymi uczestnikami procesu dydaktycznego na uczelni.

Nowoczesna pedagogika biblioteczna wyzwala się z tradycyjnej metodyki pracy z czytelnikiem, poszukuje nowych form oddziaływań, przystosowanych do nowoczesnej organizacji i struktury biblioteki. Bierze też pod uwagę nowe tendencje w pedagogice pracy kulturalno-oświatowej i socjologii kultury, odwołujące się do ścisłego związku ze środowiskiem, dla którego biblioteka została powołana (Pilch, 2005, s. 120). Bez ścisłej współpracy bibliotekarzy, pracowników naukowych, studentów i administracji uczelnianej prawidłowe funkcjonowanie biblioteki jest zagrożone.

Najbardziej efektywna strategia nauczania umiejętności informacyjnych, według badań amerykańskich (D'Angelo, Maid, 2004, s. 212–217), polega właśnie na współdziałaniu, w którym bibliotekarze dostarczają studentom ogólnych wiadomości z zakresu *information literacy*, ze szczególnym naciskiem na gromadzenie i ocenę informacji z różnych dziedzin, a naukowcy koncentrują się na kształceniu umiejętności informacyjnych ściśle związanych z daną dyscypliną naukową.

Praca pedagogiczna w bibliotece akademickiej ma charakter działalności dydaktyczno-metodycznej – przygotowuje użytkowników informacji ale ma również na celu kształtowanie właściwych postaw i zachowań czytelnich. W tym miejscu należy wspomnieć o sposobach zbierania informacji oraz kształceniu postawy krytycznej wobec zebranych danych. Młodzi ludzie, przychodząc na uczelnię, mają najczęściej wyrobione pewne nawyki. W większości bardzo sprawnie poruszają się w środowisku cyfrowym, nie mają jednak oporów przed kopiowaniem prac bez podania źródła, beztrąsko włączając fragmenty cudzego tekstu bez oznaczenia granic cytatu cudzym słowem. Tzw. makdonaldyzacja uczelni wyższych sprzyja zachowaniom nieetycznym. Studenci, zmuszeni do podjęcia pracy zarobkowej, nie mają czasu na prawdziwe studiowanie, a pracownicy naukowci, przeciążeni zajęciami dydaktycznymi, często zatrudnieni na kilku etatach również działają w ciągłym pośpiechu i nie motywują swoich podopiecznych do rzetelności.

Student wpada do biblioteki tylko po to, aby odszukać zadany tekst i odbić go na ksero. Czasem nie musi nawet przychodzić do biblioteki – potrzebne materiały znajdzie w punkcie kserograficznym (Marcinkowski, 2008, s. 1). Autorzy brytyjscy zwracają uwagę na jeszcze inne zjawisko – minimalizm w szukaniu informacji. Studenci rzadko zaczynają poszukiwania od stron internetowych swych bibliotek, wolą wyszukiwarki typu Google, nie zwracając uwagi na jakość znalezionych tekstów. Jeśli już sięgają po licencjonowane bazy danych lub czasopisma elektroniczne, zadawają się abstraktami, nie czytając pełnych tekstów. Prowadzone przez nich poszukiwania informacji są pobieżne i prowadzą do miernych efektów (Godwin, 2009, s. 226). Rolą bibliotekarza jest eliminowanie takiego zachowania. Służą temu różne formy pracy z czytelnikiem, które można uporządkować według kryteriów:

- charakter komunikacji: formy werbalne, pogładowe, wizualne, audio-wizualne, synkretyczne;

- odbiorca: formy indywidualne, zbiorowe, zespołowe (Pilch, 2005, s. 119).

Do ciekawych wniosków doprowadziły badania metod nauczania umiejętności informacyjnych na Uniwersytecie Północnego Teksasu w Denton. Porównano efekty szkolenia tradycyjnego (wykład i ćwiczenia), online i łącznego (*blended*). Okazało się, że wszystkie te metody są równie skuteczne. Jednocześnie stwierdzono, że studentów cechował wysoki poziom umiejętności informacyjnych jeszcze przed przystąpieniem do kursu. Wynika z tego, że szkolenia muszą być zindywidualizowane, a ich program powinien uwzględniać kompetencje informacyjne zdobyte przez studentów już wcześniej w czasie nauki w szkole średniej (Anderson, May, 2009, s. 495–500).

Na polskich wyższych uczelniach kształcenie umiejętności informacyjnych odbywa się dwutorowo: z jednej strony są to szkolenia biblioteczne, z drugiej – przedmioty informacyjne o różnych nazwach, realizowane w ramach programów poszczególnych studiów (na części uczelni są one punktowane w systemie ECTS – mają 2 punkty). W tym miejscu należy odnotować zmiany terminologiczne – odchodzi się od określeń przysposobienie biblioteczne, szkolenia biblioteczne i bibliograficzne, podstawy informacyjne, zamiast nich przyjmuje się termin kształcenie w zakresie umiejętności informacyjnych (Konieczna, 2005).

Najczęściej spotykane na polskich wyższych uczelniach są jednak nadal szkolenia biblioteczne. Odbywają się one najczęściej w formie wykładów i ćwiczeń, często połączonych z prezentacjami multimedialnymi oraz wycieczkami po bibliotece. Największą słabością szkoleń jest ich ograniczenie czasowe – w ciągu jednego spotkania nie sposób przekazać studentom wiedzy z zakresu *information literacy* poza podstawowymi zasadami korzystania z biblioteki, jak regulamin, zaznajomienie z katalogami, stroną internetową biblioteki. Ponadto szkolenia często odbywają się w zbyt licznych grupach, a studenci rozpoczynający dopiero naukę na uczelni, nie przywiązują do nich większej

wagi. Szkolenia zazwyczaj nie obejmują studentów niestacjonarnych, chociaż doświadczenia bibliotekarzy organizujących takie zajęcia pokazują, że są one bardzo potrzebne i cieszą się dużym zainteresowaniem, pomimo, że nie jest w tym wypadku wymagany wpis w indeksie.

Nowoczesną metodą szkoleń bibliotecznych zdobywającą coraz większą popularność także w Polsce jest e-learning. Biblioteki oferują wirtualnym czytelnikom kursy na różnym poziomie (od podstawowego, po zaawansowany). Zagadnienie to zostało szczegółowo opisane w literaturze¹. Najczęściej jest to forma wspomagająca tradycyjne przysposobienie biblioteczne.

Postępujący rozwój technologii cyfrowych i komunikacyjnych daje bibliotekarzom nowe narzędzia, dzięki którym mogą w sposób nowoczesny i efektywny kształcić użytkowników bibliotek, a także doskonalić własne umiejętności i uzupełniać wiedzę. Technologie Web 2.0 umożliwiły zmianę roli nauczyciela z osoby przekazującej niezmienną, stałą porcję wiedzy, na przewodnika pomagającego organizować naukę i pracę badawczą. Realizowane projekty dają możliwość kształcenia samodzielnego myślenia, oceny i organizowania informacji, doskonalenie umiejętności działania w zespole, szacunku wobec pracy własnej i innych, a także wzrost motywacji i satysfakcji z wykonanej przez siebie pracy. Wymagają zaangażowania i aktywności, umożliwiają realizację projektów niezależnie od granic czasowych i przestrzennych (Skibińska, 2009, s. 2010–214). Przykładem nowatorskiego podejścia do nauczania umiejętności informacyjnych jest przedsięwzięcie bibliotekarzy z Uniwersytetów Rice (Huston w Teksasie) oraz Purdue (West Lafayette w Indianie). Przed studentami postawiono zadanie stworzenia własnego dynamicznie aktualizowanego portalu z informacjami niezbędnymi do badań i prowadzonych projektów, w oparciu o platformy PageFlakes i NetVibes. Użycie technologii Web 2.0 pozwoliło studentom na zgromadzenie najnowszych informacji na interesujące ich tematy, wzbudziło zainteresowanie nowym, przydatnym narzędziem, dzięki któremu mogli w krótkim czasie uzyskać opinię opiekunów naukowych na temat jakości wyszukanego materiału. Rezultaty użycia tej techniki, zarówno przez studentów młodszych, jak i starszych lat, okazały się bardzo obiecujące i zaowocowały rekomendacją do stosowania tej formy nauczania także na innych kursach (Kolah i Fosmire, 2010).

Ważną rolę w pedagogicznej działalności biblioteki akademickiej (jak zresztą i innych typów bibliotek) pełnią metody pracy zaczerpnięte z dorobku propagandy bibliotecznej: przekazywanie informacji o bibliotece, księgozbiorze i ofercie świadczeń, w celu kształtowania związków biblioteki ze środowiskiem. Należą do nich: bierne i czynne uczestnictwo bibliotekarzy w życiu społecznym, badania potrzeb środowiska (rzeczywistych

¹ Zagadnieniom e-learningu w bibliotekach poświęcony był nr 4 „Biuletynu EBIB” z 2009 roku.

i potencjalnych użytkowników biblioteki), analiza dotychczasowej działalności biblioteki i planowanie nowych działań. Z szerokiego zakresu propagandy bibliotecznej szczególnie interesujące są:

- propaganda biblioteki jako instytucji stawiającej do dyspozycji zbiory i oferującej usługi,
- propaganda czytelnictwa (zachęcanie do czytania bibliotecznego i pozabibliotecznego),
- propaganda materiałów zawierających utrwaloną myśl ludzką (Pilch, 2005, s. 115).

Do pedagogicznej działalności biblioteki akademickiej przenoszone są typowe metody propagandy bibliotecznej: pośrednie (właściwy poziom organizacji i pracy biblioteki) oraz bezpośrednie: działania wewnątrzbiblieczne (wystawy, prelekcje, spotkania autorskie, ośrodki informacji o regionie, itp.) oraz działania wychodzące poza bibliotekę (wydawnictwa, informacje w mediach, uczestnictwo w życiu otoczenia i grup zawodowych) (Pilch, 2005, s. 115). Ważną rolę w tworzeniu wizerunku biblioteki odgrywa jej witryna internetowa, która jest już nie tylko wizytówką instytucji, ale organizuje dostęp do zasobów, zarówno tradycyjnych, jak i elektronicznych. W bibliotece hybrydowej (a takie cechy posiada większość księgarni akademickich) oprócz użytkowników rzeczywistych, obsługą zostają objęci również użytkownicy wirtualni. Kontakt z nimi odbywa się właśnie poprzez stronę internetową, swego rodzaju „bramę” prowadzącą do tzw. *knowledge space* (czyli całego wirtualnego obszaru wiedzy obejmowanego przez bibliotekę) (Piotrowicz, 2005, s. 19–29).

Od biblioteki szkoły wyższej oczekuje się, że będzie dostarczać nowej wiedzy – jak się uczyć, jak zarządzać informacjami, jak przekształcać informacje w wiedzę, jak radzić sobie z tzw. szumem informacyjnym, jak oceniać i selekcjonować informacje, jak korzystać z nowych technologii, jak dobrać właściwe źródła informacji i strategie wyszukiwawcze, jak prezentować własną instytucję w środowisku i regionie. Aby sprostać tym zadaniom, biblioteka staje się instytucją uczącą się, a więc organizacją, „której każdy uczestnik angażuje się w identyfikowanie i rozwiązywanie problemów, ciągłe eksperymentowanie oraz zmianę i doskonalenie organizacji, zwiększając tym samym jej zdolności rozwoju, uczenia się i osiągania celów” (Daft, 1997, s. 198). Biblioteka ucząca się inspirowa i wspomaga uczenie się wszystkich jej członków i sama ciągle przekształca się, stosownie do posiadanych przez nią możliwości i potrzeb otoczenia, korzystając z doświadczeń własnych pracowników, instytucji o podobnym profilu oraz innych instytucji luźno związanych z jej działalnością. Każdy element takiej biblioteki jest otwarty na nowe informacje i doświadczenia, a stałe ulepszanie jest przyjętym stylem pracy (Materska, 2005, s. 22). Do najczęściej spotykanych form uczenia się w polskich bibliotekach akademickich należą szkolenia zespołowe i indywidualne,

organizowane zarówno dla nowych pracowników, jak i bibliotekarzy podnoszących swoje kwalifikacje oraz wynikające z wprowadzania w bibliotekach nowych technologii i innych rozwiązań unowocześniających pracę. Amerykańskim przykładem ciekawej formy realizowania założeń teorii postrzegającej bibliotekę, jako instytucję uczącą się, jest *mentoring*. Pojęcie to ma tyle definicji, ilu trenerów, mentorów i nauczycieli. We wszystkich jednak pojawiają się takie określenia jak: wsparcie, wskazywanie drogi, pomoc. Eric Parsloe i Monika Wray określają *mentoring* jako „proces wspierający naukę i rozwój, a przez to doskonalenie, zarówno w odniesieniu do jednostek, zespołów, jak i całych firm”. Jest to też szczególnego rodzaju relacja, której cechami są obiektywizm, wiarygodność, zaufanie i dyskrecja (Parsloe, Wray, 2008, s. 82). Ciekawym rozwiązaniem są działania na Uniwersytecie w Idaho, gdzie wprowadzono nowy model *mentoringu* – *peer mentoring*, zakładający odejście od formalnego, dydaktycznego i hierarchicznego amerykańskiego modelu mentor – podopieczny, na rzecz modelu polegającego na połączeniu w zespoły osób niedoświadczonych z osobami posiadającymi odpowiednią wiedzę na warunkach równoprawnych. Tworzy się w ten sposób niewielką społeczność uczącą się (*Community of Practice*), złożoną z osób, które łączy chęć uczenia się i dzielenia wiedzą w przyjaznym otoczeniu – sytuacja taka sprzyja komunikacji oraz wymianie doświadczeń, co jest szczególnie ważne we współpracy interdyscyplinarnej. Badacze K. J. Henrich i R. Attebury podkreślili zalety poczucia silnej więzi społecznej i zaufania powstającego pomiędzy członkami grupy. Trzeba dodać, że udział w projekcie był całkowicie dobrowolny. Sukces przedsięwzięcia zdecydował, że metoda tworzenia *Community of Practice* stała się stałym składnikiem uczącej się organizacji (Henrich, Attebury, 2010, s. 158–165).

W bibliotece akademickiej, organizacji uczącej się, uczą się bibliotekarze i uczą się użytkownicy. Uczenie się nie może być utożsamiane jedynie z pozyskiwaniem informacji. Istota procesu uczenia się polega na nabywaniu kompetencji i umiejętności informacyjnych, zdobywaniu wiedzy, co pozwala jednostce odnosić sukcesy w ciągle zmieniającej się rzeczywistości. Aby sprostać wymaganiom społeczeństwa opartego na wiedzy, biblioteki akademickie muszą odgrywać rolę liderów rewolucji informacyjnej, poprzez nowoczesne formy działalności pedagogicznej i treści kształcenia, prowadzące do kształtowania umiejętności informacyjnych zarówno u użytkowników bibliotek, jak i samych bibliotekarzy.

Bibliografia

- Anderson K., May F. A. (2009), *Does the Method of Instruction Matter? An Experimental Examination of Information Literacy Instruction in the Online, Blended and Face-to-Face Classrooms*. „The Journal of Academic Librarianship” [online] 2009, nr 6, s. 495–500 [dostęp: 2011-11-19]. Dostępny w World Wide Web: http://vls2.icm.edu.pl/cgi-bin/sciserv.pl?collection=elsevier&journal=00991333&issue=v36i0006&article=495_dtmoimtoabfc.
- Batorski J. (2002), *Organizacja efektywnie ucząca się*. Dąbrowa Górnicza.
- D'Angelo B. J., Maid B. M. (2004), *Moving Beyond definitions: Implementing information literacy across the curriculum*. „The Journal of Academic Librarianship” [online]. 2004, nr 3, s. 212–217 [dostęp: 2011-11-19]. Dostępny w World Wide Web: http://vls2.icm.edu.pl/cgi-bin/sciserv.pl?collection=elsevier&journal=00991333&issue=v36i0003&article=212_mdbdiatc.
- Daft R. L. (1997), *Management*. Fort Worth.
- Deklaracja Bolońska i co dalej: zbiór komunikatów, wytycznych i sugestii. Materiały ze strony internetowej MENiS [online]. 2004 [dostęp: 2011-11-18]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.uka.amu.edu.pl/pictures/bolonia.pdf>.
- Godwin P. (2009), *Information literacy and Web 2.0: is it just hype?* „Program: electronic library and information system” [online] 2009, nr 3, s. 264–274 [dostęp: 2011-11-19]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0033-0337&volume=43&issue=3&articleid=1805854&show=html>.
- Henrich K. J., Attebury R. (2010), *Communities of Practice at an Academic Library: A New Approach to Mentoring at the University of Idaho*. „The Journal of Academic Librarianship” [online] 2005, nr 2, s. 158–165 [dostęp: 2011-11-19]. Dostępny w World Wide Web: http://vls2.icm.edu.pl/cgi-bin/sciserv.pl?collection=elsevier&journal=00991333&issue=v36i0002&article=158_copaaamatuoi.
- Information Literacy Competency Standards for Higher Education* [online] 2011 [dostęp: 2011-11-17]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm>.
- Kolah D., Fosmire M. (2010), *Information Portals: A New Tools for Teaching Information Literacy Skills*. „Issues in Science and Technology Librarianship” [online] 2010, nr 6 [dostęp: 2011-11-19]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.istl.org/10-winter/refereed1.html>.
- Konieczna D. (2005), *Biblioteka akademicka jako instytucja promująca proces kształcenia*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji*, Poznań, 15–17 czerwca 2005 r. *Materiały konferencyjne*. T. 1. Pod red. H. Ganińskiej [online]. Poznań: Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej [dostęp: 2011-11-18]. Dostępny w World Wide Web: http://www.library.put.poznan.pl/2005/pdf/3_4.pdf.
- Materska K. (2005), *Edukacyjny paradygmat biblioteki naukowej w tworzeniu społeczeństwa wiedzy*. W: *Rola biblioteki naukowej w tworzeniu społeczeństwa wiedzy*. Red. Z. Dacko-Pikiewicz, M. Chmielarska. Dąbrowa Górnicza, s. 15–24.

- Marcinkowski P. (2008), *Bibliotekarz w akademickim knowledge space* [online]. [dostęp: 2011-11-17]. Dostępny w World Wide Web: <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/handle/10593/171>.
- Parsloe E., Wray M. (2008), *Trener i mentor : udział coachingu i mentoringu w doskonaleniu procesu uczenia się*. Kraków.
- Pilch T. (red.) (2005), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. 4. Warszawa.
- Piotrowicz G. (2005), *Biblioteki naukowe wobec kulturowych i cywilizacyjnych potrzeb społeczeństwa* W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji*, Poznań, 15–17 czerwca 2005 r. *Materiały konferencyjne*. T. 1. Red. H. Ganińska [online]. Poznań: Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej [dostęp: 2011-11-18]. Dostępny w World Wide Web: http://www.library.put.poznan.pl/2005/pdf/1_3.pdf.
- Skibińska M. (2009), *Wiki jako przykład zbiorowej edycji informacji w sieci komputerowej*. W: *Współczesne konteksty edukacyjne technologii informacyjnych*. Red. D. Siemieniecka. Toruń, s. 210–214.

Maria Bosacka

The academic library as an organization that both teaches and studies

Summary

One of the main functions of the university library is to be a place for scientific research and didactical work. The information user is the center of attention, and the main duty of the librarian is to develop the user's qualifications, indispensable not only in the course of studies, but also in the process of continuous formation. To reach this goal it is worth using and comparing the experience of the foreign libraries, especially the British and the American ones. The university library is expected to provide the most recent knowledge and scientific results – how to teach, manage the information, transform the information into knowledge, how to deal with the so called “information overload”, and represent the institution on the local and regional level. To fulfill successfully these necessities, the library has to convert itself into an institution that *studies* – an organization where “each of the participants is involved in the identification and solution of the problems, constant experimenting and change, in order to reach the perfection of the institution and increase its capacity of growth, development and goal reaching” (Daft R.L., 1997).

ALEKSANDRA MARCINIAK
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi

SZKOLENIE UŻYTKOWNIKÓW W POLSKICH BIBLIOTEKACH UCZELNIANYCH. HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Szkolenia użytkowników bibliotek szkół wyższych mają w Polsce już prawie dziewięćdziesięcioletnią tradycję. Warto zatem przyjrzeć się historii tych działań, gdyż nie sposób oceniać teraźniejszości, a tym bardziej patrzeć w przyszłość, nie znając źródeł. W tekście niniejszym zawarto przegląd rozwoju myśli i poczynąń związanych z dydaktyką biblioteczną. Omówiono zawartość aktów prawnych odnoszących się do tego problemu, zaprezentowano opinie i działania, podejmowane przez znane postaci polskiego bibliotekarstwa, wskazano na najważniejsze zmiany, które zaszły na przestrzeni lat.

Na podstawie współczesnych publikacji bibliotekoznawczych zaproponowano typologię szkoleń bibliecznych obecnie przeprowadzanych przez uczelniane ksiąznice. Podziału dokonano ze względu na zakres tematyczny kursów. Przyjrano się także, do kogo kierowana jest oferta dydaktyczna, przytoczono wybrane opinie adresatów szkoleń. W oparciu o literaturę przedmiotu dokonano także charakterystyki osób realizujących działalność szkoleniową w bibliotekach.

O potrzebie wprowadzenia do kształcenia akademickiego przysposobienia bibliotecznego zaczęto mówić w Polsce już w dwudziestoleciu międzywojennym. Pierwsze wzmianki w literaturze fachowej pochodzą z 1925 roku, kiedy to Józef Grycz opublikował *Przewodnik dla korzystających z bibliotek oraz spis dzieł pomocniczych* (Grycz, 1925). We wstępie do tej publikacji odnajdziemy wzmiankę o konieczności organizowania zajęć, podczas których studenci byliby uczeni, w jaki sposób efektywnie wykorzystywać zasoby książnic. Tematyka ta nie była obojętna również Helenie Radlińskiej, która poświęciła dydaktyce bibliecznej wystąpienie na II Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Poznaniu w 1929 roku (Radlińska, 1929, s. 279).

Biblioteki uniwersyteckie w Warszawie i Wilnie już w okresie międzywojennym organizowały tak zwane pogadanki informacyjne, podczas

których studenci zapoznawani byli z zasadami korzystania ze zbiorów i wyszukiwania informacji w katalogach oraz bibliografiach (Dembowska, 1948, s. 1–16).

W 1954 roku Pismo Ministra Szkolnictwa Wyższego ustanowiło przysposobienie biblioteczne przedmiotem obowiązkowym dla osób rozpoczynających studia na uniwersytetach i w niektórych szkołach technicznych (Pismo, 1954). Proponowano, by podczas zajęć informować o zadaniach i organizacji biblioteki uczelnianej oraz uczyć praktycznej umiejętności wyszukiwania informacji w katalogach.

W tym samym roku ukazał się artykuł Andrzeja Grodka (1954, s. 43–48), w którym autor opisywał działalność dydaktyczną bibliotekarzy i ubolewał nad faktem niedoceniań tych wysiłków przez kadre naukową uczelni. Był to punkt wyjścia do późniejszej dyskusji na temat form i metod pracy dydaktycznej, prowadzonej w bibliotekach szkół wyższych. Wypowiedzi kolejnych bibliotekarzy: Heleny Więckowskiej (1956, s. 23–47), Mariana Des Logos (1956, s. 63–70), Marii Głowińskiej (1954, s. 57–59), Konstantego Jażdżewskiego (1954, s. 64–67) i Kazimierza Sołtysika (1954, s. 60–63) wskazywały na konieczność wprowadzenia dla nowoprzyjętych studentów obowiązkowych zajęć z zakresu przysposobienia bibliotecznego, a także szkoleń dla magistrantów i doktorantów – na temat poszukiwań bibliograficznych. Wówczas pojawiła się też idea publikowania informatorów, które w skondensowanej formie obejmowałyby oba wyżej wymienione obszary.

Koniec lat 50. oraz lata 60. przyniosły szereg aktów prawnych, regulujących działania dydaktyczne bibliotek szkół wyższych. Zarządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 marca 1961 r. w sprawie struktury organizacyjnej i zasad działania biblioteki głównej szkoły wyższej oraz bibliotek przy poszczególnych jednostkach organizacyjnych szkół wyższych podległych Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego (Zarządzenie, 1961) doprecyzowało, że zadaniem bibliotek głównych jest przeprowadzanie przysposobienia bibliotecznego, podczas którego uczestnicy nabywają umiejętność korzystania ze zbiorów i pomocy naukowych, wykorzystywanych podczas procesu samodzielnego zdobywania wiedzy.

O roli dydaktycznej bibliotek nie zapominano także w nadrzędnych aktach prawnych – kolejne ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 5 listopada 1958 r., znowelizowana 15 kwietnia 1965 r. i 17 stycznia 1969 r. (Ustawa, 1958) oraz z dnia 4 maja 1982 r., zmieniona 25 lipca 1985 r. (Ustawa, 1982) akcentowały funkcje naukowe i dydaktyczne bibliotek uczelnianych.

Spore zmiany wprowadziło Zarządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 stycznia 1964 r. w sprawie zatwierdzenia struktury organizacyjnej bibliotek głównych szkół wyższych (Zarządzenie, 1964), które wskazywało na konieczność tworzenia w bibliotekach odrębnych działów prac naukowych, organizacyjno-naukowych i dydaktycznych, a także

wprowadziło zmianę polegającą na włączeniu bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych do kategorii pracowników naukowo-dydaktycznych. Trzy lata później rozporządzenie Rady Ministrów (Rozporządzenie, 1967) na tę grupę pracowników nałożyło obowiązek prowadzenia działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej, a także wdrażania czytelników do korzystania z biblioteki.

Dynamiczne zmiany w bibliotekarstwie akademickim zaszły w latach 70. W Uchwale nr 35 Rady Ministrów z dn. 12 lutego 1971 roku w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej wyrażenie wyznaczono termin rozpoczęcia kształcenia użytkowników informacji w szkołach wyższych na początek roku akademickiego 1971/1972. W związku z postanowieniami tego dokumentu rektorzy otrzymali Pismo z Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w sprawie wytycznych programowych w zakresie przysposobienia bibliotecznego i informacji naukowej studentów szkół wyższych (Pismo, 1971). Na mocy wymienionych aktów prawnych w programach nauczania na wielu uczelniach pojawił się przedmiot *Podstawy informacji naukowej*, dedykowany studentom ostatnich lat oraz regularne *Przysposobienia biblioteczne* dla osób rozpoczynających kształcenie akademickie. Ramowe programy zajęć zostały opracowane przez Komisję ds. Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego (Rada Główna, 1971). Od lat 70. zajęcia z zakresu informacji naukowej były realizowane w wymiarze 30 godzin dla kierunków ścisłych i 15 godzin dla kierunków humanistycznych i społecznych. Wadą szkoleń było przesycenie specjalistyczną terminologią, typową raczej dla kształcenia bibliotekarzy niż użytkowników książnic. Ośrodkami, które przodowały w planowaniu i wdrażaniu zajęć były Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie oraz biblioteki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego (Chachlikowska, 2002, s. 178–180).

Środowisko bibliotekarskie toczyło dyskusje na temat obciążenia pracą dydaktyczną. Wspominano o niewystarczającej liczbie pracowników, którym powierzano to zadanie, niezadowolającej współpracy z kadrą naukową uczelni, niedostatecznych warunkach lokalowych, braku materiałów pomocniczych do nauczania. Jednym z pomysłów na rozwiązanie tego problemu było nagranie filmów instruktażowych, opracowanych przez specjalistów z dziedziny informacji naukowej i upublicznianych w formie cyklu wykładów telewizyjnych, nadawanych w programie drugim telewizji oraz wykorzystywanych przez biblioteki uczelniane (Łapacz, 1986, 197–199).

Szeroko zakrojona działalność dydaktyczna bibliotek uczelnianych stanowiła spore obciążeniem dla ich pracowników. Lata 70. to czas intensywnego rozwoju działalności dydaktycznej książnic, natomiast po roku 1980

zauważalny jest regres w tym zakresie. Wydane wcześniej informatory zdezaktualizowały się i tylko nieliczne ośrodki podjęły trud opracowania nowych. Mimo to, przepisy Uchwały z 1971 roku obowiązywały aż do 1990 roku, kiedy zostały zniesione na mocy Uchwały nr 84 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1990 r. w sprawie uznania niektórych uchwał Rady Ministrów ogłoszonych w Monitorze Polskim za nieobowiązujące (Uchwała, 1990).

Część bibliotek zrezygnowała wówczas z organizowania obligatoryjnych zajęć przysposobienia bibliotecznego. Szybko jednak przywrócono szkolenia, uznając je za element strategii marketingowej i sposób na wyrobienie nawyku odwiedzania księżnicy. Programy zajęć z podstaw informacji naukowej były z kolei wielokrotnie modyfikowane; zmieniano ich treści, wymiar godzin, ale w znaczącej części dużych bibliotek uczelnianych nie zaprzestano ich realizacji. Na ogół adresatami są osoby zainteresowane tematyką poszukiwań informacyjnych, które dobrowolnie uczestniczą w zajęciach.

Do niedawna obowiązująca ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Ustawa, 2005) nie obligowała bibliotek szkół wyższych do prowadzenia działalności dydaktycznej. Zapis taki nie pojawia się także w najnowszej Ustawie z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Ustawa, 2011); co więcej – w tekście nie pada słowo „biblioteka”. Najwyraźniej uznano, że ten obszar działalności uczelni nie wymaga reform.

Zasadniczą zmianą, z którą musieli zmierzyć się bibliotekarze, była komputeryzacja, która skutkowałą wprowadzeniem od lat 90. do programów nauczania zagadnień związanych z korzystaniem z elektronicznych źródeł informacji. Przełom stuleci to okres intensywnych debat nad społeczeństwem wiedzy i koncepcją uczenia się przez całe życie. W związku z zachodzącymi w Polsce zmianami pojawiały się kolejne dokumenty. Jednym z ważniejszych, była Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2000 r. w sprawie budowania społeczeństwa informacyjnego w Polsce (Uchwała, 2000) oraz dokument z nią związany przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki *ePolska – Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001–2006*, przyjęty przez Radę Ministrów 11 września 2001 roku. Niestety, biblioteki akademickie nie są wymieniane jako instytucje, które powinny wspomagać rozwój „ePolski”. Tylko pośrednio można wnosić, że wezmą one udział w procesie budowania społeczeństwa informacyjnego. Dużo pisze się o bibliotekach cyfrowych, nie jest jednak jasne, kto miałby zająć się ich tworzeniem (Radwański, 2002, s. 37–42). Problem przygotowania przyszłych elit intelektualnych do korzystania z rozległych zasobów sieciowych, a więc wyszukiwania, selekcjonowania, wykorzystywania w pracy naukowej źródeł elektronicznych, nie został zauważony we wspomnianych dokumentach. Można zatem przyjąć,

że na początku nowego tysiąclecia działalność dydaktyczna bibliotek uczelnianych nie tylko nie jest priorytetem dla państwa polskiego, ale nawet pozostaje kwestią marginalną, na tyle nieistotną, że pomijaną w oficjalnych dokumentach rządowych.

Początek XXI wieku to także okres intensywnego wprowadzania do bibliotek szkół wyższych szkoleń online. W niektórych przypadkach są one uzupełnieniem tradycyjnego przysposobienia bibliotecznego, przewodnikiem, do którego student może zajrzeć w każdym momencie. W innych zrezygnowano z organizacji zajęć, zastępując je lekcjami zdalnymi, czasami uzupełnianymi o testy sprawdzające wiedzę przyszłego użytkownika biblioteki.

Fora internetowe uczelni (Niderlandystyka, 2009) odnotowują opinie na temat bibliotecznych szkoleń online. Komentowane są formy i treści kursów, ich przygotowanie od strony technologicznej, a także przykłady patologicznych zachowań, np. podawanie kluczy odpowiedzi do testów, kończących *Przysposobienie biblioteczne*, których pozytywny wynik warunkuje zaliczenie szkolenia.

Wydaje się uzasadnione podjęcie kroków przeciwdziałających takim nieuczciwym praktykom. Wobec powszechności zjawiska handlu odpowiedziami wyniki testów nie są miarodajne, gdyż większość studentów prawdopodobnie jedynie „przeklikuje” treść kursu. Być może warto rozważyć wprowadzenie obowiązkowych szkoleń tylko dla osób zainteresowanych korzystaniem z biblioteki uczelnianej, które dostrzegają sens zapoznania się z treścią przysposobienia, a nie dla wszystkich nowoprzyjętych studentów. Rozsądne wydaje się także zrezygnowanie ze sprawdzianów i pozwolenie, by umiejętności studenta zweryfikowane zostały w praktyce, gdy będzie chciał skorzystać z oferty ksiąźnicy. Zaoszczędzimy tym sposobem czas tego studenta, któremu biblioteka uczelniana jawi się jako instytucja zupełnie zbędna, a także czas bibliotekarzy, poświęcany na zbieranie, analizę i opis wyników testów sprawdzających.

Na podstawie dostępnej literatury można stwierdzić, że współcześnie biblioteki polskich szkół wyższych prowadzą pięć typów szkoleń. Typologii dokonano na podstawie zakresu tematycznego, jaki obejmują. Poniżej scharakteryzowano ofertę dydaktyczną ksiąźnic uczelnianych. Wzięto pod uwagę zarówno zajęcia prowadzone w formie tradycyjnej, jak oferowane w trybie zdalnym.

1. *Przysposobienie biblioteczne* – najczęściej obejmuje specyfikę korzystania z biblioteki macierzystej i innych bibliotek, zasady zamawiania i udostępniania zbiorów w wypożyczalni i czytelnich, charakterystykę poszczególnych agend bibliotecznych, korzystanie z katalogów kartkowych i OPAC, budowę strony internetowej biblioteki, najważniejsze zapisy regulaminów wewnętrznych bibliotek, ogólne zasady korzystania z bibliograficznych i pełnotekstowych baz danych oraz prawa i obowiązki użytkowników.

2. *Podstawy informacji naukowej dla studentów-dyplomantów* – zajęcia przeznaczone dla osób przygotowujących prace dyplomowe¹. Głównym celem zajęć jest przekazanie uczestnikom wiedzy o zasadach tworzenia tekstów naukowych. Porusza się zagadnienie tworzenia przypisów i bibliografii, konstrukcji i edycji tekstu, używania naukowego języka itp. Uzupełnia się także wiadomości, które zostały zasygnalizowane kilka lat wcześniej na *Przysposobieniu bibliotecznym*, dotyczące wyszukiwania informacji w bazach danych i katalogach.

3. *Podstawy informacji naukowej dla pracowników uczelni* – zajęcia mają na celu zapoznanie pracowników naukowych z zasadami tworzenia prawidłowego opisu bibliograficznego, technik przeszukiwania bibliografii i baz danych. Jako pierwsza wśród uczelni technicznych wprowadziła takie kursy Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej (1964). Najczęściej szkolenia organizowane są sporadycznie, na prośbę samych zainteresowanych lub władz uczelni. Zakres tematyczny jest zbliżony do programu zajęć dedykowanych studentom ostatnich lat. Dodatkowo przedstawiane są w tym przypadku zagadnienia związane ze specjalistycznymi ośrodkami naukowymi i bazami przeznaczonymi dla środowiska naukowego (Bober, Kałuża, 1986, s. 334–335). Książnice medyczne poszerzają grono odbiorców o lekarzy-praktyków, którzy są zapoznawani z metodami wyszukiwania naukowej informacji medycznej, elektronicznymi bazami medycznymi, ofertą pełnotekstowych czasopism elektronicznych (Grala, 2007, s. 34).

4. *Szkolenia dotyczące wyszukiwania informacji w bazach elektronicznych* – wprowadzone na przełomie XX i XXI wieku, kiedy cyfrowe źródła informacji zaczęły zyskiwać na znaczeniu w polskim środowisku naukowym. Kursy skierowane są zarówno do studentów jak i do pracowników uczelni; prowadzą je najczęściej bibliotekarze z działów informacji naukowej, którzy mogą liczyć na wsparcie firm, zajmujących się dystrybucją specjalistycznych baz danych. Ich producenci, jak i przedstawiciele terenowi, najczęściej nieodpłatnie instruują zainteresowanych korzystaniem z baz, a także tworzą i udostępniają elektroniczne materiały szkoleniowe.

5. *Szkolenia dla pracowników bibliotek* – forma dokształcania skierowana przede wszystkim do nowozatrudnionych w danej placówce, a także powracających z długotrwałych urlopów oraz osób zmieniających komórkę organizacyjną. Szczególny nacisk kładziony jest na przekazanie informacji właściwych dla konkretnej biblioteki czy jej działu. Szkolenia prowadzone są przez doświadczonych pracowników, głównie kierowników jednostek. W literaturze najczęściej wspomina się o konieczności długotrwałego kształcenia pracowników działów opracowania zbiorów oraz agend bezpośredniej obsługi

¹ W literaturze ten rodzaj zajęć nazywano np. Metodologią pracy naukowej (Budkiewicz i Mroczek, 1999, s. 11), Szkoleniem proseminaryjnym (Pioterek, 1999, s. 21) lub Zasadami opracowania tekstów naukowych (Marciniak, 2011).

użytkownika. Szczególna potrzeba doszkalania personelu pojawiła się wraz z wprowadzaniem do księżnic komputerów i elektronicznych systemów bibliotecznych. Wówczas zespoły osób obeznanych z nowoczesnymi technologiami dzieliły się z pozostałymi pracownikami swoją wiedzą. Wypracowywano odpowiednie modele kształcenia tak, by w sposób efektywny łączyć teorię z praktyką (Chachlikowska, 2002, s. 184; Janczak, 2005, s. 121–125).

Najczęstszymi odbiorcami działań dydaktycznych bibliotek akademickich są studenci I roku studiów dziennych, rzadziej zaocznych, oraz osoby przygotowujące prace licencjackie i magisterskie. Szkolenia kieruje się również do doktorantów, słuchaczy studiów podyplomowych, pracowników naukowych i dydaktycznych uczelni oraz bibliotekarzy akademickich. Część zajęć przeznaczona jest także do zorganizowanych grup zainteresowanych określonym zagadnieniem (np. posługiwaniem się elektronicznymi bazami danych) oraz indywidualnych użytkowników, którzy mają problem z odnalezieniem się w informacyjnej rzeczywistości.

Literatura przedmiotu przynosi informacje o przeprowadzanych wśród studentów badaniach, w których wykazano, że ci uznają zajęcia z *Przysposobienia bibliotecznego* za mało przydatne i organizowane w nieodpowiednim czasie (Bober, 1984, s. 177–193). Z drugiej jednak strony liczne przykłady pozytywnego nastawienia do zajęć bibliotecznych motywują do podejmowania wysiłku kształcenia środowiska akademickiego. Podczas XVII Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych, która odbyła się w Poznaniu w 1998 roku pojawiły się dwa interesujące wystąpienia studentów na temat dydaktyki prowadzonej przez księżnice. Postulowano między innymi, by zajęcia z zakresu medycznej informacji naukowej wprowadzać już na pierwszych latach studiów. Powinny być one fakultatywne, przeznaczone jedynie dla rzeczywiście nimi zainteresowanych. Studenci są chętni do poszerzania swojej wiedzy z zakresu przeszukiwania baz danych, formułowania zapytań oraz selekcjonowania treści. Wskazano także na potrzebę organizowania kursów z zakresu pisania tekstów naukowych i prowadzenia prac badawczych oraz prawnych aspektów wykorzystywania informacji (Sroka, Łaciński, 1998, s. 55–60).

Kolejną kwestią, analizowaną w kontekście działalności dydaktycznej bibliotek uczelnianych, jest charakterystyka osób prowadzących szkolenia. Literatura przynosi liczne wzmianki o szczególnych predyspozycjach bibliotekarzy dyplomowanych², którzy realizują tradycyjne szkolenia z zakresu

² Przyrost liczebności bibliotekarzy dyplomowanych na polskich uczelniach wyższych wynosi około 27 osób rocznie. Z zestawienia za lata 2008–2010 (Sowińska, 2011, s. 249–250) wynika, że osoby zgłaszające chęć przystąpienia do egzaminu państwowego są na ogół dobrze do niego przygotowane – na 86 kandydatów 77 uzyskało pozytywny wynik. Około 15% przystępujących do części specjalizacyjnej egzaminu wybrało we wspomnianym okresie „Dydaktykę biblioteczną i działalność promocyjną bibliotek”.

Przysposobienia bibliotecznego czy Podstaw informacji naukowej, a także coraz częściej obsługi baz danych i bibliotecznych katalogów komputerowych (Brzezińska-Stec, 2005, s. 128–129).

Często działalnością szkoleniową w bibliotekach akademickich zajmują się kustosze z długim stażem pracy oraz starsi bibliotekarze. Cenieni są w tej sferze zwłaszcza bibliotekarze z przygotowaniem pedagogicznym i pracownicy oddziałów informacji naukowej; zasadą jest także prowadzenie wykładów informacyjnych przez dyrektorów bibliotek.

W maju 2010 roku autorka niniejszego artykułu przeprowadziła badania ankietowe wśród studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi, dotyczące ich opinii na temat kompetencji bibliotekarzy w zakresie dydaktyki. Wyniki sondażu zostały zaprezentowane podczas XII Konferencji Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych, zorganizowanej we wrześniu 2010 roku i były częścią wystąpienia zatytułowanego *Czy studenci chcą się uczyć od bibliotekarzy?* Badania pokazały, że większość studentów ufa kompetencjom bibliotekarzy naukowych związanym z wyszukiwaniem, selekcją i oceną informacji, posługiwaniem się technologiami informacyjnymi, opracowywaniem spisów bibliograficznych. Pracownicy bibliotek naukowych są postrzegani jako osoby dobrze przygotowane do wykonywanych zadań, a użytkownicy dość często korzystają z ich pomocy.

Literatura fachowa dotycząca dydaktyki bibliotecznego daje szeroki ogłęd historii i współczesności tej gałęzi działalności polskich księżnic akademickich. Na przestrzeni lat bibliotekarze zadania związane z nauczaniem użytkowników realizowali z różnym natężeniem – w pewnych okresach regulacje prawne nakazywały prowadzenie rozbudowanej dydaktyki, w innych można było poświęcić na nią mniej czasu.

Współcześnie kadra zarządzająca księżnic uczelnianych ma dużą swobodę w tym zakresie. Sprawozdania i relacje publikowane na łamach prasy fachowej pokazują, że mimo braku ścisłych nakazów, biblioteki chętnie kształcą odbiorców swoich usług. Szkolenia to także doskonała okazja do promowania działalności instytucji oraz pozyskania stałych czytelników. Nic nie wskazuje na to, by uczelniane biblioteki miały zamiar zrezygnować z aktywności w zakresie dydaktyki. Prawdopodobnie w związku z budową społeczeństwa informacyjnego będzie to prężnie rozwijająca się gałąź ich działalności.

Bibliografia

- Bober W. (1984), *Analiza potrzeb użytkowników informacji naukowej Biblioteki Głównej Politechniki Rzeszowskiej (na przykładzie Wydziału Elektrycznego)*. „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji”, nr 2, s. 177–193.
- Bober W., Kałuża E. (1986), *Dydaktyka biblioteczno-informacyjna w wyższych szkołach technicznych*. „Roczniki Biblioteczne”, z. 1/2, s. 327–338.
- Brzezińska-Stec H. (2005), *Rola i zadania bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotece akademickiej*. W: *Działalność naukowa i informacyjna bibliotek uczelnianych*. Red. M. Czyżewska, Białystok, s. 123–133.
- Budkiewicz E., Mroczek R. (1999), *Szkolenie użytkowników biblioteki szkoły wyższej*. „Bibliotekarz”, nr 10, s. 10–12.
- Chachlikowska A. (2002), *Praca naukowa i dydaktyczna w bibliotekach uczelnianych i możliwości jej efektywnego realizowania*. W: *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych*. Red. A. Jazdon, A. Chachlikowska. Poznań, s. 171–185.
- Dembowska M. (1948), *Przysposobienie czytelnicze młodzieży szkolnej*. „Biuletyn Państwowego Instytutu Książki”, nr 3, s. 1–16.
- Des Loges M. (1956), *O niektórych funkcjach i zadaniach dydaktycznych bibliotek szkół wyższych*. W: *Sprawy biblioteczne*. Red. A. Knot, Warszawa, s. 63–70.
- Głowińska M. (1954), *Uwagi o pogadankach bibliotecznych dla studentów UW*. „Życie Szkoły Wyższej”, nr 6, s. 57–59.
- Graża B. (2007), *Dydaktyka biblioteczna w uczelniach medycznych w aspekcie kształtowania się edukacji informacyjnej*. „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”, nr 1, s. 30–36.
- Grodek A. (1954), *Praca bibliotek głównych ze studentem*. „Życie Szkoły Wyższej”, nr 6, s. 43–48.
- Grycz J. (1925), *Przewodnik dla korzystających z bibliotek oraz spis dzieł pomocniczych*. Warszawa.
- Janczak B. (2005), *O formach kształcenia w bibliotece akademickiej*. W: *Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich*. Red. E. Bieniasz i in. Rzeszów, s. 116–127.
- Jażdżewski K. (1954), *Biblioteki i bibliotekarze w życiu szkół wyższych*. „Życie Szkoły Wyższej”, nr 6, s. 64–67.
- Łapacz T. (1986), *Rozwój koncepcji kształcenia użytkowników informacji naukowej w szkołach podstawowych, średnich i wyższych w Polsce 1925–1985*. „Roczniki Biblioteczne”, z. 1/2, s. 179–228.
- Niderlandystyka UAM [online]. Poznań, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza [dostęp: 2009-03-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nider.pun.pl/viewtopic.php?id=7>.
- Prawo. Forum Dyskusyjne SSP na UAM. [online] Poznań, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza [dostęp: 2009-03-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.forum-prawo.pl/topics3/2968.htm>.
- Wyższe Szkoły Bankowe. Forum dyskusyjne [online] [dostęp: 2009-03-12] Dostępny w World Wide Web: <http://forum.wsb.pl/viewtopic.php?f=19&t=7218>.
- Pioterek P. (1999), *Dydaktyka w Bibliotece Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. „Bibliotekarz”, nr 7/8, s. 20–22.

- Pismo Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Departament Studiów Uniwersyteckich, Ekonomicznych i Pedagogicznych z 12 lipca 1971 r. nr DI-4040-/66/71 skierowane do rektorów w sprawie wytycznych programowych w zakresie przysposobienia bibliotecznego i informacji naukowej studentów szkół wyższych (maszynopis).
- Pismo Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dn. 19.09.1954 r. nr DU-III-3c/49/54 skierowane do rektorów w sprawie przysposobienia bibliotecznego studentów pierwszego roku (maszynopis).
- Rada Główna Szkolnictwa Wyższego. Komisja ds. Bibliotek i Informacji Naukowej, Podkomisja Informacji naukowej (1971), *Przysposobienie biblioteczne studentów* (maszynopis); Rada Główna Szkolnictwa Wyższego. Komisja ds. Bibliotek i Informacji Naukowej, Podkomisja Informacji naukowej. Program zajęć dydaktycznych dla studentów z zakresu informacji naukowej (maszynopis).
- Radlińska H. (1929), *Głosy w dyskusji na II Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Poznaniu, 29.05-02.06.1929*. „Przegląd Biblioteczny”, nr 1, s. 279.
- Radwański A. (2002), *Biblioteki akademickie w społeczeństwie informacyjnym w świetle dokumentów rządowych*. W: *Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce: potencjał, możliwości i potrzeby*. Red. L. Derfert-Wolf, Bydgoszcz, s. 37–42.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 22.04.1967 w sprawie warunków zatrudnienia w instytucjach naukowo-badawczych, w Polskiej Akademii Nauk i w szkolnictwie wyższym bibliotekarzy dyplomowanych i pracowników służby biblitecznej oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej i dokumentalistów służby inte (1967), „Dziennik Ustaw”, nr 14, poz. 63.
- Sołtysik K. (1954), *W sprawie nauczania ogólnych zasad bibliotekarskich w wyższych szkołach ekonomicznych*. „Życie Szkoły Wyższej”, nr 6, s. 60–63.
- Sowińska A. (2011), *Sprawozdanie z działalności Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej za okres od kwietnia 2008 do listopada 2010 r.* „Przegląd Biblioteczny” nr 2, s. 249–250.
- Sroka Ł., Łaciński M. (1998), *Potrzeby i oczekiwania studentów w zakresie szkoleń i możliwości dostępu do źródeł informacji*. W: *Dydaktyczne funkcje biblioteki głównej akademii medycznej z uwzględnieniem wykorzystania technik informatycznych*. XVII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych. Poznań, s. 55–60.
- Uchwała nr 84 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1990 r. w sprawie uznania niektórych uchwał Rady Ministrów ogłoszonych w Monitorze Polskim za nieobowiązujące (1990) „Monitor Polski”, nr 24, poz. 181.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2000 r. w sprawie budowania społeczeństwa informacyjnego w Polsce (2000). „Monitor Polski”, nr 22, poz. 448.
- Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (2011). „Dziennik Ustaw”, nr 84, poz. 455.

- Ustawa z dnia 25 lipca 1985 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym (1985). „Diariusz Sejmowy”, nr 10, s. 50–53.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (2005), „Dziennik Ustaw”, nr 164, poz. 1365.
- Ustawa z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (1982). „Dziennik Ustaw”, nr 14, poz. 113.
- Ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym. Znowelizowana 15 kwietnia 1965 r. i 17 stycznia 1969 r. (1965) „Dziennik Ustaw”, nr 16, poz. 114.
- Więckowska H. (1956), *Rola biblioteki głównej w szkole wyższej*. W: *Sprawy biblioteczne*, Warszawa, s. 23-47.
- Zarządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 marca 1961 r. w sprawie struktury organizacyjnej i zasad działania biblioteki głównej szkoły wyższej oraz bibliotek przy poszczególnych jednostkach organizacyjnych szkół wyższych podległych Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego (1961). „Dziennik Urzędowy Min. Szk. Wyższego.”, nr 3 poz. 9.
- Zarządzenie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 stycznia 1964 r. w sprawie zatwierdzenia struktury organizacyjnej bibliotek głównych szkół wyższych podległych ministrowi szkolnictwa wyższego (1964). „Dziennik Urzędowy Min. Szk. Wyższego”, nr 1 poz. 6.

Aleksandra Marciniak

***The education of the information users in the polish university libraries.
The past and the present***

Summary

The article is a review of the history of the didactic actions taken up by the Polish university libraries and the actual tendencies in the field of education of the information users. The author proposes a self-invented typology of the courses organized recently in the libraries. The division is based on the dominating themes of the classes. Moreover, the paper describes the various groups of students as well as their attitude to these courses. The last part of the text contains the profiles of persons dedicated to the teaching activity in the libraries – the author mentions their qualifications and how are they evaluated by students.

MARIA STACHNIK
*Biblioteka Instytutu Neofilologii
Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*

SZKOLENIA BIBLIOTECZNE W POLSKICH I FRANCUSKICH BIBLIOTEKACH UNIWERSYTECKICH – PRÓBA PORÓWNIANIA

Wstęp

Procesy integracyjne w Europie, które dokonały się w ostatnich latach, w połączeniu z rozwojem automatyzacji i komputeryzacji, wpłynęły na gwałtowny postęp globalizacji „starego kontynentu” i całego świata. W sytuacji przenikania się kultur i ciągłego przemieszczania się ludności transformacji ulega wiele dziedzin życia. „Proces komputeryzacji i medializacji wszystkich sfer życia człowieka prowadzi w prostej linii do powstania elektronicznej gospodarki, elektronicznego handlu, elektronicznej bankowości, administracji i w coraz szerszym zakresie nowego kształtu edukacji, w których media i edukacja medialna nabierają prestiżowego znaczenia” (Majewska, Walczak, 2006, s. 24).

Szkolnictwo wyższe jest jednym z elementów działalności ludzkiej, która wywiera istotny wpływ na jakość i kierunek tych przemian. Zacieśnieniu współpracy europejskiej w zakresie zwiększenia poziomu jakości szkolnictwa wyższego – w szczególności w zakresie rozwoju zawodowego i mobilności społeczeństwa oraz zintegrowania programów nauczania, szkoleń i badań – służyć ma tzw. Proces Boloński. Zapoczątkowała go Wspólna Deklaracja Europejskich Ministrów Edukacji¹, zebranych w Bolonii 19 czerwca 1999 roku (Proces), dotycząca działań na rzecz utworzenia – do 2010 roku – Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (European). O postępach w realizacji celów Procesu Bolońskiego informowały komunikaty z kolejnych konferencji w Pradze (2001)², Berli-

¹ Podpisy złożyli wówczas przedstawiciele 29 państw Unii Europejskiej, w tym Polski. Obecnie w Procesie Bolońskim uczestniczy 47 krajów.

² Położono nacisk na: rozwój kształcenia przez całe życie, zwiększenie zaangażowania studentów na rzecz realizacji PB, promowanie atrakcyjności EOSW poza Europą (Eksperti Bolońscy).

nie (2003)³, Bergen (2005)⁴, Londynie (2007)⁵, Leuven i Louvain-la-Neuve (2009)⁶ (Eksperci Bolońscy).

Polska – jako sygnatariusz Deklaracji Bolońskiej oraz członek Unii Europejskiej (UE) – przystąpiła do wprowadzania w życie założeń Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, m.in. poprzez dostosowanie ustawodawstwa krajowego do regulacji UE. Zmiany te, w odniesieniu do szkolnictwa wyższego w Polsce, regulują zapisy Prawa o szkolnictwie wyższym (Ustawa, 2005) oraz najnowszej *Ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (Ustawa, 2011).

Proces boloński obejmuje swym zasięgiem wiele zagadnień. Dotyczą one nie tylko opracowania spójnej struktury studiów na poziomie wyższym, ale również określenia mechanizmów zarządzania szkolnictwem wyższym oraz sprecyzowania rodzaju kompetencji, jakimi po zakończeniu kształcenia będzie dysponował absolwent. Rynki usług edukacyjnych oraz zatrudnienia nie mogą funkcjonować efektywnie, gdy są oderwane od siebie – powinny się nawzajem uzupełniać. Wspólnym europejskim systemem odniesienia, który wiąże krajowe systemy i ramy kwalifikacji różnych państw są Europejskie Ramy Kwalifikacji, wprowadzone do obszaru edukacyjnego Europy zaleceniem Parlamentu i Rady Europejskiej z 23 kwietnia 2008 roku w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji do uczenia się przez całe życie (Europejskie Ramy).

Działania zmierzające do ujednolicenia szkolnictwa wyższego w Unii Europejskiej obejmują wszystkie rodzaje szkół wyższych. Autorka niniejszego opracowania, wykorzystując metodę doboru nielosowego, zawęziła analizę do polskich i francuskich uniwersytetów publicznych. W oparciu o informacje zamieszczone na stronach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Publiczne) oraz francuskiego Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Badań (Liste) przeanalizowała – pod kątem prowadzonej działalności dydaktycznej – zawartość stron domowych 27 polskich i 50 francuskich państwowych bibliotek uniwersyteckich. Biblioteki uniwersyteckie, jako instytucje wspierające procesy kształcenia, oprócz programów nauczania

³ Między innymi uznano badania naukowe za integralną część szkolnictwa wyższego i przyjęto rozszerzenie systemu studiów o trzeci stopień – doktoranci (Eksperci Bolońscy).

⁴ Zacieśnienie m.in. współpracy uczelni wyższych z innymi instytucjami prowadzącymi badania naukowe, zwiększenie dostępności studiów, mobilności studentów i pracowników (Eksperci Bolońscy).

⁵ Podkreślono wprowadzenie systemów kształcenia zgodnych z przyjętymi zasadami, uelastycznienie kształcenia, usuwanie przeszkód ograniczających mobilność studentów i pracowników (Eksperci Bolońscy).

⁶ Wskazano na społeczny wymiar szkolnictwa wyższego, uczenie się przez całe życie, możliwość zatrudnienia poprzez współpracę uczelni z rynkiem pracy (Eksperci Bolońscy).

powinny budować odpowiednio wyposażone zaplecze, które będzie stanowić warsztat pracy zarówno dla prowadzących zajęcia jak i dla studentów. Wynika stąd konieczność dostosowania się nie tylko do zmian, jakie narzucają ministerialne wytyczne do programów edukacyjnych, ale także przymus podążania za wszechobecnymi nowymi technologiami w dziedzinie informacji i komunikacji (Majewska, Walczak, 2006, s. 34). Odpowiednio wykształceni pracownicy bibliotek we współpracy z kadrami naukową i naukowo-dydaktyczną uniwersytetów mogą przyczynić się do rozwoju edukacji studentów i społeczeństwa.

Oferta dydaktyczna bibliotek uniwersyteckich w Polsce

Ustawa o bibliotekach z 27 czerwca 1997 roku określiła organizacyjne ramy bibliotekarstwa polskiego, dostosowując je do obowiązujących norm europejskich. Jedną z nich jest prawo do korzystania z bibliotek, które „ma charakter powszechny, każdy czytelnik ma dostęp do biblioteki” (Ustawa, 1997).

Artykuł 13. aktualnie obowiązującego *Prawa o szkolnictwie wyższym* stanowi, iż do podstawowych zadań uczelni zalicza się m.in. kształcenie studentów w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy oraz umiejętności niezbędnych w pracy zawodowej, kształcenie i promowanie kadr naukowych, upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych, kształcenie w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy (Ustawa, 2011). Biblioteka uczelniana jako placówka gromadząca i udostępniająca różnego rodzaju źródła informacji ma za zadanie, nie tylko udostępniać zbiory, ale i przygotowywać użytkowników do samodzielnego metodycznego wyszukiwania, selekcji i wykorzystywania informacji. Kształcenie stanowi zatem jeden z ważniejszych warunków skutecznej działalności oddziałów informacyjnych w bibliotekach i jest wykładnikiem efektywności udostępnianych systemów informacji. Obejmuje ono wszystkich użytkowników bibliotek uczelnianych w tym kadrę naukową, naukowo-dydaktyczną i studentów. Działalność szkoleniowa ma na celu konieczność kształtowania kultury informacyjnej społeczeństwa wiedzy (Utrata, 2006). Należy przez to rozumieć uświadomienie czytelnikom znaczenia i roli informacji we współczesnym świecie, znajomość praw przysługujących użytkownikom (regulaminy bibliotek), a także zagadnień etycznych związanych z korzystaniem z zasobów (prawa autorskie). Zadaniem biblioteki uczelnianej jest zdobywanie i przekazywanie wiedzy o tym jak znaleźć informację, jak ją ocenić i efektywnie wykorzystać (Paruzel, 2009).

W ofercie dydaktycznej bibliotek polskich szkół wyższych znajdują się obecnie zajęcia z zakresu: *Przysposobienia bibliotecznego*, *Podstaw infor-*

macji naukowej dla studentów-dyplomantów, Podstaw informacji naukowej dla pracowników uczelni, Szkolenia dotyczące wyszukiwania informacji w bazach elektronicznych oraz Szkolenia dla pracowników bibliotek.

Z przeglądu stron WWW bibliotek wynika, że edukację czytelników prowadzą zwłaszcza oddziały informacji naukowej, które organizują przede wszystkim zajęcia *Przysposobienia bibliotecznego* dla studentów pierwszego roku studiów oraz edukują studentów starszych lat, doktorantów, pracowników naukowych i dydaktycznych w zakresie korzystania z nowoczesnych elektronicznych źródeł informacji. Zajęcia odbywają się w formie tradycyjnej, łączonej (spotkanie w bibliotece jest uzupełnione zaliczeniem testu online) lub zdalnej, z wykorzystaniem platformy e-learningowej Moodle.

W Polsce ustawa nie obliuguje bibliotek szkół wyższych do prowadzenia działalności dydaktycznej. O tym, czy zajęcia organizowane przez biblioteki poszczególnych uniwersytetów są obowiązkowe, czy „na życzenie”, decyduje rektor danej uczelni w porozumieniu z dyrektorem biblioteki. W tym miejscu warto jedynie odnotować, że programy *Przysposobienia bibliotecznego* dla licencjatów obejmują przede wszystkim przekazanie ogólnych wiadomości o bibliotece, jej historii, strukturze organizacyjnej, a także zbiorach tradycyjnych i elektronicznych (serwisach i bazach danych).

Dla nauczycieli akademickich, pracowników naukowych, doktorantów i studentów wyższych lat biblioteki – najczęściej „na życzenie” – organizują szkolenia kształtujące umiejętności informacyjne, czyli *information literacy*. Zajęcia na tym poziomie wymagają od uczestników zdefiniowania indywidualnych potrzeb informacyjnych – prowadzący muszą zadbać o przekazanie szkolonym wiedzy o zasadach tworzenia tekstów naukowych, tworzenia przypisów, bibliografii. Dopiero po zdefiniowaniu niezbędnych pojęć można przejść do następnych etapów: identyfikacji, lokalizacji, oceny zdobytych informacji. Pokonanie tych trudności daje możliwość efektywnego wykorzystania i przekazywania wiedzy, używania naukowego języka. Ta sprawność intelektualna pozwala na dogłębną analizę problemów i podejmowanie prawidłowych decyzji. Kształcenie tego rodzaju umiejętności wymaga od bibliotekarzy świetnej orientacji w źródłach tradycyjnych i elektronicznych a także wiedzy o sposobach zdobywania informacji np. znajomości baz danych czy wyszukiwarek. Bezpośrednie spotkania z użytkownikami wymagają perfekcyjnego przygotowania, ciągłego poszerzania wiedzy, doskonalenia warsztatu metodycznego. Jest to dla bibliotekarzy sprawdzian z umiejętności komunikacyjnych i informacyjnych.

W większości bibliotek na stronie domowej wszyscy czytelnicy znajdują link za pomocą którego mogą zwrócić się o bezpośrednią pomoc do bibliotekarza – „pytanie do bibliotekarza” lub „dyżurny bibliotekarz”. Jest to dodatkowe „wyjście naprzeciw” oczekiwaniom użytkowników bibliotek.

Oferta dydaktyczna francuskich bibliotek uniwersyteckich

Zapoczątkowaną w 1997 roku we Francji reformę uniwersytetów reguluje *Prawo Bayrou* (Rapport). Narzuciło ono włączenie szkoleń bibliotecznych MTU (*méthodologie du travail universitaire*) do ogólnego programu studiów uniwersyteckich. Kolejnym krokiem było wdrożenie unijnych postulatów Procesu Bolońskiego. Środowisko francuskich bibliotekarzy zobligowane zostało do opracowania programów i standardów szkoleń dostosowanych do trzystopniowego toku studiów: licencjat, magisterium, doktorat L/M/D.

Przemiany we francuskim szkolnictwie wyższym, pozwoliły na sprecyzowanie przepisów wyznaczających ramy szkoleń. Warto tu wspomnieć o tzw. trzech zasadach, jakie powinno spełniać szkolenie, którym objęty jest użytkownik biblioteki uniwersyteckiej:

- musi być ujęte w harmonogramie studiów;
- uzgodnione z wykładowcami poszczególnych dziedzin wiedzy;
- uczestnictwo w nim musi być potwierdzone (Blin i Stoll, 2005).

Upowszechnienie studiów wyższych, nadmiar informacji, różnorodne sposoby i środki docierania do źródeł wiedzy przyczyniły się do zdefiniowania celów tego typu szkoleń. Przyjęto, że słuchaczy studiów licencjackich należy przede wszystkim zapoznać ze sposobami i narzędziami samodzielnego zdobywania informacji, natomiast na studiach drugiego i trzeciego stopnia trzeba uczyć efektywnego wykorzystywania dziedzinowych źródeł wiedzy.

W 1999 roku, na każdej francuskiej uczelni wyższej powołano Wspólne Działy Dokumentacji (*Service Commun de la Documentation – SCD*), które zajmują się organizacją i prowadzeniem szkoleń bibliotecznych. Uniwersytety objął jednolity system, zgodnie z którym każda biblioteka główna uczelni posiada SCD. Dział ten w sensie organizacyjnym podlega bezpośrednio rektorowi, a zarządzany jest przez dyrektora biblioteki uniwersyteckiej.

Zadaniem SCD jest:

- dbanie o rozwój i koordynowanie działań odpowiadających za politykę gromadzenia dokumentów w uczelni oraz stałą poprawę usług dla użytkowników;
- przechowywanie, gromadzenie i udostępnianie dokumentów wytwarzanych lub nabywanych przez uczelnię;
- pomoc przy zbieraniu dokumentacji, wyszukiwaniu informacji na życzenie czytelników;
- prowadzenie szkoleń bibliotecznych dla studentów i pracowników uczelni;
- współpracę z bibliotekami o podobnym profilu poprzez tworzenie wspólnych katalogów (w szczególności w sieci regionalnej);
- zapewnienie użytkownikom dostępu do nowoczesnych źródeł informacji naukowej i technicznej.

Strategicznymi celami działań SDC jest zatem koordynacja działań i wypracowanie spójnego systemu bibliotecznego w skali danej uczelni, regionu i całego kraju.

Obowiązkowe szkolenia wprowadzające

Szkolenia użytkowników bibliotek – *Formation des usagers* dla studentów pierwszych lat to zajęcia dydaktyczne organizowane przez SDC dla wszystkich słuchaczy uczelni. Trwają około dwóch godzin, w czasie których prezentowany jest publicznie dostępny przez Internet katalog zbiorów biblioteki OPAC (Online Public Access Catalog), uniwersytecki system dokumentacji SUDOC (Catalogue du Système Universitaire de Documentation), a także ogólnie dostępne wyszukiwarki i bazy danych. Słuchaczom jest ponadto prezentowany moduł wypożyczania PEB (Prêt entre bibliothèques), umożliwiający wypożyczenia międzybiblioteczne poprzez katalog SUDOC.

W szkoleniach „wstępnych”, prowadzący zajęcia pełnią rolę moderatorów, których zadaniem jest zaproszenie do korzystania ze zbiorów i usług biblioteki oraz przybliżenie studentom metodologii pracy na uczelniach wyższych.

Ogromna ilość studentów, którzy są objęci obowiązkowym szkoleniem oraz skąpa ilość godzin potrzebnych do realizacji tego zadania wywołuje efekt tzw. maratonu pierwszego semestru. Francuscy bibliotekarze prowadzący szkolenia dla studentów pierwszego stopnia tak bowiem określają swoją pracę w tym okresie. Aby uniknąć nadmiernego przeciążenia dydaktyką znaleźli rozwiązanie tego problemu – zatrudnienie tutorów, czyli studentów co najmniej stopnia M (master) do pomocy w prowadzeniu zajęć bibliecznych⁷ (Bonnet, 1997).

Szkolenia doskonalące dla:

- **magistrantów**

Począwszy od drugiego stopnia studiów, szkolenia są ukierunkowane na zbieranie informacji i dokumentacji dziedzinowej, związanej ze specjalizacją na danym kierunku. Biblioteka przygotowuje studentów do pracy naukowej (*formation à la recherche documentaire*) głównie poprzez zajęcia wprowadzające do metodologii badań. Podczas tych szkoleń rozwijane są również umiejętności gromadzenia informacji z wykorzystaniem Wiki i narzędzi Web 2.0.

⁷ Zyskują one coraz większe grono zwolenników zwłaszcza wśród bibliotekarzy prowadzących szkolenia dla studentów pierwszego roku studiów licencjackich. Do prowadzenia tych szkoleń dla początkujących użytkowników biblioteki są włączeni także studenci. We Francji biblioteki mogą zatrudniać na godziny studentów (zwłaszcza studiów magisterskich i doktorskich), którzy dysponują wiedzą i doświadczeniem w korzystaniu z dostępnych narzędzi poszukiwania informacji i przeszukiwania różnych baz danych.

- **doktorantów**

Na tym etapie studiów, pod okiem bibliotekarzy, doskonalone są umiejętności wyszukiwania i przetwarzania informacji. Aby dostosować zajęcia do faktycznych potrzeb studentów, przeprowadza się ankietę weryfikującą ich umiejętności i zarazem wskazującą oczekiwania wobec biblioteki. Zazwyczaj proponuje się doktorantom wybór dogodnego dla nich czasu i rodzaju szkolenia (indywidualne, grupowe lub online). Takie rozwiązanie daje studentowi trzeciego stopnia poczucie, że jest traktowany wyjątkowo, a biblioteka dokłada starań, by stał się mistrzem wyszukiwania informacji. W szkoleniach wykorzystywana jest m.in. wielotematyczna platforma udostępniająca zagraniczne bazy danych z różnych dziedzin wiedzy ProQuest, gdzie zainteresowany może sprawdzić czy powstały prace o podobnej tematyce. Standardem wśród doktorantów francuskich jest powoływanie się na inne prace doktorskie. Warto podkreślić, że od 2009 roku we Francji, doktorant ma obowiązek rejestrowania i oddania egzemplarza swojej pracy do biblioteki. Autor może nie wyrazić zgody na opublikowanie pracy w Internecie, ale i tak zostanie ona skatalogowana, a jej opis będzie widoczny w OPAC-u biblioteki oraz w katalogu SUDOC.

Trzystopniowy program szkoleń bibliotecznych zmusza bibliotekarzy do opracowania kompleksowego planu zajęć, rozłożonego na cały tok studiów. By zajęcia uwzględniały specyfikę danego kierunku oraz odpowiadały wymogom stawianym przez wykładowców, ich tematyka jest uzgadniana w drodze konsultacji z pracownikami naukowo-dydaktycznymi na poszczególnych kierunkach. Zatem progresywny charakter szkoleń wymaga ciągłej współpracy bibliotekarzy prowadzących zajęcia biblioteczne z wykładowcami uczelni wyższych. Bibliotekarze muszą także brać pod uwagę obowiązujący system punktowy ECTS (European Credit Transfer System).

Ograniczona liczba godzin przeznaczonych na tego typu zajęcia zmusiła biblioteki uniwersyteckie do szukania innych rozwiązań – zaczęto także prowadzić szkolenia na platformie czyli tzw. szkolenia na odległość.

Polska – Francja: szkolenia biblioteczne – podobieństwa i różnice

Polskie i francuskie biblioteki uniwersyteckie prowadzą szkolenia biblioteczne dostosowane do trójstopniowego toku studiów. Wynika to z unijnej polityki i jest rezultatem wprowadzania w życie Procesu Bolońskiego. Podczas zajęć ze studentami pierwszego roku bibliotekarze obu krajów realizują te same cele:

- wykształcenie umiejętności zdefiniowania potrzeb informacyjnych;
- pokazanie dostępnych źródeł;
- zaznajomienie z technikami i metodami poszukiwań;

- zastosowanie znalezionych informacji (Paruzel).

O różnicach decyduje brak w Polsce j podstawy prawnej regulującej realizację zajęć *Przysposobienia bibliotecznego*. Decyzja o ich prowadzeniu pozostaje w gestii władz uczelni, nie daje to gwarancji, że wszyscy studenci będą objęci programem szkolenia. Można tu liczyć na zdolności studentów i wzajemną pomoc.

We Francji obowiązek odbywania szkoleń bibliecznych regulowany ustawą ujednolica przygotowanie studentów, tym samym dając im już na starcie równe szanse. Mimo iż omawiane szkolenia przybliżają jedynie specyfikę biblioteki i wprowadzają w początkowe zagadnienia poszukiwania informacji, badania bibliotekarzy francuskich dowiodły, że przyczyniają się także do eliminowania części niepowodzeń studentów w początkowym okresie studiów (Panijel-Bonvalot, 2005).

Warta podkreślenia jest ścisła współpraca francuskich bibliotek uniwersyteckich z wykładowcami i pracownikami naukowymi uczelni w zakresie kształtowania rodzaju i programu zajęć organizowanych przez biblioteki dla słuchaczy studiów magisterskich i doktorantów oraz – co szczególnie ważne – uwzględnianie ich w harmonogramie studiów. Takie rozwiązanie obowiązujące we Francji zapewnia skuteczną realizację powiązania teorii z praktyką, tym pewniejszą, że bibliotekarze działają według podobnego schematu, wyuczonego w jedynej we Francji wyższej uczelni kształcącej bibliotekarzy – Krajowej Szkole Wyższej Nauk o Informacji i Bibliotekach w Lyonie (École nationale supérieure des sciences de l'information et des bibliothèques – ENSSIB).

Podsumowanie

Koncepcja społeczeństwa opartego na wiedzy jest podstawą działań w Unii Europejskiej. Głównym założeniem i celem jest stworzenie dostępu do informacji z wykorzystaniem nowych technologii w szeroko rozumianej edukacji.

Polskie biblioteki szkół wyższych znajdują się w fazie dostosowywania do europejskich wymogów. Trudno w chwili obecnej przewidzieć przebieg i kierunek tego procesu. Bezsprzecznym jest fakt pewnego ujednolicenia studiów w Europie poprzez wprowadzenie trzech stopni nauczania na uczelniach wyższych, punktów ECTS, zmierzanie w kierunku pedagogiki medialnej.

Zdobywanie umiejętności pozyskiwania informacji trwa przez całe życie. Jest też podstawą kształcenia na wszystkich poziomach edukacji i samokształcenia. Choć nie zawsze jest to zdefiniowane. Obecnie nie wystarczy twórcze, teoretyczne podejście do problemu. Niezbędne są ponadto praktyczne umiejętności korzystania ze zdobyczy techniki i informatyki, których podczas wyżej omówionych szkoleń nabywają ich uczestnicy.

Za koniecznością organizowania szkoleń przemawia fakt, że polskie szkoły ponadgimnazjalne nie przygotowują, w wystarczającym stopniu, swoich absolwentów do korzystania z biblioteki naukowej. Wychodzą naprzeciw tym potrzebom bibliotekarze szkół wyższych, organizując spotkania z uczniami liceów czy techników, jako potencjalnymi użytkownikami bibliotek. Podobne działania podejmują francuscy bibliotekarze; mają oni ułatwione zadanie, gdyż korzystanie z bibliotek uniwersyteckich przez maturzystów oraz osoby, które ukończyły 18 lat jest we Francji powszechną praktyką.

Zasadnicza różnica, dotycząca szkoleń bibliotecznych w Polsce i we Francji wynika z uregulowań prawnych i sposobu podejścia do ich realizacji. Przejrzyste ustawy we Francji, koordynacja działań w skali uczelni, konsultacje bibliotekarzy z wykładowcami dają gwarancje, że prowadzone zajęcia odniosą skutek.

Mimo braku rozwiązań prawnych, założenia i cele szkoleń bibliotecznych w Polsce są podobne; brak natomiast skoordynowanej współpracy bibliotekarzy i wykładowców oraz korzystania w bibliotece z pomocy tutorów. Zarówno polskie jak i francuskie biblioteki uniwersyteckie realizują idee szkoleń zgodnie z możliwościami i w oparciu o dostępne sposoby i metody prowadzenia zajęć. Wszystko wskazuje na to, że biblioteki zmierzają w tym samym kierunku, a resztę weryfikuje praktyka.

Bibliografia

- Blin F., Stoll M. (2005), *La formation des usagers dans l'enseignement supérieur*. „Bulletin des bibliothèques de France” [online]. t. 50, n° 6 [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: <http://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2005-06-0005-001>.
- Bonnet B. (1997), *Le tutorat documentaire*. „Bulletin des bibliothèques de France” [online]. t. 42, n° 4 [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: <http://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-1997-04-0049-008>
- Dziewulak D. (1997), *Systemy szkolne Unii Europejskiej*. Wyd. 3 popr. i uzupełn. Warszawa.
- Eksperci Bolońscy* [online]. 2012 [dostęp: 2012-02-09]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ekspertebolonscy.org.pl/>
- Enssib / école nationale supérieure des sciences de l'information et des bibliothèques* [online]. [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web : <http://www.enssib.fr>
- European Higher Education Area* W: en.wikipedia [online]. Aktualizacja: 2011 [dostęp: 2012-02-09]. Dostępny w World Wide Web: http://en.wikipedia.org/wiki/European_Higher_Education_Area.
- Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie* [online] Luksemburg 2009 [dostęp: 2012-02-09]. Dostępny w World Wide Web: http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/broch_pl.pdf

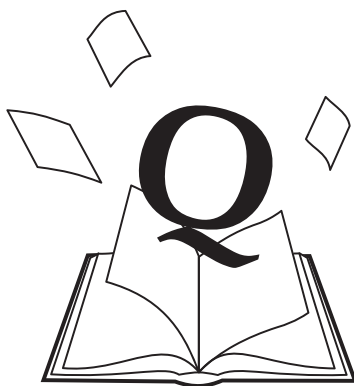
- Liste des universités françaises – MESR* [online] 2011 [dostęp: 2012-02-09]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.enseignementsuprecherche.gouv.fr/cid20269/liste-des-universites-francaises.html>.
- Majewska M., Walczak M. (red.) (2006), *Pedagogika biblioteczna w społeczeństwie informacyjnym*. Warszawa.
- Panijel-Bonvalot C. (2005), *La Formation documentaire des étudiants en France*. „Bulletin des bibliothèques de France” [online]. t. 50, n° 6 [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: <http://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2005-06-0016-002>.
- Paruzel A. (2009), *Kształtowanie umiejętności informacyjnych użytkowników w bibliotece szkoły wyższej. Wybrane problemy i zagadnienia* W: X Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej „Bezpieczna, innowacyjna i dostępna informacja perspektywy dla sektora usług informacyjnych w społeczeństwie wiedzy”, Zakopane, 22-25 września 2009 [online]. [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ptin.org.pl/konferencje/10forum/repozytorium/Paruzel.pdf>.
- Proces Bolonński* [online]. 2012 [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/sprawy-miedzynarodowe/proces-bolonski>
- Rapport d'étape de Janvier 1997* [online] 2001 [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: <http://guilde.jeunes-chercheurs.org/Reflexions/Documents/Rapport-EG-01-97.html>
- Reforma Szkolnictwa Wyższego – MNiSW* [online] 2011 [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/reforma-szkolnictwa-wyzsze.
- Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (2011). „Dziennik Ustaw”, nr 84, poz. 455.
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach „Dziennik Ustaw”, nr 85, poz. 539.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym. „Dziennik Ustaw”, nr 164, poz. 1365, z późn. zm. [online] [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ume.edu.pl/_pliki/prawo_o_szkolnictwie_wyzszym.pdf.
- Utrata I. (2006), *Edukacja biblioteczno-informacyjna użytkowników bibliotek akademickich* W: 25. Jubileuszowa Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych, Kształcenie użytkowników naukowej informacji medycznej – koncepcje i doświadczenia, Lublin-Kazimierz Dolny, 12-14 czerwca 2006 [online]. Warszawa. [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/25kpbm/utrata.php>.
- Publiczne uczelnie akademickie – Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa* [online] [dostęp: 2012-02-01]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/system-szkolnictwa-wyzszego/uczelnie/uczelnie-publiczne/wykaz-uczelni-publicznych-nadzorowanych-przez-ministrawlasciwego-ds-szkolnictwa-wyzszego/publiczne-uczelnie-akademickie/>
- Zybert E.B., Grabowska D. (red.) (2008), *Książka, biblioteka, informacja w kręgu kultury i edukacji*. Warszawa.

Maria Stachnik

***The library courses in the Polish and French university libraries:
an intent of comparison***

Summary

The recent information and communication technologies have drastically changed the manner of using the library and accessing to the collections. The libraries, especially the academic ones, became the centers of the documentation sources (both traditional and electronic). In order to fully benefit from their collections the user has to be able to: reach them, handle the information, use it properly. The library trainings are a popular way of teaching these skills in all the universities in Poland and France. What is the history of these "library lessons" in both countries? They are organized since the 80's of the 20th century until now, but by who and for whom are they organized, what are the goals of these courses? The paper tries to answer these and other questions in the context of the Polish and French academic libraries trying to form the European Space for Higher Education.

DANIEL SKWIRUT
*Biblioteka Wydziału Polonistyki
Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*

**METODYKA PRACY BIBLIOTECZNEJ Z CZYTELNIKIEM
OBOCZĘCZNYM – OD POSTULATÓW I OCZEKIWAŃ
W STRONĘ PRAKTYCZNYCH ROZWIĄZAŃ
(NA PRZYKŁADZIE BIBLIOTEK WYDZIAŁU POLONISTYKI
UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO)**

Student cudzoziemiec w polskiej bibliotece to temat nowy w literaturze przedmiotu. Pytanie o metodykę pracy z takim czytelnikiem niezadko wywołuje zdziwienie czy nawet ironiczny uśmiech niejednego bibliotekarza. Nie ulega jednak wątpliwości, że w niedalekiej przyszłości z problemem tym zmierzą się nie tylko duże biblioteki (które zazwyczaj dbają choćby o anglojęzyczne tłumaczenie swoich stron internetowych), ale przede wszystkim mniejsze, wydziałowe czy instytutowe jednostki. A potrzeby stale rosną, z roku na rok przybywa bowiem studentów, którzy przyjeżdżają do Polski na krótsze lub dłuższe studia w ramach wymiany międzynarodowej. Nad sprawną realizacją tych programów czuwa na Uniwersytecie Jagiellońskim Dział Współpracy Międzynarodowej. Najbardziej znane programy to Socrates-Erasmus i uniwersytecki Fundusz Królowej Jadwigi (Współpraca międzynarodowa).

Student cudzoziemiec otrzymuje indeks polskiej uczelni, jest wpisany na rok akademicki, ma ważną legitymację studencką, a co za tym idzie, ma również prawo do korzystania z biblioteki.

Biblioteki Wydziału Polonistyki – krótkie wprowadzenie

Wydział Polonistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim powstał z Instytutu Polonistyki na mocy uchwały Senatu UJ z 22 grudnia 2004 i zarządzenia Rektora z 27 grudnia 2004, a samodzielną działalność rozpoczął 1 września 2005 roku. Oprócz siedemnastu katedr w jego skład wchodzi Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie. Jednostka ta – szczególnie ważna dla omawianej tu kwestii – przed 2005 rokiem była znana

jako Instytut Polonijny UJ¹. Prężnie rozwijana działalność dydaktyczna w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego wymagała utworzenia specjalistycznego księgozbioru przeznaczonego głównie dla zagranicznych studentów (w tym polonusów) zainteresowanych studiami nad językiem i kulturą polską. Wraz z przyłączeniem Instytutu Studiów Polonijnych i Etnicznych do Wydziału Polonistyki UJ i przeniesieniem jego siedziby na ulicę Grodzką 64, trafił tam również liczący wówczas kilka tysięcy woluminów księgozbiór.

Ujmując sprawę od strony czysto formalnej, można powiedzieć, że Biblioteka Wydziału Polonistyki UJ przy ul. Gołębiej wzbogaciła się wówczas o księgozbiór dawnego ISPiE. W praktyce jednak są to jednostki autonomiczne – biblioteka Centrum ma oddzielny inwentarz, a zakup książek odbywa się z myślą o specyficznym gronie odbiorców. Dlatego można bez wahania stwierdzić, że jednostka ta dysponuje najlepszym specjalistycznym księgozbiorem dostosowanym do potrzeb i oczekiwań niepolskich studentów na różnym poziomie zaawansowania językowego². W ramach Wydziału Polonistyki działają zatem dwie wyodrębnione organizacyjnie biblioteki³, które tworzą komplementarną całość. Obrazowo można powiedzieć, że droga studenta obcokrajowca doskonalącego znajomość języka polskiego prowadzi z biblioteki przy ul. Grodzkiej do tej w „Gołębniku”, która przechowuje bez mała 120 000 woluminów (spisanych w różnych językach, ale przede wszystkim w języku polskim).

Powyższy wstęp to niezbędne wprowadzenie do rozważań nad zadaniami i miejscem biblioteki w kształceniu studentów obcojęzycznych. Niemniej to tylko pierwszy, raczej organizacyjny element całości, kiedy próbujemy ująć temat w perspektywie możliwości, jakie daje bibliotece świadoma polityka gromadzenia zbiorów nakierowana na określonego odbiorcę. Drugi element tej całości to próba opisanie kształtu biblioteki, który wyłania się z zebranych relacji studentów cudzoziemców. Kolejnym jest wyciągnięcie

¹ Instytut Polonijny UJ, utworzony w 1972 roku jako jednostka pozawydziałowa, został przekształcony w roku 2001 w Instytut Studiów Polonijnych i Etnicznych (ISPiE) na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych.

² Biblioteka ta służy również polonistom, którzy w ramach studiów podyplomowych lub dwuletnich magisterskich uzupełniających wybierają specjalność: nauczanie języka polskiego jako obcego.

³ Piszę o „wyodrębnionych organizacyjnie” bibliotekach z tego względu, że od niedawna zaznacza się na Wydziale Polonistyki UJ nowa tendencja, dyktowana formalno-prawnymi regulacjami zakupu książek z grantów badawczych. Warunkiem rozliczenia tytułów zakupionych w ten sposób przez daną katedrę jest wpisanie ich do inwentarza wydziałowej biblioteki (a co za tym idzie, także rejestracja w elektronicznej bazie danych). Problem w tym, że książki te po opracowaniu trafiają niemal od razu do podręcznych biblioteczek katedr, które je zakupiły. Powstaje więc zasadne pytanie o sposób ich udostępniania, pytanie, które dla każdej biblioteki jest kwestią fundamentalną przy organizacji procesu obsługi czytelnika.

wniosków i sformułowanie odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu jesteśmy przygotowani do pracy z obcojęzycznym czytelnikiem⁴.

Jak polubić w bibliotece *chrząszcza*, co brzmi w trzcinie...

O tym, że język polski świetnie nadaje się do tworzenia wymyślnych udręk fonetycznych, wiedzą już najmłodszy jego rodzimi użytkownicy i bez trudu mogą to potwierdzić, wymieniając choćby wspomnianego w tytule chrząszcza ze Szczecbrzeszyna, czy ów stół z powyłamywanymi nogami, suchą szosę w czasie suszy, by skończyć na hojnym królu Karolu, który kupił królowej Karolinie powszechnie znane korale koloru koralowego. I zawsze kiedy te językowe łamańce wywołują uśmiech na twarzy *native speaker* (a śmiejemy się nierzadko, by zatrzeć ślady naszej porażki), to dla odmiany cudzoziemiec błędnie ze zdziwienia, słuchając dźwięków, które zdają się pochodzić nie z tego świata.

A mówiąc zupełnie poważnie: niełatwa fonetyka języka polskiego to pierwsza i najbardziej odczuwalna bariera przy spotkaniu z mową Polaków. Początki pobytu w nowej rzeczywistości nigdy nie są łatwe, niemniej na tym właśnie etapie zagraniczny student powinien mieć świadomość, że istnieją miejsca, w których na pewno spotka się z otwartością i życzliwością. Rozpoczynając program kształcenia językowego, student taki powinien wiedzieć i od razu doświadczyć, że biblioteka to „dom otwartej polskości” (Jagiello, 2004), polskości, która przemawia do niego „tonem przyjaznej rzeczowości” (Wojciechowski, 2003, s. 133).

Trudno o realizację takich zadań w dużej bibliotece, gdzie w natłoku obowiązków związanych z procesem udostępniania książek bibliotekarzom niełatwo znaleźć czas na indywidualny kontakt z czytelnikiem. Dlatego tym większy obowiązek i zadanie spoczywa na takich właśnie bibliotekach, jak ta w Centrum Języka Polskiego UJ, dostosowanych do potrzeb konkretnego, zagranicznego czytelnika.

Praca bibliotekarza akademickiego w stosunkowo niewielkiej jednostce organizacyjnej, zaprojektowanej z myślą o konkretnym odbiorcy, ma wiele wspólnego z zadaniami i formami pracy, które realizują biblioteki na poziomie kształcenia młodzieży w szkole podstawowej czy gimnazjalnej. Cudzo-

⁴ Przedstawione poniżej praktyczne wnioski i propozycje to efekt mojego doświadczenia w pracy zarówno dydaktycznej z cudzoziemcami (od 2003 roku uczę języka polskiego głównie w ramach programu Erasmus w Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie UJ), jak i bibliotecznej (od 2004 roku pracuję w Czytelnicy Wydziału Polonistyki). Zastosowane przeze mnie techniki badawcze to przede wszystkim: ankieta, obserwacja i rozmowa badawcza, wywiad ze studentami i pracownikami naukowymi. Podkreślić chciałbym w szczególności – bardzo dla mnie ważne – spostrzeżenia Jolanty Jaworskiej (kustosza w bibliotece Centrum UJ), której długoletnie doświadczenie (także dydaktyczne) w pracy z obcokrajowcami stało się cenną inspiracją dla przedstawionych tu wniosków i sugestii.

ziemiec uczący się od podstaw języka polskiego bywa zagubiony, dlatego trzeba wskazywać mu sposoby efektywnej pracy, a nierzadko zmotywować go lub pocieszyć przyjaznym słowem.

Porównanie pracy akademickiego bibliotekarza ze szkolnym jest oczywiście pewnym skrótem myślowym. Nie trzeba bowiem uzasadniać, że w kontakcie z osobą pełnoletnią trudno mówić o realizacji procesu wychowawczego w znaczeniu, które jest wpisane w pedagogikę biblioteczną szkolnictwa podstawowego czy gimnazjalnego⁵. Niemniej na tym tle student cudzoziemiec reprezentuje specyficzny, można rzec: antynomiczny typ czytelnika. Łączy w sobie bowiem współczesnego (czyli świadomego swoich celów) użytkownika informacji z czytelnikiem wymagającym (ze względu na braki językowe) wprowadzenia w obce środowisko kulturalne niemal w takim stopniu, jak postulowała jeszcze w międzywojniu Helena Radlińska, opisując „rozległość zadań bibliotekarza oświatowca” (Radlińska, 2003, s. 163–171). Z pewnością nie wystarczy wykształcić u zagranicznego studenta umiejętności posługiwania się informacją, czy ściślej: językami informacyjno-wyszukiwawczymi. W równej mierze, jeśli nie bardziej, trzeba wprowadzić go w specyfikę kulturowego kontekstu, w którym się znalazł. Zasadne jest pytanie, co i w jaki sposób przekazywać jako ów „specyficzny kontekst kulturowy”? Odpowiedzi można udzielić wielu: od wprowadzenia w polskie tradycje i zwyczaje świąteczne, po konfrontację ze stereotypami myślenia o Polsce i Polakach w świecie. Pytanie o metodykę zajęć kulturalno-oświatowych w bibliotece trzeba tu koniecznie połączyć z innym, dotyczącym już bibliotekarskiej deontologii. W związku z tym biblioteka może być miejscem spotkania z Innym, może być miejscem dialogu, który nierzadko dotyczy spraw trudnych, ale dyskutowanych merytorycznie, bez uprzedzeń i szkodliwych emocji (oczywiście temat rozmowy zależy od stopnia zaawansowania studentów).

W każdej grupie językowej, a w szczególności początkującej, najlepsze jest zastosowanie tzw. werbalnych form pracy z czytelnikiem. Metoda to najlepsza, dlatego że wielowarstwowo (synkretycznie) doskonali umiejętności komunikacyjne studenta. Indywidualna czy zespołowa praca z czytelnikiem obcojęzycznym może przynieść wiele pouczających i konstruktywnych wniosków. Wnioski takie formułują zresztą sami czytelnicy, gdy wspominają choćby o potrzebie organizacji w bibliotekach przestrzeni do

⁵ Koncepcja bibliotekarza-wychowawcy, która powstała na gruncie XIX-wiecznej biblioteki oświatowej realizującej pod zaborami społeczne ideały romantyzmu czy pozytywistycznej pracy organicznej, to projekt mocno już anachroniczny. Niemniej wciąż można – choć w innym znaczeniu – mówić o funkcji wychowawczej szkolnej biblioteki XXI wieku, realizowanej poprzez właściwą politykę gromadzenia zbiorów, sprawną organizację pracy bibliotecznej i służby informacyjnej w celu pozyskania młodego czytelnika.

tw. głośnej i grupowej pracy⁶. A jeśli w tej „głośnej” pracy wzięłby udział bibliotekarz, wzorcowo odczytując – przykładowo – teksty literackie (zwłaszcza zrytmizowane, onomatopieczne fragmenty poezji), to spotkanie takie w uszach cudzoziemca mogłoby być przygodą porównywalną z efektem średniowiecznego słuchania *vocis paginarum*.

Żaden nauczyciel nie jest dostępny dla studenta tak długo jak bibliotekarz. Dla obcokrajowca to szczególne udogodnienie – w jego oczach pracownik biblioteki to przede wszystkim rodzimy użytkownik języka, ekspert – choćby i mimowolny – od końcówek: zawsze przecież „na ucho” może ustalić, kiedy powiedzieć, że dokąś „idzie” lub „chodzi” albo „jedzie” lub „jeździ”. Podobnie bez problemu może udzielić studentowi odpowiedzi na pytanie, czy miejscownik od „miasto” to „w miastcie”? Albo czy od „lato” to „w lacie”? (świetna to okazja, by bardziej zainteresowanym wspomnieć ewentualnie o Grzegorzu Lacie w ramach wprowadzenia do historii polskiej piłki nożnej).

Nawet jeśli nie wiemy, jak „technicznie” wytłumaczyć rozmaite oboczności czy zasady użycia końcówek, w razie wątpliwości studenci muszą wiedzieć (i bardzo to sobie cenią), że w bibliotece znajdą pomoc, że jej pracownik wskaże im słownik, podręcznik, dobre repetytorium, pomocne w rozwiązaniu problemu.

Student chciałby też, aby biblioteka pomagała mu w utrzymaniu więzi z rodzinnym krajem. W dobie Internetu realizacja tego zadania jest ułatwiona, choćby dlatego, że można – tak jak w Bibliotece Centrum Języka i Kultury Polskiej UJ – podłączyć prywatny laptop do bezprzewodowej sieci uniwersyteckiej lub skorzystać z kilku ogólnodostępnych komputerów rozmieszczonych wzdłuż korytarza prowadzącego do czytelni i wypożyczalni. Darmowy dostęp do sieci daje studentowi praktycznie nieograniczone możliwości kontaktu z rodzimym językiem i kulturą.

Warto odnotować, jak na tle tych zadań i możliwości kształtuje się obraz bibliotekarza w oczach cudzoziemca. Wśród oczekiwań takiego czytelnika na pierwsze miejsce wysuwa się kontakt z bibliotekarzem *native speakerem*, pomocnikiem w wyszukiwaniu potrzebnych informacji i – na samym końcu – tym, który podaje książki.

I jeszcze jedna, niezmiernie ważna uwaga, jeśli szukamy adekwatnego modelu opisu dla tej bardzo wszechstronnej działalności pracownika biblioteki. Jacek Wojciechowski słusznie wskazał co najmniej trzy główne tendencje rozwoju zawodu bibliotekarza, zogniskowane wokół: znajomości procesów bibliotecznych, specjalizacji w zakresie metodologii funkcjono-

⁶ Takie „lektoria do głośnej pracy” (w polskich realiach podobną funkcję pełnią świetlice w domach kultury) funkcjonują w zachodnich bibliotekach – tam jednak wypożyczanie książek na zewnątrz jest dużo rzadsze niż w Polsce, znacznie częściej korzysta się z prezencyjnego udostępniania zbiorów.

wania i postępowania, a także znawstwa mediowanych treści. W odniesieniu do omawianego tu typu biblioteki szczególnie uzasadnione jest ujęcie trzeciej; dodaje zresztą Wojciechowski: „specjaliści przedmiotowi [...] przyporządkowani macierzowo równocześnie do kilku stanowisk pracy, mogą stać się z czasem najważniejszą kategorią bibliotekarzy” (Wojciechowski, 1999, s. 26).

Czytelnik zaawansowany językowo w skarbnicy książek przy ulicy Gołębiej

Co to znaczy czytelnik zaawansowany językowo? Pokróćce warto wyjaśnić, że w ocenie stopnia znajomości języka polskiego wyróżnia się poziomy językowej biegłości dostosowane do standardów wymagań europejskich w nauczaniu języków obcych (Egzaminy z języka polskiego)⁷. Wedle tych kryteriów można nazwać zaawansowanym studenta, który spełnia wymagania określone dla poziomu C1, choć wszelkie mechaniczne klasyfikacje bez szczegółowego sprawdzenia poszczególnych sprawności mogą być obciążone błędem.

Trzeba zaznaczyć, że księgozbiór Wydziałowej Biblioteki przy ulicy Gołębiej dostosowany jest przede wszystkim do potrzeb i wymagań studentów polonistyki, którzy albo są rodzimymi użytkownikami języka, albo też jako tzw. polonusi doskonałą znajomość ojczystej mowy. Z założenia więc nie należy spodziewać się tam studentów rozpoczynających naukę języka polskiego⁸.

Oczekiwania tej zaawansowanej językowo grupy czytelników są zbliżone do potrzeb informacyjnych polskiego odbiorcy. Taki student ma zazwyczaj do zrealizowania określony projekt badawczy. Wśród humanistów dominują młodzi badacze literatury, którzy zajmują się krytyką i interpretacją dzieł najbardziej znanych poetów jak Czesław Miłosz, Wisława Szymborska czy Zbigniew Herbert. Przyjeżdżają również tłumacze, nauczyciele wykładający na uniwersytetach literaturę polską (czy szerzej: słowiańską). Ten typ zagranicznego czytelnika nie wymaga takiej uwagi i zabiegów metodyczno-dydaktycznych, jakie dotyczą początkującego studenta na poziomie A1–A2.

Bibliotekarz pośredniczy wówczas w procesie zdobywania informacji, jest przede wszystkim jej brokerem. Służy też pomocą w zaznajomieniu czytelnika z podstawowymi pojęciami warsztatu bibliograficznego polonisty. Nawet zaawansowany językowo cudzoziemiec nieledwie słyszał o *Bibliogra-*

⁷ Na tej podstawie wyróżnia się poziom A0 (czyli tzw. sytuacje komunikacyjne), następnie: poziom podstawowy (od A1 do A2), samodzielności (od B1 do B2) i biegłości (od C1 do C2).

⁸ Wśród obcokrajowców studiujących polonistykę w ramach studiów licencjackich i magisterskich przeważają osoby polskiego pochodzenia, głównie zza wschodniej granicy.

fii polskiej Estreichera, o *Nowym Korbucie*; nie wie, co oznacza skrót PSB czy BZCz, nie zna wartości takich opracowań, jak *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku* czy słowników biobibliograficznych typu *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury*. Z reguły dysponuje bibliografią sporządzoną na podstawie książek dostępnych w jego ojczystym języku, a dzięki Internetowi ma również dostęp do szeregu mniej lub bardziej wartościowych opracowań zamieszczonych w sieci.

Można zatem powiedzieć, że zagubienie takiego czytelnika w chaosie informacyjnym jest nie tylko skutkiem nadmiaru wiadomości dostarczanych drogą elektroniczną, lecz nade wszystko wynika z braku narzędzi do selekcji, oceny i wyboru potrzebnych materiałów, słowem: z nieznajomości współczesnej *artis quaerendi*. W związku z powyższym duże biblioteki nie cieszą się w tej grupie odbiorców dobrą sławą. Student, zwłaszcza ten, który przyjeżdża na krótko, woli udać się do organizacyjnie mniejszej jednostki, woli wybrać wydziałową czy instytutową czytelnię, gdzie kontakt z obsługą jest ułatwiony, a procedury udostępniania nie tak złożone, jak w bibliotekach centralnych⁹.

Warto uświadomić sobie, że skuteczna działalność informacyjno-usługowa w pracy z obcokrajowcem to najlepsza, bo najszerzej zakrojona promocja biblioteki, promocja sięgająca poza granice Polski. A mówiąc jeszcze inaczej: to certyfikat jakości i potwierdzenie wysokiej kultury organizacyjnej¹⁰ lub – ujmując sprawę zupełnie komercyjnie – darmowa reklama o zasięgu międzynarodowym. Przykładów nie trzeba szukać daleko. Jeśli bowiem w (skądinąd wartej polecenia) pracy Dörte Lütvogt poświęconej poezji Wisławy Szymborskiej (Lütvogt, 2007) już we wstępie padają słowa o jej życzliwych „współpracownikach z Biblioteki Polonistyki UJ”, którzy bardzo jej pomogli w „poszukiwaniu danych”, „w badaniach” (Lütvogt, 2007, s. 5), to oprócz osobistej satysfakcji wymienionych tam z nazwiska pracowników cała instytucja zyskuje o wiele więcej – staje się jednostką kulturalną pośredniczącą w szerokim obiegu myśli, słowem: ambasadorem polskiej kultury za granicą.

Na potwierdzenie jeszcze jeden przykład: holenderski przewodnik po Krakowie (Govaerts, 2000). Nie jest to typowy bedeker, który oferuje tury-

⁹ Przykładowo: zaawansowany językowo student może poradzić sobie w Bibliotece Jagiellońskiej, pytając choćby wszechobecnych strażników o zasady korzystania z jej księgozbioru. W przypadku czytelnika słabo mówiącego (lub wcale) po polsku sytuacja znacznie się komplikuje – pierwszą osobą, z którą styka się początkujący student, z pewnością nie powinien być pracownik ochrony czy technicznej obsługi budynku, lecz fachowo przygotowany bibliotekarz w punkcie informacji, którego w BJ – jak słusznie zauważyli studenci – darmo szukać po wejściu do nowego gmachu.

¹⁰ A trzeba pamiętać, że „kultura jest głównym wyznacznikiem zachowania w bibliotece [...] i może mieć znacznie większy wpływ na osiągnięcia danej instytucji [...] niż jej struktura organizacyjna, technologia, zasoby ekonomiczne” (Zybert, 2003, s. 109).

ście biura podróży, a raczej kronika intelektualnych wyjazdów, zapis wrażeń i wspomnień holenderskich naukowców, pisarzy, którzy zetknęli się z Krakowem. Taki właśnie charakter ma zamieszczony tam tekst Karola Lesmana¹¹, który opowiada o życiu pod Wawelem w latach osiemdziesiątych XX wieku. Na tej prywatnej mapie miejsc i ludzi szczególnie mu bliskich w Krakowie pojawia się Czytelnia Biblioteki WP UJ z osobą (pracującego tam do dziś) Pana Adasia¹² (Lesman, 2000, s. 49, 62). Tłumacz nie tylko dziękuje za – jak czytamy w odręcznej dedykacji – zapewnienie „niezbędnego do pracy spokoju”, ale też traktuje biblioteczne zacisze jako miejsce twórczych przemyśleń, jako miejsce spotkania dwóch kultur, wreszcie jako miejsce inspirujących rozmów z bibliotekarzem o polskiej rzeczywistości pełnej jeszcze wielu paradoksów z lat osiemdziesiątych.

Mając na uwadze powyższe spostrzeżenia, można oczywiście spytać, jak metodycznie przygotować się do takiej pracy, jak efektywnie współpracować z czytelnikiem, jak wreszcie doskonalić swoje umiejętności. Odpowiedzi, pomysły, teoretyczne refleksje znajdziemy w poradnikach i przewodnikach po pedagogice bibliotecznej, niemniej trzeba jasno powiedzieć, że w dużej mierze mowa tu o niełatwej sztuce komunikacji interpersonalnej, sztuce, którą można i powinno się rozwijać refleksją teoretyczną, choć przede wszystkim składają się na nią (trudne do wyuczenia w teorii) elementy, takie jak: wrodzony talent, łatwość w nawiązywaniu kontaktów i otwartość na drugiego człowieka. Tych ostatnich nie sposób nauczyć się z książek, dlatego tak bardzo ważne jest, kto reprezentuje bibliotekę w czytelni, w wypożyczalni, w punkcie informacji.

Dużo większe zadania i wyzwania stoją przed bibliotekarzem, który wychodząc naprzeciw oczekiwaniom cudzoziemca, doświadcza jednocześnie (już na poziomie codziennej komunikacji) inności spotkania z człowiekiem spoza rodzimego kręgu kulturowego. Nierzadko zapomina się czy wręcz lekceważy pojęcia takie jak: zadanie, misja kulturalna, społeczna i edukacyjna biblioteki. Na potwierdzenie przytacza się solidne argumenty o sytuacji finansowej polskich bibliotek, o codziennych trudnościach, przy których głoszenie haseł o misyjności pracy bibliotecznej zakrawa na mało

¹¹ Karol Lesman studiował polonistykę na Uniwersytecie UVA w Amsterdamie i na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Od 1979 roku zajmuje się tłumaczeniem literatury polskiej na język niderlandzki. Tłumaczył m.in. Stanisława Ignacego Witkiewicza, Czesława Miłosza, Wisławę Szymborską, powieści Olgi Tokarczuk, Andrzeja Stasiuka. Interesuje się głównie współczesną literaturą polską.

¹² Adam Patoczka – historyk, w Bibliotece Wydziału Polonistyki UJ od 1979 roku, kustosz.

śmieszny żart opowiadany przez nieznających realiów akademickich teoretyków bibliotekarstwa¹³.

Jakkolwiek brzmi to górnolotnie, trzeba zdecydowanie powiedzieć, że prawdziwa klęska następuje dopiero wtedy, gdy ogólne zniechęcenie i utyskiwanie niszczą inicjatywę i chęć rozwoju, gdy dekadenscki marazm i poczucie beznadziei stają się wręcz wizytówką biblioteki. Ponad codziennymi trudnościami zawodowymi znajduje się bowiem inny wymiar naszej pracy, nieprzeliczalny na miesięczne wynagrodzenie i niewymierzalny w statystykach wypełnianych rokrocznie dla GUS-u. O tym nie można zapomnieć, a przede wszystkim nie można dać sobie wmówić, że jest inaczej. Tę prawdę widać szczególnie wyraźnie przy spotkaniu z czytelnikiem obcojęzycznym, który poszukuje wielu odpowiedzi na pytania związane nie tylko z listą potrzebnych mu lektur do (z) bibliografii, ale też z miejscem i kulturą kraju, w którym się znalazł. To, co otrzymujemy w zamian: wdzięczność, zaufanie, uznanie, szacunek (niekiedy – jak w cytowanych wyżej przykładach – wyrażone w formie dedykacji czy podziękowania), to jest właśnie ów inny wymiar pracy bibliotekarskiej, na który składa się całość organizacji procesu obsługi czytelnika, a niezbywalnym elementem tej całości pozostaje chęć i gotowość do służenia radą w chaosie informacyjnym współczesnego świata.

Podsumowując: cudzoziemiec w polskich bibliotekach to nie tylko nowy temat w literaturze przedmiotu, ale też problem wymagający głębszego namysłu i zastanowienia. Dyskusja nad głównymi kierunkami rozwoju metodyki pracy bibliotecznej z czytelnikiem obcojęzycznym wpisuje się przynajmniej w pięć kontekstów interpretacyjnych:

- porównawczy – konfrontujemy tu doświadczenia cudzoziemca z polskimi realiami bibliotecznymi. Takie porównanie to z pewnością okazja do poszukiwania wielu twórczych inspiracji w rozwoju polskich bibliotek; przykładem choćby wspomniany studencki pomysł utworzenia tzw. lektorium do „głośnej pracy w grupie”; pomysł, który stwarza bibliotekarzowi większe możliwości realizacji zadań pedagogicznych i metodyczno-dydaktycznych;

¹³ Nigdy jednak dość podkreślać, że osobowości takie jak Bandtkie, Estreicher, Łysakowski otwierają długą listę nazwisk teoretyków i praktyków bibliotekarstwa, którzy traktowali swoją pracę nie tylko z pasją, ale też ze świadomością doniosłości wykonywanych zadań. Być może warto przytoczyć tu niepublikowane listy Karola Badeckiego (historyka literatury, archiwisty, bibliotekarza). Można bowiem wyraźnie zobaczyć w nich, jak kształtowała się sylwetka zawodowa uczonego, który oznajmiał Ignacemu Chrzanowskiemu w liście z 20 maja 1910 roku: „po uzyskaniu stopnia doktorskiego mam zamiar poświęcić się zawodowi bibliotekarskiemu – gdyż do pracy takiej mam wielkie zamiłowanie” (Badecki, s. 12). Nade wszystko jednak można w nich usłyszeć, jak poważnie i prawdziwie brzmią słowa o spełnianiu misji w pracy bibliotecznej, gdy pisał hrabinie Krystynie Potockiej (12 sierpnia 1910): „a ja choć w części chciałbym w życiu mem odsłonić dawne nasze wieki i zedrzyć mgłę z niejednego tajnego zakątka kultury naszej” (Badecki, s. 53).

- organizacyjno-usługowy – badamy, jak przygotowane są polskie biblioteki, głównie akademickie, do przyjęcia tej grupy czytelników i w jakich warunkach najlepiej daje się tam prowadzić działalność dydaktyczną. Na podstawie analizowanych przykładów można wysnuć wniosek, że zdecydowanie lepiej radzą sobie jednostki małe – wydziałowe czy instytutowe czytelnie, wypożyczalnie (osobne miejsce zajmuje tu Biblioteka Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie UJ, jako jednostka stworzona z myślą o obsłudze niepolskiego czytelnika). Biblioteki duże, centralne wypadają w tej ocenie najslabiej; być może więcej uwagi należy w nich zwrócić na tłumaczenie regulaminów udostępniania np. na język angielski, na opracowanie przystępnych przewodników po bibliotece. Należy także rozważyć – postulowane przez studentów korzystających z Biblioteki Jagiellońskiej – utworzenie punktów obsługi czytelnika, które udzielałyby fachowej porady nie tylko w języku polskim;

- metodyczno-dydaktyczny (a w perspektywie szerszej: pedagogiczny) – zagadnienia te obejmują szczegółowe rozważania nad technikami, formami pracy bibliotecznej z czytelnikiem obcojęzycznym, a dalej: nad możliwościami oddziaływania, wyjaśniania, kształtowania wiedzy oraz opinii czytelnika na temat nieznanego mu zjawiska polskiego życia społeczno-kulturalnego. Najważniejsze są tu tzw. werbalne formy pracy organizowane indywidualnie i zbiorowo, obejmujące sam proces przysposobienia bibliotecznego i czytelniczego, a także doskonalenie sprawności językowych początkujących studentów. Bibliotekarz jako *native speaker* to instancja odwoławcza przy wyjaśnianiu wielu problemów natury językowej; ta „nauczycielska” funkcja daje mu szansę na poszerzenie technik pracy o synkretyczne formy – konkursy, ekspozycje, imprezy związane z polskimi tradycjami i zwyczajami, panele dyskusyjne, rozmowy o bieżących wydarzeniach społeczno-politycznych, kulturalnych, międzynarodowych, do których może zachęcać np. interesujący (także od strony językowej) artykuł prasowy;

- marketingowo-promocyjny – udział biblioteki w procesach dydaktyczno-wychowawczych szkoły wyższej zyskuje na znaczeniu szczególnie w pracy z czytelnikiem obcojęzycznym. Czytelnik, który nierzadko pozbawiony jest wystarczającej opieki naukowej ze strony uczelni, szuka wsparcia w instytucjach, które mogą być pomocne w pracy naukowej. W związku z tym zadania dydaktyczne biblioteki obejmują nie tylko szkolenia w ramach *artis quaerendi*, ale też uzupełnianie niejednej luki informacyjnej czytelnika obcojęzycznego (wydawnictwa informacyjne, tradycyjne bibliografie, zasady korzystania, dostęp do innych bibliotek, organizacja pracy jednostek uniwersyteckich). Skuteczna działalność informacyjna biblioteki kształtuje wizerunek nie tylko instytutu (wydziału), ale też całej uczelni. Staje się zatem jednym z podstawowych instrumentów skutecznej promocji biblioteki, uczelni, a w rozumieniu najszerszym: polskiej kultury za granicą;

• zawodowy i osobowościowy profil pracownika biblioteki naukowej – metodyka pracy z czytelnikiem obcojęzycznym milcząco zakłada nie tylko wysokie kwalifikacje bibliotekarza, ale też wymaga szczególnego zaangażowania, kreatywności, gotowości do podejmowania nowych wyzwań, słowem: aktywności wykraczającej poza tradycyjnie rozumiane zadania biblioteczne. Podjęcie tego trudu nie jest łatwe i wymaga poświęceń, ale – jak potwierdzają opinie studentów – realizacja tych zadań wpływa na znaczącą zmianę postrzegania zawodu bibliotekarza. W ocenie wystawionej przez obcokrajowców profesji bibliotekarskiej kryterium decydującym i wartościującym staje się stopień zaangażowania bibliotekarza w procesy metodyczno-dydaktyczne; zauważalne jest tym samym odwrócenie typowego – czy raczej: stereotypowego – sposobu postrzegania jego pracy. Bibliotekarz-pedagog to przede wszystkim: *native speaker*, czyli ekspert od języka polskiego, następnie: doradca, przewodnik, broker informacji, znawca mediowanych treści (także tych dotyczących specyfiki polskiego kręgu kulturowego); i na samym końcu dopiero: osoba podająca książki.

Z pewnością warto dołożyć starań, by ten właśnie model zawodu bibliotekarza upowszechnić także wśród rodzimych użytkowników języka polskiego.

Bibliografia

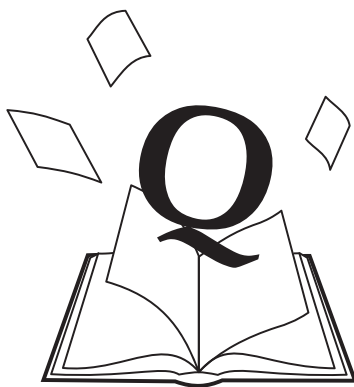
- Badecki K. (rękopisy), [Listy do różnych adresatów], Katalog rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej, [sygn. 7798 III].
- Egzaminy z języka polskiego [online]. 2010 [dostęp: 2010-08-20]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.buwim.edu.pl/certyfikacja/>
- Govaerts J. (red.) (2000), *Kraków. Culture-le hoofdstad van Europa*. Amsterdam.
- Jagiello M. (2004), *Biblioteka Narodowa, czyli dom otwarty*. „Konspekt” [online]. 2004, nr 19 [dostęp: 2010-08-20]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.up.krakow.pl/konspekt/19/jagiello.html>
- Lesman K. (2000), *Ooit wenste ik deze stad allen lief te hebben*. W: Kraków. Culturele hoofdstad van Europa. Red. Govaerts J. Amsterdam, s. 49–63.
- Lütvogt D. (2007), *Zeit Und Zeitlichkeit in der Dichtung Wisława Szymborskas*. München.
- Radlińska H. (2003), *Książka wśród ludzi*. Warszawa.
- Wojciechowski J. (1999), *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany*. Kraków.
- Wojciechowski J. (2003), *Idee i rzeczywistość. Bibliotekarstwo pragmatyczne*. Warszawa.
- Współpraca międzynarodowa [online]. 2010 [dostęp: 2010-06-19]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.uj.edu.pl/nauka/wspolpraca-miedzynarodowa>
- Zybert E. B. (2003), *Problemy kultury organizacyjnej w bibliotekach*. W: *Nauka o książce, bibliotece i informacji we współczesnym świecie*. Red. M. Banacka. Warszawa.

Daniel Skwirut

***The methods of work with the foreign language reader
– from postulates and expectations to the practical solutions
(the example of the Libraries of Faculty of Polish Studies at the Jagiellonian University)***

Summary

The foreign student in the polish university libraries is a new topic in the research literature. Therefore the article formulates not only the theory postulates, but also discusses the practical examples of the work with the foreigners. Due to the necessity of the “new” methods (pedagogy in a broader meaning), it is required to develop in the bibliological and cultural research the following aspects of the matter: comparative study, organization and service, didactic, marketing and promotion and psychology.

MAGDALENA JANAS
RENATA M. ZAJĄC

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

POPULARYZACJA WIEDZY NAUKOWEJ I UPOWSZECHNIANIE KULTURY W BIBLIOTECĘ AKADEMICKIEJ

W zaraniu dziejów uczony obejmował niemal całą wiedzę swoich czasów. Dziś żaden człowiek nie może znać nawet tego, co jest już zbadane w zakresie jednej tylko gałęzi nauki.
Stanisław Ossowski, *Funkcja dziejowa nauki*

Zadania bibliotek szkół wyższych są determinowane głównie przez wymagania macierzystych uczelni oraz potrzeby użytkowników. Biblioteki akademickie wspierają uczelniane procesy edukacyjne i naukowe, pełnią funkcje usługowe, edukacyjne oraz naukowe poprzez tworzenie kolekcji literatury naukowej oraz organizowanie bezpłatnego dostępu do zasobów sieciowych, promowanie swoich zbiorów i usług oraz kształtowanie *public relations*.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie (BGUP) od początku swojego istnienia (1946) ma charakter naukowej biblioteki publicznej; służy studentom, pracownikom nauki i kultury, nauczycielom oraz wszystkim mieszkańcom Krakowa. BGUP korzysta z wzorów niemieckich, gdzie biblioteki uczelniane są jednocześnie ogólnodostępnymi bibliotekami publicznymi. Z takiej filozofii działania wynika dążenie do zaspokajania różnorodnych potrzeb użytkowników, w tym także poprzez organizowanie imprez o charakterze kulturotwórczym i popularnonaukowym.

W literaturze przedmiotu brak jednoznacznej opinii na temat udziału bibliotek akademickich w popularyzacji nauki. Kwestię tę poruszył Jacek Wojciechowski, omawiając rolę bibliotek w społeczeństwie. Podkreślił, iż szeroka publiczność interesuje się różnymi obszarami nauki i ma prawo do zrozumiałej informacji o ustaleniach tych nauk, stąd nasila się skłonność uczelni, walczących w dobie niżu demograficznego i dużej konkurencji o nowych studentów, do przystępnego powiadamiania o własnych i cudzych dokonaniach naukowych. To zaś oznacza dla bibliotek akademickich, że powinny brać czynny udział w tym powiadamianiu, bowiem to

ich zadaniem jest gromadzenie i transmitowanie wiedzy naukowej (Wojciechowski, 2010, s. 197).

W artykule przedstawione zostaną teoretyczne podstawy popularyzacji nauki i upowszechniania kultury zilustrowane przykładem takich działań prowadzonych przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w latach 2010–2011.

Popularyzacja to według *Słownika języka polskiego* „uprzystępnianie szerokiemu ogółowi nauki, wykładanie lub publikowanie w formie przystępnej, zrozumiałej dla niespecjalistów” (Szymczak, 1979, s. 818). W hasłach zamieszczonych w jednym z najnowszych słowników wyrazów obcych czytamy, że popularyzacja oznacza „rozpowszechnianie, uprzystępnianie ogółowi, nauki, sztuki lub wiedzy o czymś”, a popularyzować to „rozpowszechniać jakąś wiedzę lub ideę wśród szerokich kręgów społeczeństwa, wyklądać lub publikować coś w formie przystępnej i zrozumiałej dla niespecjalistów”. Popularnonaukowy znaczy „przedstawiający zagadnienia naukowe w sposób przystępny dla niespecjalistów, zrozumiały dla ogółu, popularyzujący naukę” (Bańko, 2003, s. 1002). Opierając się na definicjach słownikowych oraz uściśleniach Józefa Śmigiełskiego (Śmigiełski, 1993, s. 114), można uznać, że popularyzacja nauki polega na zaznajamianiu szerokich kręgów społecznych z osiągnięciami badawczymi różnych dziedzin nauki poprzez przedstawianie zagadnień naukowych w sposób atrakcyjny, przystępny i zrozumiały dla niespecjalistów.

Autorzy *Encyklopedii oświaty i kultury dorosłych*, omawiając działania popularyzatorskie, wskazują na znaczącą rolę działalności oświatowej w systemach pozaszkolnych. Według nich popularyzacja nauki to „działalność oświatowa, dzięki której nauka, technika i sztuka są udostępniane, uprzystępniane i upowszechniane wśród społeczeństwa w systemie pozaszkolnym” (Wojciechowski, 1986, s. 232). Termin „upowszechnianie wiedzy”, który często występuje w literaturze, jest rozumiany jako „przyswajanie umiejętności przydatnych w codziennym życiu, takich jak: logiczne formułowanie myśli, dokonywanie optymalnych wyborów” (Śmigiełski, 1993, s. 114). Przez udostępnianie rozumie się głównie czynności organizacyjne, techniczne oraz administracyjne. Uprzystępnianiem są wszelkie działania zmierzające do uczynienia treści specjalistycznych zrozumiałymi dla laików. W literaturze przedmiotu akcentowana jest również rola języka, który decyduje o przystępności przekazywanych treści. Styl popularnonaukowy – jako specyficzna odmiana dyskursu ukształtował się w związku z występującą w nauce tendencją do upowszechniania zamkniętych wcześniej dla szerszej publiczności dziedzin wiedzy (Kosińska, 2008, s. 277). Jak stwierdza Stanisław Gajda, podczas popularyzowania nauki dokonuje się „uproszczenia treści i ogranicza się głębokość wchodzenia w rozpatrywany problem” (Gajda, 1982, s. 121). Analiza naukowa jest spłycona

a niekiedy zastępowana metaforą lub porównaniem zjawiska naukowego do powszechnie znanego i zrozumiałego. Liczy się konkretność języka i subiektywizm wyrażający się w leksyce emocjonalnej (przywołuje się zjawiska znane odbiorcom z ich doświadczeń życiowych) i metaforycznej oraz w występowaniu frazeologizmów i innych obrazowych wyrażen. Zabiegi te służą przedstawieniu treści naukowych za pomocą pojęć znanych każdemu odbiorcy. Tomasz Woźniak zauważa, że dla podniesienia atrakcyjności przekazów popularyzujących naukę charakterystyczna jest atmosfera ekscytacji nowymi odkryciami, a czasami wielki optymizm poznawczy (Woźniak, 1996, s. 317); zdecydowanie wpływa to na zwiększenie zainteresowania czytelników badaniami naukowymi.

Parafrazując zdanie Artura Hutnikiewicza, można powiedzieć, że działania popularyzatorskie prowadzone w bibliotece, podobnie jak literatura popularnonaukowa, powinny „[...] budować i pogłębiać świadomość kulturalną społeczeństwa przez rozpowszechnianie w formie przystępnej, ale zarazem odpowiadającej wymogom nauki, najnowszych osiągnięć wiedzy ludzkiej we wszystkich jej dziedzinach” (Sewerski, 1968, s. 40).

Aktywność na polu upowszechniania kultury i popularyzacji nauki jest działaniem na rzecz szeroko rozumianego samokształcenia i samorealizacji (głównie przez tworzenie sprzyjających warunków dla takiej aktywności) przez co ściśle łączy się z edukacją ustawiczną.

Według Roberta J. Kidda, przewodniczącego II Międzynarodowej Konferencji Oświaty Dorosłych w Montrealu, indywidualna aktywność człowieka oraz funkcjonowanie pozaszkolnego systemu edukacji umożliwia wielu osobom poznanie różnych dziedzin życia, nauki i kultury, niezależnie od systemu edukacji szkolnej (Pólturzycki, 1999, s. 24).

Józef Pólturzycki wyodrębnia zasady popularyzacji, wyprowadzając je z zasad pracy oświatowej Wincentego Ostrowskiego i Franciszka Urbańczyka. Zalicza do nich: zaspokajanie potrzeb środowiska, aktywizację uczestników, przystępność i dostosowanie procesu dydaktycznego do możliwości uczestników, działanie w zespole, związek z aktywnością życiową, dobrowolność i samorządność uczestników (Pólturzycki, 1999, s. 135).

Popularyzacja nauki i upowszechnianie kultury powinny zatem podlegać również „ogólnym zasadom dydaktycznym, takim jak: pogładowość, systematyczność, trwałość wiedzy oraz umiejętność indywidualizacji i zespołowości procesu dydaktycznego” (Cyboran, 2008, s. 17).

W działaniach popularyzatorskich dominują podające metody nauczania, których podstawową formą jest wykład. Jeśli ma on spełnić swój cel, musi charakteryzować się obrazowością oraz emocjonalnością, jego treści powinny zostać odpowiednio dobrane, a tematyka odpowiadać możliwościom percepcyjnym słuchaczy. Kolejną metodą jest nauczanie problemowe, które polega na rozwiązywaniu problemów i dochodzeniu w ten sposób do nowych wiadomości czy umiejętności. Trzecia metoda nazy-

wana jest emocjonalną – określone treści przyswajane są przez odbiorców za pośrednictwem nasilonych emocji. Czwartą metodę tworzą praktyczne strategie nauczania i uczenia się, kiedy to słuchacze zdobywają umiejętności przez ćwiczenia.

Odnotowany na przełomie XX i XXI wieku intensywny rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce jest źródłem rosnącego zapotrzebowania na naukę. Jak zauważył Jerzy Kubin „w przeciwieństwie do zaspokojenia potrzeb materialnych społeczeństwa, gdzie efektem końcowym jest osiągnięcie stanu nasylenia dobrami konsumpcyjnymi, efektem zaspokojenia potrzeb oświatowych nie jest zmniejszanie zapotrzebowania na naukę, lecz przeciwnie, jego dalszy wzrost” (Kubin, 1971, s. 28). Kubin podkreśla rozwój aktywności kulturalnej w miarę nabywania przez społeczeństwo wyższego wykształcenia. Korzystanie z coraz większej liczby źródeł informacji i funkcjonowanie w społeczeństwie informacyjnym (społeczeństwie wiedzy) jest przyczyną i zarazem skutkiem wzrastającego zapotrzebowania na naukę i kulturę oraz rozwijającej się aktywności poznawczej, którą powinny zaspokajać również biblioteki.

Podejmowanie działalności popularyzatorskiej wynika z chęci wspierania ludzi w rozwoju osobowości i kształtowania aktywnych postaw społecznych. Za główne cele popularyzacji nauki zdaniem Beaty Cyboran uznać można:

- dążenie do przezwycięzania poczucia wyobcowania u jednostki funkcjonującej w środowisku zdominowanym przez naukę;
- próbę polepszenia komunikacji środowisk naukowych z laikami oraz wśród specjalistów różnych dziedzin szczegółowych;
- ukazywanie społeczeństwu wartości związanych z działaniami naukowymi i rozwojem poszczególnych dziedzin naukowych;
- zwiększenie stopnia uczestnictwa obywateli w ocenie i rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z postępem naukowo-technicznym (skutki odkryć naukowych, nakłady finansowe na badania naukowe, rozwój techniki);
- wskazywanie bardziej racjonalnych sposobów rozwiązywania trudności codziennej egzystencji dzięki wykorzystaniu wiedzy naukowej, wspieranie pełniejszego rozwoju osobowości i samoświadomości jednostki (Cyboran, 2008, s. 18).

Wraz ze zmianami roli nauki w rozwoju cywilizacji i rozwojem nowych technologii kształtują się różne formy popularyzacji, które podzielono na cztery grupy.

Pierwsza grupa związana jest z żywym słowem i można w niej wyróżnić:

- wykład popularny (w tym wykłady transmitowane w radiu, telewizji i Internecie);
- pogadanki (te dwa rodzaje były uważane w latach 70. za główne formy popularyzacji);
- uniwersytet powszechny (bardzo spopularyzowany w okresie powojennym w Polsce);
- spotkania z przedstawicielami nauki i twórcami kultury;

- festiwale nauki, różnego rodzaju pokazy i imprezy popularnonaukowe.

Druga grupa działań opiera się na słowie pisanym; zalicza się tutaj:

- literaturę popularnonaukową (dostępną również w Internecie);
- czasopiśmiennictwo popularnonaukowe (wraz z czasopismami elektronicznymi).

Kolejny rodzaj popularyzacji wykorzystuje percepcję wzrokową i w tej grupie znajdują się:

- wystawy, w tym także wirtualne, prezentowane na stronach internetowych (parki naukowe, centra nauki);
- programy telewizyjne (np. „Sonda”, „Galileo”);
- filmy.

Ostatnim rodzajem jest popularyzacja poprzez działanie. Polega ona na uczestnictwie w różnego rodzaju eksperymentach, badaniach naukowych, własnej twórczości technicznej. Jak zauważa Stanisław Palka, poprzez rozwiązywanie problemów badawczych nie tylko opanowuje się wiadomości, tworzy umiejętności czy nawyki, lecz także rozwija własne zdolności poznawcze, zainteresowania i kształtuje samodzielność poznawczą (Palka, 1984, s. 29). Przykładem takich działań może być udział w różnego rodzaju warsztatach organizowanych w ramach festiwali nauki. Spośród wymienionych rodzajów popularyzacji biblioteki najczęściej organizują wykłady, spotkania z przedstawicielami nauki i twórcami kultury, imprezy popularnonaukowe, wystawy oraz warsztaty polegające na bezpośrednim uczestnictwie i samodzielnym tworzeniu.

Wzorując się na ustaleniach Anny Starzec można wyróżnić następujących odbiorców działań popularyzatorskich w bibliotece naukowej:

- specjalista z innej dyscypliny naukowej niż popularyzowana;
- student;
- niespecjalista, człowiek dorosły otwarty na osiągnięcia nauki;
- niespecjalista niedorośli (dzieci, młodzież);
- przypadkowa osoba odwiedzająca bibliotekę (Starzec, 1996, s. 268).

Popularyzacji nauki – jako typu kształcenia ogólnego, upowszechniającego także kulturę – coraz częściej podejmują się biblioteki akademickie.

Przez upowszechnianie kultury rozumiana jest wszelka aktywność, wyodrębniona pod względem programowym, organizacyjnym i metodycznym, zmierzająca do rozszerzenia zasięgu oddziaływania kultury. Polega ona na rozpowszechnianiu treści kulturowych, tak aby znalazły się w zasięgu możliwie największej liczby odbiorców, „zostały przez nich przyjęte jako własne oraz pozostawiły po sobie w ich osobowości pozytywny ślad” (Aleksander, 1992, s. 101).

Proces popularyzacji nauki i upowszechniania kultury jest niezwykle złożony, gdyż angażuje wolę, intelekt, emocje, wyobraźnię i zdolności, zarówno popularyzatora jak i odbiorców. Istotne znaczenie ma w nim

dobrowolność uczestnictwa (w ramach czasu wolnego), co rodzi wymóg szczególnie starannej organizacji i atrakcyjnej formy. Przedsięwzięcia popularyzatorskie muszą dawać sposobność do wypoczynku i rekreacji, nie wykluczając jednakże podjęcia wysiłku intelektualnego (Jankowski, 1998, s. 26). Upowszechnianie kultury i popularyzowanie nauki w bibliotece może być realizowane m.in. poprzez wykłady, spotkania z osobami ze świata kultury, wystawy, warsztaty czy pokazy i prezentacje.

Wszystkie wymienione formy można nazwać imprezami lub wydarzeniami kulturalnymi. Impreza według *Uniwersalnego słownika języka polskiego* to „widowisko, koncert, zabawa, loteria, zawody sportowe itp. organizowane w celach rozrywkowych, propagandowych lub dochodowych, potocznie jest rozumiana jako przedsięwzięcie, zamiar, zamysł, podjęcie jakiś działań, czynność przedsięwzięta”, a pojęcie imprezowy oznacza „dotyczący imprezy – widowiska, koncertu itp.” (Dubisz, 2006, s. 1202). Organizatorami wydarzeń mogą być firmy i przedsiębiorcy, artyści i instytucje kulturalne, w tym również biblioteki, administracja publiczna i organizacje pozarządowe oraz osoby fizyczne i grono przyjaciół. Z różnorodnych motywów organizatorów wynika wielość rodzajów i form wydarzeń. Ogólny podział rysuje się następująco:

- wydarzenia biznesowe i handlowe związane między innymi z reklamą produktów i *public relations* firm, gale przedsiębiorców itp. oraz wydarzenia artystyczne i kulturalne obejmujące zarówno dziedzictwo, folklor i rzemiosło artystyczne, kulturę popularną jak i wydarzenia z różnych dziedzin kultury wysokiej, muzyki, teatru, opery i tańca oraz wystawy malarstwa, wzornictwa, a także sztuki graficznej;

- wydarzenia rekreacyjne i rozrywkowe zapewniające różne rodzaje i sposoby spędzania czasu wolnego w formie zabawy, zawodów, występów i pokazów będące źródłem odnowy sił witalnych, rozwijające zainteresowania, pozwalające odkrywać krajobraz i okolice oraz poznawać nowych ludzi;

- wydarzenia prywatne i towarzyskie związane z uroczystościami rodzinnymi takimi jak uroczystości urodzinowe, ślubne, rocznice, a także spotkania przyjaciół w formie pikników, wycieczek, podróży oraz imprezy okolicznościowe, absolwenckie, zawodowe i sąsiedzkie (Klasik, 2010, s. 7).

Imprezy łączące popularyzację nauki i upowszechnianie kultury, organizowane przez biblioteki akademickie można zaliczyć do drugiej grupy – wydarzeń artystycznych i kulturalnych. W tej grupie autor nie wymienia jednak imprez łączących kulturę z nauką typu festiwale nauki czy nocne naukowców, podczas których często odbywają się również występy artystyczne. Działania marketingowe mające na celu przyciągnięcie jak największej liczby uczestników i uatrakcyjnienie imprez wymykają się często sztywnym podziałom.

W cyklu organizacyjnym każdej imprezy mającej na celu upowszechnianie kultury i popularyzację nauki można wyodrębnić kilka etapów działania:

- formułowanie celów imprezy i określenie grupy uczestników; należy zwrócić szczególną uwagę, aby cele były osiągalne, a więc przystosowane do możliwości organizacyjnych biblioteki i możliwości recepcyjnych potencjalnych odbiorców;

- planowanie poszczególnych imprez, czyli określenie kryteriów doboru treści, wybór form organizacyjnych oraz metod realizacji zajęć; trzeba jednak zadbać, by doświadczenia i przeżycia jakich dostarczają uczestnikom, były wolne od wszelkiej manipulacji oraz wartości komercyjnej;

- poszukiwanie i gromadzenie zasobów (środków finansowych, pomieszczeń, sprzętu) oraz pozyskiwanie współpracowników niezbędnych do realizacji imprezy; jest to również odpowiedni czas na ustalenie podziału obowiązków oraz na przygotowanie alternatywnego planu na wypadek niepowodzenia pierwotnych zamierzeń;

- realizacja imprezy;

- kontrola wykonania, czyli porównanie sposobu i jakości wykonania poszczególnych zajęć z planem imprezy i ocena jej wyników (Ściupider, 2010, s. 207).

Bibliotekarze, spotykając się na co dzień z użytkownikiem i potencjalnym odbiorcą kultury, obserwując jego potrzeby informacyjne i zainteresowania, są szczególnie predysponowani do podejmowania działań upowszechniających kulturę i popularyzujących naukę. Według oficjalnej klasyfikacji zawodów i specjalności (Rozporządzenie, 2010) bibliotekarz i animator kultury to zawody pokrewne, mieszczące się w tej samej grupie – „3. technicy i inny średni personel”, która obejmuje zawody wymagające wiedzy, umiejętności i doświadczenia niezbędnych do wykonywania prac związanych m. in. z badaniem i stosowaniem naukowych oraz artystycznych koncepcji i metod działania. Natomiast ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej zalicza wszystkie biblioteki do instytucji kultury (Ustawa, 1991). Tradycyjnie rolę bibliotek w kulturze sprowadza się do rozwijania kultury czytelnictwa oraz kultury informacyjnej. Jednakże obecnie przedmiotem bibliotekarstwa nie jest jedynie gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie książek, lecz również wieloaspektowa działalność bibliotek, w tym budowanie relacji społecznych i umożliwianie bezpośredniego kontaktu ze sztuką. Biblioteki nie powinny być wyłącznie miejscem cichej pracy w czytelni, lecz także centrum informacji, miejscem różnorodnych wydarzeń, spotkań w celach naukowych, edukacyjnych i rozrywkowych oraz rozwijania zainteresowań użytkowników.

Stosując się do przedstawionych zasad BGUP w Krakowie od lat aktywnie włącza się w popularyzację nauki i kultury, organizując różnorodne imprezy, skierowane zarówno do studentów i pracowników naukowych, jak

i mieszkańców miasta. Inicjatywami cieszącymi się szczególną popularnością są wystawy, spotkania z pisarzami, Noce w bibliotece oraz imprezy związane z Tygodniem Bibliotek i Międzynarodowym Tygodniem Open Access. Oprócz tego biblioteka oferuje swoim użytkownikom nowoczesne narzędzie popularyzacji nauki – blog biblioteczny („Bibliodziennik”); jego głównym zadaniem jest przybliżanie zagadnień z zakresu szeroko pojmowanej nauki o książce i informacji naukowej. Pracownicy BGUP w sposób przystępny poruszają w nim tematykę związaną m.in. z wyszukiwaniem informacji (wyszukiwarki naukowe), bibliotekami cyfrowymi (biblioteki cyfrowe dla niepełnosprawnych), repozytoriami i bazami danych (Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych), a także prezentują ciekawostki ze świata książki i bibliotek, np. biblioteki celebrytów, najpiękniejsze biblioteki świata. O skuteczności tej formy popularyzacji świadczy liczba wejść na jego stronę – ok. 1 000 miesięcznie. Informacje o aktualnych wydarzeniach w BGUP od stycznia 2012 można znaleźć także na Facebooku. Oficjalny profil biblioteki zawiera, oprócz postów zamieszczanych co najmniej dwa razy w tygodniu, również zdjęcia prezentujące najważniejsze wydarzenia w życiu biblioteki, komentarze użytkowników dotyczące działalności instytucji oraz ankiety (najnowsza dotyczy funkcjonowania katalogu elektronicznego). Pomimo krótkiego czasu obecności na tym portalu społecznościowym, bibliotekę „lubi” już 187 osób, a z rozmów ze studentami i pracownikami bibliotek krakowskich wynika, że Facebook jest popularnym źródłem informacji i kontaktu z biblioteką.

Biblioteka Główna współpracuje nie tylko z jednostkami uczelni macierzystej, ale również z firmami z sektora prywatnego oraz uznanymi instytucjami kultury; z powodzeniem zabiega o pozyskanie patronatów honorowych znaczących osób i instytucji (np. Ambasada Japonii w Polsce) oraz patronatów medialnych głównych lokalnych rozgłośni radiowych i gazet. Starania te pozwalają zaistnieć imprezom organizowanym BGUP na kulturalnej mapie Krakowa. Ich organizacją zajmują się pracownicy Oddziału Informacji Naukowej; w przypadku większych przedsięwzięć – jak Tydzień Bibliotek czy Noc w Bibliotece – tworzone są zespoły zadaniowe złożone z pracowników wszystkich oddziałów BGUP a także bibliotek wydziałowych i instytutowych. Zadania są przydzielane w taki sposób, by jak najpełniej wykorzystywać potencjał i uzdolnienia artystyczne bibliotekarzy a także skonsolidować działania oraz zacieśnić współpracę jednostek w ramach systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni. O podejmowanych inicjatywach informowani są bibliotekarze oraz pracownicy naukowcy innych uczelni krakowskich, co przyciągnęło do nich grup studenckich wraz z opiekunami naukowymi. Każdy projekt zamyka spotkanie organizatorów, którego celem jest ocena i podsumowanie przedsięwzięcia oraz wyciągnięcie wniosków przydatnych przy realizacji kolejnych pomysłów. Wybierając tematy działań popularyzator-

skich pracownicy biblioteki mają na uwadze zainteresowania potencjalnych odbiorców. Imprezom nadawana jest możliwie najbardziej atrakcyjna forma. Ponadto organizatorzy dbają, by zdobyte wiadomości utrwaliły się w umysłach uczestników, stąd wiele zajęć ma charakter praktyczny oraz wymaga czynnego uczestnictwa (warsztaty, panele dyskusyjne).

Najczęściej stosowaną przez biblioteki akademickie formą popularyzacji nauki są wystawy. Autorom wystaw BGUP przyświecają dwa cele – z jednej strony umożliwienie użytkownikom biblioteki kontaktu ze sztuką poprzez wystawy malarstwa i fotografii w Czytelni Głównej, z drugiej zaś przedstawianie osiągnięć poszczególnych dyscyplin naukowych. Na jednej z wystaw można było oglądać obrazy pracowników Uniwersytetu Pedagogicznego – owoc ich zainteresowań pozanaukowych. Inne, rzadko spotykane zamiłowania, związane niekiedy z nauką przedstawiano publiczności poprzez wystawy fotograficzne, m.in. makrofotografia owadów, ogrody japońskie w obiektywie Bogdana Zdrojewskiego, zdjęcia krakowskich spotterów. W holu BGUP prezentowano również prywatne kolekcje pracowników UP, np. zabytkowe aparaty fotograficzne, Biblie różnych gałęzi chrześcijaństwa oraz wystawy przybliżające zagadnienia pedagogiki alternatywnej i specjalnej – *Pedagogika Marii Montessori*, *Tyflopedagogika*. Dobrze rozwijająca się współpraca BGUP i Instytutu Fizyki UP zaowocowała cyklem wystaw poświęconych zagadnieniom astronomicznym: Lucjanowi Orkiszowi – pierwszemu polskiemu odkrywcy komety oraz serią prezentującą polskie obserwatoria astronomiczne. Niektóre ekspozycje są dokumentowane na nośnikach elektronicznych i – jako wystawy wirtualne – zamieszczane na stronie domowej biblioteki, by mogli je również obejrzeć internauci. W celu przybliżenia literaturoznawstwa oraz sylwetek polskich pisarzy nawiązano współpracę z Instytutem Filologii Polskiej UP, co zaowocowało m.in. spotkaniami autorskimi z mieszkającą obecnie w Stanach Zjednoczonych asystentką Melchiora Wańkowicza – Aleksandrą Ziółkowską-Boehm, krakowskim autorem powieści historycznych – Mariuszem Wollnym, oraz z piszącą dla dzieci Marią Molicką. Lidia Ippoldt, pracownik naukowy Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, wraz z Marią Molicką przeprowadziły w 2011 roku warsztaty biblioterapii i bajkoterapii, które obrazowały mechanizmy oddziaływania literatury w paradygmacie psychologii kognitywnej oraz możliwości profilaktycznego traktowania książki i czytelnictwa w szerszych zbiorowościach społecznych. Warsztaty te zapoznały nauczycieli i bibliotekarzy bibliotek szkolnych z podstawami tej stosunkowo młodej gałęzi bibliotekoznawstwa.

Teoretyczne zasady prowadzenia popularyzacji nauki i upowszechniania kultury najpełniej wykorzystano przy organizacji imprez związanych z „Tygodniem bibliotek” i „Japońską nocą w bibliotece”. Biblioteka Główna przyłączyła się do ogólnopolskiego programu realizowanego przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich serią wykładów i prezentacji, związanych

z bibliotekoznawstwem i popularyzacją wiedzy. Wykłady były poparte prezentacjami multimedialnymi i zgodnie z zasadami popularyzacji nacechowane emocjonalnością. Humor w matematyce przybliżyła Danuta Ciesielska z Instytutu Matematyki UP, a odkrycia archeologiczne w Gwatemali – łącząc film z wykładem – prezentował Hubert Chudzio, pracownik Instytutu Historii UP. Marek Pieczonka przedstawił własną koncepcję bazującą na zaangażowaniu wolontariuszy Latającej biblioteki, która dostarcza audiobooki seniorom i osobom chorym bezpośrednio do domu. Dodatkowo przez cały tydzień odwiedzającym bibliotekę umożliwiono grę na czterech konsolach. Firma Nintendo – na czas trwania „Japońskiej nocy w bibliotece” – udostępniła gry najnowszej generacji 3DS, co zachęciło studentów informatyki AGH i UJ do bezpośredniego zapoznania się z najnowszą technologią gier komputerowych, a przy okazji poznania biblioteki i uczestnictwa w imprezach nocnych. Po doświadczeniach roku 2010 zmieniono formułę „Nocy” z ogólnej na cykliczną, zogniskowaną wokół kultury danego kraju. W maju 2011 roku zwrócono uwagę na Japonię oraz obyczaje i zjawiska kulturowe najbardziej dla tego kraju charakterystyczne. Nadrzędnym celem organizatorów było stworzenie studentom oraz mieszkańcom pobliskich dzielnic okazji do aktywnego spędzenia wolnego czasu poprzez udział w warsztatach, pokazach, wykładach i prezentacjach popularyzujących naukę i kulturę. Była to także szansa na ukazanie biblioteki jako tzw. trzeciego miejsca, gdzie każdy może wejść, odpocząć, spotkać się ze znajomymi, a przy okazji poszerzyć wiedzę i zdobyć nowe doświadczenia.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia atrakcyjnego programu o walorach edukacyjnych i popularyzacyjnych zaproponowano uczestnikom różnorodną tematykę, odzwierciedlającą to, co najbardziej charakterystyczne dla kultury i obyczajowości japońskiej. „Noc w bibliotece” zainaugurował wykład Bartłomieja Chomińskiego *Architektura bibliotek w miastach informacyjnych*, bogato udokumentowany przykładami rozwiązań budownictwa i designu bibliotek japońskich. Formę wykładów miały również kolejne prezentacje przeplatane fragmentami filmów; Bogusław Skowronek, podczas spotkania z miłośnikami kina, zarysował problematykę kinematografii japońskiej, natomiast Michał Apollo i Marek Żołądek – znani polscy podróżnicy, organizatorzy i uczestnicy licznych wypraw w odległe rejony świata – „oprowadzali” po *Tokio – stolicy kraju kwitnącej wiśni*. Jednak największym zainteresowaniem cieszyły się praktyczne formy zajęć (warsztaty orgiami – japońskiej sztuki tworzenia figur z papieru, kaligrafii – artystycznego stylu pisma, ikebany – sposobu kompozycji kwiatowych łączącego się z filozofią japońską, własnoręcznego przyrządzania sushi oraz lekcje języka japońskiego), które przyciągnęły do biblioteki wiele osób w zróżnicowanym przedziale wiekowym – od młodzieży po seniorów. Warsztaty, czyli praktyczne strategie nauczania i uczenia się, kiedy słuchacze zdobywają

umiejętności przez ćwiczenia, to kolejna z opisanych wcześniej metod. Jej wykorzystanie dawało bardzo dobre rezultaty. Uczestnicy z entuzjazmem i zaangażowaniem układali ikebany, kaligrafowali napisy w języku japońskim i przygotowali sushi. Mogli również wziąć udział w pokazach aikido (AIKIKAI – Kraków przy TS Wisła) oraz w pokazie zakładania kimona prowadzonym przez specjalistów z Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha. Przez całą noc goście odwiedzający bibliotekę byli ubierani w kimona i w tym stroju mogli sfotografować się na tle dekoracji w stylu japońskim lub na japońskim motocyklu. Zaprzyjaźnieni z BGUP studenci uczyli wszystkich chętnych jedzenia pałeczkami, co wzbudziło także duże zainteresowanie. Wielu studentów przyciągnął panel dyskusyjny na temat różnych aspektów pop-kultury japońskiej. W jego pierwszej części specjaliści ze szkoły językowej dyskutowali przed zgromadzonym audytorium zagadnienia muzyki, filmu, mangi, anime oraz stylu życia młodzieży japońskiej, by w drugiej dać słuchaczom okazję do pogłębienia problematyki i zadawania pytań na nurtujące tematy. Doceniona została duża atrakcyjność ostatniego punktu „Nocy”, czyli wypalanie ceramiki tradycyjną metodą raki w piecu japońskim, zbudowanym przez studentów Wydziału Sztuki UP. Towarzyszące imprezom badania publiczności – z wykorzystaniem techniki wywiadu i obserwacji – potwierdziły, że o pozytywnym odbiorze imprezy przede wszystkim decydują: niebanalny program, właściwy dobór metod i technik przekazu oraz zaproszenie do współpracy osób o wysokich kwalifikacjach i charyzmie.

W przekonaniu pracowników BGUP obowiązkiem bibliotekarza jest znalezienie takiego modelu funkcjonowania, który aktywnie włączałby jednostki w nurt życia kulturalnego oraz w świat nauki. Z tego względu biblioteka naukowa powinna być instytucją, oferującą nie tylko literaturę i informację, ale również interesujące formy uczestniczenia w imprezach kulturalno-edykacyjnych oraz możliwość intelektualnie efektywnego i aktywnego, spędzenia wolnego czasu, bez konieczności ponoszenia kosztów.

Biblioteka Główna UP, dzięki wykorzystaniu atrakcyjnych form popularyzacji nauki i edukacji kulturalnej, staje się coraz bardziej zauważana i doceniana w środowisku uczelni. Kolejne udane imprezy przysparzają bibliotece grono nowych użytkowników, zapewniają stałą współpracę z grupami studentów, ale też ułatwiają pozyskiwanie sponsorów oraz patronów medialnych i honorowych. Organizowanie imprez wykraczających poza tradycyjne obowiązki bibliotekarzy jest jednocześnie okazją do podnoszenia kwalifikacji i nabywania nowych umiejętności przez pracowników, którzy częściej biorą udział w konferencjach naukowych i publikują swoje prace w prasie fachowej. Wsparcie strony środowiska uczelnianego motywuje bibliotekarzy do poszerzania działalności i większego rozmachu przy planowaniu kolejnych wydarzeń naukowych i kulturalnych.

Bibliografia

- Aleksander, T. (1992), *Proces upowszechniania kultury*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Pedagogiczne”, z. 15, s. 101–116.
- Bańko M. (red.) (2003), *Wielki słownik wyrazów obcych* PWN. Warszawa.
- Cyboran, B. (2008), *Nauczyciele akademicy a popularyzacja wiedzy*. Kraków.
- Dubisz, S. (red.) (2006), *Uniwersalny słownik języka polskiego*. [T. 1], A–J. Warszawa.
- Gajda, S. (1982), *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*. Warszawa; Wrocław.
- Horbowski, A. (1983), *Metodyka pracy kulturalno-oświatowej: wybrane zagadnienia*. Rzeszów.
- Idzikowski, B. (2006), *Kompetencje animatora kultury: między samorodnym talentem a wytrenowanymi umiejętnościami*. „Dydaktyka Literatury”, T. 26, s. 161–174.
- Jankowski, D. (1988), *Wychowawcze perspektywy działalności kulturalno-oświatowej*. Poznań.
- Jankowski, D. (2010), *Pedagogika kultury: studia i koncepcja*. Kraków.
- Klasik A. (2010) *Event management: zarządzanie wydarzeniami kulturalnymi i rozrywkowymi*, W: *Event management w kulturze i rozrywce w województwie śląskim: XIV Śląskie Forum Małej i Średniej Przedsiębiorczości*. Red. A. Klasik, W. Majer, M. Budziński, Chorzów, s. 7–9.
- Kosińska, M. (2008), *Artykuły popularnonaukowe – egalitaryzm czy elitaryzm nauki?* W: *Współczesna polszczyzna: stan, perspektywy, zagrożenia*. Red. Z. Cygal-Krupa. Kraków; Tarnów, s. 277–283.
- Kubin, J. (1971), *O upowszechnianiu nauki*, W: *Upowszechnianie nauki i zainteresowania nauką*. Red. T. Cieślak, J. Kubin, Wrocław, s. 27–46.
- Okoń, W. (1979), *Teoria i praktyka upowszechniania wiedzy*. Warszawa.
- Palka, S. (1984) *Kształcenie przez badanie w praktyce szkolnej*. Kraków. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Pedagogiczne”, z. 1.
- Pólturzycki, J. (1999), *Edukacja ustawiczna a rozwój i przemiany dydaktyki*. „Rocznik Andragogiczny”, s. 20–40.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. z dnia 17 maja 2010 r.).
- Sewerski, M. (1968), *Społeczna rola literatury popularnonaukowej*. Wrocław.
- Starzec, A. (1996) *Edukacyjne walory tekstów popularnonaukowych*. W: *Dyskurs edukacyjny*. Red. T. Rittel. Kraków, s. 265–274.
- Szymczak M. (1979), *Słownik języka polskiego*. T. 2, L–P. Warszawa.
- Ściupider, M. (2010), *Jaki jest współczesny wizerunek animatorów kultury?* W: *Animacja środowiskowa a edukacja i wychowanie na potrzeby jutra*. Red. K. Segiet, K. Słupska-Kwiatkowska. Gniezno, s. 203–211.

- Śmigielski, J. (1993), *Oddziaływanie społeczne nauki*. „Nauka Polska”, nr 2/3, s. 113–120.
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej 1991 r. (Dz. U. 1991, nr 114, poz. 493).
- Wojciechowski K. (red.) (1986), *Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych*. Wrocław.
- Woźniak T. (1996), *Nastrój intelektualny przekazów popularnonaukowych*. „Zagadnienia Naukoznawstwa”, nr 3, s. 315–325.
- Wojciechowski J. (2010), *Biblioteka w komunikacji publicznej*. Warszawa.

Magdalena Janas, Renata M. Zając

The promotion of the scientific knowledge and culture in the academic library

Summary

The article discusses the theoretical bases and rules of the promotion of the scientific knowledge and culture. It shows various options of their use in the events held by the university libraries. The author presents the examples of the cultural events related to the promotion of science, organized by the Main Library of the Pedagogical University of Krakow.

ALEKSANDRA KASZPER
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

PRZYSPOSOBIENIE BIBLIOTECZNE W SIECI BIBLIOTECZNEJ UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO W LATACH 1971–2010

Zajęcia prowadzone pod nazwą „przysposobienie biblioteczne” mają na celu przygotowanie studentów do aktywnego i świadomego korzystania ze zbiorów i usług bibliotek. Jest to szczególnie ważne w przypadku studentów I roku, którzy dotąd korzystali jedynie z biblioteki szkolnej lub publicznej. Rozbudowana struktura sieci bibliotecznej biblioteki akademickiej wydaje się im obca i nieprzyjazna. Problemem staje się zarówno zapis do biblioteki, jak i poszukiwanie oraz zamawianie książek, czasopism lub korzystanie ze źródeł elektronicznych. Często zdarza się, że student nie odnajduje potrzebnej pozycji tylko dlatego, że nie zna wszystkich możliwości jakie daje system informacyjny biblioteki. Powoduje to niejednokrotnie uczucie zagubienia i lęk przed korzystaniem z biblioteki. Oswojenie takiego użytkownika z nowym środowiskiem jest zadaniem bibliotekarzy, którzy zdają sobie sprawę z rodzaju trudności, na jakie napotyka czytelnik i wiedzą jak mu pomóc.

Chociaż dydaktyka jest wpisana w działalność statutową bibliotek, długo nie było konkretnych legislacyjnych zapisów, które byłyby podstawą takich szkoleń.

W szkołach wyższych, w zależności od kierunku studiów wprowadzano pewne elementy informacji o zasobach bibliotecznych, korzystania z bibliografii i poszukiwania literatury w ramach tzw. nauk pomocniczych, prowadzonych przeważnie przez asystentów. Zdarzało się, że wykłady prowadzili doświadczeni bibliotekarze, jednak nie były to typowe zajęcia przygotowujące do korzystania z biblioteki.

Dopiero Uchwała nr 35 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 1971 roku w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (Uchwała) zapoczątkowała „sukcesywne – poczynając od roku szkolnego (akademickiego) 1971/1972 – wprowadzanie do programów szkół średnich i wyższych nauczania umiejętności korzystania z informacji”.

W ślad za uchwałą Komisja ds. Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego opracowała dwa ramowe programy zajęć

dydaktycznych dla studentów z zakresu informacji naukowej oraz z zakresu przysposobienia bibliotecznego i w piśmie do szkół wyższych „uprzejmie prosi Obywatela Rektora o spowodowanie wprowadzenia załączonych programów do planów nauczania w podległej mu Uczelni” (Pismo z dnia 12 lipca 1971 r.)¹.

We wstępie do przesłanego programu zajęć przysposobienia bibliotecznego czytamy, że „są przeznaczone dla studentów I roku i mają na celu wstępne pouczenie ich o sposobach i możliwościach korzystania z księgozbiorów Uczelni, a przede wszystkim z księgozbioru Biblioteki Głównej. Młodzież w szkołach średnich korzysta przeważnie z niewielkich szkolnych bibliotek, które prowadzą bardzo uproszczone sposoby opracowania książek. Z tej przyczyny studenci I roku na ogół nie umieją posługiwać się katalogami bibliotecznymi i rzeczowymi, nie wiedzą jak wypełniać rewersy, nie znają zasad korzystania z czytelni i wypożyczalni (...). Wykłady i ćwiczenia winny być prowadzone w grupach studenckich w zasadzie nie większych niż 25 osób, z tym, że dla wysłuchania wykładu grupy mogą być łączone. Dla każdej grupy przewidziana jest 1 godzina wykładu i 1 godzina ćwiczeń. Zajęcia powinna organizować i prowadzić Biblioteka Główna Uczelni” (Pismo okólne).

Stosownie do tych zaleceń pierwsze zajęcia z zakresu przysposobienia bibliotecznego odbyły się na Uniwersytecie Śląskim w roku akademickim 1971/1972. Zorganizował je ówczesny dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego dr Jerzy Ratajewski.

Wprowadzenie tych zajęć do programów poszczególnych kierunków studiów oraz ich organizacja opierały się na ustaleniach Biblioteki Głównej z Prorektorem ds. Nauczania UŚ z dnia 16 września 1971:

„1. Dział Nauczania Uniwersytetu Śląskiego przygotowuje w porozumieniu z Dziekanatami plan zajęć z przysposobienia bibliotecznego dla studentów I roku w ciągu października br. Wykłady w grupach po 50–60 osób odbywać się będą w salach wykładowych danego wydziału, ćwiczenia w grupach 25–30 osób w poszczególnych bibliotekach wydziałów lub instytutów.

2. Biblioteka Uniwersytecka przygotowuje kadrę wykładowców i instruktorów oraz pomoce naukowe dla przeprowadzenia zajęć. Po zakończeniu zajęć traktowanych jako godziny zlecone Dyrekcja Biblioteki przygotowuje sprawozdania dla JM Rektora z przebiegu zajęć” (Dokument).

Zajęcia odbywały się w Bibliotece Głównej, mieszczącej się wówczas w budynku Instytutu Chemii na ul. Szkolnej 9 i w bibliotekach wydziałowych dla studentów Wydziału Humanistycznego (dopiero później rozdzielonego na Wydział Filologiczny i Wydział Nauk Społecznych), Wydziału Techniki,

¹ Problematyka zajęć z informacji naukowej na Uniwersytecie Śląskim nie jest tematem niniejszego artykułu, więc nie będziemy jej teraz poruszać, mimo że długa historia walki o wprowadzenie i utrzymanie tych zajęć w programach nauczania naszej uczelni wymagałaby oddzielnego opracowania. Zajmiemy się tylko historią wprowadzenia programu przysposobienia bibliotecznego do planów nauczania

Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, Instytutu Biologii, oraz Wyższego Studium Nauczycielskiego w Sosnowcu (Filia UŚ) dla kierunku filologia rosyjska. Szkolenie trwało od 1 października do 31 listopada 1971; zorganizowano 15 godzin wykładu i 95 godzin ćwiczeń. Przeszkolono 1030 studentów.

Program szkolenia był zgodny z projektem przesłanym przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. W 45-minutowym wykładzie przedstawiano ogólne wiadomości o bibliotekach i ich zbiorach, budowę katalogów bibliotecznych, udostępnianie zbiorów, regulaminy, elementy informacji naukowej. Jako ilustrację wykładu program przewidywał zwiedzanie biblioteki. Ćwiczenia, również trwające 45 minut, polegały na poszukiwaniu konkretnych pozycji w katalogu i wypełnianie rewersów.

Zgodnie z ustaleniami, organizacja zajęć podlegała Bibliotece Głównej – wykłady były prowadzone przez kustoszy, natomiast ćwiczenia odbywały się w Bibliotece Głównej oraz bibliotekach wydziałowych lub instytutowych.

W 1973 roku wprowadzono w ustaleniach zapis, że ćwiczenia będą się odbywać tylko w Bibliotece Głównej. Powodem tej zmiany było przeniesienie Biblioteki Głównej do nowej (tymczasowej) siedziby przy ul. Bankowej 14 i stworzenie lepszych warunków do prowadzenia szkoleń, niż w niektórych małych lub dopiero organizujących się bibliotekach sieci bibliotecznej. Do prowadzenia zajęć z przysposobienia bibliotecznego przez biblioteki wydziałowe i instytutowe stopniowo wracano od końca lat 70., gdy biblioteki sieci miały już lepsze warunki lokalowe oraz doświadczoną kadrę bibliotekarzy. Poza tym powstawały nowe kierunki studiów i ciągle wzrastała liczba studentów I roku. Przykładowo w roku akademickim 2004/2005 trzeba było przeszkolić 4900 osób. Biblioteka Główna nie byłaby w stanie przeprowadzić szkolenia dla tylu studentów w swojej siedzibie, mimo że szkoleniem objęci byli głównie studenci studiów dziennych. Tylko na nielicznych kierunkach (np. prawo) prowadzono zajęcia także dla studentów zaocznych.

Zajęcia odbywały się regularnie w pierwszych miesiącach nowego roku akademickiego, poprzedzone pismem do Rektora z prośbą o zezwolenie na ich przeprowadzenie.

Harmonogram wykładów i ćwiczeń był ustalany w porozumieniu z dziekanatami wydziałów, które proponowały terminy niekolidujące z innymi zajęciami na danym kierunku. Niekiedy wyznaczano jeden dzień tylko na przysposobienie biblioteczne. Udział w szkoleniu był obowiązkowy, potwierdzony wpisem w indeksie. Po przeprowadzeniu zajęć biblioteki sieci przysyłały sprawozdania do Biblioteki Głównej, skąd sprawozdanie zbiorcze było przekazywane do Działu Nauczania. Na tej podstawie bibliotekarze prowadzący zajęcia otrzymywali wynagrodzenie.

Jako uzupełnienie zajęć studenci mieli do dyspozycji materiały pomocnicze.

W roku 1972 ukazał się skrypt *Przysposobienie biblioteczne* autorstwa Lidii Kałkusińskiej i Jerzego Ratajewskiego. We wstępie do podręcznika autorzy podkreślali, że informacje w nim zawarte „będą szczególnie przydatne dla studentów nauk ścisłych, którzy nie mają przewidzianych żadnych wykładów z zakresu tzw. nauk pomocniczych wypełniających luki w wiadomościach wyniesionych ze szkoły średniej” (Kałkusińska, Ratajewski, 1972). Przekonanie, że humaniści będą sobie lepiej radzić, było trochę na wyrost, niemniej skrypt był szczególnie przydatny dla wszystkich studentów, którzy z różnych przyczyn nie mogli uczestniczyć w zajęciach organizowanych dla ich kierunku.

W roku 1976 ukazał się drugi podręcznik *Przysposobienie biblioteczne* autorstwa Aleksandry Kaszper i Anny Kowolik (Kaszper, Kowolik, 1976).

W latach późniejszych co roku przygotowywano i powielano materiały pomocnicze jako informatory-ulotki, zawierające skondensowaną informację o sieci bibliotecznej i zasadach korzystania z bibliotek (Kycler, Warząchowska, 2007).

Ulotki te były opracowywane i powielane w Bibliotece Głównej. Rozsyłano je do wszystkich bibliotek sieci w ilości wystarczającej dla każdego studenta danego kierunku.

W roku akademickim 2000/2001 program zajęć przysposobienia bibliotecznego został zmodernizowany. Zrezygnowano z wykładu, który prowadzony często dla dużej grupy studentów (nawet do 300 osób) nie spełniał swego zadania. Studenci traktowali wykłady jako zło konieczne, nie koncentrowali się na przekazywanych informacjach i niejednokrotnie treść wykładu trzeba było jeszcze raz powtarzać na ćwiczeniach.

Uznaliśmy, że lepsze efekty uzyskamy, jeżeli 1 godzinę wykładu i 1 godzinę ćwiczeń zastąpimy dwiema godzinami zajęć obejmującymi oprowadzenie po bibliotece i zapoznanie z podstawowymi agendami udostępniania oraz konkretne ćwiczenia przy katalogach.

Opracowano nowy program obowiązujący wszystkie biblioteki sieci bibliotecznej.

Program zakładał 2 godziny ćwiczeń w grupach po 12–15 osób. W Bibliotece Głównej zajęcia rozpoczynano od krótkiego wprowadzenia w organizację sieci bibliotecznej Uniwersytetu Śląskiego, omówienia zbiorów, zasad korzystania z biblioteki, praw i obowiązków czytelnika, regulaminów. Podczas półgodzinnego zwiedzania biblioteki przekazywane były informacje o zapisie do biblioteki i zasadach udostępniania w wypożyczalni, w czytelnich omawiano zasoby i regulamin czytelnicy, w informatorium studenci dowiadywali się o możliwości korzystania ze źródeł elektronicznych.

Druga część ćwiczeń odbywała się w pomieszczeniu katalogów, gdzie już dokładnie można było przekazać studentom informacje o rodzajach katalogów, układzie kart katalogowych, elementach karty katalogowej,

klasyfikacji UKD. W tym czasie pracowaliśmy już w systemach katalogów komputerowych – najpierw był to eksperyment z systemem ISIS, później wprowadzano stopniowo system PROLIB. Studenci byli zapoznawani zarówno z katalogami tradycyjnymi jak i komputerowymi. Na zakończenie ćwiczeń uczestnicy mieli za zadanie wyszukać w katalogu alfabetycznym i rzeczowym konkretną książkę i poprawnie wypisać na nią rewers, stanowiący podstawę zaliczenia.

Program zajęć był ramowy i biblioteki sieci bibliotecznej UŚ mogły go dostosowywać do swoich potrzeb i warunków, które były zróżnicowane. Nie wszystkie biblioteki specjalistyczne miały stanowiska komputerowe dostępne dla studentów, występowały różnice w regulaminach, klasyfikacji stosowanej w katalogach rzeczowych, rodzajach rewersów. Dlatego zajęcia w bibliotekach sieci przygotowywały studentów głównie do korzystania zrodzimej biblioteki wydziałowej, ograniczając się do krótkiego omówienia zasad obowiązujących w Bibliotece Głównej.

Co roku we wrześniu przed rozpoczęciem nowego roku akademickiego organizowano w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego zebranie wszystkich bibliotekarzy sieci, którzy prowadzili zajęcia dla studentów. Na spotkaniu uzgadniano program zajęć, ewentualne zmiany i omawiano problemy.

A problemów z roku na rok przybywało. Uchwała Nr 35 Rady Ministrów z 1971 roku, która wprowadzała i regulowała zajęcia z przysposobienia bibliotecznego w szkołach wyższych została 18 czerwca 1990 roku uchylona i nie zastąpił jej żaden nowy akt legislacyjny. Zajęcia z przysposobienia bibliotecznego na Uniwersytecie Śląskim były przez dłuższy czas po roku 1990 prowadzone na zasadzie umów z Działem Nauczania i zgody Rektora ds. Nauczania, ale często dziekanaty pytały o podstawę prawną tych zajęć.

Coraz trudniej było porozumieć się w sprawie harmonogramu przysposobienia bibliotecznego, godzin, liczebności grup studenckich, a także formy odpłatności za zajęcia.

Coraz mniej wydziałów podpisywało umowy-zlecenia na prowadzenie tych zajęć, niekiedy bibliotekarze otrzymywali gratyfikacje w formie premii lub tylko dni wolnych, a w ostatnich latach zajęcia były prowadzone w większości bibliotek, w tym w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego nieodpłatnie.

Zajęcia organizowano w mniejszym wymiarze godzin, w większych grupach, a czasem był to tylko jeden wspólny wykład dla całego I roku. Tylko kilka wydziałów utrzymało tradycyjną formę zajęć przysposobienia bibliotecznego, m.in. Szkoła Zarządzania przysyłająca zawsze z początkiem października swoich studentów do Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. Od roku akademickiego 2006/2007 decyzją władz dziekańskich studenci Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii nie zostali objęci obowiązkowym szkoleniem z przysposobienia bibliotecznego, dlatego postanowiliśmy prowadzić w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego zajęcia fakultatywne dla tych kierunków.

Zaledwie 45-minutowe zajęcia w pracowni komputerowej musiały pomieścić: prezentację sieci bibliotecznej i zasad korzystania z niej, instruktaż wyszukiwania i zamawiania książek w katalogu OPAC i katalogu zdigitalizowanym oraz informacje o dostępnych zbiorach i źródłach elektronicznych. Na zajęcia zapraszaliśmy także studentów innych kierunków, którzy nie mogli odbyć szkolenia na swoim wydziale w wyznaczonym tam terminie. Te dobrowolne zajęcia cieszyły się umiarkowanym zainteresowaniem. Niektóre grupy liczyły kilkanaście osób, inne kilka, ale zdarzało się, że na zajęcia przychodziła jedna osoba. Studenci nie byli zobligowani do odbycia zajęć, ponieważ dziekanaty nie wymagały zaliczenia tego przedmiotu, sami zaś nie mieli świadomości jak bardzo przekazywane informacje mogą być przydatne w czasie studiów.

W roku 2007 Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego podjęła próbę uregulowania prawnego przysposobienia bibliotecznego w obrębie uczelni zarządzeniem wewnętrznym Rektora.

Wysłano do władz rektorskich pismo z propozycją przyjęcia wspólnego programu szkolenia bibliotecznego dla wszystkich kierunków studiów. Do pisma dołączono zaktualizowany program zajęć². Powstał projekt zarządzenia Rektora, w którym powołano się na zapisy dotyczące dydaktycznej działalności bibliotek w Statucie Uniwersytetu Śląskiego (Statut) oraz w Ustawie o bibliotekach z dn. 27 czerwca 1997 (Ustawa).

Niestety usiłowania te nie przyniosły oczekiwanego rezultatu i do dnia dzisiejszego brak w Uczelni zarządzenia, które obligowałoby wydziały do umieszczenia zajęć z przysposobienia bibliotecznego w programie studiów.

Wszystkie te problemy nie oznaczają jednak, że studenci są pozostawieni sami sobie. Na stronie domowej Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego (www.bg.us.edu.pl) można znaleźć wszystkie potrzebne informacje dotyczące funkcjonowania biblioteki, natomiast w zakładce „Przewodnik” znajduje się „Szkolenie biblioteczne”. Przewodnik ułatwiający użytkownikom orientację w bibliotece i jej zasobach był zawsze dostępny oraz sukcesywnie aktualizowany w serwisie WWW Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. W roku 2009 postanowiliśmy wypróbować nową metodę szkolenia w funkcjonującym w obrębie Uniwersytetu Śląskiego Centrum Kształcenia na Odległość, które rozpowszechnia materiały dydaktyczne na platformie Moodle.

Szkolenie na odległość czyli e-learning wprowadziła już większość bibliotek akademickich jako program zastępujący lub równoległy z tradycyjnym przysposobieniem bibliotecznym.

Program e-learningu BUŚ składa się z 9. rozdziałów:

1. Gdzie jesteśmy? Biblioteki UŚ. Budynek BUŚ. CINIbA. Serwis WWW BUŚ.

² Program zajęć dołączono do pracy w formie załącznika.

2. Czym dysponujemy? Książki, czasopisma, zbiory specjalne, bazy danych, Internet, pomoc i szkolenia, materiały informacyjne.
3. Jak zostać czytelnikiem sieci bibliotecznej UŚ? Zapisy do biblioteki. Konto czytelnika. Regulamin.
4. Gdzie można sprawdzić czy poszukiwana książka lub czasopismo jest w bibliotece? Jak zamówić odszukaną książkę? Katalogi.
5. Katalog OPAC.
6. Zeskanowane katalogi alfabetyczne.
7. Jak sprawdzić czy biblioteka posiada czasopismo?
8. Gdzie odbieramy zamówione książki? Czego się nie wypożycza na zewnątrz? Co zrobić jeżeli potrzebnej książki lub czasopisma nie ma w bibliotekach UŚ?
9. Jak skorzystać ze zbiorów biblioteki na miejscu?

Wszystkie rozdziały mają formę prezentacji zawierającą zwięzłą informację oraz materiał ilustracyjny, który zwiększa atrakcyjność przekazywanych treści. Są to zdjęcia agend bibliotecznych, zbiorów, mapy z lokalizacją sieci bibliotecznej, zrzuty ekranów katalogów.

Kurs e-learningowy uzupełniony jest testem, zawierającym 20 pytań związanych z treścią szkolenia. Całość została przetestowana na platformie systemu Moodle, jednak nie udało się wprowadzić szkolenia w tym systemie na stałe. Obecnie przewodnik jest dostępny na stronie WWW wyłącznie w postaci plików do pobrania.

Prace nad nowym przewodnikiem zbiegły się w czasie z przygotowaniem do przeprowadzki Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego do nowego budynku – CINIBA (Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka).

Będzie to zupełnie nowa struktura wymagająca opracowania od podstaw nowych informatorów i przewodników dla użytkowników, dlatego dalsze prace nad rozbudową e-learningu dla potrzeb obecnie działającej Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego nie mają ekonomicznego uzasadnienia. Planujemy opracowanie szkolenia bibliotecznego dla użytkowników korzystających z zasobów biblioteki w nowej siedzibie, jednak będzie to możliwe dopiero po urządzeniu wnętrza i zainstalowaniu wszystkich udogodnień technicznych, które trzeba będzie użytkownikom zaprezentować.

System szkolenia na odległość jest bardzo wygodny dla użytkowników. Daje możliwość odbycia szkolenia w dogodnym miejscu i czasie, zawsze można wrócić do treści programowych, nie ma stresu powodowanego obcym otoczeniem czy osobą prowadzącą zajęcia. Z drugiej strony są też pewne niebezpieczeństwa związane z tego typu zajęciami, a głównie testem, który zapewnia studentom zaliczenie tego przedmiotu. Przeglądałam różne fora studentów, na których dzielą się swoimi problemami, między innymi opiniami o zajęciach z przysposobienia bibliotecznego pro-

wadzonymi na ich uczelniach. W kilku przypadkach można tam znaleźć gotowe, rozwiązane testy biblioteczne do pobrania. Tak „odfajkowane” zajęcia przestają mieć sens.

Aby ten sens przywrócić musi być spełniony jeden podstawowy warunek – studenci muszą mieć świadomość, że przekazywana w trakcie tego krótkiego szkolenia wiedza o podstawach funkcjonowania biblioteki jest im niezbędna w całym procesie kształcenia. Ta świadomość powinna być już wyniesiona ze szkoły średniej, a już bezwzględnie kadra naukowa powinna obligować studentów do korzystania ze wszystkich źródeł jakie są dostępne w bibliotekach naukowych. Bez tego dyskusja, czy wydać stosowne zarządzenie czy nie, czy prowadzić zajęcia tradycyjne czy online jest bezprzedmiotowa. Biblioteka musi być postrzegana jako niezbędny składnik całego procesu dydaktycznego i naukowego, a wtedy wszelkie pomoce ułatwiające dostęp do zasobów bibliotecznych będą poszukiwane i wykorzystywane.

Bibliografia

- Dokument potwierdzający ustalenia dyirekcji BG z Rektorem w dniu 16 września 1971 – najstarszy zachowany BG-45/1/72 z dnia 5 września 1972 (w archiwum BUŚ).
- Kalkusińska L., Ratajewski J. (oprac.) (1972), *Przysposobienie biblioteczne*. Katowice.
- Kaszper A., Kowolik A. (1976), *Przysposobienie biblioteczne dla studentów Uniwersytetu Śląskiego*. Katowice.
- Kycler M., Warzachowska B. (2007), *Informatory biblioteczne formą promocji Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Bibliotheca Nostra”, nr 4 (12) s. 17–32.
- Pismo okólne Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 marca 1971 w sprawie prawidłowego funkcjonowania informacji naukowej oraz szkolenia studentów w tym zakresie (z załączonym programem zajęć) (pismo w archiwum BUŚ).
- Pismo z dnia 12 lipca 1971 Nr DU-T-4040-F/66/71 (w sprawie wprowadzenia obowiązku zajęć z zakresu informacji naukowej i przysposobienia bibliotecznego). Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Departament Studiów Uniwersyteckich, Ekonomicznych i Pedagogicznych (pismo w archiwum BUŚ).
- Statut Uniwersytetu Śląskiego (rozdz. 6, § 37, pkt.1 i 2). [online] [dostęp 27.09.2011]. Dostępny w World Wide Web: <http://bip.us.edu.pl/sites/bip.us.edu.pl/files/prawo/statut20110304.pdf>
- Uchwała Rady Ministrów z dnia 12 lutego 1971 roku w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej. Monitor Polski Nr 14 z dnia 11 marca 1971
- Ustawa o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 (Dz.U. 1997 nr 85 poz. 539).

Załącznik

Szkolenie biblioteczno-informacyjne dla studentów I roku Uniwersytetu Śląskiego

Program 2 godzin ćwiczeń w grupach 20-osobowych

I. Informacje wstępne.

1. Sieć biblioteczno-informacyjna Uniwersytetu Śląskiego:

- Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego,
- sieć bibliotek specjalistycznych (wydziałowych, instytutowych),
- rodzaje zbiorów bibliotecznych: książki, czasopisma, zbiory specjalne, materiały audiowizualne, zasoby elektroniczne – bazy danych, czasopisma elektroniczne, biblioteki cyfrowe.

2. Zasady korzystania z bibliotek, prawa i obowiązki czytelnika:

- zapisy do biblioteki, karta biblioteczna, opłaty,
- agendy biblioteczne: wypożyczalnia, czytelnie, katalogi, pracownie,
- regulaminy korzystania ze zbiorów tradycyjnych i elektronicznych: zasady korzystania z czytelni, korzystanie ze stanowisk komputerowych, korzystanie z zasobów licencjonowanych (źródła elektroniczne),
- zaprezentowanie strony domowej BUŚ i jej zawartości.

II. Przeszukiwanie zasobów sieci bibliotecznej UŚ

1. Poszukiwanie książek i czasopism:

- katalogi, rodzaje katalogów prowadzonych przez Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego i biblioteki specjalistyczne;
- (OPAC) katalog komputerowy w systemie PROLIB; omówienie zawartości katalogu komputerowego, wyjaśnienie podstawowych pojęć związanych z wyszukiwaniem komputerowym (rekord, słowo kluczowe, hasło przedmiotowe, logowanie, operator logiczny, wydawnictwo zwarte, wydawnictwo ciągłe i in.);
- zasady korzystania z katalogu OPAC: logowanie, rodzaje uprawnień w zależności od zalogowania, wyszukiwanie proste, wyszukiwanie złożone, zamawianie wyszukanych pozycji, rezerwacja, prolongata, sprawdzanie konta czytelnika; system oznaczeń przy sygnaturach książek;
- wyszukiwanie książek w katalogach tradycyjnych, katalog alfabetyczny i katalog rzeczowy; katalogi alfabetyczne zdigitalizowane, karta katalogowa, elementy opisu katalogowego (hasło, sygnatura i in.), układ

kart w katalogu alfabetycznym, odsyłacze, układ kart w obrębie hasła autorskiego, transliteracja; katalog rzeczowy, rodzaje tego typu katalogów; Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna – układ tablic, budowa symboli, indeks; zasady poszukiwania w katalogach rzeczowych, zamawianie książek z katalogów tradycyjnych, rewersy wypożyczalni i czytelní;

- wykazy i katalogi prenumerowanych czasopism.

2. Korzystanie ze źródeł elektronicznych udostępnianych w sieci komputerowej Uniwersytetu Śląskiego.

- działalność informacyjna biblioteki, Oddział Informacji Naukowej,
- bazy danych, rodzaje baz danych, rodzaje dostępu (system wewnętrzny OneLog, online),
- czasopisma elektroniczne w sieci UŚ, zasób, zasady korzystania,
- biblioteki cyfrowe, zasoby digitalizowane,
- ograniczenia w korzystaniu z elektronicznych źródeł informacji – licencje, prawa autorskie.

Uwagi dotyczące prowadzenia zajęć:

Zajęcia powinny się odbywać w pomieszczeniu wyposażonym w stanowiska komputerowe (np. pracownia komputerowa, czytelnia) lub w innym miejscu gdzie można będzie swobodnie zaprezentować stronę WWW BUŚ oraz sposób korzystania z katalogu komputerowego. W ramach zajęć powinny być prowadzone ćwiczenia w korzystaniu z katalogów oraz krótka prezentacja biblioteki.

Podany program zajęć jest ramowy i można go modyfikować w zależności od biblioteki lub kierunku studiów.

Aleksandra Kaszper

***The library training classes in the University of Silesia library
between years 1971 and 2010***

Summary

The paper presents the history of the initiation of the library training classes in the library of the University of Silesia and all the related problems. The legislative matters, the syllabus programs and plans for the future are discussed.

SIOBHÁN DUNNE
AMANDA HALPIN
Dublin City University Library

DEVELOPING AN ONLINE TUTORIAL TO SUPPORT INFORMATION LITERACY SKILLS PROVISION IN DUBLIN CITY UNIVERSITY

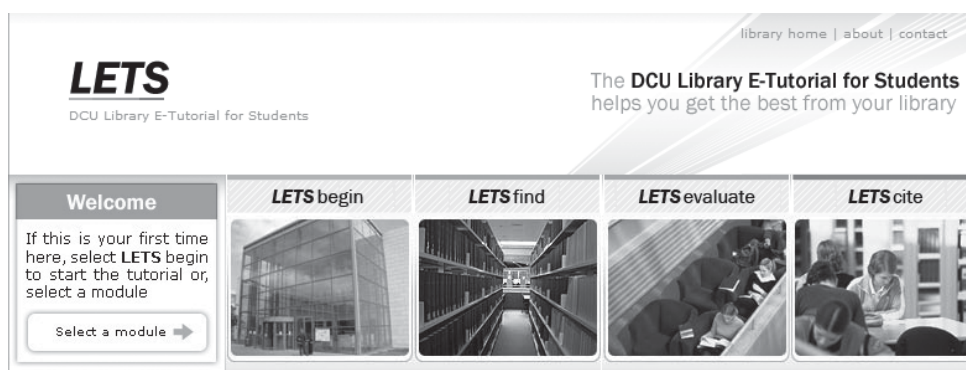

Fig. 1. Page of DCU Library E-Tutorial for Students

Source: LETS - DCU Library E-Tutorial System [online]. [Accessed: 2011-10-04]. Available at: <http://www.library.dcu.ie/lets>

This article is a description of the background and development of an online library tutorial called LETS. LETS is an acronym for Library Electronic Tutorial for Students. We give a snap shot of what motivated us to develop the tutorial and the pedagogical foundations for its development. We also aim to illustrate the funding, planning, and designing processes that went into establishing the tutorial. We discuss how the use of LETS has changed and developed over the years to the point of it becoming not only a support tool for Information Literacy provision but an effective conduit for enabling collaboration with academic staff in the development of student information literacy skills.

DCU offers over 80 programmes divided almost equally between undergraduate and postgraduate courses across four faculties: Business; Engineering and Computing; Humanities and Social Science; Science and Health.

There were 11,126 registered students at DCU in calendar year 2010/11. This figure includes full-time undergraduate and postgraduate students as well as students taking programmes with the National Distance Education Centre (based in DCU). The university has developed an impressive research profile creating a number of national centres of excellence that collaborate with universities and industry on a national and international level (<http://www4.dcu.ie/research/welcome.shtml>).

DCU Library moved to a state of the art, custom built facility in September 2000. The building and its position on campus reflects the importance the university places on knowledge and learning and the central role the library plays in supporting the university's teaching, learning, and research activities (Sheehan, 2000). The provision of information literacy skills training has been at the forefront of DCU Library policy for many years. As far back as 1994, the library's strategic plan committed to integrating information literacy into the formal curriculum. Embedding information literacy sessions into suitable programme modules and across all years of a degree programme ensures students receive training on the retrieval and ethical use of information in context and at point of need.

Why Develop an Online Tutorial?

There were a number of reasons why we decided to develop an online information literacy tutorial:

- To meet the needs of a growing and diverse student population;
- To facilitate different learning styles and maximize the use of technology;
- To offer flexibility in terms of online access to learning materials and resources;
- To support the face-to-face delivery of information literacy classes and workshops.

The Library was becoming aware of an increasingly diverse and changing student demographic. Many mature students were embarking on studies having been away from an academic environment for a number of years. They were often studying part-time and not in a position to attend classes in the library. Online support was crucial in meeting their needs. It was also timely that we were planning the tutorial in 2008 as results of the CIBER Report published earlier that year attested to the emergence of a new group of users - the "Google Generation" (British library and JISC, 2008) This changing student demographic brought with it a change in expectation on the part of our typical undergraduate student. While there was still very much a place for the traditional face to face classes and workshops, students wanted to learn in an online environment.

DCU already had an online student support presence. Students were able to access a student portal for support services while the institution's Virtual Learning Environment (VLE) enabled lecturers to post course content and interact with students via online forums. The enhancement of online learning support for students in the context of independent learning was also a key component of the university's Learning Innovation Plan (DCU, 2005).

In the years prior to the development of an online tutorial, the subject librarian team was becoming increasingly aware of the increase in students numbers and the demand for library information literacy skills sessions. In the academic year 2005/06, 4,824 students were offered training; in 2006/2007 this figure rose to 5,970 while in 2007/2008 this number had reached 6,463. With student numbers continuing to rise and no corresponding increase in the number of library staff to satisfy that extra demand, an online tutorial was essential to provide an opportunity to teach information literacy skills to a large number of students. Finally, for all students, the tutorial would help consolidate learning gained during face to face training sessions.

How We Developed the Tutorial

The tutorial was developed completely in-house using the information literacy expertise of the subject librarian team. However, we recognised that we would need additional technical support. The Library therefore applied for funding from the university's Learning Innovation Unit. The funding application required the library to demonstrate a link to the university's strategic goals in relation to the enhancement of learning. The Library's proposal to develop an online tutorial met two key objectives, namely increased access to online learning resources and increased support for new learners.

Following a rigorous review process, the application was successful and the library was awarded 3,150 Euros. A project plan was devised and the subject librarian team set about planning the structure and content of the tutorial. The literature relating to online tutorials was consulted. Best pedagogical practice confirmed what library staff knew, namely that, a standalone tutorial would not be ideal. For the tutorial to be a success, it would have to at least have the capability to be an „integrated” tool for learning (Hegarty, Quinlan and Lynch, 2004; Dewald, 1999, 2000). It was crucial that pedagogy would drive the design of the tutorial and not the other way around. Our aim was to stimulate reflection and interaction. Clear learning outcomes, activities and assessments were also to be included (Donnelly, 2005).

Research was also carried out into what constituted good web tutorial design. A number of international examples were explored. Where we could, we consulted library staff responsible for designing similar tutorials in other institutions to learn from their experience of what did and didn't work (Hegarty, Quinlan and Lynch, 2004).

The subject librarian team agreed on the overall structure and mapped out what content was to be included. Team members were assigned to write each module and writing guidelines were agreed in advance. Existing presentations and class materials were pooled and the best elements of each component were marked for inclusion. As mentioned previously, funding was sought to enable the library to employ consultants to provide graphic design, Flash animations and Advanced HTML skills to build the tutorial. Two DCU multi-media graduates were contracted to work with the team on the design and build. Their experience as students of DCU added real value to the process.

What the Tutorial Covers

LETS comprises four modules. Students can begin with module one, "LETS Begin" and work through to module four. Alternatively, they can simply select whichever module will help them at a particular point in time.

Module	Description	Learning Outcomes
1	2	3
LETS Begin	Aids students to effectively plan their research in order to find the best available sources of information for assignments	▪ get started on your assignment ▪ analyse your assignment title ▪ create effective search strategies ▪ identify and select appropriate sources of information
LETS Find	Focuses on the key tools available to students for finding books, journals, articles and other material which they require for assignments	▪ understand the references on your reading lists, for example know if an item listed is a book or a journal article ▪ find books and other items held in the library using the library's catalogue ▪ find journals in print and electronic format using the library's A-Z of journals list ▪ find journal articles on any topic using library databases

1	2	3
LETS Evaluate	Provides tips on assessing search results and how to revise a search strategy to refine results even further. It also provides some useful guidelines on evaluating the sources of information	▪ review your search results and revise your search strategy if necessary ▪ evaluate the information you have gathered from a range of sources including the internet to ensure you avail of quality sources for your assignment
LETS Cite	Helps students to understand plagiarism and how to avoid it by learning the techniques of citing and referencing using the Harvard style	▪ understand what plagiarism is and the importance of always acknowledging the work and ideas of others ▪ quote or paraphrase information in your assignment correctly by citing your sources using the Harvard style ▪ develop a reference list and/or bibliography of the sources used in your assignment using the Harvard style

Using LETS to Improve Students' Information Literacy Skills

LETS has primarily been used in two ways: as a stand-alone tutorial for students to work through at their own pace and as a valuable resource to support the face-to-face delivery of information literacy classes. As awareness of the resource grows, its potential grows. As academic staff began using the tutorial, they became aware of the work of the library in supporting the development of students' information literacy skills. They also realise the value of working with library staff to achieve their programme or module learning outcomes. The module NS110, a first year undergraduate nursing degree programme, is a case in point.

For a number of years library input comprised a face to face „lecture” style presentation to a class of 200+ students. The students were then asked to complete a written worksheet which would be reviewed as part of a class the following week. This worksheet took the form of a „treasure hunt” whereby students had to search the catalogue and the journals listing, then go to the library and find books and journals. This achieved the basic learning outcomes set for the library element. However, the worksheet was not marked so students were not motivated to complete it.

In 2009 the module learning outcomes were revised and included the following information literacy elements:

- Develop skills in the use of the library, accessing databases and indentifying the sources of information that contribute to nursing knowledge;
- Understand how to apply the conventions of academic writing including referencing skills, effective study skills and habits to promote life-long personal and professional development.

At the same time, the lecturer also began to refer students to the LETS Cite module. In 2010, following a major revision of the LETS Cite module and the library's citing and referencing guide, the librarian for nursing ran a pilot with NS110 which involved introducing an online plagiarism and citing and referencing quiz which would form 15% of the assessment marks for the module.

Classmarker software was used to develop the quiz. It is user friendly, flexible, and includes an easy to use marking system. The quiz was a huge success with both students and staff. It was easy for the lecturer because the library managed the quiz and easy for the library as the software looked after the marking. Students liked it because we included essential feedback as they worked through the quiz. From a pedagogical perspective this use of instant, or timely, feedback is considered to greatly aid student learning (Brown 2004).

Examples of student feedback on the quiz:

“...brilliant way of applying the rules which are so boring.”

“...best thing about it was the instant feedback, really understood the rules at the end even if I did get a lousy mark.”

The module's lecturer used all the LETS modules as preparatory work for her own lectures. Students were asked to complete the appropriate module as „homework” prior to the lecture taking place. The lecture was then formulated around the content of the LETS module. The lecturer commented that she used the “muddiest point” (Angelo and Cross 1993, p. 154) exercise with students to identify areas in the LETS module that they had difficulty with. She would then focus on these aspects in the next lecture. This way the LETS module was used as an online resource to augment class work.

I find that the integration of ... [LETS]... into the actual module content enhances the students' use of the library resources and hopefully will facilitate continued use of ... [them]... for the whole programme not just for that module.

Promoting and Future Proofing LETS

New developments in NS110 include expanding the current plagiarism quiz to include a range of questions on research skills. We also plan to include a generic introductory level quiz as a means to introduce students to the format of the quiz software as this was an issue that was raised by them. The lecturer intends to increase the percentage allocated to the new plagiarism and research quiz to 50% of the overall marks for the module.

There has also been interest from module co-ordinators of two other programmes within the School of Nursing to incorporate LETS, the citing and referencing guide and the plagiarism quiz. In the School of Communications, a first year module - „Critical Thinking and Independent Learning Skills” - has also integrated LETS into its learning activities. The students must complete elements of the tutorial prior to attending lectures and are assigned marks for completing an associated quiz.

We are keenly aware of the need to promote LETS on an ongoing basis. To date, this has included:

- Highlighting LETS at all library face-to-face classes and workshops. In many cases, the actual content will be used or students will be required to work through elements in their own time;
- Linking directly to LETS from the Library website and the university's VLE;
- Disseminating LETS bookmarks and flyers;
- Delivering a presentation on the LETS project at the university's annual Teaching and Learning day;
- Presenting a poster at relevant university conferences including the Irish Universities Quality Board annual seminar (Dunne and Callaghan 2009).

LETS is promoted by academic staff directly to their students. It is also promoted by staff in the university's Student Support and Development Office.

Now that LETS has facilitated the further embedding of information literacy skills into programmes, we need to look at ways of capitalising on this success. Promoting the use of LETS with its associated quizzes and allocating part of a module's marks to it, is key to its uptake by academics. Last year, we created a series of videos for the LETScite module with staff and students discussing plagiarism and how it can be avoided. These were created by Multimedia graduates and are proving popular with staff and students alike. This year, we developed another quiz on basic library skills such as using the library catalogue and the A-Z of Journals list. The LETS-find and part of the LETSbegin module have also recently been updated. We used Articulate and Camtasia software to help us develop discreet lear-

ning objects that both academic and library staff can use within modules as part of their own presentations or hosted on the VLE.

On reflection, the design and implementation of this tutorial has provided an excellent opportunity for team building and skills development. We will continue to both improve and upgrade LETS thus enhancing the learning experience for our students.

References

- Angelo T.A. and Cross K.P. (1993), *Classroom assessment techniques: a handbook for college teachers*. San Francisco.
- British Library and JISC (2008), *Information Behaviour of the Researcher of the Future: a CIBER Briefing Paper* [online]. [Accessed: 2011-08-25] Available at: <http://www.ucl.ac.uk/info-studies/research/ciber/downloads/ggexecutive.pdf>.
- Brown S. (2004), *Assessment for Learning*. „Learning and Teaching in Higher Education” 1, pp.81-89.
- CONUL (2010), *Integrating Information Literacy into the Curriculum* [online]. [Accessed: 2011-08-25] Available at: <http://www.library.dcu.ie/information/staff/CONULbookletfinalApril11.pdf>.
- Dewald N. (1999), *Web-Based Library Instruction: What Is Good Pedagogy?* „Information Technology and Libraries”, 18(1), pp. 26-31.
- Dewald, N. (2000), *Transporting good library instruction practices into the web environment: An analysis of online tutorials*. „The Journal of Academic Librarianship”, 25(1), pp. 26-31.
- Dublin City University (2005), *Learning Innovation Strategy 2006-2008* [Online]. [Accessed: 2011-08-26]. Available at: <http://www4.dcu.ie/ovpli/liu/about/%20LIUstratPlan.pdf>
- Dunne S. and Callaghan L. (2009). *Poster presentation at Irish Universities Quality Board Annual Seminar* [online]. [Accessed: 2011-08-26]. Available at: http://november.dempsey200.com/posters/PDF%20versions%20of%20posters%20for%20web%20site/Learning%20resources%20and%20student%20support/Siobhan%20Dunne%20&%20Lisa%20Callaghan_DCU_poster.pdf
- Hegarty N., Quinlan N. and Lynch T. (2004), *A Portrait of OLAS as a Young Information Literacy Tutorial*. „Library Review”, 53(9), pp. 442 – 450.
- Queensland University of Technology Library (2010), *Pilot: Your Information Navigator* [online]. [Accessed: 2011-10-04] Available at: <https://pilot.library.qut.edu.au/index.jsp>.
- SCONUL (1999), *Seven Pillars of Information Literacy* [Online]. [Accessed: 2011-10-1]. Available at: http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/sp/sp/spportcol.pdf.
- Sheehan P. (2000), *Dublin City University New Library: A Library for the Information Age* „Liber Quarterly”, 10, pp. 84-93.
- University of Newcastle Australia Library. *Infoskills: Information Literacy and Aca-*

demic Integrity Tutorial [online]. [Accessed: 2011-10-4]. Available at: <http://www.newcastle.edu.au/Resources/>

Divisions/Academic/Library/information-skills/infoskills/index.html.

Siobhán Dunne, Amanda Halpin

***Rozwój szkoleń on-line w celu wspierania umiejętności
w zakresie information literacy na przykładzie Dublin City University***

Streszczenie

Uniwersytet Dubliński (Dublin City University) oferuje studentom pierwszego i drugiego stopnia ponad 80 programów zdalnych. Artykuł opisuje początki i rozwój szkoleń online LETS (Library Electronic Tutorial for Students), motywacje, które skłoniły twórców do realizacji tego typu szkolenia oraz jego podstawy pedagogiczne. Praca ilustruje aspekt finansowy oraz proces planowania szkolenia. Omawia wprowadzane na przestrzeni lat zmiany do momentu, kiedy LETS stał się nie tylko pomocnym szkoleniem w dziedzinie *information literacy*, lecz także efektywnym łącznikiem umożliwiającym współpracę z pracownikami naukowymi w celu rozwoju umiejętności czytelniczych studentów.

MARÍA JESÚS CALDERÓN VARONA
Biblioteca de Humanidades
Universidad Autónoma de Madrid

FORMACIÓN DE USUARIOS EN LA UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE MADRID: BIBLIOTECA DE HUMANIDADES

La Biblioteca y Archivo de la Universidad Autónoma de Madrid (UAM), como unidad de apoyo a la docencia y a la investigación, tiene una clara vocación de servicio público y orientación a los usuarios como lo manifiesta en su Plan Estratégico 2006-2008 (Plan Estratégico), estableciendo en su punto 1.3. *Garantizar a los usuarios de la Biblioteca el conocimiento y habilidades necesarias para aprovechar al máximo el uso de los recursos y servicios que les ofrece la Biblioteca*. Ofrece diferentes puntos de servicio en ocho Bibliotecas de Facultad o Escuela: Ciencias, Derecho, Económicas, Educación, Humanidades, Medicina, Politécnica y Psicología, además de centros de documentación especializados; todo ello dirigido y coordinado desde los Servicios Centrales.

Fiel a su compromiso con los usuarios y con la calidad, el Servicio de Biblioteca y Archivo de la UAM no ha dejado de evolucionar; ha sido uno de los primeros servicios de la universidad en adaptarse al nuevo marco del Espacio Europeo de Educación Superior (EEES) y trabaja para convertirse en un Centro de Recursos para el Aprendizaje y la Investigación (CRAI) novedoso y dinámico, esencial en las nuevas formas de aprendizaje, siguiendo las recomendaciones de REBIUN (Red de Bibliotecas Universitarias).

Los cursos de formación han evolucionado al mismo tiempo, ya no se trata solo de enseñar a utilizar nuestros recursos, sino un decidido apoyo al aprendizaje para que la información se transforme en conocimiento, contribuyendo a desarrollar las competencias informacionales de los usuarios y favoreciendo la adquisición de habilidades que les permitan fomentar el aprendizaje a lo largo de la vida, es decir, contribuir a la alfabetización informacional (ALFIN o *information literacy*) de los usuarios.

Con el desarrollo de las tecnologías de la información la Biblioteca de la UAM vio necesaria una formación especializada para los usuarios cada vez más numerosos, que demandaban un mayor acceso a la información en bases de datos que, hasta ese momento, solo manejaban los biblioteca-

rios. Se hizo necesario revisar o, más bien, establecer un nuevo programa de formación de usuarios. Así, en el año 2000 se puso en marcha el *Programa de Atención al usuario*, llevado a cabo por un comité formado por uno o dos bibliotecarios de cada centro y un coordinador; su objetivo principal consistía en atender las necesidades de información de los investigadores, así como adiestrarles en la búsqueda de esa información y en el uso de las herramientas que permiten acceder a la información y difundirla. Para ello, se analizaron los distintos recursos de información disponibles hasta ese momento y las posibles carencias; se estudiaron las necesidades de infraestructuras de cada centro, la forma de difusión de este servicio y las necesidades de formación de los bibliotecarios encargados de atender este servicio en cada uno de los centros. A partir de este análisis, se elaboró un *Plan de Formación de Usuarios de la UAM* donde se recogían estos objetivos.

Más adelante, analizando la experiencia de los cursos ofrecidos y la demanda de los alumnos, se vio la necesidad de ampliar la formación a todos los estamentos que forman nuestra Universidad: profesores e investigadores, alumnos de grado y de posgrado y P.A.S (Personal de Administración y Servicios). Teniendo en cuenta las diferencias significativas entre las necesidades de información de unos y otros y las diferencias entre las distintas áreas de conocimiento, se empezó a diversificar la oferta de cursos, tanto en niveles como en áreas temáticas; oferta que no ha dejado de ampliarse en el tiempo, siempre ajustándose o incluso adelantándose a las necesidades de los usuarios, ya que, en la medida en que nos ajustemos a ellas, más cumplidas se verán sus expectativas y obtendremos mayor éxito. De ahí la diversidad de cursos que se puede consultar en la página web de la formación de usuarios, desde donde se difunde toda la oferta formativa (Formación).

La mayor parte de los cursos impartidos son presenciales; también se ofrece formación en línea tanto desde la página web del Servicio de Biblioteca como en las páginas web de cada una de las bibliotecas de facultad, donde los usuarios pueden encontrar guías y tutoriales en pdf y video que facilitan el uso de los recursos y servicios de la biblioteca de forma autónoma.

De momento nuestros cursos son extracurriculares, salvo en las biblioteca de Medicina y Derecho donde se imparten cursos con reconocimiento de créditos; ambas utilizan la plataforma Moodle para gestionar los cursos, puesto que es la empleada por los profesores para su docencia.

Formación de usuarios en la Biblioteca de Humanidades

La Biblioteca de Humanidades presta servicio directamente a unos 5200 alumnos, 402 profesores, 64 P.A.S. adscritos a la Facultad de Filosofía y Letras. Atiende las necesidades de información de doce títulos de

Grado, veinte másteres oficiales, catorce doctorados y ocho PUMA (Programa universitario para mayores), además de los cursos de acceso a la universidad para mayores de 25 años o más de 45¹. Pero, en realidad, tiene como usuarios potenciales a todos los profesores, investigadores, alumnos y P.A.S. de la universidad debido a la diversidad de sus fondos, que abarcan casi todas las materias.

Ante los cambios que se están produciendo en la Facultad para adaptarse al nuevo modelo de enseñanza, la Biblioteca de Humanidades ha adaptado su modelo de formación de usuarios a las nuevas exigencias, diversificando y flexibilizando su oferta. La mayor parte de nuestros cursos son presenciales; para asistir a ellos los alumnos deben inscribirse previamente cumplimentando un formulario en línea que hay en la página web de los cursos o en el mostrador de la biblioteca (Cursos). En el caso de que sea un profesor quién lo solicite para un grupo, éste debe ponerse en contacto con las bibliotecarias encargadas de la formación. Hasta el momento los cursos han sido voluntarios, pero gracias a un acuerdo con la Vicedecana de Investigación y Biblioteca y contando con la colaboración de los coordinadores de los estudios de Grado, en el curso 2011-2012 se impartirá el curso básico a todos los alumnos de primer curso.

Antes de comenzar las sesiones, se evalúan someramente los conocimientos previos de los alumnos. Nuestra experiencia nos demuestra que, salvo excepciones, solo han manejado algún buscador de internet que ha satisfecho sus necesidades de información hasta el momento. Los estudiantes en su mayor parte pertenecen a la llamada *generación Google* (JISC) o *digital natives*, y hemos podido comprobar que su dominio de las nuevas tecnologías no va unido a competencias en la búsqueda y gestión de la información: tienen dificultad en desarrollar estrategias de búsqueda efectivas, prefieren el uso del lenguaje natural; no usan la búsqueda avanzada; carecen de habilidades críticas y analíticas para juzgar la relevancia de la información que encuentran y la velocidad con que buscan información les impide tener tiempo para evaluar los resultados. Somos conscientes de que la biblioteca no puede ofrecerles recursos electrónicos cuya búsqueda sea intuitiva, por eso recalcamos el interés que tiene la asistencia a estos cursos.

Recursos humanos: Contamos con dos bibliotecarias formadas adecuadamente para impartir estos cursos, una en turno de mañana y otra en turno de tarde. Estas personas se dedican a ello desde que se puso en marcha el Programa de Atención al Usuario y han ido evolucionando a la vez que los cursos; reciben formación sobre cada uno de los recursos nuevos que la biblioteca adquiere y cuanta formación complementaria en tecnologías de la información sea necesaria.

¹ Datos del curso 2010-2011.

Evalúan los recursos de información que la biblioteca ofrece; elaboran el material didáctico necesario para impartir los cursos, así como las guías y tutoriales de las distintas áreas de conocimiento que están en la página web de la biblioteca para mantener una información permanente. Además, atienden las solicitudes de información bibliográfica, asesoramiento sobre fuentes de información y difusión selectiva de la información a demanda de los usuarios.

Instalaciones: la Biblioteca de Humanidades cuenta con una sala de proyecciones² con una capacidad de 30 personas, con una pantalla donde se proyecta el material didáctico preparado como soporte a las explicaciones; la sala cuenta con conexión wifi a la red de la universidad para que los alumnos puedan seguir las explicaciones en su propio portátil, o bien en los portátiles que la biblioteca les presta, y realizar los ejercicios prácticos del curso.

Cuando los cursos son organizados por un profesor, es habitual que éstos se impartan en una de las aulas de informática con que cuenta la Facultad, desplazándose en ese caso la bibliotecaria correspondiente.

La biblioteca cuenta además con unas salas de trabajo en grupo³ para un máximo de seis personas con los medios técnicos necesarios para impartir cursos muy especializados o a la carta a los que acuden grupos reducidos.

Difusión: la directora de la biblioteca acude cada año a las sesiones de bienvenida de los nuevos alumnos donde les da la primera información sobre la biblioteca y sus servicios y les invita a participar en los cursos. Al realizar la matrícula, los alumnos reciben un folleto informativo sobre los nuestros servicios, información que se amplía personalmente a todos los usuarios que se acercan al mostrador de la biblioteca y que pueden encontrar también en nuestra página web. Pero es a través de los profesores y su comunicación con los alumnos en el aula, donde logramos nuestros mejores resultados; la implicación directa del profesor y su propio interés es esencial para hacerles llegar nuestro mensaje.

Tipos de cursos

Visitas guiadas: pensadas para mostrar la biblioteca, sus servicios y sus instalaciones a grupos de alumnos nuevos conducidos por su profesor, y también para grupos de personas ajenas a la universidad que quieren conocer la biblioteca. Con una duración de una hora aproximadamente.

Introducción a la biblioteca y sus servicios: dirigido principalmente a los alumnos de primer curso y alumnos Erasmus recién llegados a nuestra universidad.

² <http://biblioteca.uam.es/humanidades/imagenes/plantaacceso.jpg>

³ <http://biblioteca.uam.es/humanidades/imagenes/plantaprimera.jpg>

Se organizan sesiones programadas al comienzo de los cuatrimestres, en septiembre y octubre y en enero y febrero, un día a la semana en turnos de mañana y tarde con una duración de una hora aproximadamente. También se organizan cursos a demanda de los profesores a lo largo del curso.

El objetivo principal de estos cursos es informar a los alumnos de los distintos recursos de información que tiene la biblioteca y de los servicios que pone a su disposición para ayudarles a sacar el mayor provecho posible de todos ellos. Se pretende que los alumnos comprendan el proceso de búsqueda de información, aprendan cómo localizar información en el catálogo y en la página web de la biblioteca; se familiaricen con los distintos tipos de fondos, su ubicación (ya que la biblioteca tiene la mitad de sus fondos en libre acceso), las condiciones de préstamo, etc.

Al finalizar el curso se les entrega documentación complementaria en papel: un resumen de la clasificación (Clasificación) por la que se ordenan los fondos en libre acceso (basada en la LCC), una guía general de los recursos electrónicos más importantes que ofrece la biblioteca, y otro material de referencia. Además se les distribuye un cuestionario con ejercicios prácticos para que repasen lo aprendido en el curso; este cuestionario pueden ser entregado a las bibliotecarias formadoras para que lo corrijan o al profesor organizador del curso, si es el caso.

Recursos electrónicos en Humanidades: dirigido a los alumnos que necesitan adquirir competencias en información de una forma básica para distintas materias; generalmente se interesan por ellos los alumnos de los primeros cursos que son conscientes de sus necesidades de información, aunque cada vez en mayor medida son los propios profesores quienes solicitan nuestra colaboración como complemento indispensable en el aprendizaje. Hay sesiones programadas de octubre a mayo, un día a la semana en turnos de mañana y tarde, con una duración de dos horas aproximadamente. También se organizan sesiones especiales a demanda del profesor.

El curso proporciona una visión general sobre los recursos de información de las distintas materias que conforman el área de las Humanidades y que ofrece nuestra biblioteca, la mayor parte de ellos en formato electrónico. Nos proponemos que nuestros alumnos conozcan las distintas bases de datos, y otros recursos electrónicos, se habitúen al uso de lenguajes controlados (tesauros), las estrategias de búsqueda, la gestión y evaluación de los resultados obtenidos, la obtención de documentos finales y el uso ético de la información reunida, para que sean capaces de realizar esta operaciones de forma autónoma en adelante.

Cursos especializados y “a la carta”: dirigida a estudiantes de últimos cursos, máster o doctorado, con unas necesidades de información más específicas y más profundas sobre una materia concreta (Arte, Histo-

ria, Lingüística...). Nuestros objetivos son similares a los del curso general aunque adaptados a cada materia y a los solicitantes.

Evaluación

Al finalizar cada curso pedimos a los alumnos que cumplimenten de forma anónima un cuestionario donde reflejan sus opiniones sobre los contenidos y la duración del curso, la utilidad de lo aprendido y la adecuación a sus estudios, la capacitación de los profesores que lo han impartido y que añadan sus propios comentarios. Posteriormente se analizan y evalúan estos cuestionarios para ver si se han cumplido los objetivos planteados

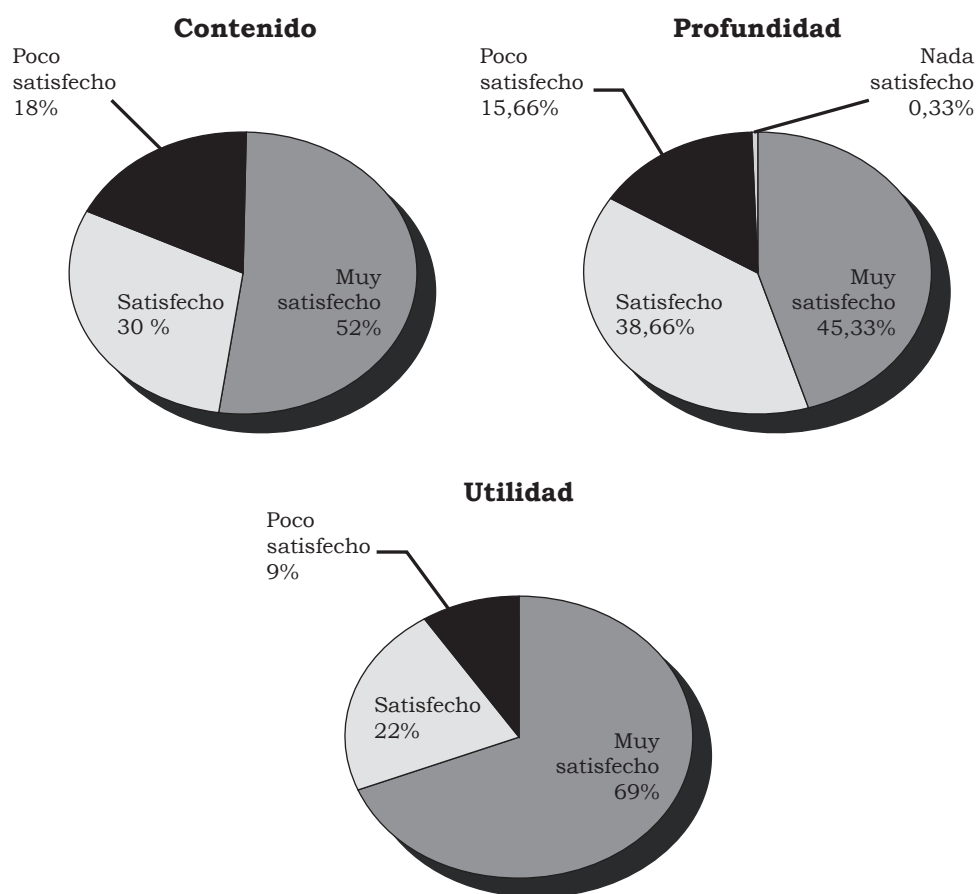

Fig. 1. Estadísticas de valoración de los cursos en 2010
Fuente: elaboración propia

y ver las carencias que tiene cada curso para corregirlas y acometer una mejora continua. Esta evaluación es de gran utilidad para la planificación de cursos posteriores.

Estadísticas

Las encargadas de la formación de usuarios reúnen una vez al mes las estadísticas de los cursos realizados, sesiones impartidas y su duración, número y procedencia de los asistentes. Estos datos se envían a los Servicios Centrales donde se unen a los de las demás bibliotecas para las estadísticas generales.

En la primera tabla podemos ver los tipos de cursos ofrecidos en el año 2010, las sesiones impartidas y el número de asistentes. En la segunda tabla podemos apreciar la evolución de la asistencia a los cursos durante los últimos años, con un gran aumento en el último año debido a una mayor difusión de los cursos y a la colaboración de los profesores.

Tab. 1. Datos tomados de la Memoria 2010 de la Biblioteca de Humanidades

Curso	Sesiones impartidas	Número de asistentes
Visita guiada	3	74
Introducción a la biblioteca y sus servicios	14	59
Recursos-e en Humanidades	12	66
Recursos-e en Antropología	1	23
Recursos-e en Arte	6	78
Recursos-e en Historia	4	76
Recursos-e en Lengua y Literatura	8	126
Gestor bibliográfico <i>Refworks</i>	6	85
Curso especializado y a la carta	9	151
Totales	63	738

Fuente: elaboración propia

Tab. 2. Datos tomados de las Memorias de la Biblioteca de Humanidades

Año	Sesiones impartidas	Número de asistentes
2010	63	738
2009	25	293
2008	29	190

Fuente: elaboración propia

Conclusiones

- Los cursos de formación de usuarios son esenciales para la difusión de los servicios de la biblioteca y para potenciar el uso de sus recursos.
- La colaboración con los docentes es el mejor medio para la difusión de los cursos y favorecer la participación de los alumnos.
- La ampliación y diversificación de la oferta formativa, adaptándola a cada titulación, ha supuesto un aumento significativo de la asistencia a los cursos de formación.
- Es necesario desarrollar aún más el material docente en línea (guías, tutoriales...) para favorecer la autoformación.
- El análisis de las encuestas de valoración de los cursos nos proporciona datos interesantes para la mejora continua de los cursos y su adaptación a las necesidades de los usuarios.

Bibliografía

- British Library, JISC (2008). Information behaviour of the researcher of the future* [En línea] [Consulta: 2011-09-20]. Disponible en: http://www.jisc.ac.uk/media/documents/programmes/repres/gg_final_keynote_11012008.pdf.
- Clasificación de la Biblioteca del Congreso de Washington adaptada y desarrollada por la Biblioteca de Humanidades* [En línea]. [Consulta: 2011-11-19]. Disponible en: Web: <http://biblioteca.uam.es/humanidades/documentos/lcesquema.pdf>.
- Cursos de la Biblioteca de Humanidades* [En línea]. 2011 [Consulta: 2011-11-19]. Disponible en: <http://biblioteca.uam.es/sc/FormularioCursoHumanidades.html>.
- Formación de usuarios. Curso 2011/2012* [En línea]. 2011 [Consulta: 2011-11-19]. Disponible en: <http://biblioteca.uam.es/sc/cursosformacion.html>.
- Gómez Hernández J. A. (2010), *Las bibliotecas universitarias y el desarrollo de las competencias informacionales en los profesores y los estudiantes*. En: Competencias

- informacionales y digitales en educación superior. „Revista De Universidad y Sociedad Del Conocimiento”, (RUSC.) [monográfico en línea]. Vol. 7, n° 2 UOC. [Consulta: 2011-09-20]. Disponible en: <http://rusc.uoc.edu/ojs/index.php/rusc/article/view/v7n2-gomez/v7n2-gomez>.
- Hernández Hernández C. J. (2010), *Un plan de formación en competencias de información a través de aulas virtuales: análisis de una experiencia con alumnado universitario*. En: Competencias informacionales y digitales en educación superior „Revista De Universidad y Sociedad Del Conocimiento”, (RUSC.) [monográfico en línea]. Vol. 7, n° 2 UOC. [Consulta: 2011-09-20]. Disponible en: <http://www.uoc.edu/ojs/index.php/rusc/article/viewFile/v7n2-hernandez/v7n2-hernandez>.
- Martínez D. (2004), *El Centro de Recursos para el Aprendizaje CRAI: El nuevo modelo de biblioteca universitaria* [En línea]. 2011 [Consulta: 2011-09-20]. Disponible en: http://upcommons.upc.edu/e-prints/bitstream/2117/11982/1/didac_nuevomodelo.pdf
- Pinto M., Sales D. y Osorio P. (2008), *Biblioteca universitaria, CRAI y alfabetización informacional*. Gijón: Trea
- Pinto-Molina M., Uribe-Tirado A. (2011), *Formación del bibliotecario como alfabetizador informacional*. „Anuario ThinkEPI”, v. 5, pp. 13-21
- Plan Estratégico 2006-2008 [En línea]. 2007 [Consulta: 2011-11-19]. Disponible en: <http://biblioteca.uam.es/sc/pestrategico.html>.
- REBIUN (2007), *II Plan estratégico 2007-2010* [En línea]. [Consulta: 2011-09-20]. Disponible en: <http://www.rebiun.org/doc/plan.pdf>
- REBIUN (2009), *Jornada de trabajo de responsables de ALFIN en las bibliotecas universitarias españolas*. [En línea]. [Consulta: 2011-09-20]. Disponible en: http://www.rebiun.org/export/docReb/jornada_trabajo_alfin.doc. British Library, JISC (2008).

María Jesús Calderón Varona
Kształcenie użytkowników Biblioteki Humanistycznej
Universidad Autónoma de Madrid

Streszczenie

Jednym z celów Biblioteki i Archiwum Universidad Autónoma de Madrid jest wspieranie kształcenia oraz pracy naukowej. Plan Strategiczny 2006-2008 wyznaczył zadania oraz usługi, świadczone przez bibliotekę, m.in. szkolenia użytkowników. Zgodnie z punktem 1.3 dokumentu, zadaniem biblioteki jest zagwarantowanie użytkownikom wiedzy oraz umiejętności niezbędnych do pełnego wykorzystania zbiorów biblioteki. Artykuł podejmuje problem znaczenia szkoleń bibliotecznych, współpracy biblioteki z pracownikami naukowymi, propagowanie i rozwój oferty edukacyjnej oraz jej dostosowanie do poszczególnych specjalizacji oraz materiałów edukacyjnych dostępnych online.

ГАЛИНА ИОСИФОВНА КОЛОСОВА

Научная библиотека Томского государственного университета

УЧЕБНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТДЕЛА РУКОПИСЕЙ И КНИЖНЫХ ПАМЯТНИКОВ: ОПЫТ РАБОТЫ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ТОМСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Актуальной проблемой для университетских библиотек страны, имеющих в своем составе фонды памятников книжной культуры, является выполнение двойной задачи – сохранения книжных памятников и использования их при выполнении основной функции высшего учебного заведения. Согласно федеральному закону *О библиотечном деле* в отношении к книжным памятникам устанавливается особый режим учета, хранения и использования (Федеральный закон). Возникает вопрос: как фонды, в которых хранятся рукописи, архивные документы, печатные книжные памятники XV-XIX веков, могут быть использованы в учебно-образовательной деятельности? Цель настоящего сообщения – показать опыт работы отдела рукописей и книжных памятников (далее ОРКП) Научной библиотеки Томского государственного университета по решению этой проблемы.

Сначала приведём некоторые факты из истории библиотеки, касающиеся ОРКП. Библиотека Томского университета, основанная в 1880 году, является одной из крупнейших университетских библиотек страны, ее фонд в настоящее время насчитывает более 3 800 000 единиц хранения. Первоначальный фонд университетской библиотеки формировался на основе частных собраний, которые передавались в дар или покупались. Это родовая библиотека графов Строгановых, часть библиотеки князей Голицыных, библиотеки поэта В.А. Жуковского, профессора-цензора А.В. Никитенко и др. К открытию университета в 1888 году фонд библиотеки насчитывал более 96 000 томов и располагался в нескольких помещениях в центральной части главного здания университета. Уже тогда для особо редких и ценных книг были установлены специальные витрины и издан печатный каталог. После открытия университета фонд библиотеки продолжал пополняться за счет даров от частных лиц, организаций и покупок и к 1913 году насчитывал более 230 000 томов. В 1914 году библиотека

была переведена в новое, специально построенное для нее здание. Витрины с книжными редкостями были установлены в отдельном помещении, которое называлось „комната витринных книг”.

В первой половине 1920 года по решению историко-филологического факультета в библиотеке был открыт Отдел книги. В библиотеке он назывался кабинет (комната) графических искусств. Основная его цель – „...в истории книги обратить внимание: на технику производства книги, на художественность книги и на книгу как памятник культуры соответствующих стран и веков” (Колосова, 2006). В кабинете профессор историко-филологического факультета Б.А. Богаевский читал для студентов лекции по истории книги и демонстрировал слушателям находящиеся там книги и гравюры. Деятельность кабинета была прекращена в 1930 году, когда из библиотеки для нужд экспорта было изъято 2093 единиц самых редких и уникальных книг (Колосова, 2008).

В 1934 году за большие заслуги в формировании универсального по характеру, богатого и разнообразного по составу книжного фонда, за его научно-историческую значимость для научно-образовательной и культурной жизни Сибири библиотеке был присвоен титул научного учреждения. В 1938 году в Научной библиотеке была начата планомерная работа по восстановлению ряда частных библиотек, имеющих большое научное и культурное значение. Также было принято решение сосредоточить редкие книги и рукописи, родовую библиотеку графов Строгановых и ряд восстановленных библиотек на пятом этаже книгохранилища, где предполагалось создать и постоянно действующую книжную экспозицию. Но этот план реализовался значительно позднее.

В августе 1944 года вышел приказ Народного комиссариата просвещения, в котором утверждалась новая структура для научных библиотек, где предусматривалось создание отделов редких книг и рукописей в крупных библиотеках страны. В декабре 1945 года такой отдел был создан в структуре библиотеки. Он располагался на пятом этаже книгохранилища, где формировался фонд редких книг и рукописей и были размещены уже восстановленные книжные собрания, а годом ранее была создана постоянная экспозиция по истории книги, которая действовала до 1976 года.

В 1978 году в эксплуатацию было введено новое здание библиотеки, для отдела было выделено помещение на четвёртом этаже старого книгохранилища, там же была развернута новая постоянная экспозиция, которая действовала до 2003 года.

С 2005 года отдел стал называться „отдел рукописей и книжных памятников”. В фонде отдела в настоящее время находится свыше 114 000 единиц книжных памятников, которые распределены по коллекциям. Рукописная коллекция включает западноевропейские,

восточные и славяно-русские рукописные книги XIII–XX веков. Русские и западноевропейские издания XV – XX веков собраны в различные тематико-хронологические коллекции. Отдельно хранятся 21 восстановленное частное книжное собрание и более 20 архивов известных сибирских деятелей, таких как Г.Н. Потанин, Н.И. Наумов, Н.М. Ядринцев, П.И. Макушин и др. Имеется также фонд специальных коллекций, в который входят графические работы граверов XVII–XIX веков, рисунки и живописные работы сибирских художников, а также коллекция плакатов, карт и др.

В соответствии со стоящими целями и задачами в отделе рукописей и книжных памятников сформированы следующие направления деятельности:

- научно-обоснованное формирование и организация фонда ОРКП и его справочного фонда;
- организация физической сохранности документов;
- обслуживание читателей;
- научно-исследовательская деятельность;
- выставочная и экскурсионная деятельность;
- научно-методическая работа.

Учебно-образовательный аспект ОРКП связан с такими направлениями деятельности, как обслуживание, выставочно-экскурсионная и научно-методическая работа.

Основными читателями, работающими с материалами из фонда отдела, являются в первую очередь преподаватели и студенты гуманитарных факультетов университета: филологического, исторического, факультета иностранных языков (особенно кафедры романских языков), а также кафедр музеологии и библиотечно-информационной деятельности Института искусств и культуры университета.

Одна из задач при подготовке специалистов гуманитарных направлений – обучить студентов навыкам работы с подлинными документами. Этот процесс начинается с усвоения основных правил работы с книжными памятниками. Для этого в рамках научно-методической деятельности была разработана регламентирующая документация для обеспечения сохранности и уменьшения степени риска повреждения читателями документов в процессе их использования. В неё включено: *Заявление на право пользования документами из фонда отдела рукописей и книжных памятников* (Васенькин и Колосова, 2005a), *Анкета читателя* (Васенькин и Колосова, 2005b), *Правила пользования документами из фонда отдела рукописей и книжных памятников (для читателей)* (Васенькин и Колосова, 2005c) и *Памятка читателю* (Васенькин и Колосова, 2005d). В *Заявлении* кроме сведений о себе студент указывает тему работы и фамилию своего руководителя. Под-

писанное руководителем *Заявление* является разрешением на работу в отделе и действительно в течение всего учебного года. Пользователи, начинающие работать с материалами из фонда ОРКП, заполняют *Анкету*, где сотрудники затем отмечают, что выдавалось читателю. Данные анкет позволяют проводить анализ использования книжных памятников и архивных документов, дают возможность выявить категории читателей, пользующихся уникальным фондом библиотеки. В книгу, выданную пользователю, вкладывается *Памятка*.

Обслуживание материалами из фонда отдела проводится в профессорском читальном зале, при этом к читателям применяется индивидуальный подход, а также учитываются особенности каждого подлинного документа, возможность замены его на другие издания, дубликаты или копии. С архивными и уникальными книжными памятниками пользователи работают в комнатах, где находятся рабочие места сотрудников отдела. Специалисты отдела оказывают помощь читателям в виде консультаций, различного рода рекомендаций по правильному проведению разысканий и в подборе нужных источников или справочной литературы.

Учебно-образовательный аспект деятельности очень тесно связан с научно-образовательной деятельностью ряда кафедр гуманитарных факультетов, с которыми у отдела установились творческие связи. Примером может служить сотрудничество с кафедрой русской и зарубежной литературы. С 1978 года еще по рукописи каталога *Библиотека В.А. Жуковского* (Лобанов, 1981), составленного сотрудником отдела В.В. Лобановым, преподаватели кафедры под руководством профессора Ф.З. Кануновой начали работу по изучению библиотеки поэта. В период с 1980 по 1988 год коллективом преподавателей кафедры была подготовлена и издана в трёх томах коллективная монография *Библиотека В.А. Жуковского в Томске* (Канунова, Реморова и Янушкевич, 1978-1988). К изучению этой библиотеки были привлечены студенты и аспиранты, многие из которых сейчас являются преподавателями на данной кафедре. Работа по изучению библиотеки продолжается, так, например, одна из тем в 2011 году называлась – *Теоретические представления и издательские проекты В.А. Жуковского*, для которой студентка использовала книги из библиотеки В.А. Жуковского и издания первой половины XIX века.

Студенты филологического факультета активно используют при работе над курсовыми и дипломными сочинениями и другие материалы, хранящиеся в фонде ОРКП. Так, по теме *Старообрядческий лицевой Апокалипсис и проблемы его описания* использовались рукописи XIX века, а в работе по теме *Неудачные и несостоявшиеся издательские проекты XIX-XX веков* студентка использовала материалы архива

сибирского писателя Н.И. Наумова. По заявкам преподавателей этого факультета, для студентов по специальности „книгоиздание и редактирование” проводятся расширенные тематические занятия-экскурсии, организуется проведение библиографических обзоров памятников книжной культуры разных периодов в истории книги. Занятия проводятся непосредственно в помещениях отдела, где студенты имеют возможность увидеть и выбрать тот или иной книжный памятник для дальнейшего изучения.

Ежегодно студенты кафедры библиотечно-информационной деятельности проходят практику на базе Научной библиотеки. Для них проводятся экскурсии-занятия в Музее книги, при этом они знакомятся с деятельностью отдела и регламентирующими документами. Для своих семинарских занятий по истории книги и книговедению студенты активно используют справочный фонд отдела. Многие свои курсовые и дипломные работы студенты этой кафедры выполняют на материалах, хранящихся в фонде ОРКП, при этом сотрудники часто выступают оппонентами на защите их работ.

Несколько лет сотрудники отдела читали лекции по истории книги и книговедению для студентов филологического факультета и кафедры библиотечно-информационной деятельности. Используя опыт, накопленный при преподавании этих курсов, сотрудники отдела подготовили и издали в 2008 году учебное пособие к курсу „Книговедение”– *Введение в основы книговедения* (Есипова и Колосова, 2008).

По согласованию с преподавателями, сотрудники отдела помогают студентам исторического факультета выбирать темы для курсовых и дипломных работ. Так, например, студентке кафедры документоведения была предложена для изучения одна из записных книжек из архива Г.Н. Потанина, что определило тему её курсового сочинения: *Адресная книжка Г.Н. Потанина как объект источниковедческого анализа*. Впоследствии, для работы над дипломной работой ей же были предложены еще три записных книжки „великого сибиряка”.

В помощь студентам кафедры археологии и исторического краеведения сотрудниками отдела были подготовлены рекомендательные списки изданий, которые могут быть использованы студентами, такие как: *Памятные книжки, адрес-календари и обзоры сибирских губерний, Образование в г. Томске* и др. (Карташова, 2006).

Студенты кафедры музеологии привлекаются к изучению коллекции графических работ. На основе их описания и изучения они выполняли курсовые работы по таким темам, как *Галерея гравированных портретов генералов и офицеров войны 1812 г. Ф. Вендрамини, Виды Санкт-Петербурга в коллекции литографий Андре Дюрана* и др.

Плодотворно проходит сотрудничество с кафедрой романо-германских языков. По заявкам преподавателей для студентов проводятся библиографические обзоры литературы по определенным темам с использованием материалов из библиотеки Строгановых и коллекции западноевропейских изданий XVIII-XIX веков. Так, в 2010 году, в рамках реализации проекта *Франкофония в Сибири и Томске*, было проведено специальное занятие *Труды Ламарка в фонде Научной библиотеки*. Сотрудники оказывают помощь преподавателям в подборе текстов на французском языке, с которыми студенты работают над курсовыми сочинениями, например, по таким темам, как: *Стилистические приемы в произведениях Мольера и Бомарше*, *Терминология военного дела во французском языке XVIII в.* и др.

Одной из форм доступа к книжным памятникам является выставочная деятельность отдела. Она реализуется в форме проведения книжно-иллюстративных выставок музейного типа. Некоторые выставки организуются и делаются по заявкам преподавателей как дополнение к читаемым ими спецкурсам или к проведению научных конференций. Так, по заявке филологического факультета была подготовлена выставка *Томская прописка В.А. Жуковского*, посвященная 225-летию поэта, где были представлены книги из его библиотеки. Для проходившей в 2009 году в помещении библиотеки международной конференции, посвященной А. Н. Толстому, была подготовлена выставка *Лев Толстой: томский контекст*. Экспозиция *В интересах науки и отечества* была посвящена деятельности Русского географического общества. В 2011 году к дню города была подготовлена художественная выставка *Томск в живописи и графике XIX века*, на которой были представлены работы художников Ю. Флека, М. Колосова и П. Кошарова. В период работы выставок, которые проходят в выставочном зале библиотеки, для групп студентов проводятся экскурсии и обзоры литературы. Обзоры проводятся с учетом того, какие акценты следует делать, чтобы выставка послужила наглядным учебным пособием к изучаемым студентами темам. Непосредственно на выставке преподаватели проводят и учебные занятия со студентами, предлагая им выполнение практических заданий на материалах экспозиции.

Экскурсионная деятельность осуществляется на базе Музея книги в соответствии с его основными задачами: содействие общей и профессиональной подготовке студентов и обеспечение наглядности преподавания, особенно на гуманитарных факультетах университета. Часто в помещении Музея проходят съемки различных научно-познавательных фильмов, презентации новых трудов сотрудников университета.

Таким образом, учебно-образовательный аспект в деятельности отдела рукописей и книжных памятников является значимым и необходимым при выполнении основной функции Томского государственного университета. При этом сотрудниками отдела накоплен определенный опыт по доступности фондов рукописей и книжных памятников при безусловном обеспечении их сохранности.

Примечание

Васенькин Н.В., Колосова Г.И. (сост.) (2005a), *Заявление на право пользования документами из фонда отдела рукописей и книжных памятников*. Дата разработки: 10.11.2005. 1 л.

Васенькин Н.В., Колосова Г.И. (сост.) (2005b), *Инструкция по заполнению "Анкеты читателя" отдела рукописей и книжных памятников Научной библиотеки Томского государственного университета*. Дата разработки: 10.11.2005. 1 л.+ 1 л. (образец анкеты).

Васенькин Н.В., Колосова Г.И. (сост.) (2005c), *Правила пользования документами из фонда отдела рукописей и книжных памятников (для читателей)*. Дата разработки: 10.11.2005. 2 л.

Васенькин Н.В., Колосова Г.И. (сост.) (2005d), *Памятка читателю*. Дата разработки: 10.11.2005. 1 л.

Есипова В.А., Колосова Г.И. (сост.) (2008), *Введение в основы книговедения: учебное пособие по курсу "Книговедения"*. Томск.

Канунова Ф.З., Реморова Н.Б., Янушкевич А.С. (ред.) (1978-1988), *Библиотека В.А. Жуковского в Томске*. Ч. 1-3. Томск.

Карташова Т.П. (2006), *Информационная поддержка научной работы*

студентов на примере сотрудничества отдела рукописей и книжных памятников с кафедрой археологии и исторического факультета ТГУ. В: Научная библиотека в системе классического университета. Томск, С. 27-32.

Колосова Г.И. (2006), *Кабинет графических искусств: одна из страниц истории библиотеки*. В: Научная библиотека в системе классического университета. Томск, С. 69-76.

Колосова Г.И. (2008), *Малоизвестные страницы истории библиотеки Томского университета*. В: Древнерусское духовное наследие в Сибири: научное изучение памятников традиционной русской книжности на востоке России. Сост. и отв. ред. Е.И. Дергачева-Скоп, В.Н. Алексеев. Новосибирск. Т. 1, С. 155-161.

Лобанов В.В. (сост.) (1981), *Библиотека В.А. Жуковского: Описание*. Томск

Федеральный закон Российской Федерации от 3 июня 2009 года № 119-ФЗ о внесении изменений в Федеральный закон „О библиотечном деле“. „Российская газета“, 2009, 10 июня, № 104, С. 20. (Федеральный выпуск № 4928).

Galina Iosifovna Kolosova
Edukacyjno-szkoleniowy aspekt działalności
Oddziału Rękopisów i Zabytków Piśmiennictwa.
Z doświadczeń Biblioteki Naukowej Uniwersytetu w Tomsku

Streszczenie

W Oddziale Rękopisów i Zabytków Piśmiennictwa od roku 1880 gromadzone są rękopisy, stare druki i archiwalia. Licząca ponad 114 tysięcy jednostek kolekcja jest cennym materiałem badawczym dla pracowników naukowych i studentów wydziałów humanistycznych Uniwersytetu w Tomsku. Artykuł omawia działalność edukacyjną i szkoleniową prowadzoną przez pracowników Oddziału. Przytacza przykłady ścisłej współpracy bibliotekarzy ze środowiskiem akademickim, m.in. w zakresie udostępniania zbiorów, prac naukowo-metodycznych oraz organizacji wystaw i wycieczek do Muzeum Książki.

ALEKSANDRA MARCINIAK

Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA POLSKICH BIBLIOTEK WYŻSZYCH SZKÓŁ NIEPUBLICZNYCH

Zagadnienie działań dydaktycznych podejmowanych przez biblioteki szkół wyższych nie może być rozpatrywane w oderwaniu od założeń dydaktyki ogólnej i dydaktyki szkoły wyższej, której częścią składową jest dydaktyka akademicka. Artykuł przybliży wymienione pojęcia oraz wybrane elementy dydaktyki, tj. metody i formy organizacyjne kształcenia, środki dydaktyczne, proces planowania i organizacji pracy dydaktycznej; znajdują one odniesienia do pracy bibliotekarzy ze społecznością akademicką.

Część badawcza artykułu omawia działania dydaktyczne polskich bibliotek niepublicznych szkół wyższych, które mimo krótkiej historii swojego istnienia, czerpiąc z doświadczeń uczelni państwowych, z powodzeniem rozwijają pracę w tym zakresie.

Dydaktyka ogólna w ujęciu Franciszka Bereźnickiego to „ogólna teoria kształcenia, [która – A.M.] formułuje ogólne prawidłowości, rozpatruje problemy podstawowe wspólne dla procesów kształcenia w różnych typach szkół. Dydaktyka ogólna zawiera ogólne założenia i propozycje, które nie są wystarczająco egzemplifikowane i w niewielkim zakresie mogą służyć doskonaleniu procesu kształcenia w szkolnictwie ogólnokształcącym” (Bereźnicki, 2011, s. 9). Rozwój praktyki edukacyjnej spowodował pojawienie się dydaktyk szczegółowych dwojakiego rodzaju – związanych ze szkołami określonego typu i stopnia oraz poszczególnymi przedmiotami nauczania (Bereźnicki, 2011, s. 10).

Dydaktyka szkoły wyższej jako dyscyplina obejmuje swym polem poznawczym kształcenie, rozumiane jako nauczanie i wychowanie intelektualne, ukierunkowane na młodzież akademicką. Jej zadaniem jest tworzenie wiedzy teoretycznej oraz kształtowanie podstaw praktycznej działalności dydaktycznej uczelni wszystkich typów. Szczególnym wyzwaniem dla tej gałęzi dydaktyki jest grupa docelowych odbiorców – osób o wysokim poziomie rozwoju psychofizycznego, intelektualnego, społecz-

nego i emocjonalnego. Dydaktyka akademicka nie ogranicza się wyłącznie do kształcenia ogólnego, teoretycznego; uwzględnia również aspekt praktycznego wykorzystania wiedzy, przygotowując absolwentów uczelni wyższych do pracy zawodowej i prawidłowego funkcjonowania w życiu społecznym. To oni powinni być w przyszłości kreatorami zmian, osobami predestynowanymi do wdrażania postępu. Kluczową sprawą wydaje się zatem właściwe wyważenie proporcji między kształceniem ogólnym, które nadaje studiom charakter akademicki i kształceniem zawodowym, niezbędnym do prawidłowego funkcjonowania absolwenta na rynku pracy (Palka, 2004, s. 3–34).

Stanisław Palka wymienia idee, które powinny przyświecać współczesnej dydaktyce akademickiej. Są to: poszukiwanie prawdy, podmiotowość nauczycieli akademickich i studentów, dialog dydaktyczny, pojmowany jako wymiana myśli, kontakt intelektualny i emocjonalny między poszczególnymi przedstawicielami społeczności akademickiej. Wspomina także o samodzielności poznawczej studentów, która najściślej powiązana jest z dydaktyką biblioteki szkoły wyższej, gdyż obejmuje umiejętności samodzielnego docierania do źródeł informacji, ich opracowywania i przetwarzania, selekcjonowania oraz wnikliwej, krytycznej analizy. Związana jest z nią także umiejętność formułowania i rozwiązywania problemów poznawczych na podstawie literatury przedmiotu i wyników badań własnych. Dla działalności bibliotek uczelnianych istotne jest wdrażanie tej idei kształcenia akademickiego ze szczególnym uwzględnieniem twórczego myślenia nauczycieli akademickich i studentów, oraz zasad tolerancji i demokracji (Palka, 2004, s. 35).

Warunkiem skutecznej pracy dydaktycznej jest planowanie, które polega na „uświadomionym i przemyślanym przebiegu procesu dydaktycznego zgodnie z przygotowanym zarysem czynności, projektem złożonych czynności. Planowanie jest więc opisem zamierzonych działań, obejmujących wyszczególnienie zadań, jakie mają być wykonane w ustalonych terminach, osób odpowiedzialnych za ich wykonanie, metod i środków koniecznych do ich realizacji oraz sposobów kontroli i oceny rezultatów działania [...]. Ważną funkcją planowania jest stałe doskonalenie treści, metod, środków i form organizacji kształcenia w celu uzyskania lepszych efektów pracy [...], plan powinien zawierać wyraźnie określone cele i zadania oraz być konkretny i operatywny, czyli zrozumiały i możliwy do wykonania przez wszystkich realizatorów. Istotną cechą każdego planu jest jego wewnętrzna zgodność wyrażająca się tym, że poszczególne zadania, środki realizacji i terminy nie kolidują ze sobą, lecz są ze sobą zgodne. Realizację planu powinna cechować elastyczność, czyli możliwość zmieniania, uzupełniania i dostosowywania do nowych okoliczności i sytuacji” (Bereźnicki, 2011, s. 373–374).

Powyższy cytat powinien być wskazówką dla każdego bibliotekarza, podejmującego się zaplanowania szkoleń we własnej instytucji. Pominięcie któregośkolwiek z elementów skutkować może chaosem i przypadkowością działań. Warunkiem skuteczności szkoleń, które mają dać odbiorcy wiedzę i umiejętności na poziomie akademickim, jest precyzyjne przygotowanie – ich programy muszą być jednolite i uporządkowane.

Aby prawidłowo zaplanować pracę dydaktyczną, należy odpowiednio dobrać metody nauczania, które określa się jako „systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela z uczniami, umożliwiający osiąganie celów. Systematycznie stosowany sposób pracy ucznia, mogący być wielokrotnie wykorzystany w działaniu przy powtórzeniu się takiego samego zadania to metoda uczenia się”. Metoda kształcenia to natomiast „sposób pracy nauczyciela (metody nauczania) i sposób pracy uczniów (metody uczenia się). Jest to sposób stosowany świadomie i systematycznie oraz wielokrotnie w określonej sytuacji w danym działaniu. Metoda kształcenia sugeruje aktywny udział uczniów w procesie nauczania – uczenia się” (Bereźnicki, 2011, s. 243–244).

Franciszek Bereźnicki dzieli metody nauczania na:

1. Metody podające (asymilacja wiedzy) – pozornie łatwe do zastosowania. Ważne, by przy ich wyborze odpowiednio dobrać treści i we właściwy sposób je przekazać przy ewentualnym zastosowaniu środków poglądowych. Do metod podających należą: opis, opowiadanie, pogadanka, wykład informacyjny, objaśnienie i praca ze źródłem drukowanym.

2. Metody problemowe – które nie przekazują gotowych wiadomości, a nakierowują uczących się na znalezienie właściwego rozwiązania problemu. Sprzyja to rozwojowi samodzielnego działania i myślenia oraz wymaga od uczniów aktywnej postawy. Do tej grupy zaliczono: nauczanie problemowe, wykład problemowy, gry dydaktyczne, dyskusję dydaktyczną i metodę badawczą.

3. Metody eksponujące (waloryzacyjne) – są bardzo zróżnicowane, gdyż służą do eksponowania wartości, wpływają na sferę osobowości ucznia, kształtują postawy, charakter, system wartości. Należą do nich: sztuka teatralna, wystawa (ekspozycja), pokaz i film;

4. Metody praktyczne – które zmierzają do rozwijania umiejętności i sprawności o charakterze praktycznym, specyficznym dla każdej dziedziny nauki. Ułatwiają one bezpośrednie poznawanie rzeczywistości, dają podstawy do jej przekształcania. W tej grupie metod znajdują się: ćwiczenia przedmiotowe, metoda laboratoryjna i pomiar (Bereźnicki, 2011, s. 243–282).

Bibliotekarze w pracy dydaktycznej najczęściej wykorzystują metody podające w połączeniu z praktycznymi. Literatura przedmiotu donosi o wykorzystywaniu podczas szkoleń wykładu informacyjnego, objaśnienia i pracy ze źródłem drukowanym. Ćwiczenia przedmiotowe związane są na ogół z wyszukiwaniem informacji w katalogach i bibliografiach.

Po dokonaniu wyboru metod nauczania przygotowujący zajęcia powinien zdecydować, jaka forma organizacji pracy będzie w danym przypadku najodpowiedniejsza:

1. jednostkowa, kiedy każdy student, niezależnie od pozostałych, realizuje zadania dydaktyczne przy wsparciu bibliotekarza;

2. grupowa, kiedy słuchacze pracują nad problemem w kilku zespołach i dochodzą do właściwych rozwiązań na zasadzie współpracy. Ten sposób organizacji zajęć może być z powodzeniem wykorzystywany do ćwiczeń z zakresu wyszukiwania informacji w katalogach, bibliografiach, bazach danych itp.;

3. pracy zbiorowej, obejmująca swym zasięgiem jednocześnie wszystkie osoby uczące się. Wadą takiego rozwiązania jest fakt, że nie każdy uczestniczy wówczas w zajęciach aktywnie, mimo że jest to założeniem prowadzącego (Bereźnicki, 2011, s. 329–334).

Trudno jednak wyobrazić sobie prowadzenie wykładu informacyjnego w ramach innej organizacji pracy. Prawdopodobnie bibliotekarze akademicki najchętniej wybierają takie rozwiązanie, wzorując się na pracownikach dydaktycznych uczelni. Nic jednak nie stoi na przeszkodzie, by ten utarty od lat model pracy od czasu do czasu zmienić czy urozmaicić.

Środki dydaktyczne to przedmioty dostarczające bodźców zmysłowych, a także urządzenia techniczne, ułatwiające przekazywanie tych bodźców. Ze względu na zmysł, który angażują, dzielimy je na (Bereźnicki, 2011, s. 351–369):

1. Wzrokowe (wizualne); proste i złożone, czyli zarówno te oparte na słowie drukowanym, jak i oryginalne przedmioty, modele, obrazy itp. Biblioteki uczelniane najczęściej stosują:

- a. drukowane informatory i przewodniki po bibliotekach;
- b. drukowane skrypty do zajęć z zakresu przysposobienia bibliotecznego i podstaw informacji naukowej;
- c. materiały dotyczące pracy naukowej w danej dziedzinie wiedzy;
- d. opracowania z zakresu pisanie tekstów naukowych;
- e. spisy wydawnictw informacyjnych, gromadzonych przez daną bibliotekę (Łapacz, 1986, s. 210–221);
- f. wykresy prezentujące schemat organizacyjny biblioteki;
- g. mapki pokazujące rozmieszczenie poszczególnych agend bibliotecznych;
- h. wzorcowe karty katalogowe, rewersy, deklaracje i inne druki, z którymi czytelnik styka się w bibliotece;
- i. instruktażowe filmy nieme, np. szkolenia wytwarzane przez producentów elektronicznych baz danych, będące nagraniem przykładowego wyszukiwania informacji w bazie;
- j. prezentacje multimedialne zawierające wyłącznie tekst i obraz (Marciniak i Majewska, 2011).

2. Słuchowe:
 - a. nagrania audialne wytworzone przez pracowników biblioteki;
 - b. nagrania audialne wytworzone przez ośrodki zewnętrzne, np. audycje radiowe;
3. Wzrokowo-słuchowe (audiowizualne):
 - a. filmy dydaktyczne wytworzone w bibliotece;
 - b. filmy dydaktyczne wytworzone przez ośrodki zewnętrzne, np. programy telewizyjne, filmy dokumentalne, newsy telewizyjne, filmy amatorskie pobrane z portali typu youtube (*Librarians Do Gaga*, 2010), nagrania instruktażowe wytwarzane przez firmy dostarczające bazy danych (Krasowska, 2011) itp.;
 - c. prezentacje multimedialne zawierające tekst, obraz i dźwięk;
4. Automatyzujące proces kształcenia:
 - a. Komputery z dostępem do katalogów elektronicznych;
 - b. Interaktywne szkolenia e-learningowe (Ciemcioch, 2010);
 - c. Informatory elektroniczne dostępne na stronach domowych bibliotek.

Świadomość różnorodności metod i środków dydaktycznych jest niezbędna do prowadzenia poprawnej działalności szkoleniowej w bibliotekach. Każda osoba zajmująca się w swojej instytucji dydaktyką, powinna zapoznać się z teoretycznym ujęciem tego zagadnienia. O metodach pracy i środkach wykorzystywanych współcześnie w bibliotekach będzie można przeczytać w dalszej części artykułu.

Począwszy od lat 90. XX wieku, w Polsce zaczęły pojawiać się uczelnie prywatne¹, które na mocy obowiązujących przepisów prawnych tworzą w ramach swej struktury ksiąźnice naukowe. Ponieważ obecność bibliotek szkół wyższych niepaństwowych na rynku usług edukacyjnych nie jest zjawiskiem marginalnym, zasadna wydaje się analiza prowadzonej przez nie działalności dydaktycznej.

¹ W 2010 roku ukazała się publikacja *Dwudziestolecie funkcjonowania niepublicznych szkół wyższych w Polsce*, a motywem do jej napisania była chęć wykazania, że krytyka działających w naszym państwie szkół prywatnych jest niesłuszna, gdyż nie można jednoznacznie wskazać, że są one gorsze od uczelni państwowych. Redaktor i zarazem inicjator powstania wydawnictwa zbiorowego podkreśla fakt, że kształcą się w nich setki tysięcy studentów, podnosząc swój poziom intelektualny i zawodowy. Sprzeciwia się także niewłaściwemu stosunkowi władz szkolnictwa publicznego, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz gremiów politycznych do uczelni niepaństwowych jako tych, które według nich funkcjonują przede wszystkim dla wypracowania zysków finansowych (Moroz, 2010, s. 7). Założyciele uczelni niepaństwowych jako motywy ich tworzenia wymieniają chęć stworzenia szkół, które lepiej niż publiczne zaspokoją potrzeby społeczne, będą nowocześniejsze, lepiej przygotowujące do wykonywania zawodu, dające swobodę kształcenia. Ich zaletą będzie większa autonomia działania, powiązania z rynkiem pracy i współczesną nauką. Szkoły niepaństwowe niewątpliwie zwiększyły możliwości dostępu do edukacji na poziomie akademickim (Lewowicki, 2010, s. 29–31).

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w październiku 2010 roku w Polsce funkcjonowało 461 szkół wyższych, z których większość, bo aż 330, to uczelnie niepubliczne, kształcące 633 100. studentów (czyli 33,3% ogółu studentów), w tym 163 700 na pierwszym roku studiów. W uczelniach publicznych dominującą formą były studia stacjonarne – w tej formie kształciło się 65,4% studiujących, natomiast w niepublicznych szkołach wyższych studia niestacjonarne (82,6% studiujących). Należy dodać, że większość uczelni niepublicznych prowadzi kształcenie wyłącznie na poziomie licencjackim (GUS, 2010).

Aby pokazać, jaki jest stan dydaktyki bibliotecznej w szkołach niepublicznych autorka artykułu przygotowała elektroniczny kwestionariusz, który rozesłała do 105 bibliotek niepaństwowych uczelni². Ankieta, przeprowadzona w dniach 1–12 września 2011 roku przyniosła 32 odpowiedzi.

Z badań wynika, że 81% bibliotek uczelni niepaństwowych prowadzi działalność dydaktyczną. W przypadku 65% tej grupy są to działania, do których obligują wewnętrzne przepisy uczelni. W pozostałych szkolenia przeprowadza się z własnej inicjatywy. Aż 69% dyrektorów/kierowników bibliotek szkolących użytkowników deklaruje, że zajęcia przygotowywane przez pracowników ich jednostki są wpisane do harmonogramów studiów.

Biblioteki niepaństwowych szkół wyższych przeprowadzają wszystkie typy szkoleń, charakteryzowanych w niniejszym artykule. *Przysposobienie biblioteczne* w tradycyjnej formie realizowane jest w 77% ksiąźnic, które zadeklarowały prowadzenie działalności dydaktycznej, natomiast 30% tej grupy przygotowuje szkolenia online z tego zakresu. Okazuje się, że na ogół zajęcia z przysposobienia bibliotecznego są obowiązkowe dla wszystkich studentów pierwszego roku (77%), a kończą się testem sprawdzającym wiedzę studenta w przypadku 33% bibliotek.

Zajęcia z zakresu korzystania z informacji naukowej dla studentów organizuje 61% badanych instytucji, a w formie zdalnej 12%. Nieco inaczej kształtuje się sytuacja szkoleń, adresowanych do pracowników uczelni – przeprowadza je tylko 42% wspomnianych bibliotek. Korzystania przez użytkowników z elektronicznych baz danych uczy 69% placówek (także w formie szkoleń online). Niewiele, bo zaledwie 19% ksiąźnic uczelni niepaństwowych, kieruje swoją ofertę dydaktyczną do bibliotekarzy.

Najczęściej stosowaną w bibliotekach szkół wyższych niepaństwowych metodą nauczania dla szkoleń w formie tradycyjnej są ćwiczenia praktyczne (stosuje się je w 81% bibliotek) i wykład informacyjny (69%). Znacznie mniejszym powodzeniem cieszą się pogadanka (8%) i dyskusja (4%).

² Dane kontaktowe pozyskane zostały ze stron internetowych najlepszych w Polsce uczelni, których listę opublikowano w dwóch rankingach „Perspektyw” (Ranking, 2011a; Ranking, 2011b). Spośród wymienionych na obu listach szkół 46 nie podaje na swoich portalach adresu mailowego biblioteki.

Nie zaskakuje fakt, że aż połowa bibliotek podczas szkoleń tradycyjnych jako formę pracy stosuje nauczanie zbiorowe. Praca grupowa i jednostkowa wymieniana jest przez 38% respondentów.

W niepaństwowych szkołach wyższych powstają biblioteczne szkolenia online. Działania takie zadeklarowało 42% respondentów. Ich twórcami są bibliotekarze i specjaliści ds. edukacji zdalnej.

Działalnością dydaktyczną zajmują się najczęściej dyrektor bądź kierownik biblioteki (w 50% bibliotek) oraz bibliotekarze z najdłuższym stażem pracy (42%). W proces nauczania angażowani są także bibliotekarze dyplomowani i pracownicy działów udostępniania (po 15% odpowiedzi), a także pracownicy działów informacji naukowej i osoby z przygotowaniem pedagogicznym (odpowiednio 12% i 8%). Interesujące, iż w 27% bibliotek niepaństwowych szkół wyższych prowadzących szkolenia, ich realizatorami są wszyscy pracownicy jednostki. Wynika to najprawdopodobniej ze specyfiki organizacyjnej, czyli niewielkich zespołów, stanowiących obsadę tych ksiąźnic; często wszyscy pracownicy mają tam jednakowe zakresy obowiązków, czyli zajmują się całością funkcjonowania swojej placówki.

Użytkownikom, w poznaniu działalności bibliotek szkół niepaństwowych, pomagają informatory. W formie drukowanej przygotowuje je 47% objętych badaniem ksiąźnic, a w elektronicznej – 59%. Skrypty do zajęć z *Przysposobienia bibliotecznego i/lub Informacji naukowej* opracowuje zaledwie 13% bibliotek, a z zakresu pisanie tekstów naukowych – 16%. Drukowane materiały wizualne, pomocne do prowadzenia zajęć (np. wykresy, prezentujące schemat organizacyjny biblioteki, mapki pokazujące rozmieszczenie poszczególnych agend bibliotecznych, wzorcowe karty katalogowe, rewersy, deklaracje i inne druki) tworzy 28% przebadanych ksiąźnic, a filmy instruktażowe – 19%.

Podsumowując wyniki przeprowadzonego sondażu, można zaryzykować stwierdzenie, że większość bibliotek w uczelniach niepaństwowych prowadzi działalność dydaktyczną, którą kieruje przede wszystkim do studentów, w mniejszym stopniu do pracowników szkół czy bibliotekarzy. Spora część wspomnianych ksiąźnic wdrożyła już techniki nauczania na odległość, mające wspomóc dydaktykę. Działania edukacyjne prowadzone przez biblioteki uczelni niepublicznych różnią się nieco od stosowanych w uczelniach państwowych, co związane jest z różnicami między tymi dwoma typami instytucji. Znacznie krótsza historia działalności, mniejsze i na ogół mocno obciążone wielorakimi zadaniami zespoły pracowników, skromniejsza baza lokalowa bibliotek niepaństwowych uczelni – to między innymi czynniki, decydujące o skali oferty dydaktycznej. Nic jednak nie wskazuje, by jakość oferowanych przez biblioteki szkół niepaństwowych szkoleń odbiegała od ogólnopolskiej średniej.

Polskie ksiąźnice naukowe wpisują edukację w zakres swych zadań od prawie dziewięćdziesięciu lat³. Na początku XX wieku opracowano koncepcje, które dość szybko udało się wdrożyć. Współczesna dydaktyka biblioteczna na poziomie wyższym to różnorodność form – począwszy od tradycyjnych konsultacji z użytkownikiem indywidualnym, poprzez zbiorowe nauczanie, aż do wirtualnych szkoleń, które nie obligują odbiorcy do bezpośredniego kontaktu z bibliotekarzem. Obecnie nie istnieją żadne ogólnopolskie standardy, które ujednoliciłyby ten obszar działań bibliotek uczelnianych, a zatem każda instytucja opracowuje własne programy i realizuje je w najodpowiedniejszy dla siebie sposób. To, jak rozwija się proces dydaktyczny w bibliotece uczelnianej, najczęściej zależy od kadry zarządzającej. Dyrektorzy mają dość dużą swobodę w tym zakresie – obowiązujące akty prawne nie narzucają gotowych rozwiązań, a i wewnętrzne uczelniane regulacje rzadko zawierają odniesienia do tych zagadnień.

Wydaje się, że głównym celem dydaktyki XXI wieku jest przygotowanie użytkowników do samodzielnego wyszukiwania informacji oraz wykształcenie umiejętności ich analizy, selekcji i oceny. W związku z postępującymi zmianami (cyfryzacja, potrzeba edukacji permanentnej) podstawową rolą bibliotekarza będzie przyjęcie funkcji przewodnika po świecie informacji.

Bibliografia

- Bereźnicki F. (2011), *Podstawy dydaktyki*. Wyd. 3, Kraków.
- Ciemcioch K. (2010), *Praktyczne szkolenie z obsługi MS Word*. [online]. Łódź, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi. [dostęp: 2011-08-20]. Dostępny w World Wide Web: http://www.biblioteka.wsp.lodz.pl/szkolenie_IT/html/index.html.
- Grycz J. (1925), *Przewodnik dla korzystających z bibliotek oraz spis dzieł pomocniczych*. Warszawa.
- GUS (2010), *Notatka na temat szkół wyższych w Polsce (2010)*. [online] Warszawa [dostęp: 2011-08-15]. Dostępny w World Wide Web: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_e_not_nt_szkol_wyzszych_w_Polsce.pdf
- Hollender H. (2002), *Proces dydaktyczny i badania naukowe: hop, hop, czy ktoś czeka na wsparcie? W: Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce: potencjał, możliwości i potrzeby*. Red. L. Derfert-Wolf. Bydgoszcz, s. 55-61.
- Krasowska M. (2011), *Wprowadzenie do EndNote Web na platformie Web of Knowledge*. [online] [dostęp: 2011-07-13] Dostępny w World Wide Web: <https://www.brainshark.com/thom->

³ O wprowadzeniu do kształcenia akademickiego przysposobienia bibliotecznego zaczęto mówić w Polsce już w dwudziestoleciu międzywojennym. Pierwsze wzmianki w literaturze fachowej, dotyczące tego tematu pochodzą z 1925 roku, kiedy to Józef Grycz opublikował *Przewodnik dla korzystających z bibliotek oraz spis dzieł pomocniczych* (Grycz, 1925)

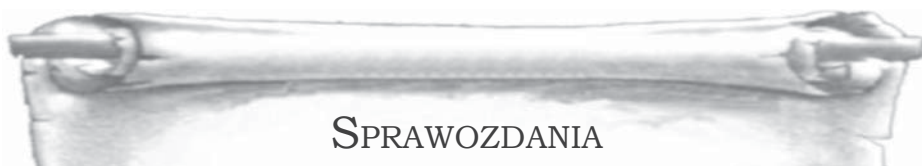
- sonsscientific/EndNoteWebPol/zG0z-DXKkpz23O6z0?intk=978842818.
<http://www.slideshare.net/pmajewska/biblioteka-wsp-w-lodzi>.
- Lewowicki T. (2010) *Niepublicznie szkoły wyższe w Polsce*. W: *Dwudziestolecie funkcjonowania niepublicznych szkół wyższych w Polsce*. Red. H. Moroz. Kraków, s. 27–37.
- Librarians Do Gaga. [online] [dostęp: 2011-05-20] Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=auUh1VT98>.
- Łapacz T. (1986), *Rozwój koncepcji kształcenia użytkowników informacji naukowej w szkołach podstawowych, średnich i wyższych w Polsce 1925-1985*. „Roczniki Biblioteczne”, z. 1/2, s. 179–228.
- Marciniak A., Majewska P. (2011), *Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi – instytucja o charakterze naukowym*. [online] Łódź [dostęp: 2011-06-26] Dostępny w World Wide Web: <http://www.slideshare.net/pmajewska/biblioteka-wsp-w-lodzi>.
- Moroz H. (2010), Wstęp. W: *Dwudziestolecie funkcjonowania niepublicznych szkół wyższych w Polsce*. Red. H. Moroz. Kraków, s. 7–9.
- Palka S. (2004), *Aktualne tendencje w dydaktyce akademickiej*. Kraków.
- Ranking niepublicznych uczelni licencjackich* (2011a) [online] [dostęp: 2011-08-15], Dostępny w World Wide Web: http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=3818&Itemid=837.
- Ranking niepublicznych uczelni magisterskich* (2011b) [online] [dostęp: 2011-08-15], Dostępny w World Wide Web: http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=3820&Itemid=836.

Aleksandra Marciniak

The didactical activity of the non-public university libraries in Poland

Summary

The libraries of the non-public colleges emerged in Poland over 20 years ago, established by the private universities according to the law. The managing staff of the libraries had to build the fundamentals for the activity of the new institutions and not forget about any of the functions of the university library. The investigation part of the paper discusses the educational activity of the Polish non-public college libraries. Despite their short history, by taking advantage of the experience of the public universities, they have developed successfully. The research was made in September of 2011. The article describes as well the teaching methods, the forms of the work organization and the didactical means applied by the librarians.

SPRAWOZDANIA

MONIKA MOSZCZYŃSKA
Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej w Gliwicach

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
GDZIE JESTEŚ CZYTELNIKU? ROLA I MIEJSCE BIBLIOTEKI
W STRATEGII I DZIAŁALNOŚCI UCZELNI WYŻSZEJ
(GLIWICE, 29 WRZEŚNIA 2011 ROKU)**

Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej była organizatorem XXV Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich pt. *Gdzie jesteś czytelniku? Rola i miejsce biblioteki w strategii i działalności uczelni wyższej*, które odbyło się 29 września 2011 roku w uczelnianym Centrum Edukacyjno-Kongresowym. Tytuł konferencji dał możliwość bardzo szerokiego ujęcia zagadnień obejmujących potrzeby i oczekiwania współczesnego czytelnika oraz działalności bibliotek akademickich. Dominowały tematy związane ze społeczeństwem wiedzy, szeroko pojętą informatyzacją oraz marketingiem w kontekście relacji partnerskich czytelnik – bibliotekarz. Nie zabrakło prezentacji przedstawiających nowe rozwiązania architektoniczne w bibliotekach, ukazujących bibliotekę jako przyjazną i funkcjonalną przestrzeń skierowaną na czytelnika i jemu podporządkowaną.

Konferencję otworzył prof. dr hab. inż. Jan Ślusarek, prorektor ds. Nauki i Współpracy z Przemysłem, uczestników przywitał i obrady poprowadził dr inż. Krzysztof Ziolo, dyrektor Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej. Z referatami wystąpiło dwudziestu pięciu prelegentów¹:

Maria Bosacka (Biblioteka Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego) Edukacja informacyjna na uniwersytecie – pomiędzy ideałem a rzeczywistością;

¹ Materiały konferencyjne zostały opublikowane. W: Ziolo K. (red.) (2012), *Gdzie jesteś czytelniku? Rola biblioteki w strategii i działalności uczelni wyższej: XXV Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*. Gliwice.

Dagmara Bubel (Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej) *Przyszłość bibliotek, potrzeb użytkowników oraz kompetencji informacyjnej – nowym wyzwaniem dla bibliotekarzy?*;

Grzegorz Budny (Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie) *Jak to robią na antypodach, czyli autoprezentacja australijskich bibliotek uniwersyteckich w Internecie*;

Iwona Cichoń, Iwona Mielczarek (Biblioteka Główna Akademii im. J. Długosza w Częstochowie) *Łapane w sieci, czyli biblioteki na portalach internetowych*;

Monika Curyło (Uniwersytet Jagielloński) *Biblioteka jako przestrzeń*;

Agnieszka Folga, Joanna Kołakowska (Oddział Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie) *Szukam sponsora... dla biblioteki*;

Danuta Grabowska, Urszula Długaj (Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej) *Cudze chwalimy, czyli jaką rolę odgrywają biblioteki akademickie w życiu uczelni na przykładzie TU Delft Library i The Carlos III University Library*;

Karolina Imiołek, Magdalena Nagieć (Biblioteka Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego) *Biblioteka skierowana na użytkownika, czyli budowanie przyjaznego wizerunku – na przykładzie Biblioteki Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego*;

Anna Jakubiec, Joanna Radzicka (Biblioteka Politechniki Krakowskiej) *Second Life – wirtualny świat kultury, nauki, książek i bibliotek*;

Alicja Paruzel, Michał Jakubowski (Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej) *Metody pozyskiwania użytkowników we współczesnej bibliotece akademickiej*;

Aleksandra Sidło (Biblioteka Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu) *Brama w czasie: biblioteka akademicka w oczach słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku*;

Iwona Sójkowska, Filip Podgórski (Oddział Informacji Naukowej Biblioteki Politechniki Łódzkiej) *Obszary współpracy biblioteki akademickiej z uczelnią – doświadczenia Biblioteki Politechniki Łódzkiej*;

Ewa Stawiarska, Małgorzata Koszembar-Wiklik (Politechnika Śląska Katedra Podstaw Zarządzania i Marketingu) *Marketing partnerski biblioteki – tworzenie relacji z otoczeniem*;

Jadwiga Witek (Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka w Katowicach) *Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka (CINIBA) – serce uczelni i regionu. Wybrane przykłady działań informacyjnych*;

Marta Zatwardnicka, Marcin Kordecki, Agata Świerkot (Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej) *Gdzie jesteś czytelniku? – próba odpowiedzi na podstawie badań sondażowych przeprowadzonych wśród użytkowników biblioteki wyższej uczelni technicznej*.

Wystąpienia D. Bubel, K. Imiołek i M. Nagieć oraz A. Paruzel i M. Jakubowskiego dotyczyły rosnących wymagań i oczekiwań użytkowników wobec bibliotek w dobie informatyzacji. Autorzy wskazali na konieczność podnoszenia kwalifikacji kadry bibliotekarskiej, otwarcia się na nowe narzędzia komunikacji internetowej. Zaprezentowali przykłady niekonwencjonalnych metod strategii marketingowych wykorzystywanych do budowania przyjaznego wizerunku bibliotek.

I. Sójkowska i F. Podgórski oraz E. Stawiarska i M. Koszembar-Wiklik w swoich referatach przybliżyli zagadnienia relacji determinujących zależność pomiędzy biblioteką akademicką a macierzystą uczelnią. Za ważny czynnik autorzy uznali współpracę z pracownikami naukowo-dydaktycznymi w zakresie doboru tematyki gromadzonych zbiorów, upowszechniania dorobku naukowego oraz wspomaganie procesu dydaktycznego i naukowo-badawczego. Położyli nacisk na rolę i znaczenie biblioteki jako jednostki ogólnouczelnianej.

G. Budny, I. Cichoń, I. Mielczarek oraz A. Jakubiec i J. Radzicka omówili nowe technologie multimedialne i narzędzia internetowe wraz z ich wykorzystaniem w promocji i marketingu bibliotek oraz w komunikacji z użytkownikami. Na przykładach stron WWW bibliotek uniwersyteckich, portali społecznościowych oraz serwisów internetowych pokazali, w jaki sposób biblioteki zmieniają swoje oblicze w dobie informatyzacji.

Innym ważnym aspektem poruszonym podczas konferencji była problematyka efektywnego wykorzystania przestrzeni bibliotecznej. M. Curył ukazała bibliotekę jako centrum intelektualne uczelni, stwarzające nową jakość zagospodarowania przestrzeni bibliotecznej, nowe możliwości dostępu do zbiorów, zapewniające obsługę i godziny otwarcia dostosowane do potrzeb użytkowników. D. Grabowska i U. Długaj podzieliły się doświadczeniami zdobytymi podczas staży szkoleniowych programu Erasmus w dwóch europejskich bibliotekach wyższych uczelni: Technische Universiteit Delft oraz Universidad Carlos III de Madrid. Prelegentki podkreśliły przemyślane wykorzystanie przestrzeni bibliotecznej w obu zagranicznych księżnicach.

J. Witek zaprezentowała nowopowstałe Centrum Informacji Naukowej i Bibliotekę Akademicką. Omówiła formy działań promocyjnych oraz *public relations* jakie były prowadzone w ramach projektu.

Pozostałe wystąpienia dotyczyły metod stosowanych przez współczesne biblioteki w celu pozyskiwania czytelników. A. Sidło omówiła inicjatywę edukacyjną Biblioteki WSH w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku – Uniwersytetu Rodzinnego, którego podstawowym zadaniem jest aktywizacja intelektualna, psychiczna i fizyczna słuchaczy. W ramach UTW-UR działają kluby, m.in. literacki, filmowy, porad prawnych. Zajęcia obejmują warsztaty komputerowe, psychologiczne, medioznawcze, fotograficzne oraz

naukę języków obcych. M. Bosacka podała przykłady działań propagujących działalność biblioteki. Omówiła rolę bibliotekarza polegającą na rozpoznaniu potrzeb informacyjnych, dostarczeniu czytelnikowi wiedzy na temat metod uczenia się oraz narzędzi do korzystania z nowych technologii i źródeł wiedzy. M. Zatwardnicka, A. Świerkot i M. Kordecki na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych wśród użytkowników Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej próbowali określić potrzeby czytelnicze związane z dostępem do źródeł informacji. A. Folga i J. Kołakowska udowodniły, że biblioteka może być postrzegana jako partner w biznesie. Omówiły wielokierunkowe działania mające na celu pozyskanie sponsorów. Wśród instytucji współpracujących z biblioteką wymienili zarówno te związane z rynkiem wydawniczym i księgarskim jak również firmy komercyjnych usług medycznych, kosmetycznych i sportowo-rekreacyjnych.

Podczas konferencji wystąpili przedstawiciele firm związanych z branżą biblioteczną. Teresa Górecka w referacie *Jakiej biblioteki oczekują użytkownicy?* przedstawiła najnowszą ofertę EBSCO Publishing. Wskazała na nowe technologie, które stają się niezbędnymi narzędziami w wyszukiwaniu, przechowywaniu i przekazywaniu informacji. Joanna Kukawska reprezentująca firmę AKME Archive zwróciła uwagę na stale rosnącą ofertę e-booków. Omówiła wyniki badań dotyczących preferencji użytkowników akademickich książek elektronicznych na przykładzie zasobów Springera. Krzysztof Lityński, przedstawiciel firmy Aleph Polska, pokazał możliwości mega indeksu zasobów elektronicznych Exlibris Primo. Zaprezentował przeszukiwanie wszystkich zasobów bibliotecznych przez jeden szybki i łatwy w użyciu interfejs.

Obserwowany od paru lat spadek liczby osób korzystających z usług bibliotecznych jest impulsem do poszukiwania nowych metod pozyskiwania czytelników, wykorzystywania nowoczesnych narzędzi informatycznych i – przede wszystkim – zwiększania atrakcyjności bibliotek. Nie ulega wątpliwości, że bez względu na wielkość księżnic, profil zbiorów, możliwości sprzętowe i informacyjno-wyszukiwawcze, problemy bibliotekarzy pozostają takie same. W działalności bibliotek najważniejszy jest czytelnik, jego potrzeby oraz zagwarantowanie usług najlepszej jakości. W dobie powszechnej informatyzacji i nowych technologii należy czynić starania aby biblioteka pozostała miejscem, które czytelnik odwiedza, w którym czuje się dobrze i do którego chce wracać. Natomiast bibliotekarz jest wciąż partnerem, który przekazuje żadaną informację w sposób rzetelny, za pomocą narzędzi, którymi sprawnie się posługuje.

Liczny udział zarówno prelegentów jak i uczestników konferencji pokazał aktualność poruszonych zagadnień oraz chęć dzielenia się swoimi doświadczeniami i wiedzą w środowisku bibliotekarzy.

RENATA ĆMIEL
*Biblioteka Wydziału Nauk o Ziemi
Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu*

PIERWSZA EDYCJA TARGÓW KSIĄŻKI W KATOWICACH (20-23 PAŹDZIERNIKA 2011 ROKU)

Pierwsze Targi Książki zagościły w Katowicach od 20 do 23 października 2011 roku. Impreza – współtworzona przez Uniwersytet Śląski, Miasto Katowice oraz ExpoSilesia – odbywała się w różnych miejscach regionu: na ulicach miast, w bibliotekach, w instytucjach kultury, m.in. Teatrze Śląskim, Muzeum Śląskim i Rondzie Sztuki. Wśród partnerów Targów znalazły się m.in. wortal literacki Granice.pl, Śląski Klub Fantastyki, Wydawnictwo Sonia Draga, władze miast Metropolii Silesia, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach, Miejska Biblioteka Publiczna w Piekarach Śląskich, Teatr Śląski, Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej. Głównym miejscem wystawienniczym Targów była Hala Widowiskowo-Sportowa „Spodek” w Katowicach.

W ciągu czterech dni targowych imprezę odwiedziło ponad 7 000 zwiedzających, zaprezentowało się ponad 70 wystawców, odbyło się ponad 100 imprez towarzyszących oraz spotkań z ok. 80 autorami. W gronie wystawców goszczono wydawnictwa (m.in. Agora SA, Wydawnictwo Sejmowe, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego), izby branżowe (m.in. Polska Izba Książki), dystrybutorów książek (m.in. firma ABE-IPS), media (m.in. wortal literacki Granice.pl). Hasło przewodnie tego wydarzenia – „Czytanie jest modne!” miało na celu promocję idei czytelnictwa, zachęcenie do częstszego sięgania po książki.

Katowickim Targom Książki patronowała małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – Anna Komorowska. Przewodnictwo Rady Programowej Targów powierzono Pani Soni Dradze, Prezesowi Wydawnictwa Sonia Draga. Patronat medialny nad wydarzeniem objęli m.in.: TVP Katowice, Polskie Radio Katowice, „Gazeta Wyborcza” i „Gość Niedzielny”.

Podczas Targów Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka w Katowicach ogłosiła wyniki interaktywnego plebiscytu „BOOK-TOP SILE-

SIA” na 50 ulubionych książek mieszkańców Śląska. Od stycznia 2011 roku internauci zgłaszali tytuły książek, tworząc kanon literatury cennej dla mieszkańców i sympatyków naszego regionu. Pierwsze trzy miejsca zajęły: *Słownik gwar śląskich: godomy po naszymu, czyli po śląsku* Barbary i Adama Podgórskich; *Górnoślónski ślabikorz* opracowany przez zespół pod kierunkiem prof. Jolanty Tambor oraz *Mitologia śląska. Przywiarki ślónskie* również Barbary i Adama Podgórskich.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się spotkania z twórcami prezentowanych dzieł, m.in. z Kazimierzem Kutzem, Małgorzatą Szejnert, Małgorzatą Gutowską-Adamczyk, Barbarą Gawryluk, Markiem Szołtyskiem, Aleksandrą Jakubowską, Markiem Krajewskim czy Sławomirem Cenckiewiczem. Na szczególną uwagę zasługiwały liczne spotkania z autorami nurtu literatury fantastycznej, zaaranżowane przez Śląski Klub Fantastyki. W ramach Targów odbyły się m.in. spotkania z: Rafałem Kosikiem, Andrzejem Ziemiańskim, Jakubem Ćwiekiem i Anną Kańtoch. Ze wszystkimi zaproszonymi twórcami można było porozmawiać osobiście podczas „Kawy z pisarzem”.

W zamierzeniach organizatorów Targów nie mogło zabraknąć imprez uświetniających obchody Roku Czesława Miłosza. Zorganizowano akcję happeningową „Druk na bruk”, polegającą na zadrukowaniu chodników i ulic Katowic fragmentami tekstów z *Orfeusza i Eurydyki* Czesława Miłosza. Nadruki w kolorze jaskrawożółtym, które pojawiły się m.in. na ul. Bankowej czy al. Korfanteo miały skłonić przechodniów do refleksji, wytrącenia z codziennego biegu. Pomysłodawcami i organizatorami tego niekonwencjonalnego sposobu promowania literatury byli doktoranci Uniwersytetu Śląskiego. W czasie Targów zaprezentowane zostały najlepsze prace zakwalifikowane do konkursu na exlibris upamiętniający 100 rocznicę urodzin Czesława Miłosza 1911–2011. Wystawa obejmowała 53 prace 41 autorów. Pierwszą nagrodę zdobył exlibris Agnieszki Muchy.

Program Targów był bogaty w wiele różnorodnych warsztatów, wykładów i wystaw. Część z nich zorganizowana przez Uniwersytet Śląski przyciągnęła uczniów i nauczycieli, którzy mogli zabawić się w „Paleontologa-detektywa”, zobaczyć jak przebiega proces „Od drzewa do książki”, oznaczać rośliny w sposób tradycyjny dowiedzieć się jak skorzystać z „Klucza do oznaczania roślin online”. Dużym zainteresowaniem cieszyły się pokazy techniki linorytniczej znanego śląskiego artysty-grafika Jana Nowaka zorganizowane przez Muzeum Śląskie. Ponadto Muzeum Śląskie urządziło minipokaz technik drukarskich „W drukarni Jana Eichhorna”, oficyny z przełomu XIX i XX wieku, która mieściła się niegdyś przy dzisiejszej ul. Staromiejskiej 7 w Katowicach.

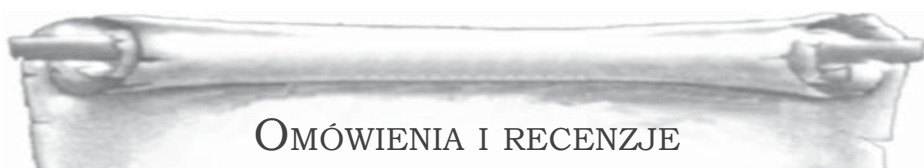
Ważnym punktem Targów, szczególnie dla specjalistów-bibliotekarzy, była prezentacja digitalizacji zbiorów przygotowana przez Społeczną Pracownię Digitalizacji Śląskiej Biblioteki Cyfrowej (stoisko Biblioteki Śląskiej).

Uczestnikom udostępniono stanowiska do skanowania, obróbki graficznej i publikowania zasobu cyfrowego tak, aby mogli samodzielnie wykonać cyfrową książkę i umieścić ją na wirtualnej półce biblioteki cyfrowej. Istotny temat poruszały warsztaty pt. „Nowoczesny bibliotekarz i nowoczesny naukowiec – co ich łączy?” zaaranżowane przez Bibliotekę Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej. W ich ramach zaprezentowano możliwość bazy WEB of SCIENCE i aplikacji EndNote Web i ResercherID.

Program Targów odnosił się do szeregu zagadnień, m.in. tematu osób niewidomych i niedowidzących w świecie książek oraz najnowszych pomocy dla tych osób. Zainteresowani nowinkami technologicznymi mogli uczestniczyć w panelu prezentującym nowe media służące literaturze – e-czytniki, tablety, e-booki.

Zadbano również o najmłodszych czytelników. Każdego dnia Targów dzieci mogły znaleźć ciekawą ofertę dla siebie. Biblioteka Miejska z Katowic zorganizowała zabawy edukacyjne, ruchowe i głośne czytanie książek w ramach placu zabaw „Planeta Dzieci”. Książki czytały m.in. słuchaczki Uniwersytetu Trzeciego Wieku („Babcia z bajką”). Odbyły się także warsztaty literackie dla dzieci „Trening wyobraźni”. Zajęcia z biblioterapii zaprezentowały profilaktykę i wspieranie prawidłowego rozwoju dziecka. Dzieci i młodzież mogły również zaznaczyć swoje uczestnictwo w obchodach Roku Czesława Miłosza, tworząc różne prace (plastyczne, multimedialne), inspirowane twórczością Miłosza w ramach realizowanego przez Bibliotekę Śląską projektu „Czesław Miłosz for people!”.

Organizatorzy i partnerzy katowickich Targów Książki przygotowali wiele wydarzeń, licząc na dobre przyjęcie ze strony odwiedzających. Program Targów pozwolił aktywnie uczestniczyć w różnorodnych przedsięwzięciach. Impreza wpisała się na stałe w kalendarz wydarzeń kulturalnych regionu, bowiem jej drugą edycję zaplanowano na wrzesień 2012 roku.

OMÓWIENIA I RECENZJE

Bogumiła Warząchowska
Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

„Nowa Biblioteka. New Library. Czasopismo Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego”. 1998–2001. – ISSN 1505-4195

„Nowa Biblioteka. New Library. Zeszyty Monograficzne Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego”. 2010–2011. – ISSN 1505-4195

Koło Naukowe Bibliotekoznawców działające przy Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej na Wydziale Filologicznym zaczęło wydawać od 1998 roku czasopismo „Nowa Biblioteka”. Ogłaszane na jego łamach prace dokumentują aktywność naukową studentów i ich zainteresowanie pracą badawczą; do współpracy zaproszono także pracowników naukowych i środowisko bibliotekarzy Uniwersytetu Śląskiego. Pismo zaistniało w dwóch edycjach. Pierwsza obejmuje lata 1998–2001, druga ukazuje się od roku 2010 do chwili obecnej. Zespół redakcyjny pierwszej edycji tworzyli Diana Pietruch-Reizes – redaktor naczelna, Anna Górny – sekretarz redakcji oraz Beata Matysek i Mariusz Tomaszewski – członkowie redakcji. W zamierzeniu wydawcy miało to być półrocznik, jednak tylko w pierwszym roku ukazały się dwa oddzielne numery; w następnych latach zeszyty były łączone. W 2001 roku planowano ponownie wydać dwa oddzielne tomy, jednak opublikowano tylko jeden zeszyt, po czym na kilka lat zapanowała cisza wydawnicza.

Strukturę „Nowej Biblioteki” w latach 1998–2001 tworzyły działy: *Artykuły i komunikaty*, *Miscellanea*, *Materiały*, *Sprawozdania*, *Bliskie spotkania z...*, *Recenzje i omówienia*, *Anegdoty ze świata książek i bibliotekarzy* oraz *Książka w poezji i nie tylko*.

W pierwszym zeszycie omówiono zagadnienia informacji prawniczej i zajęto się problematyką automatyzacji bibliotek, m.in. zaprezentowano VTLS – jeden spośród kilku obecnych na rynku polskim zintegrowanych systemów bibliotecznych. Sporo miejsca poświęcono rozważaniom na temat współczesnego bibliotekoznawstwa polskiego, skupiono się zwłaszcza na problemach miejsca biblioteki w nowej rzeczywistości kraju po roku 1989, ochronie zbiorów bibliotecznych, kształceniu bibliotekarzy oraz historii książki i bibliotek. Praktycznemu wykorzystaniu przez biblioteki miało służyć analityczno-syntetyczne

opracowanie, dotyczące bibliotek polskich w Internecie, z bogatym wykazem adresów poszczególnych placówek bibliotecznych. W dziale Recenzje i omówienia polecono dwie książki, przybliżając ich treść i zachęcając do nabycia. W grupie sprawozdań na uwagę zasługuje prezentacja Studenckiego Koła Naukowego Bibliotekoznawców z wyszczególnieniem zakresu prac czterech podstawowych sekcji – Bibliologicznej, Czytelnictwa, Informacji Naukowej i Edytorskiej. Zeszyt zamykają anegdoty ze świata książek i bibliotekarzy, uzupełnione wymownymi ekslibrisami komponującymi się z zamieszczonym tekstem.

W drugim zeszycie „Nowej Biblioteki” z 1998 roku na *Artykuły i komunikaty* składają się dwa teksty. Pierwszy z nich przedstawia informatyzację w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Zielonej Górze, natomiast drugi omawia problematykę przysposobienia bibliotecznego w szkole wyższej; tekst istotny zwłaszcza, że zajęcia tego typu coraz częściej są pomijane w siatce dydaktycznej studiów uniwersyteckich. W dziale *Materiały* zamieszczono obszerny przegląd wystąpień na Ogólnopolskiej Konferencji Studenckich Kół Naukowych Bibliotekoznawców w Katowicach. Tematem konferencji były odniesienia do tradycji i nowoczesności w bibliotekoznawstwie i informacji naukowej. Zgodnie z przyjętym programem przedstawione materiały to omówienie średniowiecznych rękopisów, badań proveniencyjnych i typograficznych oraz zagadnień współczesnego bibliotekarstwa i informacji naukowej. W *Sprawozdaniach* omówiono ogólnopolską konferencję studenckich kół naukowych na temat regionalnej działalności bibliotek, a w dziale *Recenzje* zamieszczono informację o dwóch pozycjach książkowych. Zeszyt drugi zamyka dział *Książka w poezji i nie tylko*, w którym przedstawiono aforyzmy i refleksje o bibliotekach i bibliotekarzach.

W 1999 roku ukazał się zeszyt łączony nr 1/2 poświęcony głównie mediom, multimediom i hipermediom; opublikowane teksty przybliżają definicje tych pojęć, ich klasyfikację oraz zastosowanie w edukacji i w przekazywaniu informacji, a także omawiają miejsce informacji biznesowej w piśmiennictwie polskim. *Materiały* zawierają relację z obchodów pięćdziesięciolecia działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej w Trzebini, przegląd piśmiennictwa o bibliotekach bankowych oraz prezentację Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie jako przedsięwzięcia wydawniczego w systemie komunikacji społecznej. W *Sprawozdaniach* natomiast zamieszczono sprawozdanie z wycieczki naukowej do Ośrodka Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych. Interesujący temat poruszono w dziale *Bliskie spotkania z...* – o bibliotece uniwersyteckiej u progu XXI wieku rozmawiają studentki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej z Wandą Dziadkiewicz – dyrektorem Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego, placówki, która od chwili utworzenia Uniwersytetu nie mogła doczekać się własnego budynku, a mimo trudności lokalowych rozwijała się prężnie. W omawianym zeszycie zrecenzowano jedną książkę, a w *Anegdotach ze świata książek* zamieszczono hymny do książki.

W 2000 roku ponownie wydano zeszyt łączony. Na *Artykuły i komunikaty* złożyły się prace dotyczące nowoczesnych nośników informacji, które usprawniają i zaspokajają potrzeby środowiska akademickiego, prezentacje bibliotek specjalistycznych, m.in. Biblioteki Narodowego Banku Polskiego i Biblioteki Caritas, omówienia sposobu gromadzenia darów w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego oraz retrokonwersji katalogów w bibliotekach Górnego Śląska, a także rozpoznanie potrzeb użytkowników informacji biznesowej. W tym zeszycie miejsce dotychczasowych *Materiałów* zajęły *Miscellanea*, a w nich dzieje kart pocztowych – ich gromadzenie, przechowywanie, wartość użytkowa i artystyczna. *Sprawozdania* relacjonują historię bibliotekoznawczych kół naukowych, ich pracę, udział w konferencjach, sesjach i sympozjach. *Recenzje* przybliżają treść kolejnych pozycji książkowych ukazujących się na rynku księgarskim, a *Anegdoty ze świata książek* zachęcają do zainteresowania się legendami o „molach książkowych”.

W 2001 roku planowano wydać dwa oddzielne numery. Zeszyt pierwszy przybliży dzieje książek i bibliotek rozsianych na kresach wschodnich zarówno w części przeznaczonej na *Artykuły i komunikaty* jak również w dziale *Miscellanea*. Podobną tematykę kresową poruszają sprawozdania z pobytu studentów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ w bibliotekach ziemi lwowskiej, a także ukazujące obszary współpracy z podobnymi placówkami na Śląsku. Zamieszczona w tomie recenzja także dotyczy literatury związanej z kresami. Po tak obszernym monograficznym zeszycie, bogatym w treści historyczno-bibliologiczne, nastąpiła długa, niespodziewana przerwa w wydawaniu pisma, która trwała około 10 lat.

Wznowienie „Nowej Biblioteki” nastąpiło w 2010 roku na prośbę studentów Sekcji Bibliograficznej KNB, którzy pragnęli zamieszczać wyniki swoich propedeutycznych badań naukowych w periodyku akademickim. Aktywność naukowo-badawcza studentów wspierana przez opiekunkę Koła dr Agnieszkę Bajor oraz przychylność Dyrektora Instytutu Prof. dr hab. Elżbiety Gondek sprawiła, że nowa edycja pisma rokowała pomyślny start. Reaktywowanie „Nowej Biblioteki” wiązało się z powołaniem Rady Naukowej. Tworzą ją samodzielni pracownicy Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, którzy sprawują merytoryczną opiekę nad jakością publikowanych artykułów. W skład Rady Naukowej weszli: prof. dr hab. Elżbieta Gondek, prof. UŚ dr hab. Mariola Jarczykowa (obecnie Zakład Historii Literatury Baroku i Dawnej Książki) i dr hab. Diana Pietruch-Reizes (obecnie pracownik Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego).

Utworzono nowy zespół redakcyjny, który podjął się niełatwego zadania – nie tylko reaktywacji zawieszonego na pewien czas pisma, ale także wydawania periodyku, w którym prezentowane materiały będą recenzowane. Redakcję powołano z pracowników i studentów Instytutu Biblioteko-

znawstwa związanych z Kołem Naukowym. Redaktorem naczelnym została dr Agnieszka Bajor – opiekun Koła Naukowego Bibliotekoznawców, która rozpoczęła pracę redakcyjną z dr Izabelą Swobodą i Dominiką Paleczną – sekretarzem redakcji. W 2011 roku Dominikę Paleczną na stanowisku sekretarza zastąpiła dr Agnieszka Łakomy; w skład Redakcji weszli również mgr Małgorzata Caban i dr Jacek Tomaszczyk.

W nowej edycji zmieniono podtytuł na „Zeszyty Monograficzne Koła Naukowego Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego” i zaplanowano zeszyty tematyczne. Zmieniono też strukturę stałych działów, ograniczając je do *Artykułów i komunikatów*, *Materiałów*, *Sprawozdań*, *Recenzji i omówień* oraz *Wydarzeń*. Uległ również zmianie układ graficzny strony tytułowej a barwa okładki przybrała bardziej wyrazisty granatowy kolor. W planach redakcyjnych czasopismo ma być recenzowane, ukazywać się regularnie jako półrocznik o charakterze monograficznym.

Pierwszy zeszyt za 2010 zatytułowano *Użytkownik w erze informacji*. W dziale *Artykuły i komunikaty* zamieszczono osiem specjalistycznych opracowań, poczynając od omówienia katalogów bibliotecznych nowej generacji, poprzez związki informacji naukowej z innymi naukami, a zwłaszcza z ekonomiką, dalej zaprezentowano możliwości selekcjonowania informacji w procesie wyszukiwawczym oraz ochronę własności intelektualnej. Kolejne artykuły dotyczą bibliotek specjalistycznych zwłaszcza dla dzieci niewidomych i niedowidzących oraz wykorzystania zbiorów bibliotecznych przez seniorów i ich udziału w życiu kulturalno-oświatowym oraz aktywności w społeczeństwie z informatyzowanym. W *Sprawozdaniach* znalazły się omówienia z ogólnopolskich konferencji studenckich i relacje z XXI i XXII Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych. W omawianym zeszycie zrecenzowano cztery pozycje bibliologiczne, a w *Wydarzeniach* informowano o Interdyscyplinarnym Centrum Modelowania w Uniwersytecie Warszawskim oraz o otwarciu pierwszego polskiego repozytorium uniwersyteckiego – Adam Mickiewicz University Repository.

Z dziejów bibliologii... to tytuł drugiego zeszytu z 2010 roku zawierającego artykuły w ujęciu historycznym. Na jego łamach omówiono sylwetki dziewiętnastowiecznych bibliotekarzy, edytorów, twórców informacji naukowej oraz ich następców – pionierów Internetu. Scharakteryzowano działalność Towarzystwa National Geographic w Polsce, a także przedstawiono źródła informacji o książkach i bibliotekach w wybranych czasopismach. W dziale *Materiały* znalazła się obszerna dokumentacja dorobku naukowo-badawczego bibliotekarzy Uniwersytetu Śląskiego. Sprawozdania tradycyjnie zamieszczają relacje z ogólnopolskich konferencji kół naukowych, a recenzje zachęcają do sięgnięcia po najnowsze bestsellery książkowe z dziedziny bibliotekarstwa współczesnego.

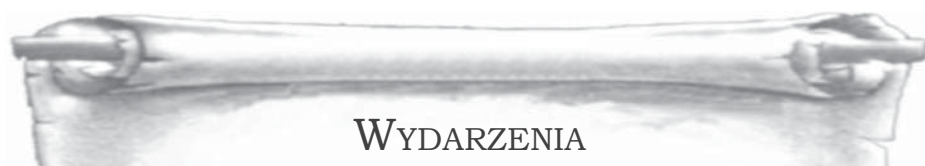
Tematyka pierwszego numeru „Nowej Biblioteki” z 2011 roku oscyluje wokół *Historii Bibliotek*. Zgodnie z podanym tytułem zeszytu zaprezentowano biblioteki starożytne, następnie omówiono wybrane kolekcje: historyczne

w księgozbiorze Biblioteki Jagiellońskiej i artystyczne – w Bibliotece Śląskiej. Z okresu międzywojennego przedstawiono organizację pracy Towarzystwa Czytelni Ludowych w województwie śląskim oraz działalność Biblioteki Instytutu Pedagogicznego w Katowicach. Z zagadnień bardziej współczesnych warto poznać dzieje Biblioteki Studium Wojskowego Uniwersytetu Śląskiego oraz Biblioteki Wydziału Filologicznego w Uniwersytecie Śląskim, a także zaznajomić się z zakresem wykonywanych prac i charakterem gromadzonego materiału w Bibliotece Muzeum Śląskiego w Katowicach.

Sprawozdania przybliżają szerokie spektrum konferencji, sympozjów i szkoleń z udziałem studentów i pracowników Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Recenzowana książka, to również materiały pokonferencyjne związane z ochroną informacji niejawnych, biznesowych i danych osobowych. Dział *Wydarzenia* zarejestrował jedenaście faktów z życia bibliotecznego, które warto poznać, omówić i upublicznić.

Kultura czytelnicza to tematyka zeszytu drugiego z 2011 roku. Omówiono w nim korzyści płynące z głośnego czytania dzieciom, jak również przedstawiono wartości płynące z obcowania dziecka z książką. Podkreślono znaczenie Internetu w popularyzowaniu czytelnictwa wśród młodego odbiorcy literatury, ale jednocześnie zaakcentowano i doceniono wartość książki drukowanej. Zaprezentowano ofertę wydawniczą skierowaną do młodego odbiorcy oraz podjęto próbę przedstawienia rynku wydawniczego książki katolickiej. W dziale *Materiały* znalazły się publikacje członków Koła Naukowego Bibliotekoznawców działającego przy Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego jako źródło informacji o pracy i działalności Koła, a też jako pewna forma zainteresowań naukowych i czytelnicznych studentów. *Sprawozdania* uzupełniają temat przewodni pisma relacjami z konferencji o znaczeniu biblioteki w środowisku społecznym, potrzebach użytkowników i roli bibliotekarza. W dziale *Recenzji* omówiono trzy najnowsze pozycje książkowe dotyczące bibliometrycznej analizy czasopism, informacji w Internecie oraz usprawnienia pracy w bibliotece szkolnej dzięki nowym podstawom programowym. Zeszyt zamyka prezentacja kilkunastu wydarzeń, które informują o bieżących dokonaniach na polu nauki, kultury, różnych typów bibliotek w środowisku lokalnym i ogólnopolskim.

Z formalnego punktu widzenia „Nowa Biblioteka” ukazuje się już piętnaście lat, ale faktycznie, na rynku wydawniczym zaistniała od dwóch. Mimo niskiego nakładu, trafia do szerokiego kręgu odbiorców i cieszy się dużym zainteresowaniem. Należy pogratulować zespołowi redakcyjnemu pomysłowości w wychwytywaniu aktualnych tematów i wytrwałości w zbieraniu i dobieraniu stosownego materiału. Niebagatelną rzeczą jest umiejętne inspiracja młodych naukowców, zaszczepianie ducha twórczego myślenia i chęci dzielenia się swoimi przemyśleniami – właśnie to zespołowi redakcyjnemu udało się osiągnąć.

WYDARZENIA

Europejskie spotkania z kulturą

W ramach cyklu „Europejskie spotkania z kulturą” Biblioteka Śląska oraz Centrum Dokumentacji Europejskiej 29 marca 2012 roku zaprosiło na spotkanie z profesorem Janem Słęzyńskim. Wykład 81-letniego profesora katowickiej AWF zatytułowany „Jak zdrowo i mądrze żyć – długowieczność w nowoczesnym europejskim stylu” miał na celu promowanie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej.

Źródło:

<http://galeria.bs.katowice.pl/thumbnails.php?album=756>

Marta Kunicka

Wernisaż wystawy Roma Barocca

W dniu 12 marca 2012 roku w Galerii Holu Głównego Biblioteki Śląskiej odbył się wernisaż wystawy Roma Barocca, zorganizowany przez Stowarzyszenie Dante Alighieri Komitet Katowice, Muzeum Miasta Jaworzna i Bibliotekę Śląską. Imprezy towarzyszące – wykład Iwony Brandys na temat sztuki baroku oraz koncert włoskiej muzyki barokowej.

Źródło:

<http://www.bs.katowice.pl/pl/glowna/archiwum/A>

Marta Kunicka

Koleje Śląskie biblioteką na kółkach

Od niedawna na pasażerów śląskich kolei przy wejściu do wagonów czekają książki. Szef do spraw marketingu Kolei Śląskich Adam Warzecha, przyznaje, że jest to efekt pomysłowości pasażerów i internautów. Akcja rozpoczęła się przed świętami Bożego Narodzenia 2011. Przy wejściach do pociągów pojawiły się półki z książkami, z których można korzystać w czasie podróży. Przewiduje się, że pociągami będzie podróżowało około 1,5 tys.

książek. Na mocy porozumienia z katowickim Wydawnictwem Sonia Draga kolej dostanie 15 sprawdzonych tytułów, w tym również nowości. W pociągach można czytać np. Carycę Ellen Alpsten, Każdy umiera w samotności Hansa Fallada oraz Instynkt śmierci Jeda Rubenfelda.

Źródło:

http://katowice.gazeta.pl/katowice/1,72739,10780098,Koleje_Slaskie_beda____biblioteka_na_kolkach.html#ixzz204lQnlPk

Marta Kunicka

Biblioteki cyfrowe, systemy zarządzania, obsługi oraz kryteria oceny

Centrum Promocji Informatyki w styczniu bieżącego roku zorganizowało XVIII seminarium w cyklu Digitalizacja pt.: Biblioteki cyfrowe, systemy zarządzania, obsługi oraz kryteria oceny. Jak podają organizatorzy, biblioteka cyfrowa to usługa internetowa umożliwiająca udostępnianie w sieci publikacji cyfrowych takich jak czasopisma elektroniczne lub e-booki, a także zdigitalizowanych, tradycyjnych publikacji papierowych – czasopism, książek, map, zdjęć itp. Seminarium stawia sobie za zadanie dokładne zapoznanie zainteresowanych z zasadami tworzenia bibliotek cyfrowych i wymogami z tym związanymi. Na tegorocznym Seminarium zajmowano się jakością uzyskanych danych, zasadami tworzenia i funkcjonowania kolekcji cyfrowych, wymogami technicznymi, kadrowymi i proceduralnymi. Omówiono także kierunki rozwoju Federacji Bibliotek Cyfrowych. Osobne wystąpienie poświęcone było profilowi i zasadom gromadzenia, jak również uzupełniania zasobów oraz tworzeniu kolekcji i punktów ich dostępu. Omówienia doczekały się także aspekty długoterminowej archiwizacji kolekcji cyfrowych oraz problemy ewaluacji jakości bibliotek cyfrowych w ujęciu architektury informacji. Spotkanie pod przewodnictwem Henryka Hollendera zakończyło się wykładem poświęconym cyfrowej przyszłości, czyli miejsca biblioteki w erze informacji a także kierunków jej rozwoju w XXI wieku.

Źródło:

<http://www.cpi.com.pl/imprezy/2012/bc/index.php>

Marta Kunicka

BIBLIOTEKA AWF w KATOWICACH
MATERIAŁY • ZBIORY • WYDARZENIA

OMÓWIENIA • 126

INFORMACJE • 133

NOWOŚCI W ZBIORACH • 141

WYDAWNICTWA AWF • 168

OMÓWIENIA

Janusz Iskra
*Akademia Wychowania Fizycznego
im. Jerzego Kukuczki w Katowicach*

Dziewiętnastowieczna lekkoatletyka w książkach Huberta Hamachera *Leichtathletik im 19. Jahrhundert. Geschichte und Statistik*

1. Informacja o autorze

Hubert Hamacher (rocznik 1920) związany jest z lekkoatletyką od wczesnych, dziecięcych lat. Jak pisze w dodatku do książki, swoją wielką miłość do „królowej sportu” rozpoczął jako sześciolatek, kiedy to w czasie zawodów w Düsseldorfie zobaczył Paavo Nurmię. W wieku 12 lat z fascynacją śledził Igrzyska Olimpijskie w Los Angeles (1932), a tuż przed wybuchem II wojny światowej uprawiał biegi sprinterskie, zdobywając srebrny medal na Mistrzostwach Niemiec Juniorów w 1939 roku. Po wojnie został trenerem lekkiej atletyki, specjalizując się w biegach przez płotki. Jako szkoleniowiec pracował m.in. we Francji i w Holandii. W całym tym okresie pasją Hamachera była historia lekkiej atletyki z akcentem na jej XIX-wieczne początki. Od lat 80. XX wieku wydawał biuletyn historyczny „Deutschen Gesellschaft für Leichtathletik – Dokumentation”.

2. Informacje o książkach

Leichtathletik im 19. Jahrhundert z podtytułem *Geschichte und Statistik* to dwa opasłe tomy opisujące wydarzenia lekkoatletyczne z lat 1891–1900 (tom 1 – 552 strony) i 1881–1890 (tom 2 – 746 stron). Książki zawierają niemal komplet informacji dotyczących przepisów, rozwoju techniki poszczególnych konkurencji, charakterystyki najlepszych zawodników oraz bardzo szczegółowe kroniki wydarzeń i tabel najlepszych wyników z ostatnich dwudziestu lat XIX wieku. Całość uzupełnia bogate piśmiennictwo, podzielone na poszczególne kraje, tematykę oraz formę wydawnictwa. W poszukiwaniu korzeni światowej lekkiej atletyki autor nawiązuje do początków człowieczeństwa, przypominając, że już 400 tys. lat temu *homo erectus* maszerował z Afryki na wszystkie kontynenty, biegał za zwierzyną, rzucił kamieniami i dzidami w celu zdobywania pożywienia i skakał przez przeszkody, ucieka-

jąc przed wrogiem. A więc człowiek pierwotny uprawiał lekkoatletykę (chód + bieg + skok + rzut). Ten krótki, lecz bardzo sugestywny wstęp doprowadza autora do kronikarskiej wizji lekkoatletyki XIX wieku – rodzącej się dyscypliny, pełnej niedomówień, różnorodnych form i dojrzewających przepisów.

Jak wielkie różnice poziomu sportowego dzieliły 120 lat rozwoju lekkoatletyki, niech świadczą rekordowe wyniki uzyskane przez najlepszych lekkoatletów XIX wieku i obecne rekordzistki. Nie mówimy o rekordach kobiet w 1890 roku, bowiem udział w zawodach lekkoatletycznych tego okresu uznawany był nie tyle za niestosowny, co wręcz kategorycznie naganny (tabela 1).

Analiza poziomu sportowego w wybranych konkurencjach lekkoatletycznych to nie tylko prosta wyliczanka „różnic dymorficznych”, lecz kawał historii ludzkości, zawartej w rozwoju przepięknej dyscypliny sportu. Tragicznie zmarła mistrzyni olimpijska (1988) i rekordzistka świata w biegu na 100 m wygrałaby z najlepszym sprinterem XIX wieku o ok. 3 metry. Legendarna postać pierwszego, oficjalnego rekordzisty świata na 400 m „Maxey” Longa nie wytrzymałaby próby czasu i walki płci z (również legendarną) reprezentantką NRD Maritą Koch. Rekordzista świata na dystansie klasycznej mili (1609 m), wielokrotny rekordzista świata dziewiętnastowiecznej lekkoatletyki Walter George zapewne nie wierzyłby wyroczni oznajmującej, że za 100 lat pokona go kobieta. Chinka Wang zdublowałaby go 2 razy w czasie rekordowego biegu na dystansie 10 km. Spójrzmy jednak na skok o tyczce. Współczesna „caryca tyczki”, Jelena Isinbajewa (5,06 m) nie pozwoliłaby Raymondowi Clappowi (3,62 m) nosić swoich tyczek. Zapewne znane jest powszechnie zdjęcie Jamesa Connolly’ego na tle flagi amerykańskiej, po pierwszym zwycięstwie olimpijskim w Atenach w 1896 roku. Ta propagandowa fotka była przez długie lata chlubą amerykańskiego sportu. Co by powiedział jeden z najlepszych lekkoatletów świata tego okresu na fakt, iż 99 lat później filigranowa Ukrainka Inessa Kravets przeskoczy go o ponad pół metra? Trudno porównywać rekordowe osiągnięcia kobiet i mężczyzn w lekkoatletycznych rzutach. Zróżnicowanie masy sprzętu pozwala jedynie na szacunkowe obserwacje. W pchnięciu kulą współcześni miotacze osiągają podobne rezultaty – kobiety jednak pchają kulą o masie 4 kg, mężczyźni 7,26 kg. Irlandzki emigrant Denis Horgan w 1897 roku pchnął blisko 15 m; po 100 latach Amerykanin Barnes i Rosjanka Lisovskaya oscylowali w granicach 23 m. Na usprawiedliwienie Horgana świadczy fakt, iż jego budowa ciała (176 cm/106 kg) znacznie odbiegała od współczesnego kanonu miotacza (Barnes – odpowiednio 195/132, Lisovskaya – 187/92). Zaskakująco słabe wyniki uzyskiwano pod koniec XIX wieku w rzucie dyskiem. Rezultat 36,19 m to niezły wynik współczesnego piętnastolatka, jednakże należy zwrócić uwagę na fakt, iż zwycięzca pierwszego olimpijskiego konkursu Robert Garrett po raz pierwszy miał kontakt z klasycznym sprzętem na statku płynącym na igrzyska do Europy, a w Atenach uzyskał wynik poniżej 30 m.

Tab. 1. Rekordy świata w lekkoatletyce: 1) mężczyźni pod koniec XIX wieku i 2) kobiet w chwili obecnej

Konkurencja	Mężczyźni, XIX wiek		Rok	Kobiety, XXI wiek		Rok
Bieg na 100 m	10,8	Cecil Lee (WB)	1892	10,49	Florence Griffith-Joyner (USA)	1988
Bieg na 400 m	47,8	„Maxey” Long (USA)	1900	47,60	Marita Koch (NRD)	1985
Bieg na 1 milę	4:12,7	Walter George (USA)	1886	4:12,56	Svetlana Masterkova (RUS)	1996
Bieg na 10 000 m	31:40.0	Walter George (GBR)	1884	29:31,78	Wang Junxia (CHN)	1993
Skok wzwyż	1,97	Michael Sweeney (USA)	1895	2,09	Stefka Kostadinova (BUL)	1987
Skok o tyczce	3,62	Raymond Clapp (USA)	1898	5,06	Jelena Isinbayeva (RUS)	2009
Skok w dal	7,43	Alvin Kraenzlein (USA)	1899	7,52	Galina Chistyakowa (URS)	1988
Trójskok	14,94	James Connolly (USA)	1896	15,50	Inessa Kravets (UKR)	1995
Pchnięcie kulą ¹	14,68 (23,12)	Denis Horgan (IRL)	1897	22,63	Natalya Lisovskaya (URS)	1987
Rzut dyskiem ¹	36,19 (74,08)	Charles Henneman (USA)	1899	76,80	Gabriele Reinsch (NRD)	1988
Rzut młotem ¹	51,10 (86,74)	John Flanagan (IRL)	1899	79,60	Betty Heidler (GER)	2011
Rzut oszczepem ¹	49,32 (98,48)	Eric Lemming (SWE)	1899	72,28	Barbara Spotakova (CZE)	1993

¹ – inne masy sprzętu kobiet i mężczyzn; w nawiasach podano aktualne rekordy świata mężczyzn.

Poza niekwestionowanym materiałem faktograficznym, bogactwem książki jest ogromna liczba zdjęć i szkiców przedstawiających rywalizację dziewiętnastowiecznych lekkoatletów. Oceniamy więc dziwaczne stroje, prymitywną technikę biegu przez płotki czy skoku wzwyż oraz inne szczególności dotyczące organizacji zawodów (sędziowanie, kibice, itp.).

Egzotykę dziewiętnastowiecznego współzawodnictwa dopełniają szczególności dotyczące polityki startowej najlepszych zawodników. Posiłkując się biografią „gwiazdy” światowych biegów sprinterskich napisaną przez Edwarda Sersa (*George Steward. America's first great runner*, 2008) można przedstawić typowe, a współcześnie nietypowe zestawienie startów tego kultowego, amerykańskiego lekkoatlety (tabela 2).

Fascynujące zestawienie kolejnych startów pozwala na krytyczne spojrzenie na politykę startową sprintera i płotkarza. Prześledzenie danych zawartych w tabeli 2 upoważnia do następujących konkluzji:

- sprinter startował od stycznia do grudnia – dla niego sezon startowy to rok kalendarzowy;
- zestawienie obejmuje cały wachlarz konkurencji sprinterskich i nie tylko (50 y, 350 y, 1100 y) oraz całe bogactwo, niezwykle oryginalnych biegów przez płotki. Autor tego tekstu żałuje, że w czasie wydawania monografii dotyczącej historii biegów przez płotki nie miał dostępu do pracy Sersa;
- większość biegów odbywała się systemem „z handicapem”, czyli rozstawiania zawodników w różnych miejscach biegni, w zależności od poziomu sportowego;
- Steward był zawodowcem i większość pojedynków toczył o konkretne sumy, które w dzisiejszych czasach wywołują uśmiezek na ustach (1–25 funtów).

Ciekawym źródłem informacji na temat lekkoatletyki XIX wieku są zmiany w przepisach, czyniących rywalizację sprzed 100 lat archaiczną, a z drugiej strony pozwalającym czuć się nam, ludziom XXI wieku, wielkimi i wspaniałymi. Oczywiście zmiany są ogromne, a podstawowym motywem ich powstania jest chęć bycia szybszym, bardziej wytrzymałym i silniejszym. Wybrane aspekty zmian w lekkoatletycznych przepisach w ciągu ostatnich 112 lat przedstawiono w tabeli 3.

Przedstawione, wybrane aspekty historii lekkoatletyki XIX wieku zawarte w obszernej pracy Huberta Hamachera (wydanej w Düsseldorfie w 2005 i 2007 roku) pozwalają na swobodną podróż w krainę historii sportu, a jednocześnie skłaniają do refleksji nad postępem ludzkości w wielu (nie tylko sportowych) sferach działań. To miłe, że każdy trener i każdy zawodnik może kiedyś znaleźć się w podobnej prezentacji kolejnego stulecia.

Tab. 2. Kalendarz startów najlepszego sprintera i płotkarza XIX wieku Georga Stewarda w 1851 roku

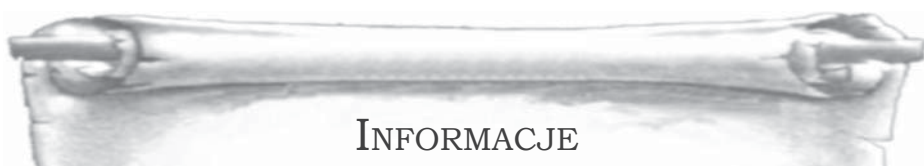
Data	Konkurencja	Miejsce	Typ współzawodnictwa	
1	2	3	4	
1851.01.20	880 y hcp	Barrack, Tavern, Cricket, Ground, Sheffield	Przegrana z Alfredem Simpsonem (40 y z przodu)	
1851.01.22	50 y hcp	Hyde Park, Sheffield	Przegrana z Mark Parramove (4,5 y z przodu) – zakład o 2 funty i 5 funtów za zwycięstwo	
1851.01.27	506 y hcp	Hyde Park, Sheffield	Zwycięstwo nad Joc Pinder (10 y z przodu)	
1851.03.03	350 y	Barrack, Tavern, Cricket, Ground, Sheffield	Przegrana w wyścigu z koniem	
1851.03.10	350 y hcp	Barrack, Tavern, Cricket, Ground, Sheffield	Zwyciężył startując z tyłu, nagroda pieniężna	
1851.03.31	200 y przez 8 płotków	Redford, Cricket, Ground	Zwyciężył Johna Howarda z Brodford; nagroda – srebrny puchar	
1851.03.31	440 y przez 4 płotki	Vouxhall, Grounds	Czas: 57 s	
1851.06.23	1100 y		Zwyciężył Williama Matthews (2:45) i wygrał 25 franków za miejsce	
1851.07.01	Bieg dookoła Hyde Park	Hyde Park, Sheffield	Stracił 1 funt do Joe Pindera w pojedynku, wygrał 25 funtów za miejsce	
1851.07.29	1 mila	Slough	Przegrana z George Granthamem, za start dostał 25 funtów	
1851.08.	880 y hcp	Victoria Tavern, Agrove Road, Stepney	W biegu z handicapem wygrał 10 funtów	

1	2	3	4
1851.09.25	6 x 100 y	Flora Grounds, Bayswater	W ciągu 24 minut zwyciężył na 100 y 6 rywali
1851.09.29	120 y hcp	Flora Grounds, Bayswater	Wygrał z A. Reed'em, dostał 5 funtów
1851.10.08	150 y hcp	Copenhagen Grounds	Wygrał z A. Reed'em (2 y z przodu) i zarobił 20 funtów
1851.12.15	4 x 100 y przez płotki	Sunderland Cricket, Ground	Biegi z 4 przeciwnikami. Po jednym z biegów upadł i wycofał się

hcp – bieg z handicapem

Tab. 3. Wybrane różnice w przepisach lekkoatletycznych w XIX wieku oraz w chwili obecnej

Przepisy	1890	2012
Falstarty	Za pierwszy falstart przesuwno biegacza o 1–5 y w tył (w zależności od długości biegu), za drugi odległość przesunięcia w tył była dwukrotnie (2–10 y) dłuższa.	Za każdy falstart zawodnik jest eliminowany z rywalizacji.
Długość biegów	Obowiązywały dystanse mierzone w jardach (100, 220, 440, 880, ...) oraz w milach (1,3,6)	Obowiązuje system metryczny (100, 200, 400, ..., 10 km)
Pomiar czasu	Pomiar czasu w początkowym okresie dokonywany był z dokładnością do $1/2$, $1/4$ a później $1/10$ s.	Obecnie pomiar czasu w biegach odbywa się z dokładnością do $1/100$ s.
Pozycja startowa w sprintach	W biegach sprinterskich startowano z różnych pozycji – od wysokiej, poprzez wariant z podporem jedną ręką aż do (niedawno wprowadzonego) startu niskiego.	Obowiązkowy start niski z bloku podłączonego do aparatury elektronicznej.
Bieg przez płotki	Biegano przez płotki na stałe wbite w murawę stadionu. Bieg przez płotki uznawano jako <i>field event</i> w opozycji do wszystkich innych biegów (<i>track event</i>)	Bieg przez 10 przewracalnych płotków odbywa się na bieżni.
Skok o tyczce	Skok wykonywany za pomocą tyczki z jesionu wykonywano techniką kuczną z lądowaniem na piasek.	Skok o tyczce z tworzywa sztucznego z lądowaniem na gruby materac.
Skok wzwyż	Skakano techniką kuczną i nożycową z lądowaniem na piasek.	Obecnie obowiązuje styl flop z lądowaniem na plecy na gruby materac.
Rzut młotem	Na początku rzucano młotem kowalskim, w toku rozwoju konkurencji młot kowali zastąpiono kulą umocowaną na długiej prostej ręce.	Podstawowy sprzęt to kula o masie 7,26 kg, umocowana na cienkiej linie.

BIBLIOTEKA AWF IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH W 2011 ROKU

System biblioteczno-informacyjny Akademii Wychowania Fizycznego im. J. Kukuczki w Katowicach tworzą:

1. Dział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów z sekcjami:
 - Wydawnictw Zwartych;
 - Wydawnictw Ciągłych.
2. Dział Udostępniania Zbiorów, Informacji i Dokumentacji Naukowej z sekcjami:
 - Udostępniania Prezencyjnego;
 - Wypożyczeń, Przechowywania i Ochrony Zbiorów;
 - Informacji i Dokumentacji Naukowej;
 - Wypożyczeń Międzybibliotecznych.
3. Bibliotekarz Systemowy/Administrator Systemu.
4. Międzysekcyjne zespoły ds.:
 - Kontroli i Selekcji Zbiorów;
 - Organizacji, Współpracy i Promocji;
 - Biblioteki Cyfrowej;
 - Szkoleń Bibliotecznych;
 - Redakcja czasopisma „Bibliotheca Nostra”.

1. Pracownicy

Na koniec 2011 roku stan zatrudnienia w Bibliotece wynosił 15 pełnych etatów i nie uległ zmianie w stosunku do 2010 roku. Struktura zatrudnienia przedstawiała się następująco:

Tab. 1. Pracownicy

Wyszczególnienie	Stan osobowy	Procent ogółu zatrudnionych
Kierownik Biblioteki	1	6,7 %
Dział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów	6	40,0 %
Dział Udostępniania Zbiorów, Informacji i Dokumentacji Naukowej	7	46,6 %
Bibliotekarz Systemowy/ Administrator Systemu	1	6,7 %
Razem	15	100 %

2. Zbiory

- Stan zbiorów na dzień 31.12.2011 roku wynosił łącznie 67 438 wol., a jego struktura przedstawiała się następująco:

Tab. 2. Druki zwarte i ciągłe

Druki	Liczba wol.	Udział (%)	Zmiana w stosunku do 2010 r. (wol.)
Druki zwarte	59915	88,8	+1267
Druki ciągłe	7523	11,2	+286
Razem	67438	100,0	+1553

- Zbiory – wpływy w roku 2011

Tab. 3. Druki zwarte i ciągłe

Druki	Liczba wol.	Udział (%)	Zmiana w stosunku do 2010 r. (wol.)
Druki zwarte	1465	83,6	-431
Druki ciągłe	288	16,4	-133
Razem	1753	100,0	-564

3. Udostępnianie

- Liczba zarejestrowanych użytkowników wynosiła 4 899 (o 158 mniej niż w 2010 roku).
- Liczba udostępnień zbiorów przedstawiała się następująco:

Tab. 4. Udostępnianie zbiorów

Wyszczególnienie	Liczba udostępnień na zewnątrz	Liczba udostępnień na miejscu	Wypożyczenia międzybiblioteczne	Razem	Udział (%)
Książki	15232 (+2944)	7862 (-1530)	15 (+5)	23109 (+1419)	78,4
Czasopisma	X	1882 (-2743)	0 (-1)	1882 (-2744)	6,4
Kserokopie	4458 (-2162)	X	11 (-17)	4469 (-2179)	15,2
Razem	19690 (+782)	9744 (-4273)	26 (-13)	29460 (-3504)	100,0
Udział (%)	66,8	33,1	0,1	100,0	X

* W nawiasach zmiana w stosunku do 2010 roku.

**AKTUALNY WYKAZ CZASOPISM DOSTĘPNYCH
W BIBLIOTECIE GŁÓWNEJ AWF
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH**

Czasopisma zagraniczne

1. Acta Physiologica
2. Acta Universitatis Carolinae. Kinesiology
3. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica
4. Aktiv Laufen
5. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation
6. Exercise and Sport Sciences Reviews
7. Exercitatio Corporalis – Motus – Salus
8. Fizykalna Kultura v Skole
9. Fussballtraining
10. Gait & Posture
11. International Journal of Sports Medicine
12. JOPERD - Journal of Physical Education, Recreation and Dance
13. Journal of Science and Medicine in Sport
14. Journal of Sport and Tourism + on-line
15. Lab Times
16. Leichtathletik
17. Leichtathletiktraining
18. Manuelle Medizin
19. Marketing Science
20. Olympisches Feuer
21. Physio Active

22. Physio Science
23. Pt Zeitschrift für Physiotherapeuten (poprzedni tytuł: Krankengymnastik)
24. Research Quarterly for Exercise and Sport
25. Science
26. Swimming World Magazine
27. Telesna Kultura
28. Teorija i Praktika Fizicheskoj Kultury
29. University Sports Magazine

Czasopisma polskie

I. BIBLIOTEKOZNAWSTWO. INFORMACJA NAUKOWA. BIBLIOGRAFIA

1. Bibliografia Bibliografii Polskich
2. Bibliotekarz
3. Bibliotheca Nostra
4. Polska Bibliografia Bibliologiczna
5. Przegląd Biblioteczny
6. Rocznik Biblioteki Narodowej
7. Zagadnienia Informacji Naukowej

II. PRAWO

1. Dziennik Urzędowy MEN
2. Dziennik Urzędowy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

3. Dziennik Urzędowy Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
- III. NAUKI EKONOMICZNE. ZARZĄDZANIE. SOCJOLOGIA. PRACA. STATYSTYKA
1. Auxilium Sociale Novum
 2. Brief
 3. Controlling i Rachunkowość Zarządcza
 4. Człowiek i zdrowie
 5. Ekonomista
 6. Logistyka
 7. Marketing i Rynek
 8. Marketing w Praktyce
 9. Nowe Zarządzanie Kryzysowe w Praktyce (pozycja wymiennokartkowa)
 10. Organizacja i Kierowanie
 11. Personel i Zarządzanie
 12. Praca i Nauka za Granicą
 13. Problemy Jakości
 14. Przegląd Organizacji
 15. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej
 16. Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego
 17. Rozprawy Społeczne
 18. Scientific Journal. Service Management
 19. Sportplus
 20. Studia Periegetica : zeszyty naukowe WWSTiZ w Poznaniu
 21. Studia Socjologiczne
 22. Szkolnictwo Wyższe : informator statystyczny
 23. Turystyka (seria Informacje i Opracowania Statystyczne)
 24. Zeszyty Naukowe / ŚWSZ im. gen. Jęrzego Ziętka w Katowicach
 25. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Turystyki / US
 26. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Usług / US
 27. Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie
- IV. NAUKA. EDUKACJA. PEDAGOGIKA. SZKOLNICTWO
1. Academia : magazyn PAN
 2. Akademicki Przegląd Sportowy
 3. Auxilium Sociale Novum
 4. Biuletyn Akademii Obrony Narodowej
 5. Chowanna
 6. Edukacja Ustawiczna Dorosłych
 7. Eunomia : miesięcznik raciborskiej PWSZ
 8. Forum Akademickie
 9. Nauka
 10. Nauka i Szkolnictwo Wyższe
 11. Nowa Szkoła
 12. Politechnika Częstochowska : pismo środowiska akademickiego
 13. Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze
 14. Przyjaciół : dwumiesięcznik dla rodziców dzieci z wyzwaniami rozwojowymi
 15. Rekord : pismo AWF w Katowicach
 16. Rocznik Pedagogiczny
 17. Rozprawy Społeczne
 18. Studia Humanistyczne / AWF Kraków
 19. Szkolnictwo Wyższe : informator statystyczny
 20. Szkoła Specjalna
 21. Świat Nauki
 22. Wiedza i Życie
 23. Zdrowie, Kultura Zdrowotna, Edukacja
 24. Zeszyty Naukowe WSPiA w Poznaniu. Homines Hominibus
- V. WOJSKO. OBRONNOŚĆ
1. Bezpieczeństwo : Teoria i Praktyka
 2. Biuletyn Akademii Obrony Narodowej
 3. Nowe Zarządzanie Kryzysowe w Praktyce (pozycja wymiennokartkowa)
 4. Przegląd Obrony Cywilnej
 5. Wiedza Obronna
- VI. NAUKI BIOLOGICZNE. EKOLOGIA. ANTROPOLOGIA. BIOCHEMIA
1. Anthropological Review
 2. Antropomotoryka
 3. Aura : ochrona środowiska
 4. Biology of Sport
 5. Human Movement
- VII. MEDYCYNĄ. HIGIENA. REHABILITACJA
1. Acta Balneologica
 2. Baltic Journal of Health and Physical Activity
 3. Ból

4. Chirurgia Kolana, Artroskopia, Traumatologia Sportowa
5. European Journal of Physical & Health Education
6. Fizjoterapia
7. Fizjoterapia Polska
8. Kardioprofil
9. Medicina Sportiva
10. Medicina Sportiva Practica
11. Medycyna Manualna
12. Medycyna Sportowa
13. Ortopedia, Traumatologia i Rehabilitacja
14. Pediatria Polska
15. Polski Mercuriusz Lekarski
16. Postępy Rehabilitacji
17. Praktyczna Fizjoterapia & Rehabilitacja
18. Przegląd Medyczny UR
19. Przyjaciół : dwumiesięcznik dla rodziców dzieci z wyzwaniami rozwojowymi
20. Rehabilitacja Medyczna
21. Rehabilitacja w Praktyce
22. Roczniki PZH
23. Sport Niepełnosprawnych
24. Studia Medyczne
25. Terapia : uzależnienia i współuzależnienia
26. Zdrowie, Kultura Zdrowotna, Edukacja
27. Zeszyty Naukowe. Wychowanie Fizyczne i Fizjoterapia / PO
28. Żyjmy Dłużej
- VIII. WYCHOWANIE FIZYCZNE. SPORT. KULTURA FIZYCZNA. KULTURYSTYKA
1. Akademicki Przegląd Sportowy
2. Antropomotoryka
3. Baltic Journal of Health and Physical Activity
4. Biblioteczka Piłki Nożnej
5. Biology of Sport
6. Biuletyn Sekcji Historii PTNKF
7. Body Life
8. Chirurgia Kolana, Artroskopia, Traumatologia Sportowa
9. Cross
10. European Journal of Physical & Health Education
11. Góry : górski magazyn sportowy
12. Handball Polska
13. Human Movement
14. IDO Movement for Culture
15. Jezyk : biuletyn informacyjny Stowarzyszenia Olimpiady Specjalne Polska
16. Journal of Human Kinetics
17. Kronika / AWF Poznań
18. Kultura Fizyczna
19. Kulturystyka i Fitness
20. Lekkoatleta
21. Magazyn Futbol
22. Magazyn Górski
23. Magazyn Rowerowy
24. Magazyn Trenera
25. Medicina Sportiva
26. Medicina Sportiva Practica
27. Medycyna Sportowa
28. Physical Culture and Sport Studies and Research
29. Piłka Nożna : tygodnik
30. Piłka Nożna Plus : magazyn sportowy
31. Piłka Nożna - Trening
32. Pływanie
33. Podlaska Kultura Fizyczna
34. Polish Journal of Sport & Tourism / AWF Warszawa. ZWWF Biała Podlaska
35. Polska Siatkówka
36. Prace Naukowe ADJ w Częstochowie : kultura fizyczna
37. Prawo Sportowe (pozycjawymiennokartkowa)
38. Przegląd Sportowy
39. Rocznik Naukowy / AWFIS Gdańsk
40. Roczniki Naukowe WSWFiT w Białymstoku
41. Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu
42. SKI: magazyn dla narciarzy
43. Sport
44. Sport dla Wszystkich
45. Sport Niepełnosprawnych
46. Sport Wyczynowy
47. Sportplus
48. Studia Humanistyczne / AWF Kraków
49. Studies in Physical Culture & Tourism
50. Trener
51. Wuefiak
52. Wychowanie Fizyczne i Sport
53. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne

-
54. Zdrowie, Kultura Zdrowotna, Edukacja
 55. Zeszyty Metodyczno-Naukowe / AWF Katowice
 56. Zeszyty Naukowe. Prace Instytutu Kultury Fizycznej / US
 57. Zeszyty Naukowe. Wychowanie Fizyczne i Fizjoterapia / PO
 58. Zeszyty Naukowe WSKFiT / Pruszków
 59. Żagle
 60. Żyjmy Dłużej
- IX. KRAJOZNAWSTWO. TURYSTYKA. REKREACJA
1. Aura : ochrona środowiska
 2. Cross
 3. Folia Turistica
 4. Góry : górski magazyn sportowy
 5. Hotelarz
 6. Magazyn Górski
 7. National Geographic Polska
 8. Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego
 9. Physical Culture and Sport : studies and research
 10. Płaj
 11. Problemy Turystyki i Hotelarstwa
 12. Roczniki Naukowe WSWFiT w Białymstoku
 13. Rynek Podróży
 14. Rynek Turystyczny
 15. Studia Periegetica : zeszyty naukowe WWSTiZ w Poznaniu
 16. Studies in Physical Culture & Tourism
 17. Sudety
 18. Tatarnik
 19. Turystyka (seria: Informacje i Opracowania Statystyczne)
 20. Turystyka i Hotelarstwo
 21. Turystyka i Rekreacja / AWF Warszawa
 22. Turyzm
 23. Wiadomości Turystyczne
 24. Wierchy
 25. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Turystyki / US
 26. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Usług/ US
 27. Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja / PO
 28. Zeszyty Naukowe WSHiT w Częstochowie
 29. Zeszyty Naukowe WSKFiT / Pruszków
 30. Zeszyty Naukowe WSTiJO w Warszawie. Turystyka i Rekreacja
- X. DZIENNIKI, TYGODNIKI, MIESIĘCZNIKI - OGÓLNE
1. Dziennik Gazeta Prawna
 2. Polska Dziennik Zachodni
 3. Focus
 4. Forum
 5. Gazeta Wyborcza
 6. Newsweek Polska
 7. Polityka
 8. Przekrój
 9. Rzeczpospolita
 10. Uważam Rze
 11. Wprost

BAZY DANYCH DOSTĘPNE W BIBLIOTECIE GŁÓWNEJ AWF IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

Bazy własne biblioteki:

PROLIB

Obejmuje całość zbiorów zgromadzonych w Bibliotece Głównej Akademii Wychowania Fizycznego.

PROMAX

Rejestruje dorobek naukowy pracowników AWF (prace zwarte, artykuły, udział w konferencjach naukowych) oraz prace magisterskie i doktorskie.

PROWEB

Bibliografia Zawartości Czasopism. Zawiera informacje bibliograficzne o zawartości wybranych tytułów czasopism polskich z zakresu kultury fizycznej, sportu, edukacji obronnej, nauk biologiczno-medycznych, rehabilitacji oraz turystyki i rekreacji.

Bazy elektroniczne dostępne w Czytelni:

SPORTS MEDICINE

Elektroniczna wersja czasopisma „Sports

Medicine” on-line na platformie OVID.
SCOPUS

CZASOPISMA WYDAWNICTWA WILEY
& BLACKWELL

W ramach Wirtualnej Biblioteki Nauki:

WEB OF KNOWLEDGE

WYDAWNICTWO SPRINGER

WYDAWNICTWOP ELSEVIER

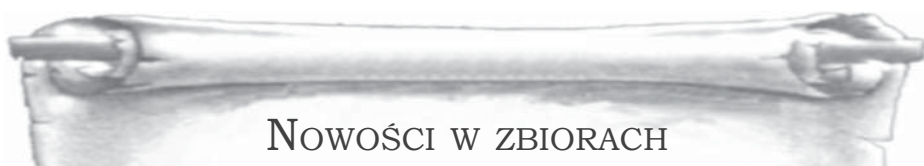
W ramach serwisu EBSCO:

ACADEMIC SEARCH COMPLETE

MEDLINE

SPORTDISCUSS with Full Text

HOSPITALITY AND TOURISM COMPLETE

NOWOŚCI W ZBIORACH

WYKAZ KSIĄŻEK ZAREJESTROWANYCH W BIBLIOTECIE GŁÓWNEJ AWF W KATOWICACH W I KWARTALE 2012 ROKU

Encyklopedie ogólne, informatyka, bibliotekoznawstwo, bibliografie, ogólne podstawy wiedzy i kultury

Analiza danych w programie STATISTICA - przegląd. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45333; CZYT. 00

Statistica : przewodnik. Kraków : „StatSoft Polska”, cop. 2011. Sygn.: CZYT. 3

Zastosowania statystyki i data mining w badaniach naukowych. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45331; CZYT. 3

Filozofia, psychologia, religia

BENEDIKT A.: *Asertywność jako proces skutecznej komunikacji.* Wrocław : „Astrum”, cop. 2003. (Kreatywność). Sygn.: W 45128-45129; CZYT. 159.9

Etyka biznesu w perspektywie humanistycznej / red. nauk. G. Szulczewski. Warszawa : SGH. Of. Wydaw., 2011. Sygn.: CZYT. 33

LEARY-JOYCE J.: *Psychologia sukcesu.* Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2012. Sygn.: CZYT. 159.9

ŁUKASIEWICZ D.: *Sąd i poznanie w fenomenologii Edmunda Husserla.* Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG ; Nowa Wieś : „Rolewski”, 2008. (Hermeneutyka Problemów Filozofii ; t. 13). Sygn.: CZYT. 1

MIGDAŁ K.: *Psychologia czasu wolnego.* Warszawa : ALMAMER Szkoła Wyższa, 2011. Sygn.: W 45631; CZYT. 379.8

PANTALON M.V.: *Błyskawiczne wywieranie wpływu : jak motywować siebie i innych do natychmiastowego działania.* Gdańsk ; Sopot : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2011. Sygn.: CZYT. 159.9

Psychologia bliżej bycia : inspiracje egzystencjalne / pod red. M. Śniarowskiej-Tlatlik. Kraków : [„AT Group”], 2010. Sygn.: CZYT. 159.9

ZAŁĘSKIEWICZ T.: *Psychologia ekonomiczna.* Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN,

2011. (Akademia Psychologii). Sygn.: CZYT. 33

Zastosowania statystyki i data mining w badaniach naukowych. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45331; CZYT. 3

Socjologia, statystyka, demografia

Analiza danych w programie STATISTICA - przegląd. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45333; CZYT. 00

Autorytety w życiu społecznym / pod red. S. Kowalika. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2008. (Społeczeństwo, Gospodarka, Kultura ; 2). Sygn.: CZYT. 316.6

Metodologia badań społecznych : wybór tekstów / red. nauk. J.M. Brzeziński ; [aut. A.I. Brzezińska i in.]. Poznań : Zysk i S-ka, cop. 2011. Sygn.: W 45583; CZYT. 3

Nietypowe migracje Polaków w XIX-XXI wieku / red. nauk. Anna M. Kargol i W. Masiarz. Kraków : Krakowskie Tow. Edukacyjne – Of. Wydaw. AFM na zlec. Krakowskiej Akad. im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2011. Sygn.: MCZYT 45223

SĄCZEWSKA-PIOTROWSKA A., PIECZY-SKI B.: *Statystyka : ćwiczenia z zastosowania arkusza kalkulacyjnego Excel* / Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu. Bytom : WSEiA, 2009. Sygn.: CZYT. 3

Statistica : przewodnik. Kraków : „StatSoft Polska”, cop. 2011. Sygn.: CZYT. 3

Walidacja, biegłość i inne zagadnienia analizy danych w laboratorium. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45334; CZYT. 5

Wokół problemów edukacji i socjalizacji osób niepełnosprawnych - idee, koncepcje badania / pod red. nauk. Z. Gajdzicy. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls” ; Katowice : UŚ, 2011. (Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych ; t. 13). Sygn.: CZYT. 376

Życie społeczne Polaków na Wschodzie : wybrane zagadnienia / red. nauk. A. Bobryk ; Archiwum Państwowe w Siedlcach, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”. Oddział w Siedlcach. Siedlce : Arch. Państ. : Stow. „Wspólnota Polska”. Oddz., 2007. Sygn.: CZYT. 316

Polityka, nauki ekonomiczne, gospodarka, prawo, wojskowość

ARMSTRONG G., KOTLER P.: *Marketing : wprowadzenie* / słowo wstępne do wyd. pol. L. Garbarski. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2012. Sygn.: W 45287-45288; CZYT. 339.138

BURGERS W.: *Marketing bez tajemnic.* Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2010. Sygn.: W 45575; CZYT. 339.138

CEGIELKA A.: *Działania MSW wokół olimpijskich zmagania : Moskwa ,80.* Warszawa : Uniw. Kard. Stefana Wyszyńskiego. Inst. Nauk Historycznych ; Łomianki : LTW, 2011. (W Służbie Niepodległej). Sygn.: W 45474; CZYT. 796.032

CZARNY B.: *Podstawy ekonomii.* Wyd. 3 zm. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2011. Sygn.: CZYT. 33

Ekonometria i prognozowanie zjawisk ekonomicznych w przykładach i zadaniach / red. nauk. R. Czyżycki, R. Klóska. Szczecin : „Economicus”, 2011. Sygn.: CZYT. 33

Etyka biznesu w perspektywie humanistycznej / red. nauk. G. Szulczewski. Warszawa : Szkoła Główna Handlowa. Of. Wydaw., 2011. Sygn.: CZYT. 33

FOLLAND S., GOODMAN A.C., STANO M.: *Ekonomia zdrowia i opieki zdrowotnej* /

red. nauk. wyd. pol. J. Suchecka. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2011. Sygn.: CZYT. 614

FROEB L.M., MCCANN B.T.: *Ekonomia menedżerska*. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2012. Sygn.: W 45270; CZYT. 33

GEISE M.: *Wpływ wybranych problemów gospodarki globalnej na rozwój lokalny*. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2009. Sygn.: CZYT. 33

GEISE M., SZATLACH M.E.: *Odsłony kapitalizmu*. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2011. Sygn.: CZYT. 33

Gospodarka Polski na przełomie wieków : księga jubileuszowa dla uczczenia 80. rocznicy powstania Towarzystwa Ekonomicznego w Krakowie / pod red. Z. Dach ; Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Kraków : PTE. Oddz., 2002. Sygn.: MCZYT 45254

KACZMARCZYK S.: *Badania marketingowe : podstawy metodyczne*. Wyd. 4 zm. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2011. Sygn.: W 45266; CZYT. 339.138

KORZENIOWSKI L.: *Bezpieczeństwo europejskie : program kształcenia w wyższej szkole zawodowej : specjalizacja na kierunku: europeistyka*. Kraków ; Gdańsk : European Association for Security, 2005. Sygn.: CZYT. 378

KWIATKOWSKI S.: *Zarządzanie bezpieczeństwem w sytuacjach kryzysowych : szkice socjotechniczne o mądrości przed szkodą* / Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora. Pułtusk : AH, 2011. Sygn.: CZYT. 35

LANDRETH H., COLANDER D.C.: *Historia myśli ekonomicznej* / aneks do wyd. 2 J. Godłów-Legiędź. Wyd. 2 uzup, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, dr. 2011. Sygn.: W 45272; CZYT. 33

LESZCZYŃSKI T.: *Konstytucyjne podstawy stanów nadzwyczajnych w państwach bałkańskich i w Turcji*. Kraków : Krakowskie Tow. Edukacyjne – Of. Wydaw. AFM na zlec. Krakowskiej Akad. im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2011. Sygn.: CZYT. 34

Marketing : kluczowe pojęcia i praktyczne zastosowania : praca zbiorowa / pod red. L. Garbarskiego ; aut. R. Baran [i in.]. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2011. Sygn.: W 45577; CZYT. 339.138

Marketing : koncepcja skutecznych działań : praca zbiorowa / pod red. L. Garbarskiego ; aut. R. Baran [i in.]. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2011. Sygn.: W 45579; CZYT. 339.138

NESTEROWICZ M.: *Prawo turystyczne*. Wyd. 4, stan prawny na 1 stycznia 2012 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2012. Sygn.: CZYT. 338.482/.483

Nowe kierunki w badaniach i naukach o edukacji i bezpieczeństwie w XXI wieku / [red. nauk. S.M. Mazur, M.H. Ostrowska ; Międzynarodowa Fundacja „Scientia, Ars, Educatio”, Katolicki Uniwersytet v Ružomberoku. Pedagogicka Fakulta]. Ružomberok : Katolicki Uniw. ; Kraków : [AFM ; Gliwice : UKiP J&D Gębka], 2011. (Zeszyt Naukowy / [Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego] ; nr 1/2011). Sygn.: CZYT. 37

PATEREK A.: *Polityka europejska Niemiec : debata wokół reformy i poszerzenia Unii Europejskiej*. Kraków : Krakowskie Tow. Edukacyjne – Of. Wydaw. AFM na zlec. Krakowskiej Akad. im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2011. Sygn.: CZYT. 32

PNG I., LEHMAN D.: *Ekonomia menedżerska*. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2011. Sygn.: W 45268; CZYT. 33

Praktyczna analiza danych w ubezpieczeniach. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45332; CZYT. 36

Prawo sportowe i turystyczne : między regulacją a deregulacją / [red. M. Kaliński, M. Koszowski]. Kraków : [„AT Group”], 2011. Sygn.: CZYT. 796.06

Prawo w turystyce : ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, rozporządzenia wykonawcze do niej oraz inne akty prawne związane z turystyką. Stan prawny na dzień 16 maja 2011 r. Warszawa : Eurosystem - Jarosław Śleszyński, 2011. (Prawo / Wiadomości Turystyczne, ISSN 1641-2451). Sygn.: CZYT. 338.482/.483

RADECKI W.: *Ochrona walorów turystycznych w prawie polskim*. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2011. (Monografie / [Wolters Kluwer Polska], ISSN 1897-4392). Sygn.: CZYT. 338.482/.483

ROJEK R.: *Marka narodowa : relikty czy fenomen na globalizującym się rynku?* Gdańsk ; Sopot : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2007. Sygn.: W 45556-45557; CZYT. 339.138

SKOBLLENKO A.: *Leksykon terminów prawniczych*. Warszawa : C.H. Beck, 2011. Sygn.: CZYT. 34

SZYMLA Z.: *Determinanty rozwoju regionalnego* / Akademia Ekonomiczna w Krakowie. Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Zakł. Nar. im. Ossolińskich. Wydaw., cop. 2000. Sygn.: MCZYT 45323

TAUBER R.D.: *Kalkulacje cenowe w hotelarstwie, gastronomii, turystyce i rekreacji : materiały pomocnicze do wykładów i ćwiczeń*. Wyd. 2 zm. i uaktual. Poznań : WSHiG : Bogucki Wydaw. Nauk., 2011. (Podręczniki, Skrypty WSHiG Poznań). Sygn.: CZYT. 64

WANIOWSKI P., SOBOTKIEWICZ D., DASZKIEWICZ M.: *Marketing : teoria i praktyka*. Warszawa : „Placet”, 2010. Sygn.: W 43391-45486; CZYT. 339.138

WILLIAMS A., MULLIN R.: *Field marketing : skuteczne zastosowania marketingu terenowego*. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2011. Sygn.: W 45570; CZYT. 339.138

Własność intelektualna - źródłem kapitału przedsiębiorcy : kompendium wiedzy / [red. Z. Kuleszyński]. Kielce : Stow. Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL, 2010. Sygn.: CZYT. 34

WOJTYSIAK-KOTLARSKI M.: *O metodologii nauk ekonomicznych : wybrane zagadnienia teoretyczne, rozmowy z przedstawicielami profesji*. Warszawa : Of. Wydaw. SGH, 2011. Sygn.: CZYT. 33

ZAŁĘSKIEWICZ T.: *Psychologia ekonomiczna*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2011. (Akademia Psychologii). Sygn.: CZYT. 33

Zarządzanie polskim sportem w gospodarce rynkowej / red. nauk. B. Sojkin, Z. Waśkowski. Poznań : Wydaw. UE, 2011. (Zeszyty Naukowe / Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, ISSN 1689-7374 ; 168). Sygn.: CZYT. 796.06

ZDANOWSKI J.: *Bliski Wschód 2011 : bunt czy rewolucja?* Kraków : Krakowska Akad. im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2011. Sygn.: CZYT. 32

Szkolnictwo, oświata, pedagogika, wychowanie

BEREŻNICKI F.: *Podstawy kształcenia ogólnego*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2011. Sygn.: W 45372; CZYT. 37.091.3/.8

BEREŻNICKI F.: *Zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej* / Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie. Szczecin : „Pedagogium” Wydaw. OR TWP, 2009. Sygn.: CZYT. 378

BEREŻNICKI F.: *Zarys dydaktyki szkolnej* / Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie. Szczecin : „Pedagogium” Wydaw. OR TWP, 2011. Sygn.: W 45409; CZYT. 37.091.3/8

DENEK K.: *Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy*. [Cz.] 2, *Dydaktyka akademicka i jej efekty* / Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu. Poznań : Wydaw. Nauk. WSPiA, 2011. Sygn.: CZYT. 378

DENEK K.: *Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy*. [Cz.] 3, *Przyszłość kształcenia nauczycieli* / Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I w Poznaniu. Poznań : Wydaw. Nauk. WSPiA, 2011. Sygn.: CZYT. 378

FRYC A., MICHNA-WRODARCZYK K., SZCZEPAŃCZYK A.: *50 lat Zasadniczej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Ligonia w Piekarach Śląskich (1961-2011) : księga jubileuszowa*. Piekary Śląskie : ZSZ, 2011. Sygn.: MCZYT 45109

KOZŁOWSKI W.A.: *Kazimierz Paweł Janczykowski i jego dokonania 1888-1972*. Wyd. 2 popr., rozsz. i uzup. Chełm : [nakł. autora], 2011. Sygn.: W 45113; CZYT. 37.091

KUPISIEWICZ C.: *Z dziejów teorii i praktyki wychowania : podręcznik akademicki*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2012. (Pedagogika Nauce i Praktyce). Sygn.: W 45378; CZYT. 37

Nowe kierunki w badaniach i naukach o edukacji i bezpieczeństwie w XXI wieku / [red. nauk. S.M. Mazur, M.H. Ostrowska ; Międzynarodowa Fundacja „Scientia, Ars,

Educatio”, Katolicki Uniwersytet v Ružomberoku. Pedagogická Fakulta]. Ružomberok : Katolicki Uniw. ; Kraków : [AFM ; Gliwice : UKiP J&D Gębka], 2011. (Zeszyt Naukowy / [Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego] ; nr 1/2011). Sygn.: CZYT. 37

Osobowość, kompetencje, powinności nauczyciela i wychowawcy : współczesny nauczyciel - ideał i rzeczywistość / red. nauk. S. Juszczak, J. Ogrodnik, E. Przybyła ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45117-45125; CZYT. 37.091

PIASECKA A.: *Wybrane aspekty zarządzania jakością w szkole wyższej*. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2011. Sygn.: W 45975; CZYT. 378

SKAŁBANIA B.: *Diagnostyka pedagogiczna : wybrane obszary badawcze i rozwiązania praktyczne*. Wyd. 2. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2011. Sygn.: CZYT. 37

TATARCZUK J.: *Metodyka wychowania fizycznego : zagadnienia wybrane* / Uniwersytet Zielonogórski. Wyd. 2 uzup. Zielona Góra : Of. Wydaw. UZ, 2011. Sygn.: W 45606-45608; CZYT. 796.01

Teacher in demanding times : modern teacher - the ideal and the real / ed. by J. Ogrodnik, E. Przybyła, K. Sas-Nowosielski ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45216-45219; MCZYT 45215

WOJCIK K.: *Piszę akademicką pracę promocyjną - licencjacką, magisterską, doktorską*. Wyd. 8. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2012. Sygn.: W 45370; CZYT. 378

Wokół problemów edukacji i socjalizacji osób niepełnosprawnych - idee, koncepcje

cje badania / pod red. nauk. Z. Gajdzicy. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls” ; Katowice : UŚ, 2011. (Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych ; t. 13). Sygn.: CZYT. 376

Turystyka, rekreacja, czas wolny, hotelarstwo, etnologia

Autokreacja poprzez turystykę / red. nauk. M.K. Leniartek. Wrocław : Wydaw. WSZ „Edukacja”, 2010. (Monografie, Prace Zbiorowe Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu). Sygn.: CZYT. 338.482/.483

Badania własne na rzecz jakości usług turystyczno-rekreacyjnych i hotelarsko-gastronomicznych : praca zbiorowa / pod red. W. Siwińskiego, R.D. Taubera, E. Muchy-Szajak ; Polskie Stowarzyszenie Naukowe Animacji, Rekreacji i Turystyki. Poznań : WSHiG : Bogucki Wydaw. Nauk., 2010. (Monografie / Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, ISSN 1895-1546 ; nr 8). Sygn.: CZYT. 338.48

BUCZKOWSKA K.: *Cultural tourism - heritage, arts and creativity*. Poznań : AWF, 2011. (Podręczniki / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0303-5107 ; nr 68). Sygn.: MCZYT 10860/Nr68

CHLIPALA P.: *Tworzenie wartości dla klienta na rynku usług turystycznych*. Kraków : Wydaw. Uniw. Ekonomicznego, 2011. Sygn.: CZYT. 338.486

Czas wolny : refleksje, dylematy, perspektywy / red. D. Mroczkowska. Warszawa : „Difin”, 2011. (Engram). Sygn.: W 45472; CZYT. 379.8

ĆWIKLIŃSKA J.: *Podjęmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej w turystyce*. Cz. 2, *Relacje z otoczeniem*. Warszawa :

SGH. Of. Wydaw., 2012. Sygn.: W 44202/Cz.2; CZYT. 338.486

DIELEMANS J.: *Witajcie w raj : reportaże o przemyśle turystycznym*. Wołowiec : „Czarne”, 2011. (Reportaż). Sygn.: W 45507; CZYT. 338.482/.483

DOMINIK P.: *Zasady i organizacja żywienia w turystyce*. Warszawa : ALMAMER Szkoła Wyższa, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48

Funkcjonowanie i rozwój współczesnej turystyki : wybrane zagadnienia / pod red. I. Ozimek. Warszawa : Wydaw. SGGW, 2011. Sygn.: W 45385-45386; CZYT. 338.48

Góry - człowiek - turystyka : księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Andrzejowi Matuszykowi w 75. rocznicę urodzin / pod red. P. Cybuli, M. Czyża i S. Owsianowskiej. Kraków : WSTiE : „Proksenia”, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48-52

Instrumentalizacja turystyki kulturowej / red. nauk. M.K. Leniartek, P. Oleśniewicz, K. Widawski. Wrocław : Wydaw. WSZ „Edukacja”, 2011. (Monografie, Prace Zbiorowe Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu). Sygn.: CZYT. 338.48-6

Kompendium pilota wycieczek : praca zbiorowa / pod red. Z. Kruczka ; [aut. W. Alejsiak i in.]. Wyd. 11 zm. Kraków : „Proksenia”, 2011. Sygn.: W 45436; CZYT. 338.486

Konsument na rynku turystycznym : informacja turystyczna w Europie : [praca zbiorowa] / [pod red. D. Chudy-Hyski i M. Żemły] ; Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańskiego. Katowice : GWSH, 2010. Sygn.: CZYT. 338.48

KOZŁOWSKI W.A.: *Ruch krajoznawczo-turystyczny współczesnej aktywnej turystyki w Chełmie - ziemi chełmskiej w la-*

tach (1906)-1944-2010 / Waldemar Antoni Kozłowski. Chełm : [nakł. autora], 2011. Sygn.: W 45650-45651; CZYT. 338.48

KRUCZEK Z.: *Atrakcje turystyczne : fenomen, typologia, metody badań*. Kraków : „Proksenia” 2011. (Monografie o Tematyce Turystycznej ; 10). Sygn.: W 45447-45448; CZYT. 338.482/.483

KRUPA J., BINDUGA U., SKIBA U.: *Koncepcja programów nauczania na kierunkach Turystyka i Rekreacja oraz Zdrowie Publiczne w kontekście potrzeb rynku pracy Polski południowo-wschodniej : raport* / Instytut Gospodarki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Uzdrowiska Perły Polski Wschodniej. Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka. Rzeszów : IG WSliZ, 2011. Sygn.: W 45353; CZYT. 378

KURLETO M.H.: *Ginące kultury Australii, Nowej Zelandii i Kanady a zarządzanie turystyką zrównoważoną*. Warszawa : „CeDeWu”, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48-6

LITWICKA P.: *Metodyka i technika pracy animatora czasu wolnego*. Wyd. 2 zm. Kraków : „Proksenia”, 2011. (Biblioteka Metodyczna Turystyki ; 2). Sygn.: CZYT. 379.8

LUBOWIECKI-VIKUK A.P.: *Determinanty aktywności rekreacyjno-turystycznej osób samotnych w Wielkopolsce*. Poznań : AWF, 2011. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 401). Sygn.: CZYT. 379.8

MALEWSKI K.: *Ekologiczne uwarunkowania rozwoju turystyki w województwie śląskim* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45093-45096, 45724-45726; CZYT. 502/504

MIGDAŁ K.: *Psychologia czasu wolnego*. Warszawa : ALMAMER Szkoła Wyższa, 2011. Sygn.: W 45631; CZYT. 379.8

„Na każde wezwanie...” : *pięćdziesiąt lat działalności Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego 1952-2002 : praca zbiorowa* / pod red. A. Jonaka ; Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Zarząd Główny. Kraków : Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK. Of. Wydaw. „Wierchy”, 2002. Sygn.: W 45322; CZYT. 796.5

NAWARA H., NAWARA U.: *Wypoczynek dzieci i młodzieży na obozach i koloniach : scenariusze imprez* / Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wyd. 2 zm. Wrocław : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45421; CZYT. 37.091

NESTEROWICZ M.: *Prawo turystyczne*. Wyd. 4, stan prawny na 1 stycznia 2012 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2012. Sygn.: CZYT. 338.482/.483

NOWACKI R.: *Around the issues of tourism and history* / [Opole University of Technology]. Opole : Of. Wydaw. PO, 2011. Sygn.: W 45622

NOWACKI R.: *Tourism in Polish health resorts* / [Politechnika Opolska]. Opole : Of. Wydaw. PO, 2011. Sygn.: W 45621

Nowe wyzwania edukacji turystycznej : turystyka w obszarach odmiennych kulturowo i przyrodniczo cennych : turystyka osób niepełnosprawnych / pod red. A. Dłużewskiej. Warszawa : Wyd. Turystyki i Rekreacji. Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin, 2011. Sygn.: W 45103-45105; CZYT. 338.48-6

Obsługa ruchu turystycznego : teoria i praktyka : podręcznik do nauki zawodu technik obsługi turystycznej / red. nauk. Z. Kruczek ; [aut. M. Dutkiewicz-Kruczek i in.]. Wyd. 3 zaktual. Kraków : „Proksenia”, 2011. Sygn.: W 45438; CZYT. 338.486

Piloci i przewodnicy na styku kultur / pod red. Z. Kruczka ; [aut. art. M. Banasz-kiewicz i in.]. Kraków : „Proksenia”, 2011. (Monografie o Tematyce Turystycznej ; 7). Sygn.: CZYT. 338.486

Praca dyplomowa z turystyki : [podręcznik akademicki] / W. Cudny [i in.]. Łódź : Łódzkie Tow. Nauk., 2011. Sygn.: W 45396-45399; CZYT. 378

Prawo sportowe i turystyczne : między regulacją a deregulacją / [red. M. Kaliński, M. Koszowski]. Kraków : [„AT Group”], 2011. Sygn.: CZYT. 796.06

Prawo w turystyce : ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, rozporządzenia wykonawcze do niej oraz inne akty prawne związane z turystyką. Stan prawny na dzień 16 maja 2011 r. Warszawa : Eurosystem - Jarosław Śleszyński, 2011. (Prawo / Wiadomości Turystyczne, ISSN 1641-2451). Sygn.: CZYT. 338.482/.483

Przedsiębiorczość w turystyce / pod red. L. Czechowskiego ; aut. oprac. L. Czechowski [i in.]. Gdańsk : WSTiH ; Sopot : Zakł. Poligrafii Fund. Rozwoju Uniw. Gdańskie-go, 2011. Sygn.: CZYT. 338.486

RADECKI W.: *Ochrona walorów turystycznych w prawie polskim.* Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2011. (Monografie / [Wolters Kluwer Polska], ISSN 1897-4392). Sygn.: CZYT. 338.482/.483

Rozwój rynku turystycznego Poznania w latach 2000-2030 / S. Bosiacki [i in.]. Poznań : AWF : Bogucki Wydaw. Nauk., 2011. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 409). Sygn.: CZYT. 338.48

Rozwój usług turystyczno-rekreacyjnych i hotelarsko-gastronomicznych w warunkach globalizacji : praca zbiorowa / pod red.

W. Siwińskiego, R.D. Taubera, E. Muchy-Szajek ; Polskie Stowarzyszenie Naukowe Animacji, Rekreacji i Turystyki. Poznań : WSHiG : Bogucki Wydaw. Nauk., 2010. (Monografie / Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, ISSN 1895-1546 ; nr 7). Sygn.: CZYT. 338.48

Specjalizacja i profesjonalizacja we współczesnym pilotażu i przewodnictwie / pod red. Z. Kruczka ; [aut. art. I. Beijer i in.]. Kraków : „Proksenia”, 2012. (Monografie o Tematyce Turystycznej; 12). Sygn.: CZYT. 338.486

Sport i turystyka - razem czy osobno? : zbiór materiałów z Międzynarodowego Forum Turystyki Studenckiej / pod red. M. Boruszcza ; [Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. J. Śniadeckiego w Gdańsku. Wydział Turystyki i Rekreacji]. Gdańsk : [Wydaw. Uczelniane AW-FiS], 2008. (Studenckie Zeszyty Naukowe). Sygn.: CZYT. 338.48

Sposoby mierzenia i uwarunkowania rozwoju funkcji turystycznej miasta : przykład Poznania / red. nauk. G. Golebski ; Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu. Poznań : Wydaw. UE, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48

STRUGAREK J.: *Organizacja i prowadzenie imprez sportowych, rekreacyjnych i turystycznych /* Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wyd. 3 popr. i uzup. Poznań : Wydaw. Nauk. UAM, 2011. Sygn.: CZYT. 796.06

SZCZEPANOWSKI A.E.: *Markowe produkty turystyczne.* Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2012. Sygn.: W 45581; CZYT. 338.486

TAUBER R.D.: *Kalkulacje cenowe w hotelarstwie, gastronomii, turystyce i rekreacji : materiały pomocnicze do wykładów i ćwiczeń.* Wyd. 2 zm. i uaktual. Poznań : WSHiG : Bogucki Wydaw. Nauk., 2011.

(Podręczniki, Skrypty WSHiG Poznań). Sygn.: CZYT. 64

Teoria i praktyka usług turystycznych, rekreacyjnych i hotelarsko-żywnościowych w świetle badań : praca zbiorowa / pod red. W. Siwińskiego, R.D. Taubera, E. Muchy-Szajek ; Polskie Stow. Nauk. Animacji, Rekreacji i Turystyki. Poznań : WSHiG : Bogucki Wydaw. Nauk., 2011. (Monografie / Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, ISSN 1895-1546 ; nr 9). Sygn.: CZYT. 338.48

Theoretical and methodological principles of selected summer forms of active tourism / W. Czarny [i in.]. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2011. Sygn.: W 45347

Tourism role in the regional economy. Vol. 3, Social, health-related economic and spatial conditions of disabled people's tourism development / ed. J. Marak, J. Wyrzykowski ; University of Business in Wrocław. Wrocław : Univ. of Business, 2011. Sygn.: W 45236/Vol.3

Trening zdrowotny w rekreacji i fizjoterapii : konferencja naukowa / red. R.M. Kalina i D. Żizka-Salamon ; Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa. Instytut Fizjoterapii, Instytut Rekreacji i Turystyki. Nowy Targ : PPWSZ, 2011. Sygn.: W 45655; CZYT. 613

Turystyka i rekreacja na obszarach niezurbanizowanych : wybrane zagadnienia / pod red. I. Ozimek. Warszawa : Wydaw. SGGW, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48-53:63

Turystyka i rekreacja w kreowaniu przedsiębiorczości : uwarunkowania i przejawy. T. 1 / red. nauk. L. Kaliszczak ; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu. Tarnobrzeg : Wydaw. PWSZ, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48

Turystyka i rekreacja w kreowaniu przedsiębiorczości : uwarunkowania i przejawy. T. 2 / red. nauk. L. Kaliszczak ; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu. Tarnobrzeg : Wydaw. PWSZ, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48

Turystyka jako rytuał / red. nauk. M.K. Leniartek. Wrocław : Wydaw. WSZ „Edukacja”, 2011. (Monografie, Prace Zbiorowe Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu). Sygn.: CZYT. 338.48

Turystyka kulturowa na Dolnym Śląsku : wybrane aspekty. [T. 1] / red. nauk. K. Widawski. Wrocław : IGiRR UW, 2009. (Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego ; 9). Sygn.: W 45335/T.1; CZYT. 338.48-6

Turystyka kulturowa na Dolnym Śląsku : wybrane aspekty. T. 2 / red. nauk. K. Widawski ; Uniwersytet Wrocławski. Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego. Wrocław : IGiRR UW, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48-6

Turystyka polonijna : zarys problemu / red. nauk. W. Rybczyński. Warszawa : AL-MAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, 2010. Sygn.: CZYT. 338.48

Turystyka w Polsce w okresie kryzysu / [red. nauk. A. Gotowt-Jeziorska, K. Łopaciński] ; Polskie Stowarzyszenie Turystyki. Warszawa : PST, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48

Turystyka wobec nowych zjawisk w gospodarce światowej / pod red. E. Dziedzic. Warszawa : SGH. Of. Wydaw., 2011. Sygn.: CZYT. 338.48

Turystyka zdrowotna i uzdrowiskowa / pod red. M. Boruszcza. Gdańsk : Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa ; Sopot : Fund. Rozwoju Uniw. Gdańskiego, 2011. (Studenckie Zeszyty Naukowe). Sygn.: W 45345; CZYT. 338.48-6

Uwarunkowania integracji w agroturystyce / red. nauk. D. Knecht. Wrocław : Wydaw. WSZ „Edukacja”, 2010. (Monografia, Prace Zbiorowe Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu). Sygn.: CZYT. 338.48-53:63

WILCZYŃSKI J.: *Hotel i jego infrastruktura*. Wyd. 2 zm. Gdańsk : WSTiH ; Sopot : Fund. Rozwoju Uniw. Gdańskiego, 2010. Sygn.: CZYT. 64

WOJTASIK L., TAUBER R.D.: *Turystyka i rekreacja we współczesnym świecie* / [Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu]. Poznań : WSHiG : Bogucki Wydaw. Nauk., 2011. Sygn.: CZYT. 338.48

Współczesny człowiek: czas pracy, czas wolny / pod red. L. Sadovnicovej. Opole : Of. Wydaw. PO, 2011. (Studia i Monografie / Politechnika Opolska, ISSN 1429-6063 ; z. 301). Sygn.: CZYT. 379.8

Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce. T. 1, *Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce w końcu XIX i XX w. : praca zbiorowa* / pod red. T. Drozdek-Małołepszej ; Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie. Częstochowa : Wydaw. im. S. Podobińskiego AJD, 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce. T. 2, *Kultura fizyczna i turystyka w Polsce w latach 1989-2010 : teoretyczne i praktyczne uwarunkowania kultury fizycznej i turystyki : praca zbiorowa* / pod red. T. Drozdek-Małołepszej i J. Rodziewicz-Gruhn ; Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie. Częstochowa : Wydaw. AJD, 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

Z wybranych zagadnień metodologii i organizacji kultury fizycznej oraz rehabilitacji i turystyki w Polsce / pod red. J. Dżereńia ; Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku. Płock : Of. Wydaw. Szkoły Wyż-

szej im. Pawła Włodkowica : Wydaw. Nauk. „Novum”, 2011. Sygn.: CZYT. 796

Zarządzanie w wybranych obszarach sportu, turystyki i rekreacji / pod red. P. Hałemby ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45083-45091; CZYT. 796.06

ZIARKOWSKI D.: *Zabytki a turystyka : studium poświęcone historii naukowego i krajoznawczego poznawania Doliny Prądnika*. Kraków : „Proksenia”, 2011. (Monografie o Tematyce Turystycznej ; 9). Sygn.: CZYT. 338.48-6

Matematyka, nauki przyrodnicze i biologiczne

Ekologiczne uwarunkowania rozwoju gospodarki oraz przedsiębiorstw : księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Kazimierzowi Górcze / [red. nauk. J. Famielec] ; Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Kraków : Wydaw. UE, 2011. Sygn.: CZYT. 502/504

HUBNER-WOŹNIAK E., MALARA M.: *Zeszyt do ćwiczeń z biochemii*. Warszawa : Wydaw. AWF, 2011. (Zeszyty Naukowo-Metodyczne / Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie). Sygn.: CZYT. 577

KANE J.W., STERNHEIM M.M.: *Fizyka dla przyrodników*. [T.] 1, *Mechanika*. Warszawa : Państw. Wydaw. Nauk., 1988. Sygn.: CZYT. 5

KANE J.W., STERNHEIM M.M.: *Fizyka dla przyrodników*. [T.] 2, *Ciepło, płyny, elektryczność i magnetyzm*. Warszawa : Państw. Wydaw. Nauk., 1988. Sygn.: CZYT. 5

KANE J.W., STERNHEIM M.M.: *Fizyka dla przyrodników*. [T.] 3, *Ruch falowy, fi-*

zyka współczesna, atomy i cząsteczki, jądro atomowe. Warszawa : Państw. Wydaw. Nauk., 1988. Sygn.: CZYT. 5

KOZIK V., KOZIK W.: *Ćwiczenia laboratoryjne z biochemii dla studentów kierunków: Fizjoterapia i Kosmetologia / Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu*. Bytom : WSEiA, 2011. Sygn.: CZYT. 577

MALEWSKI K.: *Ekologiczne uwarunkowania rozwoju turystyki w województwie śląskim / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach*. Katowice : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45093-45096, 45724-45726; CZYT. 502/504

MALEWSKI K.: *Okrajki nitrofilne z rzędu Convolvulales z dolin rzecznych zlewni Białej Przemszy*. Katowice : Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, 2011. Sygn.: W 45107-45108; MCZYT 45106

PIETRASZEWSKA J.: *Zmienność rozwojowa struktury morfologicznej jako wyznacznik możliwości funkcjonalnych dzieci i młodzieży w wieku 7-14 lat : wyniki wrocławskich badań longitudinalnych większych populacji*. Wrocław : Wydaw. AWF, 2011. (Studia i Monografie Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu ; nr 103). Sygn.: CZYT. 796.012

Stan środowiska w województwie śląskim w 2010 roku / [oprac. pod kier. A. Wrześniak, J. Kopyczoka ; red. A. Szczygieł, A. Pillich-Konieczny, A. Szumowska ; aut. L. Szymańska-Kubicka i in.] ; Wojewoda Śląski, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach. Katowice : WIOŚ, 2011. (Biblioteka Monitoringu Środowiska, ISSN 1731-9188). Sygn.: CZYT. 502/504

Walidacja, biegłość i inne zagadnienia analizy danych w laboratorium. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45334; CZYT. 5

Wybrane zagadnienia współczesnej biomechaniki : Międzynarodowy Kongres Polskiego Towarzystwa Biomechaniki, „Biomechanika ,08”, Wrocław / pod red. T. Bobera i A. Siemińskiego. Wrocław : Wydaw. AWF, 2008. Sygn.: W 45412; CZYT. 577

Medycyna

BROWN C.: *Szybka i prosta joga : 5-minutowe ćwiczenia dla każdego, o każdej porze dnia, wszędzie*. Warszawa : „Muza”, 2012. Sygn.: W 45300-45301; CZYT. 613

DOMINIK P.: *Zasady i organizacja żywienia w turystyce*. Warszawa : ALMA-MER Szkoła Wyższa, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48

DORN D.: *Leczenie kręgosłupa metodą Dorna*. Warszawa : Of. Wydaw. „ABA”, cop. 2011. Sygn.: W 45162-45163; CZYT. 615.8

ELLSWORTH A.: *Anatomia jogi : [atlas ćwiczeń]*. Warszawa : „Buchmann”, cop. 2012. Sygn.: W 45263-45264; CZYT. 613

FARBISZEWSKI R., KRANC R.: *Sensoryka : układy somatosensoryczne : podręcznik dla studentów studiów magisterskich na kierunku kosmetologia i fizjoterapia*. Wrocław : „MedPharm Polska”, cop. 2012. Sygn.: W 45406-45407; CZYT. 612

FIODORENKO-DUMAS Ź., PUPKA A.: *Rehabilitacja w chorobach naczyń obwodowych*. Wrocław : „MedPharm Polska”, cop. 2011. Sygn.: W 45423; CZYT. 615.8

FOLLAND S., GOODMAN A.C., STANO M.: *Ekonomia zdrowia i opieki zdrowotnej / red. nauk. wyd. pol. J. Suchecka*. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2011. Sygn.: CZYT. 614

GRAEF J.W., WOLFSDORF J.I., GRE-
ENES D.S.: *Podręcznik pediatrii*. T. 1. Wyd.
pol. / red. nauk. A. Banaszkiewicz, E. Ta-
larek. Warszawa : „Medipage”, cop. 2011.
Sygn.: CZYT. 616-053.2

GRAEF J.W., WOLFSDORF J.I., GRE-
ENES D.S.: *Podręcznik pediatrii*. T. 2. Wyd.
pol. / red. nauk. A. Banaszkiewicz, E. Ta-
larek. Warszawa : „Medipage”, cop. 2011.
Sygn.: CZYT. 616-053.2

GUTOWSKI K.: *Nieinwazyjne modele
oceny aktywności zapalnej i zaawanso-
wania włóknienia wątroby u chorych z au-
toimmunologicznym zapaleniem wątroby
typu pierwszego : rozprawa habilitacyjna*.
Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego,
2011. Sygn.: MCZYT 45343

HERZYK A.: *Neuropsychologia kliniczna
wobec zjawisk świadomości i nieświadomo-
ści*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2011.
(Wykłady z Psychologii). Sygn.: CZYT.
616.8

*Jestem aktywny i jem zdrowo - żyję ko-
lorowo : poradnik dla rodziców i nauczy-
cieli dzieci w wieku wczesnoszkolnym /*
[zebr. i oprac. zesp. w skł. M. Bronikowski
i in. ; Akademia Wychowania Fizycznego
im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu].
Poznań : Wydaw. Miejskie „Poznań” nakł.
Miasta Poznania, 2011. Sygn.: CZYT. 613

KING M.D., STEPHENSON J.B.P.: *Ba-
dania neurologiczne u dzieci*. Wyd. pol. /
red. nauk. S. Jóźwiak. Lublin : „Czelej”,
2011. Sygn.: CZYT. 616.8

KRUPA J., BINDUGA U., SKIBA U.: *Kon-
cepcja programów nauczania na kierunkach
Turystyka i Rekreacja oraz Zdrowie Publiczne
w kontekście potrzeb rynku pracy Polski połu-
dniowo-wschodniej : raport / Instytut Gospo-
darki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządza-
nia w Rzeszowie, Wyższa Szkoła Informatyki
i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Uzdro-*

*wiska Perły Polski Wschodniej. Innowacyjny
Klaster Zdrowie i Turystyka*. Rzeszów : IG
WSliZ, 2011. Sygn.: W 45353; CZYT. 378

LEIBOLD G.: *Bóle kręgosłupa*. Warszawa :
„Filar”, [2011?]. Sygn.: W 45565; CZYT. 616.7

MCKENZIE R.: *Wylecz swój kark* / red.
nauk. wyd. pol. T. Stengert. Warszawa :
„Med-Media”, cop. 2011. Sygn.: W 45363;
CZYT. 615.8

MANHEIM C.J.: *Rozluźnianie mięsni-
wo-powięziowe*. Wyd. 1 pol. / [red. nauk.
M. Wytrążek]. Poznań : Wydaw. WSEiT,
cop. 2011. Sygn.: CZYT. 615.8

MARIE S., LAMBOLEY D.: *Masaż ajur-
wedyjski*. Warszawa : „RM”, 2011. (Kurs
Masażu). Sygn.: W 45278; CZYT. 615.8

MATYJA M., DOMAGALSKA M.: *Pod-
stawy usprawniania neurorozwojowego
według Berty i Karela Bobathów / Akade-
mia Wychowania Fizycznego im. Jerzego
Kukuczki w Katowicach*. Wyd. 3. Katowi-
ce : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45063-
45081; CZYT. 615.8

MERSKA M.: *Znaczenie aktywności ru-
chowej dla osób w starszym wieku*. War-
szawa : ALMAMER Wyższa Szkoła Ekono-
miczna, 2010. Sygn.: W 45626; CZYT. 613

MIKOŁAJEWSKA E., MIKOŁAJEWSKI
D.: *Neurorehabilitacja XXI wieku : techni-
ki teleinformatyczne*. Kraków : Of. Wydaw.
„Impuls”, 2011. Sygn.: CZYT. 615.8

MOTYKA M.: *Komunikacja terapeutycz-
na w opiece ogólnomedycznej*. Wyd. 2. Kra-
ków : Wydaw. Uniw. Jagiellońskiego, cop.
2011. Sygn.: CZYT. 615.8

NOWACKI R.: *Tourism in Polish health
resorts* / [Politechnika Opolska]. Opole :
Of. Wydaw. PO, 2011. Sygn.: W 45621

Oblicza rehabilitacji / red. nauk. Ewa Pisula, Kamila Bargiel-Matusiewicz, Katarzyna Walewska. Warszawa : „Medipage”, cop. 2011. Sygn.: W 45366; CZYT. 615.8

PATEL N., KNIGHT D.: *Procedury diagnostyczne i terapeutyczne w praktyce klinicznej* / red. M. Palazzo. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2011. (Churchill's Pocketbooks). Sygn.: CZYT. 616

Podejście Chailey do postępowania posturalnego : wyjaśnienie teoretycznych aspektów postępowania posturalnego i ich praktycznego zastosowania poprzez terapię i sprzęt / T.E. Pountney [i in.]. Wyd. 1 pol. / red. nauk. M. Matyja, A. Gogola. Warszawa : ReHouse - Gilewski, Borczyńska, Makarevskaya, cop. 2011. Sygn.: W 45610; CZYT. 615.8

POZOWSKI A.: *Alloplastyka stawu biodrowego*. Wrocław : Górnicki Wydaw. Medyczne, 2011. Sygn.: CZYT. 616.7

Recepta na statystykę, czyli Analiza danych w badaniach medycznych. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45747-45749; CZYT. 61

Rehabilitacja w udarze mózgu / pod red. A. Kwołka. Wyd. 2 uzup. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2011. Sygn.: W 45413-45414; CZYT. 615.8

Reumatologia praktyczna / pod red. W. Samborskiego i M. Brzosko ; aut. D. Bobrowska-Snarska [i in.]. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, cop. 2011. Sygn.: W 45593; CZYT. 616.7

SCHULTZ R.L., FEITIS R.: *Nieskończona sieć : anatomia powięzi w działaniu*. Wyd. 3. Warszawa : „Virgo”, 2011. Sygn.: W 45155-45157

SILBERNAGL S., LANG F.: *Atlas patofizjologii* / ryc. R. Gay, A. Rothenburger. Wyd. 1 pol. / red. B. Malinowska, A. Hryniewicz, H. Kozłowska. Wrocław : „MedPharm Polska”, cop. 2011. Sygn.: CZYT. 616

SILLS F.: *Proces Polarity : wracając do źródeł zdrowia*. Warszawa : „Virgo”, 2011. Sygn.: W 45159-45160; CZYT. 615.8

STOLARZ A., SUCHANOWSKI A.: *Korekcja bocznych skrzywień kręgosłupa : skojarzone postępowanie metodą S-E-T i aparatem „SKOL-AS”* / [Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku]. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFis, 2011. Sygn.: W 45416-45418; CZYT. 615.8

Styl życia i zachowania prozdrowotne : wybrane konteksty / pod red. M. Świderskiej. Łódź : Wydaw. AH-E, 2011. Sygn.: CZYT. 613

Trening zdrowotny w rekreacji i fizjoterapii : konferencja naukowa / red. R.M. Kalina i D. Żizka-Salamon ; Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa. Instytut Fizjoterapii, Instytut Rekreacji i Turystyki. Nowy Targ : PPWSZ, 2011. Sygn.: W 45655; CZYT. 613

Turystyka zdrowotna i uzdrowiskowa / pod red. M. Boruszcza. Gdańsk : WSTiH ; Sopot : Fund. Rozwoju Uniw. Gdańskiego, 2011. (Studenckie Zeszyty Naukowe). Sygn.: W 45345; CZYT. 338.48-6

Walidacja, biegłość i inne zagadnienia analizy danych w laboratorium. Kraków : „StatSoft Polska”, 2011. Sygn.: W 45334; CZYT. 5

WOITAS-ŚLUBOWSKA D.: *Zachowania i czynniki ryzyka zdrowotnego i samooceńna zdrowia byłych sportowców*. Poznań : AWF, 2011. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piastowskiego). Sygn.: W 45335; CZYT. 616

seckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 402). Sygn.: CZYT. 796/37

WOLF R.: *Paleodieta : zrzuć kilogramy, zbuduj formę, pokonaj choroby*. Poznań : „Publi-cat”, cop. 2011. Sygn.: W 45295; CZYT. 613

WOLF U.: *Ilustrowany atlas terapii manualnej*. T. 1, *Kręgosłup szyjny, staw skroniowo-żuchwowy, bark, łokieć, ręka* / we współpr. z F. van den Bergiem ; red. nauk. wyd. pol. A. Sadowski. Warszawa : „Med-Media”, cop. 2011. Sygn.: W 45356/T.1-45357/T.1; CZYT. 615.8

ZATOŃ M., HEBISZ R., HEBISZ P.: *Fizjologiczne podstawy treningu w kolarstwie górskim* / Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wrocław : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45419; CZYT. 796.6/.7

Zabiegi diagnostyczne i terapeutyczne w chorobach kręgosłupa : przewodnik / [oprac.] A.L. Williams, F.R. Murtagh ; [aut. F.M. Ahadian i in. ; red. nauk. wyd. pol. M. Sasiadek]. Warszawa : „Medipage”, cop. 2003. Sygn.: W 45358-45359; CZYT. 616.7

Organizacja i zarządzanie

BLANCHARD K., JOHNSON S.: *Jedno-minutowy menedżer : najpopularniejsza na świecie metoda zarządzania*. Warszawa : „MT Biznes”, 2011. Sygn.: W 45483; CZYT. 005

BUŁDAK R., SAWCZYN T.: *Zarządzanie zdrowiem* / [aut. obrazów U. Broll] ; Szkoła Transformacji. Wrocław : „Trans”, 2009. (Biblioteka Szkoły Transformacji). Sygn.: W 45305; CZYT. 159.9

Ekologiczne uwarunkowania rozwoju gospodarki oraz przedsiębiorstw : księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Kazimierzowi Górcze / [red. nauk. J. Famie-

lec] ; Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Kraków : Wydaw. UE, 2011. Sygn.: CZYT. 502/504

FROEB L.M., MCCANN B.T.: *Ekonomia menedżerska*. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2012. Sygn.: W 45270; CZYT. 33

GRZEGORCZYK A.: *Reklama*. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2010. Sygn.: CZYT. 658/689

Media lokalne i dziennikarstwo : aspekty współczesne i historyczne / red. nauk. K. Pokorna-Ignatowicz, S. Michalczyk. Kraków : Krakowskie Tow. Edukacyjne – Of. Wydaw. AFM na zlec. Krakowskiej Akad. im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2010. (Konteksty Współczesności) (Media i Polityka ; t. 1). Sygn.: MCZYT 45226

Metody inżynierskie w zarządzaniu : monografia / pod red. P. Palicha. Gdynia : Wydaw. Techn.-Nauk. JAS, 2010. Sygn.: CZYT. 658/659

Metody sprawnego zarządzania : planowanie, organizowanie, motywowanie, kontrola / H. Bieniok i zespół ; [aut. J. Bieda i in.]. Wyd. 4. Warszawa : „Placet”, 2011. (Podstawy Zarządzania). Sygn.: W 45292; CZYT. 005

Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu / red. nauk. W. Czakon. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2011. Sygn.: W 45297; CZYT. 005

Public relations : konteksty międzykulturowe i międzynarodowe / red. nauk. Grażyna Piechota. Kraków : Krakowskie Tow. Edukacyjne – Of. Wydaw. AFM na zlec. Krakowskiej Akad. im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2011. Sygn.: CZYT. 658/659

„Stare” media w obliczu „nowych”, „nowe” w obliczu „starych” / red. nauk. K. Pokorna-Ignatowicz, J. Bierówka. Kra-

ków : Krakowskie Tow. Edukacyjne – Of. Wydaw. AFM na zlec. Krakowskiej Akad. im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2011. (Konteksty Współczesności) (Media i Polityka ; t. 3). Sygn.: MCZYT 45225

Uwarunkowania zarządzania sportem w Polsce / red. nauk. B. Sojkin. Poznań : Wydaw. UE, 2011. (Zeszyty Naukowe / Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, ISSN 1689-7374 ; 197). Sygn.: CZYT. 796.06

Zarządzanie w wybranych obszarach sportu, turystyki i rekreacji / pod red. P. Hałemby ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45083-45091; CZYT. 796.06

Nauki techniczne, rolnictwo

AQUA AERO architektura, urbanizm, studia / red. L. Zimowski ; Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy. Instytut Architektury i Urbanistyki, UNESCO „Man and the Biosphere” Urban Systems MAB-11. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2011. Sygn.: CZYT. 7/792

BARAN M.: *Koleje linowe i wyciągi narciarskie w Polsce : historia i dzień dzisiejszy*. Łódź : „Księży Młyn” Dom Wydaw. Michał Kolinski, cop. 2010. Sygn.: CZYT. 62/63

Infrastruktura transportowa szansą i barierą rozwoju regionalnego : materiały konferencyjne / pod red. J. Łacnego. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2008. Sygn.: MCZYT 45387

Metody inżynierskie w zarządzaniu : monografia / pod red. P. Palicha. Gdynia : Wydaw. Techn.-Nauk. JAS, 2010. Sygn.: CZYT. 658/659

MIKOŁAJEWSKA E., MIKOŁAJEWSKI D.: *Neurorehabilitacja XXI wieku : techni-*

ki teleinformatyczne. Kraków : Of. Wydaw. Impuls, 2011. Sygn.: CZYT. 615.8

NIERZWICKI W.: *Jakość żywności*. Wyd. 2 zm. Gdańsk : WSTiH ; Sopot : Fund. Rozwoju Uniw. Gdańskiego, 2010. Sygn.: CZYT. 64

TAUBER R.D.: *Kalkulacje cenowe w hotelarstwie, gastronomii, turystyce i rekreacji : materiały pomocnicze do wykładów i ćwiczeń*. Wyd. 2 zm. i uaktual. Poznań : WSHiG : Bogucki Wydaw. Nauk., 2011. (Podręczniki, Skrypty WSHiG Poznań). Sygn.: CZYT. 64

Sport

BIELSKI J.: *Podstawowe problemy teorii wychowania fizycznego*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2012. Sygn.: W 45489-45490; CZYT. 796.01

BOMPA T.O., HAFF G.: *Periodyzacja : teoria i metodyka treningu*. Warszawa : COS. Zespół Wydaw., 2010. (Biblioteka Trenera). Sygn.: W 45252

BOREK Z.: *Wielkość i struktura obciążeń treningowych w trzyletnim cyklu szkoleniowym zawodników w hokeju na lodzie* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Katowice : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45098/+CD-45099/+CD; CZYT. 796.9

BRONIKOWSKI M.: *Physical education teaching and learning*. Poznań : AWF, 2010. (Podręczniki / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0303-5107 ; nr 63). Sygn.: MCZYT 10860/Nr63

BUCZAK M.: *Stadiony w ogniu*. Warszawa : „Tifoso”, 2011. Sygn.: CZYT. 82

BUŁANOW J.: *11 Czarnych Koszul : moje wspomnienia* / oprac. R. Gawkowski. Warszawa : Jarosław Rokicki, 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

BUTCHER A.: *Judo*. Warszawa : Of. Wydaw. „Alma-Press”, cop. 2011. (Sztuki Wal-ki dla Początkujących). Sygn.: W 45145-45146; CZYT. 796.8

CAIOLI L.: *Messi : historia chłopca, który stał się legendą*. Kraków : „Sine Qua Non”, 2011. Sygn.: W 45290; CZYT. 796.332

CAIOLI L.: *Ronaldo : obsesja doskona-łości* / [wstęp J. Dudek]. Kraków : „Sine Qua Non”, 2012. Sygn.: W 45497; CZYT. 796.332

CEGIELKA A.: *Działania MSW wokół olimpijskich zmagani* : Moskwa ,80. War-szawa : Uniw. Kard. Stefana Wyszyńskie-go. Inst. Nauk Historycznych ; Łomian-ki : LTW, 2011. (W Służbie Niepodległej). Sygn.: W 45474; CZYT. 796.032

COCHRAN S.: *Siła, szybkość i kondycja w sztukach walki*. Zielonka : „Inne Space-ry – Sembrador”, 2011. Sygn.: W 45595; CZYT. 796.8

CZECHOWSKI M., DĄBROWSKA A.: *Fair play w sporcie i życiu młodzieży : warszta-ty dydaktyczne dla nauczycieli i młodzieży szkolnej*. Warszawa : Klub Fair Play PKOl : „Estrella”, 2011. (Zeszyt / Klub Fair Play Polskiego Komitetu Olimpijskiego ; nr 1). Sygn.: CZYT. 796.01

CZECHOWSKI M., ŻUKOWSKA Z., ŻU-KOWSKI R.: *Edukacja olimpijska : dokumenty normatywne i kodeksy fair play : (z warszta-tami dydaktycznymi dla nauczycieli, trenerów i młodzieży)*. Warszawa : Klub Fair Play PKOl : „Estrella”, 2011. (Zeszyt / Klub Fair Play Pol-skiego Komitetu Olimpijskiego ; nr 2). Sygn.: CZYT. 796.01

DARGIEWICZ R., JASTRZĘBSKI Z.: *Ki-nematyka lokomocji piłkarzy nożnych na różnych etapach przygotowań* / [Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Ję-drzeja Śniadeckiego w Gdańsku]. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFis, 2012. Sygn.: W 45403-45404, 45978; CZYT. 796.332

DOBRUSZEK W.: *Żużlowcy znani i lu-biani - Rafał Dobrucki*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2011. Sygn.: CZYT. 796.6/.7

DRZEWIECKI J.: *Klub Sportowy Tur Tu-rek : 90. rocznica powstania*. Turek : Miej-ska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Włodzimierza Pietrzaka, 2011. (Bibliotheca Turcoviana ; nr 16). Sygn.: CZYT. 796(091)

DUFTON J.: *Pilates : poradnik zdro-wia i urody*. Warszawa : „Buchmann”, cop. 2011. Sygn.: W 45586-45587; CZYT. 796.41

ERDMANN W.S., ZIENIAWA R.: *Biome-chanika judo* / [Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadec-kiego w Gdańsku]. Gdańsk : Wydaw. Uczel-niane AWFis, 2011. Sygn.: CZYT. 796.8

FABJAŃSKI M.: *Bóg gra z 10 : 11 opo-wiadań piłkarskich*. Warszawa : G+J Gru-ner+Jahr Polska, cop. 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

FITZGERALD M., TAYLOR P.: *Waga startowa : jak zeszczupłeć, by poprawić wyniki sportowe : plan 5 kroków dla spor-towców wytrzymałościowych* / [aut. prze-pisów kulinarnych Pip Taylor]. Zielonka : „Inne Spacery – Sembrador”, 2012. Sygn.: W 45505; CZYT. 796.61

FORBRICH R.: *Spowiedź Fryzjera czyli Cała prawda o polskim futbolu ostatnich lat* / wysłuchał i spisał A. Godlewski]. Łódź : „Watek”, 2011. Sygn.: W 45599-45600; CZYT. 796.332

FRANCZAK L.: *Bieg nad Olimpią* / [red. Z. Chlewiński, W. Chrobot]. Płock : „Korepetytor” - Marian Gałczyński, 2010. Sygn.: CZYT. 82

GASILEWSKI J., ISKRA J., SZEPELAWY M.: *Lekkoatletyka dla instruktorów* / pod red. J. Iskry ; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu. Racibórz : Wydaw. PWSZ, 2011. Sygn.: W 45101; CZYT. 796.42/.43

Gimnastyka : zarys historii, terminologia i systematyka : podręcznik dla studentów wychowania fizycznego / M. Nowak [i in.] ; Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp. Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej. Oddział w Gorzowie Wlkp., Polski Związek Akrobatyki Sportowej. Gorzów Wlkp. : [PTNKF. Oddz.], 2009. (Gimnastyka). Sygn.: W 45400; CZYT. 796.41

GÓRECKI Z.: *Wspaniałe lata wrocławskiej piłki nożnej 1945-1975*. Wrocław : Miejska Biblioteka Publiczna im. Z. Aren-towicza, 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

GÓRNA-ŁUKASIK K., GARBACIAK W.: *Szkolne wychowanie fizyczne* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. [Wyd. 4]. Katowice : Wydaw. AWF, 2012. Sygn.: W 45451-45469, 45846-45850; CZYT. 796.01

Jak biegać zdrowo / red. A. Przybylska, A. Peszek. [Warszawa] : Landie.pl, cop. 2011. Sygn.: W 45139-45140; CZYT. 796.42/.43

JANIAK A., KISIEL J.: *Działalność Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych jako organizacji międzynarodowej*. Kalisz : Wydaw. Uczelni PWSZ, 2011. (Zeszyt Naukowy / Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prezydenta

Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, ISSN 2082-9914 ; nr 24. Prace Naukowe Instytutu Zarządzania). Sygn.: CZYT. 796.42/.43

KALUŻNY K.: *Unihokej : zabawy i gry ruchowe* / Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wrocław : Wydaw. AWF, 2010. Sygn.: W 45410; CZYT. 796.3

KAŁOLEWSKI T., KAŁOLEWSKI J.: *Unia Swarzędz 1921-2011*. Swarzędz : SKS Unia Swarzędz, [2011?]. Sygn.: CZYT. 796(091)

KIEROŃSKI R., NOGA R.: *Tarnowski sport od A do Ż*. Tarnów : „S-Can”, 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

KINDZIUK S.: *90 lat futbolu w Siedlcach : sezon po sezonie*. Siedlce : Stow. „Tutajteraz”, 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

KISIEL K., JANIAK A., ŁUNIEWSKI M.: *Chód sportowy 2007*. Kalisz : Wydaw. Uczelni PWSZ, 2008. (Zeszyt Naukowy / Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu, ISSN 2082-9914 ; nr 12. Prace Naukowe Instytutu Zarządzania). Sygn.: W 45326; CZYT. 796.42/.43

KOZŁOWSKI W.A.: *Dzieje piłki nożnej w Chełmie w latach 1919-2010*. Chełm : P.H.U. „Kingraff” Kinga Wójcicka, 2010. Sygn.: W 45115; CZYT. 796.332

KOZŁOWSKI W.A.: *Kazimierz Paweł Janczykowski i jego dokonania 1888-1972*. Wyd. 2 popr., rozz. i uzup. Chełm : [nakł. autora], 2011. Sygn.: W 45113; CZYT. 37.091

KRAŚNICKI K.: *Parada championów : na ringu i za kulisami*. Warszawa : „Colma 1908”, 2011. Sygn.: CZYT. 796.8

KRZEMIŃSKI M.: *Od karambola do pola : historia polskiego sportu bilardowego*.

- Kielce : „Mak Marketing”, 2010. Sygn.: CZYT. 796.3
- KULESZA J.A.: *Boks na igrzyskach olimpijskich*. [Cz.] 1, *Wielkie rozczarowanie (Melbourne 1956)*. Skierniewice : „Sigma”, 2011. Sygn.: CZYT. 796.8
- Kultura fizyczna w Polsce w latach 2008-2010* / Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Rzeszowie ; [oprac. M. Cierpiał-Wolan i in.]. Warszawa : GUS ; Rzeszów : US, 2011. (Informacje i Opracowania Statystyczne). Sygn.: CZYT. 796
- KUNICKI K., ŁAWECKI T., OLCHOWIK-ADAMOWSKA L.: *Euro 2012 : miasta i areny w Polsce : przewodnik*. Olszanica : „Bosz”, 2012. Sygn.: W 45475
- KUŚNIERZ C.: *Metodyka nauczania podstawowych technik samoobrony*. Opole : Of. Wydaw. PO, 2011. (Podręcznik Akademicki / Politechnika Polska). Sygn.: CZYT. 796.8
- LAFAY O.: *Skuteczne odżywianie w treningu i sporcie / współpr. P. Manolov*. Łódź : „Aha!” [właśc. „JK”], 2012. (Fit & Active). Sygn.: W 45375-45376; CZYT. 796:61
- LITKOWYCZ R., OLEX-ZARYCHTA D.: *Uczymy grać w koszykówkę : taktyka, technika, metodyka nauczania koszykówki w lekcjach wychowania fizycznego*. Cz. 1, *Indywidualny i zespołowy atak / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach*. Wyd. 2 popr. i uzup. Katowice : Wydaw. AWF, 2012. Sygn.: W 45307/Cz.1-45320/Cz.1, 45833/Cz.1-45836/Cz.1; CZYT. 796.323
- MARZEC H.: *Ze Śląska na olimpijskie areny : leksykon olimpijczyków śląskich*. Katowice : „Śląsk” : Stow. „Thesaurus Silesiae - Skarb Śląski”, 2011. Sygn.: CZYT. 796.032
- MECNER K.: *Mistrzostwa Polski w Siatkówce 1929-2010 : 10 lat Plus Ligi*. Warszawa : Profesjonalna Liga Piłki Siatkowej, 2011. Sygn.: CZYT. 796.325
- MEISSNER T.W.: *Dookoła świata na „Darze Pomorza” (1934-1935)*. Katowice : „KOS”, 2006. (Księgi Floty Ojczyzny, ISSN 1230-7092 ; t. 25). Sygn.: CZYT. 797.1/.2
- MONIK S., DOBROWOLSKI P.K., KOŁACZ A.: *Czarni : dzieje klubu z Radomia siatkówką pisane : 1921-2011*. Radom : Radomskie Centrum Siatkarskie „Czarni”, 2011. Sygn.: CZYT. 796.325
- „Na każde wezwanie...” : *pięćdziesiąt lat działalności Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego 1952-2002 : praca zbiorowa / pod red. A. Jonaka ; Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Zarząd Główny*. Kraków : Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK. Of. Wydaw. „Wierchy”, 2002. Sygn.: W 45322; CZYT. 796.5
- Najlepsi sportowcy niepełnosprawni / K. Durczok [i in.]*. Warszawa : Polski Zw. Sportu Niepełnosprawnych „Start” : Of. Wydaw. „ABA”, [2011?]. Sygn.: W 45239/+DVD; CZYT. 796.032
- NAWROT R.: *„Okoń”*. Poznań : „Red Box”, 2012. Sygn.: CZYT. 796.332
- NOGA R.: *Florian Kapala*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2011. (Asy Żużlowych Torów). Sygn.: CZYT. 796.6/.7
- NOWAK M.A., KURIAŃSKA-WOŁOSZYN J., PIEKARSKI R.: *Gimnastyka : ćwiczenia wolne, na równoważni i elementy kompozycji ruchu : podręcznik dla studentów i nauczycieli wychowania fizycznego / Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wlkp. Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu*. Gorzów Wlkp. : ZWKF poznańskiej AWF : [PTNKF], 2010. (Gimnastyka). Sygn.: W 45411; CZYT. 796.41

PELE: *Pele : autobiografia* / E.A. do Nascimento. Warszawa : Polityka Spółdz. Pracy, 2011. (Biblioteka Polityki. Kolekcja Piłkarska „Złota Jedenastka” ; 3). Sygn.: W 45544; CZYT. 796.332

PENNANT C., NICHOLLS A.: *Hooligans : historia angielskiej armii chuliganów*. Wejherowo : ASM, 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

PESZEK A., TASZ S.: *Freeride - marzenie każdego narciarza*. [Warszawa] : Landie.pl, cop. 2011. Sygn.: W 45572; CZYT. 796.9

PIASECKI T.: *65 lat Górnika Wałbrzych*. Wałbrzych : Wydaw. PWSZ im. Angelusa Silesiusa, 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

PIETRASZEWSKA J.: *Zmienność rozwojowa struktury morfologicznej jako wyznacznik możliwości funkcjonalnych dzieci i młodzieży w wieku 7-14 lat : wyniki wrocławskich badań longitudinalnych wiejskich populacji*. Wrocław : Wydaw. AWF, 2011. (Studia i Monografie Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, ISSN 0239-6009 ; nr 103). Sygn.: CZYT. 796.012

PIĘTA W.: *Gramy dalej : księga jubileuszowa : 80-lecie Polskiego Związku Tenisa Stołowego (1931-2011)*. Częstochowa : Stow. Przyjaciół Gaude Mater : Regionalny Ośrodek Kultury, 2011. Sygn.: CZYT. 796.3

Polo w Polsce 1911-2011 / [red. K. Zalasieńska, P.w Zalasieński]. Kraków : Lettra-Graphic na zlec. Fund. Sztuk Pięknych, cop. 2011. Sygn.: W 45522; CZYT. 798

POWAŁA-NIEDŹWIECKI M., WIERZBICKI J.: *Encyklopedia polskiego rugby : suplement 2, 2007-2009*. Lublin : „Best Print”, 2010. Sygn.: CZYT. 796.3

POWAŁA-NIEDŹWIECKI M., WIERZBICKI J.: *Encyklopedia polskiego rugby :*

suplement 2004-2006. Lublin : Przeds. Wydaw. Zw. Niewidomych „Print 6”, 2007. Sygn.: CZYT. 796.3

Prawne problemy sportu żużlowego / pod red. A.J. Szwarca. Poznań : Wydaw. Poznańskie, 2011. (Sport i Prawo / Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego ; 14). Sygn.: CZYT. 796.6/.7

Prawo sportowe i turystyczne : między regulacją a deregulacją / [red. M. Kaliński, M. Koszowski]. Kraków : [„AT Group”], 2011. Sygn.: CZYT. 796.06

Przepisy wspinaczki sportowej 2008-9 / [red. i oprac. T. Kugler ; Polski Związek Alpinizmu, Komisja Wspinaczki Sportowej PZA, International Federation of Sport Climbing]. Warszawa : PZA, 2008. Sygn.: CZYT. 796.5

PRZYBYLSKA A.: *Jak ćwiczyć prawidłowo? : ćwiczenia dla kobiet na siłowni i sali* / [zdj. A. Peszek]. [Warszawa] : Landie.pl, cop. 2011. Sygn.: W 45142-45143; CZYT. 796.8

RABY P.: *Legendy Formuły 1*. Ożarów Mazowiecki : Firma Księgarska Olesiejuk, cop. 2011. Sygn.: W 45538; CZYT. 796.6/.7

RYNKIEWICZ T.: *Kajakarstwo klasyczne*. Poznań : AWF, 2009. (Podręczniki / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0303-5107 ; nr 60). Sygn.: W 45251; CZYT. 797.1/.2

Science in swimming. [Vol.] 3 / ed. by K. Zatoń, M. Rejman, A. Kwaśna ; Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wrocław : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 37300/Cz.3

SIDOR D.: *Ironman dla każdego : nowoczesny podręcznik triathlonu, oparty na*

Projekcie IM 2010. Wrocław : „StoBieg”, 2011. Sygn.: W 45559; CZYT. 796

SŁOWIŃSKI P.: *Tygrys : opowieść o Jacku Dempseyu*. Warszawa : „Prószyński i S-ka”, 2003. Sygn.: CZYT. 796.8

SMOLKA S.: *Antoni Woryna*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2011. (Asy Żużlowych Torów). Sygn.: CZYT. 796.6/.7

SOWIŃSKI J.: *Zawisza Niebiesko-Czarny 1946-2011 : z biegiem lat, z biegiem dni... / współpr. P. Kowalski*. Bydgoszcz : Cywilno-Wojskowy Zw. Sportowy „Zawisza” : Pomorska Of. Wydawniczo-Reklamowa, 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

Sporty zimowe w tradycji polskiej kultury fizycznej : praca zbiorowa / pod red. L. Raka ; Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Sekcja Historii Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej. Częstochowa : Wydaw. AJD, 2011. Sygn.: CZYT. 796.9

Squash : [technika gry, sprzęt, porady dla grających, zasady gry] / [red. A. Zasieczny]. Warszawa : Of. Wydaw. „Alma-Press”, cop. 2011. (Poznań Gre). Sygn.: W 45602; CZYT. 796.3

STĘPIŃSKI M., DORNA M.: *Gra 1x1 w piłce nożnej w ataku*. Wrocław ; Długoleśka : MWW Mirosław Matoga, 2011. Współwyd.: *Gra 1x1 w piłce nożnej w obronie*. Sygn.: W 45134/+CD-45137/+CD; CZYT. 796.332

SYBIS J.: *Idol / [red. P. Kościółek, Ł. Harażny]*. [B.m.] : Orbis Pictus ; [Wrocław] : distr. Viva Communications, 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

SZAFKOWSKI Z.: *35 lat Gorzowskiego Związku Sportu Niepełnosprawnych „Start” (1976-2011) / [Lubuska Rada Olimpijska, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury*

Fizycznej. Oddział w Gorzowie Wielkopolskim]. Gorzów Wlkp. : [LRO], 2011. Sygn.: W 45324; CZYT. 796(091)

SZAFKOWSKI Z., JANECZEK S., BRAUER J.: *100 lat polskiego wioślarstwa na Gopie (1911-2011) / [Klub Wioślarski „Gopło” Kruszwica, Lubuska Rada Olimpijska]*. Kruszwica ; [Inowrocław : Firma Janusz Kunke], 2011. Sygn.: W 45260; CZYT. 797.1/.2

SZCZEPŁEK S.: *Mecze, które wstrząsnęły światem*. Warszawa : Polityka Spółd. Pracy, 2011. (Biblioteka Polityki. Kolekcja Piłkarska „Złota Jedenastka” ; 1). Sygn.: W 45541; CZYT. 796.332

SZNAJDER A.: *Marketing sportu*. Wyd. 2 zm. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2012. Sygn.: W 45283-45285; CZYT. 796.06

SZYMANOWSKI P.: *Mistrzostwa Europy 2012 : Polska - Ukraina, 8 czerwca - 1 lipca*. Warszawa : PHW „Arystoteles”, 2012. Sygn.: CZYT. 796.332

TATARCZUK J.: *Metodyka wychowania fizycznego : zagadnienia wybrane / Uniwersytet Zielonogórski*. Wyd. 2 uzup. Zielona Góra : Of. Wydaw. UZ, 2011. Sygn.: W 45606-45608; CZYT. 796.01

TRUNZ-CARLISI E.: *Kulturystyka : osobisty trener*. Warszawa : „RM”, 2011. Sygn.: W 45151-45152; CZYT. 796.8

TSATSOULINE P.: *Powrót odważników kulowych : eksplozywny trening z kettlami*. Łódź : „Aha!” [właśc. „JK”], cop. 2011. (Fit & Active). Sygn.: W 45589-45590; CZYT. 796.8

TUDGE S., CZAJKOWSKA A.: *Domowy fitness : zapomnij o siłowni : 48 ćwiczeń przedstawionych krok po kroku, 120 programów treningowych*. Warszawa :

„Muza”, 2011. Sygn.: W 45567-45568; CZYT. 796.8

TWARÓG M.: *Klub z Wielkiej Łąki : 90 lat Zwierzynieckiego Klubu Sportowego* / [Muzeum Historyczne Miasta Krakowa]. Kraków : MHK, 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

TYSON A., CLELLAND M.: *Sztuka pokonywania lodowców i ratowania ze szczylin*. Warszawa : „Sklep Podróżnika”, 2011. Sygn.: CZYT. 796.5

Uwarunkowania zarządzania sportem w olsce / red. nauk. B. Sojkin. Poznań : Wydaw. UE, 2011. (Zeszyty Naukowe / Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, ISSN 1689-7374 ; 197). Sygn.: CZYT. 796.06

WIELINGA R., COWCHER P., BERNABEI T.: *Jazda na rowerze : profesjonalnie o sporcie*. Warszawa : „Muza”, cop. 2011. Sygn.: W 45274; CZYT. 796.6/.7

WIERZBICKI J.: *Historia polskiego rugby 1920-1945*. Warszawa : Stow. „Tutajteraz” : Polski Zw. Rugby, 2011. Sygn.: CZYT. 796.3

WIERZBICKI J.: *Walka o przetrwanie*. [Cz. 1], *Historia siedleckiego rugby 1979-2004*. Lublin : Pręds. Wydaw. Zw. Niewidomych „Print 6” ; Siedlce : Stow. Kreatorów Unikalnej Niebanalnej Kultury „Skunks”, 2005. Sygn.: CZYT. 796.3

WIERZBICKI J.: *Walka o przetrwanie*. [Cz.] 2, *Historia siedleckiego rugby 2004-2009*. Siedlce : Stow. „Tutajteraz”, 2009. Sygn.: CZYT. 796.3

WILLIAMS K.: *Snooker : [główne techniki, sprzęt, rady dla początkujących, reguły gry]*. Warszawa : Of. Wydaw. „Alma-Press”, 2011. (Poznaj Grę). Sygn.: W 45597; CZYT. 796.3

WITCZAK M.: *Żółto-niebiescy : klub mameń miasta z morza*. [Cz.] 2. Gdynia : Gdyńska Of. Wydaw., 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

WOITAS-ŚLUBOWSKA D.: *Zachowania i czynniki ryzyka zdrowotnego i samooceńa zdrowia byłych sportowców*. Poznań : AWF, 2011. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 402). Sygn.: CZYT. 796:37

WOJCIECHOWSKI S.: *Zapomniane pokolenie : Polonia Bydgoszcz 1920-1949*. Bydgoszcz : [b.w.], 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

Wolontariat w edukacji, sporcie, w ruchu olimpijskim i paraolimpijskim / red. nauk. J. Nowocień, K. Zuchora ; Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Polska Akademia Olimpijska, Fundacja „Centrum Edukacji Olimpijskiej”. Warszawa : [AWF], 2011. Sygn.: CZYT. 796

Wybrane zagadnienia współczesnej biomechaniki : Międzynarodowy Kongres Polskiego Towarzystwa Biomechaniki, „Biomechanika „08”, Wrocław / pod red. T. Bobera i A. Siemieńskiego. Wrocław : Wydaw. AWF, 2008. Sygn.: W 45412; CZYT. 577

Wychowanie fizyczne dla szkolnej praktyki / red. T. Lisicki ; Urząd Miejski w Krotoszynie, Samorządowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Krotoszynie. Krotoszyn : SODN, 2011. Sygn.: CZYT. 796.01

WYŻNIKIEWICZ-KOPP Z.: *Słownik angielsko-polski letnich sportów olimpijskich / Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego i Turystyki w Białymstoku*. Białystok : Dział Wydaw. i Publikacji WSWFiT, cop. 2012. Sygn.: CZYT. 796.032

Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce. T. 1, *Dzieje kultury fizycznej i turystyki w Polsce w końcu XIX i XX w. : praca zbiorowa* / pod red. T. Drozdek-Małołepszej ; Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie. Częstochowa : Wydaw. im. S. Podobińskiego AJD, 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

Z najnowszych dziejów kultury fizycznej i turystyki w Polsce. T. 2, Kultura fizyczna i turystyka w Polsce w latach 1989-2010 : teoretyczne i praktyczne uwarunkowania kultury fizycznej i turystyki : praca zbiorowa / pod red. T. Drozdek-Małołepszej i J. Rodziejewicz-Gruhn ; Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie. Częstochowa : Wydaw. AJD, 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

Z wybranych zagadnień metodologii i organizacji kultury fizycznej oraz rehabilitacji i turystyki w Polsce / pod red. J. Dżerenia ; Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku. Płock : Of. Wydaw. Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica : Wydaw. Nauk. „Novum”, 2011. Sygn.: CZYT. 796

Zarządzanie polskim sportem w gospodarce rynkowej / red. nauk. B. Sojkin, Z. Waśkowski. Poznań : Wydaw. UE, 2011. (Zeszyty Naukowe / Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, ISSN 1689-7374 ; 168). Sygn.: CZYT. 796.06

Zarządzanie w wybranych obszarach sportu, turystyki i rekreacji / pod red. P. Halemby ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45083-45091; CZYT. 796.06

ZATOŃ M., HEBISZ R., HEBISZ P.: Fizjologiczne podstawy treningu w kolarstwie górskim / Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wrocław : Wydaw. AWF, 2011. Sygn.: W 45419; CZYT. 796.6/.7

Językoznawstwo, nauka o literaturze

BUCZAK M.: Stadiony w ogniu. Warszawa : „Tifoso”, 2011. Sygn.: CZYT. 82

DĄBKOWSKI G., MARCJANIK M.: Słownik synonimów i antonimów. Poznań : „Ibis”, 2012. Sygn.: CZYT. 81

DRABIK L., SOBOL E., STANKIEWICZ A.: Słownik idiomów polskich PWN. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2006. Sygn.: CZYT. 81

FABJAŃSKI M.: Bóg gra z 10 : 11 opowiadań piłkarskich. Warszawa : G+J Gruner+Jahr Polska, cop. 2011. Sygn.: CZYT. 796.332

FRANCZAK L.: Bieg nad Olimpią / [red. Z. Chlewiński, W. Chrobot]. Płock : „Korepetytor” - Marian Gałczyński, 2010. Sygn.: CZYT. 82

KŁOSIŃSKA A.: Słownik frazeologiczny PWN / oprac. A. Kłosińska. Wyd. 1, dodr. 4. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2011. Sygn.: CZYT. 81

WIŚNIAKOWSKA L.: Słownik wyrazów bliskoznacznych PWN. Wyd. 1, dodr. 6. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2011. Sygn.: CZYT. 81

WYŻNIKIEWICZ-KOPP Z.: Słownik angielsko-polski letnich sportów olimpijskich / Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego i Turystyki w Białymstoku. Białystok : Dział Wydaw. i Publikacji WSWFiT, cop. 2012. Sygn.: CZYT. 796.032

Geografia, opisy krajów, podróże

Baltów : w krainie dinozaurów : mapa turystyczna 1:25 000 / oprac. aut. i kartogr. K. Kałamucki, M. Meksuła, L. Grzechnik ; konsult. treści turyst. K. Furmanek [i in.]. Lublin : „Kartpol”, cop. 2005. (Regio / CartoMedia). Sygn.: K- 1524

Bieszczady : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / red. R. Trzmielowski ; oprac. kartogr. M. Maryniak. Wyd. 11. Kraków : Wydaw. Kartogr. „Compass”, 2011. Sygn.: W K- 1588-1589

Dolina Środkowej Pilicy : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / oprac. topogr. i turyst.

P. Banaszkiewicz. Kraków : Wydaw. Kartogr. „Compass”, 2010. Sygn.: K- 1525-1526

Dolnośląskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. B. Karlicka, A. Nadstawna, A. Wędrychowska. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1511

Geografia regionalna świata : wielkie regiony / pod red. J. Makowskiego ; aut. M. Czerny [i in.]. Wyd. 1, dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2008. Sygn.: W 45428; CZYT. 91

Geografia regionalna świata : wielkie regiony / pod red. J. Makowskiego ; aut. M. Czerny [i in.]. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2006. Sygn.: W 45429

Georóżnorodność i atrakcje geoturystyczne województwa małopolskiego : przewodnik, mapy geoturystyczne : [praca zbiorowa] / [pod red. B. Radwanek-Bąk ; aut. projektu B. Radwanek-Bąk i in.]. Wyd. 2. Kraków : Wydaw. Kartogr. „Compass”, 2011. Sygn.: W 45132/+2mapy

Gorce : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / red. P. Pietroń ; red. tekstu A. Kapłon na podst. materiałów A. Matuszczyka i J. Tomaszewicza. Wyd. 8. Kraków : „Compass”, 2010. Sygn.: K- 1527-1528

Gorgany, Połonina Krasna, Świdowiec : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / red. A. Kucera ; tekst A. Kucera, W. Hutyriak. Wyd. 3. Hradec Kralowe : „Aurius” ; Kraków : „Compass”, 2011. Sygn.: K- 1529-1530

Góry - człowiek - turystyka : księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Andrzejowi Matuszykowi w 75. rocznicę urodzin / pod red. P. Cybuli, M. Czyży i S. Owsianowskiej. Kraków : WSTiE : „Proksenia”, 2011. Sygn.: CZYT. 338.48-52

Góry Bystrzyckie i Góry Orlickie : skala 1:50 000 / red. G. Zwoliński ; tekst D. Wojciechowski ; kartogr. K. Dura [i in.]. Wyd. 3. Wrocław : Studio „Plan”, 2010. Sygn.: K- 1572-1573

Jesioniki : Pradziad, Śnieżnik, Jeseník : skala 1:50 000 / red. G. Zwoliński, D. Wojciechowski ; teksty K. Dura, D. Wojciechowski ; kartogr. R. Spiliszewska [i in.]. Wrocław : Studio Wydaw. „Plan”, 2007. Sygn.: K- 1570-1571

Jeziora Turawskie - wschodnie okolice Opola : skala 1:40 000 / red. G. Zwoliński ; teksty K. Dura ; kartogr. S. Namysł [i in.] ; współpr. P. Rościszewski. Wrocław : Studio Wydaw. „Plan”, 2006. Sygn.: K- 1569

Kaszuby : mapa turystyczna 1:75 000 / oprac. kartogr. „Kartografika” W. Wieczorek, K. Citko ; oprac. [tekstu] T. Darmochwał. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Mapa GPS / Demart). Sygn.: K- 1522-1523

Kazimierz Dolny i okolice na spacer i wycieczki : mapa turystyczna 1:25 000 / oprac. aut. i kartogr. K. Kałamucki [i in.]. Lublin : „Kartpol”, cop. 2011. Sygn.: K- 1578-1580

Koncepcje i problemy badawcze geografii : profesorowi Wiesławowi Maikowi w 70-lecie urodzin / red. K. Marciniak, K. Sikora, D. Sokołowski ; Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2011. Sygn.: CZYT. 91

Kraina Zalewu Wiślanego : Mierzeja Wiślana, Żuławy Wiślane, Wysoczyzna Elbląska, Pobrzeże Staropruskie : mapa turystyczna : skala 1:75 000 / tekst M. Oliwiecki. Gdańsk : „Eko-Kapio”, 2010. (Regio / CartoMedia). Sygn.: K- 1531

Krajeński Park Krajobrazowy : mapa turystyczno-krajoznawcza : skala 1:50 000 / oprac. kartogr. „Eko-Kapio”. Gdańsk :

- „Eko-Kapio”, 2009. (Regio / CartoMedia). Sygn.: K- 1583
- KUNICKI K., ŁAWECKI T., OLCHO-WIK-ADAMOWSKA L.: *Euro 2012 : miasta i areny w Polsce : przewodnik*. Olszanica : „Bosz”, 2012. Sygn.: W 45475
- KWACZONEK M.: *Rzeki Mazur i Suwalszczyzny : Biebrza i Sidra, Czarna Hańcza, Krutynia, Rospuda : [przewodnik kajakowy]*. Bielsko-Biała : „Pascal”, cop. 2008. (Przewodnik FAN Funkcjonalny, Aktywny, Niezbędny). Sygn.: W 45253-45498
- Lubelskie : mapa województwa 1:250 000* / oprac. B. Karlicka, A. Nadstawna, A. Wędrychowska. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1533-1534
- Lubuskie : mapa województwa 1:250 000* / oprac. A. Nadstawna, A. Wędrychowska. Warszawa : „Demart”, cop. 2009. (Region / Demart). Sygn.: K- 1512
- Łódzkie : mapa województwa 1:250 000* / oprac. A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1521
- Łódź i okolice : mapa turystyczna : skala 1:50 000* / red. D. Faustmann ; oprac. kartogr. P. Banaszkiewicz. Kraków : „Compass”, 2008. Sygn.: K- 1535
- Małopolskie : mapa województwa 1:250 000* / oprac. B. Karlicka, A. Nadstawna, A. Wędrychowska. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1536
- Mazowieckie : mapa województwa 1:250 000* / oprac. A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1537
- MEISSNER T.: *Dookoła świata na „Darze Pomorza” (1934-1935)*. Katowice : „KOS”, 2006. (Księgi Floty Ojczystej, ISSN 1230-7092 ; t. 25). Sygn.: CZYT. 797.1/.2
- Okolice Opola - część południowa : skala 1:40 000* / red. G. Zwoliński ; teksty K. Dura ; kartogr. S. Namysł, K. Dura, D. Wojciechowski ; współpr. P. Rościszewski. Wrocław : Studio Wydaw. „Plan”, 2006. Sygn.: K- 1567
- Okolice Sandomierza : mapa turystyczna : skala 1:50 000* / red. J. Korpak. Kraków : „Compass”, 2011. Sygn.: K- 1538
- Opolskie : mapa województwa 1:250 000* / oprac. A. Nadstawna, A. Wędrychowska. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1513
- Park Krajobrazowy Dolina Słupi : mapa turystyczna 1:50 000* / oprac. kartogr. B. Szabowski, A. Kowalska. Wyd. 2. Gdańsk : „Eko-Kapio”, 2007. (Regio / CartoMedia). Sygn.: K- 1539, 1581
- Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego : od Przemyśla po Sanok, Przemyśl, Kałwaria Paclawska : mapa turystyczno-krajobrazowa 1:50 000* / oprac. aut. i kartogr. R. Szelest, K. Kałamucki, K. Nieścioruk. Lublin : „Kartpol”, cop. 2010. Sygn.: K- 1576-1577
- Park Narodowy Ujście Warty - królestwo ptaków : mapa turystyczna 1:50 000*. Wyd. 2. Zielona Góra : Zakł. Kartogr. „Sygnatura”, 2010. Sygn.: K- 1574-1575
- Podhale, Tatry, Orawa, Spisz : mapa turystyczna : skala 1:50 000* / red. D. Faustmann. Wyd. 3. Kraków : Wydaw. Kartogr. „Compass”, 2011. Sygn.: K- 1540-1541
- Podkarpackie : mapa województwa 1:250 000* / oprac. B. Karlicka, A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1542

Podlaskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1514

Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie - część wschodnia : mapa turystyczna 1:50 000 / oprac. aut. i kartogr. P. Cebrykow, L. Grzechnik, K. Kałamucki. Lublin : „Kartpol”, cop. 2002. Sygn.: K- 1584-1585

Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie - część zachodnia : mapa turystyczna 1:50 000 / oprac. aut. i kartogr. P. Cebrykow, L. Grzechnik, K. Kałamucki. Lublin : „Kartpol”, cop. 2011. (Regio / CartoMedia). Sygn.: K- 1543

Pojezierze Olsztyńskie - część południowa : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / red. R. Trzmielewski ; oprac. kartogr. P. Pietroń. Kraków : Wydaw. Kartogr. „Compass”, 2011. Sygn.: W K - 1544

Pojezierze Olsztyńskie - część północna : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / red. R. Trzmielewski ; oprac. kartogr. P. Pietroń. Kraków : Wydaw. Kartogr. „Compass”, 2011. Sygn.: K- 1545

Południowe okolice Warszawy : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / red. D. Faustmann ; oprac. kartogr. i topogr. J. Parzewski ; aut. tekstu W. Sobociński, M. Jerliński. Kraków : „Compass”, 2009. Sygn.: K- 1546-1547

Pomorskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. B. Karlicka, A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1515

Powiat dzierzoniowski : skala 1:50 000 / red. G. Zwoliński ; kartogr. R. Spiliszewska [i in.]. Wrocław : Studio Wydaw. „Plan”, [2005?]. Sygn.: K- 1566

Powiat krapkowicki i okolice : mapa atrakcji : skala 1:40 000 / red. G. Zwoliński ;

teksty K. Dura ; kartogr. R. Spiliszewska, S. Namysł, K. Dura. Wrocław : Studio Wydaw. „Plan”, [2005?]. Sygn.: K- 1568

Przedgórze Sudeckie : Wzgórza Bielawsko-Niemczańskie, Wzgórza Strzebińskie : skala 1:50 000 / red. D. Wojciechowski ; tekst K. Dura. Wrocław : Studio Wydaw. „Plan”, [2005?]. Sygn.: K- 1564-1565

Puszcza Augustowska : szlak wodny Czarnej Hańczy i Kanału Augustowskiego : mapa turystyczna 1:70 000 / oprac. red. T. Popławski. Białystok : „Atikart”, [2006]. (Regio / CartoMedia). Sygn.: K- 1548-1549, 1586

Pyskowice : plan miasta : skala 1:10 000 / oprac. A. Matuszczak, S. Pawelec. Wyd. 2. Katowice : Wydaw. Kartogr. PGK, 2002. Sygn.: K- 1587

Suwalszczyzna : mapa turystyczna 1:75 000 / oprac. kartogr. „Kartografika” E. Łodzińska, D. Mackiewicz, W. Wieczorek ; oprac. wydaw. i techn. A. Nadstawna, A. Wędrzychowska, P. Wójcik. Warszawa : „Demart”, cop. 2011-2012. (GPS / Demart). Sygn.: K- 1550-1551

Śląskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. A. Nadstawna, B. Karlicka. Warszawa : „Demart”, 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1516

Świętokrzyskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. A. Nadstawna, P. Wójcik. Warszawa : „Demart”, cop. 2012. (Region / Demart). Sygn.: K- 1517

Tatry w całości : Podhale od Nowego Targu po Zakopane : mapa turystyczna 1:50 000, 1:100 000 / oprac. aut. i red. M. Siwicki ; tekst R. Siwicki. Wyd. 9. Zielona Góra : Zakł. Kartogr. „Sygnatura” ; Warszawa ; Zakopane : Wydaw. Kartogr. „Polkart” Anna Siwicka, 2011. Sygn.: K- 1552

UMIŃSKI J.: *Bydgoszcz : przewodnik*. Wyd. 2 zm. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, cop. 2007. Sygn.: W 45613

Użański Park Narodowy, Bieszczady Wschodnie, Poł. Równa : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / oprac. red. „Aurius” ; tekst A. Kucera. Hradec Kralowe : „Aurius” ; Kraków : Wydaw. Kartogr. „Compass”, 2011. Sygn.: K- 1553-1554

W sercu Jury - powiat zawierciański zaprasza : mapa turystyczna : skala 1:75 000 / red. R. Trzmielewski ; oprac. kartogr. T. Ślusarczyk. Wyd. 4. Kraków : „Compass”, [2009?]. Sygn.: K- 1590-1592

Warmińsko-Mazurskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1518

Wielki atlas świata / red. atlasu K. Stałęga, M. Wieczorek, P. Wójcik ; oprac. i red. map G. Ajdacki [i in.]. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. Sygn.: CZYT. 91

Wielkopolskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2011. (Region / Demart). Sygn.: K- 1519

WOJTYŚ P.: *Z sercem w plecaku czyli Wędrowki po drogach i bezdrożach ziemi świętokrzyskiej i sandomierskiej : Góry Świętokrzyskie : wokół Pasma Głównego - Żeromszczyzna : przewodnik turystyczny*. Kielce : „Graftur”, 2011. Sygn.: W 45348-45349

Woliński Park Narodowy : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / oprac. D. Jonczyk [i in.] ; tekst R. Kotla. Jelenia Góra : Wydaw. Turystyczne „Plan”, 2007. Sygn.: K- 1562-1563

Wysoczyzna Elbląska : atrakcje turystyczne : mapa turystyczna 1:40 000 / oprac.

kartogr. J. Kamińska [i in.]. Gdańsk : „Eko-Kapio”, 2010. Sygn.: K- 1582

Wyżyna Miechowska : mapa turystyczna : skala 1:60 000 / red. J. Korpak ; weryf. treści turyst. K.J. Pucek. Kraków : „Compass”, 2009. Sygn.: K- 1555-1556

Zachodniopomorskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. B. Karlicka, A. Nadstawna, A. Wędrychowska. Warszawa : „Demart”, cop. 2010. (Region / Demart). Sygn.: K- 1520

Historia, biografie

CAIOLI L.: *Ronaldo : obsesja doskonałości / [wstęp J. Dudek].* Kraków : „Sine Qua Non”, 2012. Sygn.: W 45497; CZYT. 796.332

KIEROŃSKI R., NOGA R.: *Tarnowski sport od A do Ż*. Tarnów : „S-Can”, 2011. Sygn.: CZYT. 796(091)

KOZŁOWSKI W.A.: *Kazimierz Paweł Janczykowski i jego dokonania 1888-1972*. Wyd. 2 popr., rozsz. i uzup. Chełm : [nakł. autora], 2011. Sygn.: W 45113; CZYT. 37.091

MARZEC H.: *Ze Śląska na olimpijskie areny : leksykon olimpijczyków śląskich*. Katowice : „Śląsk” : Stow. „Thesaurus Silesiae - Skarb Śląski”, 2011. Sygn.: CZYT. 796.032

NAWROT R.: *„Okoń”*. Poznań : „Red Box”, 2012. Sygn.: CZYT. 796.332

Nietypowe migracje Polaków w XIX-XXI wieku / red. nauk. A.M. Kargol i W. Masiarz. Kraków : Krakowskie Tow. Edukacyjne – Of. Wydaw. AFM na zlec. Krakowskiej Akad. im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2011. Sygn.: MCZYT 45223

NOGA R.: *Florian Kapala*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2011. (Asy Żużlowych Torów). Sygn.: CZYT. 796.6/.7

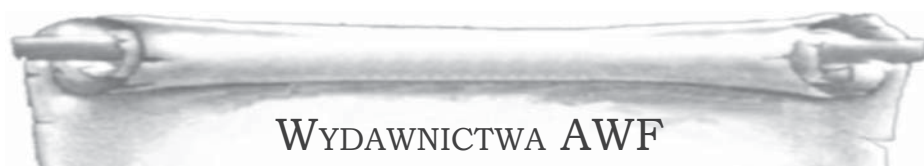
PELE: *Pele : autobiografia* / E.A. do Nascimento. Warszawa : Polityka Spółdz. Pracy, 2011. (Biblioteka Polityki. Kolekcja Piłkarska „Złota Jedenastka” ; 3). Sygn.: W 45544; CZYT. 796.332

RABY P.: *Legendy Formuły 1*. Ożarów Mazowiecki : Firma Księgarska Olesie-

juk, cop. 2011. Sygn.: W 45538; CZYT. 796.6/.7

SŁOWIŃSKI P.: *Tygrys : opowieść o Jacku Dempseyu*. Warszawa : „Prószyński i S-ka”, 2003. Sygn.: CZYT. 796.8

SMOŁKA S.: *Antoni Woryna*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2011. (Asy Żużlowych Torów). Sygn.: CZYT. 796.6/.7

R. Litkowycz, D. Olex-Zarychta

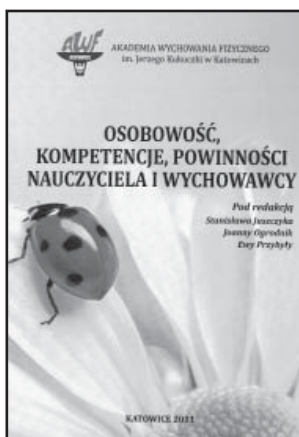
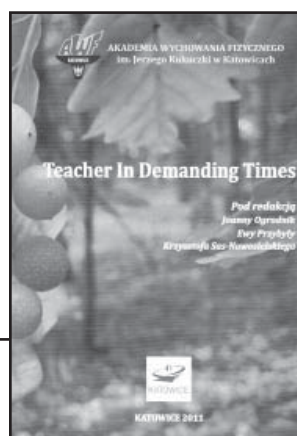
Uczymy grać w koszykówkę: taktyka, technika, metodyka nauczania koszykówki w lekcjach wychowania fizycznego.

Cz. 1, Indywidualny i zespołowy atak
2012

*Teacher in demanding times: modern teacher
- the ideal and the real*

**Pod red. J. Ogrodnik, E. Przybyły,
K. Sas-Nowosielskiego**

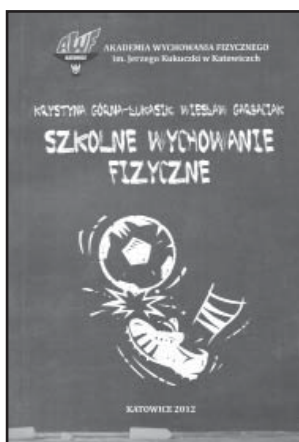
2011

Osobowość, kompetencje, powinności nauczyciela i wychowawcy: współczesny nauczyciel - ideał i rzeczywistość

**Pod red. S. Juszczak, J. Ogrodnik,
E. Przybyły**

2011

K. Górna-Łukasik, W. Garbaciak

Szkolne wychowanie fizyczne

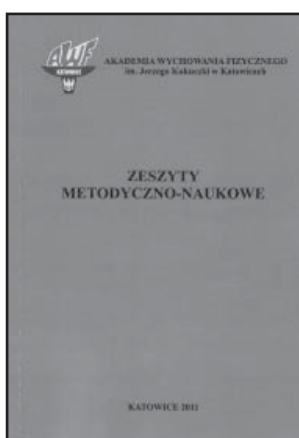
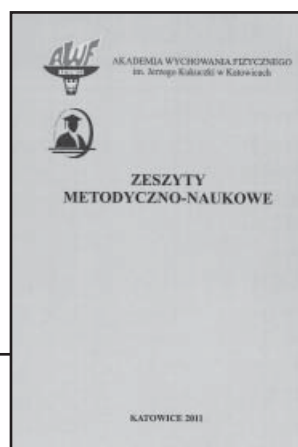
2012

Zeszyty Metodyczno-Naukowe

Nr 30, 2011

Studiów doktoranckich

Pod red. Stanisława Poprzęckiego

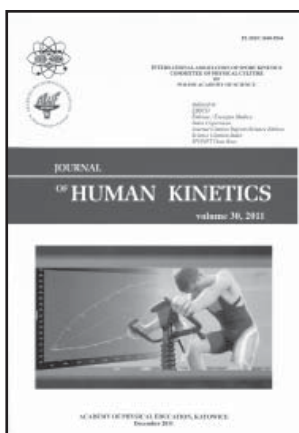

Zeszyty Metodyczno-Naukowe

2011, 31

*Naukowe aspekty treningu sportowego
w pływaniu*

Pod red. J. Cholewy

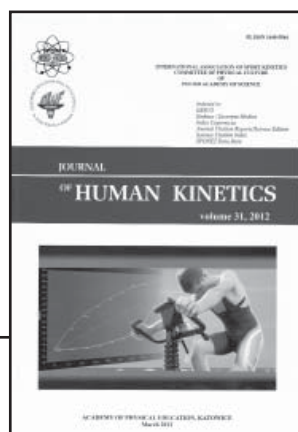

Journal of Human Kinetics

Vol. 30, 2011

Journal of Human Kinetics

Vol. 31, 2012

PLAN WYDAWNICZY NA 2012 ROK

Wydawnictwa zwarte

1. Cholewa J. *Turystyczne szlaki kajakowe województwa śląskiego*
2. Cholewa J. *Postępowanie rehabilitacyjne w chorobie Parkinsona*
3. *Current Research in Motor Control IV*. Red. Juras G., Słomka K.
4. Czuba M. *Wpływ hipoksji normobarycznej na wydolność fizyczną oraz możliwości wysiłkowe zawodników dyscyplin wytrzymałościowych – rozprawa hab.*
5. Górna-Łukasik K., Garbaciak W. *Szkolne wychowanie fizyczne*. Wyd. IV
6. Groffik D. *Aqua-fitness : metodyka prowadzenia ćwiczeń muzyczno-ruchowych w wodzie*
7. Grządziel G. *Piłka siatkowa : podstawy treningu*
8. Halemba P. *Rozwój kultury fizycznej i turystyki osób niepełnosprawnych w Polsce*
9. Halemba P., Kucharski M. *Marketing w profesjonalnych klubach sportowych*
10. Hyski M. *Funkcje hotelarskie zabytkowych obiektów zamkowych*
11. Iskra J. *Badania naukowe w biegach przez płotki*
12. Król H. *Biomechaniczne aspekty wykonywania ćwiczeń specjalnych w doskonaleniu techniki sportowej*
13. Kuszewski M. *Rola sztywności wybranych mięśni kompleksu biodrowo-miedniczego w procesach stabilizacji – rozprawa hab*
14. Malewski K. *Walory przyrodnicze i rekreacyjne Katowickiego Parku Leśnego*
15. Maszczyk A. *Analiza dynamiki zmienności światowych wyników wybranych konkurencji lekkoatletycznych w latach 1952-2011 oraz ich pre-*

- dykcja w oparciu o Szeregi Czasowe, metodę Monte Carlo i Modelowanie Neuronowe – rozprawa hab.
16. Matyja M. *Neurorozwojowa ocena wad postawy ciała u dzieci w wieku szkolnym*
 17. Mikołajec K. *Wpływ różnego typu wysiłków na zdolność utrzymania równowagi i kontrolę sensomotoryczną – rozprawa hab.*
 18. Mrozowicz K. *Zarządzanie strategiczne przedsiębiorstwem w świetle działań operacyjnych sieciowej organizacji hotelarskiej*
 19. Mrozowicz K., Halemba P. *Kierowanie ratownictwem górskim : psychospołeczne oraz organizacyjne aspekty zarządzania bezpieczeństwem w górach*
 20. Nowak A.M. *Skrypt do nauczania języka włoskiego*
 21. Opara J. *Fizjoterapia w stwardnieniu rozsianym*
 22. Ponczek M. *Leksykon samodzielnych pracowników naukowych AWF Katowice*
 23. Poprzącki S., Zając A. *Biochemiczne podstawy wysiłku fizycznego i sportu*
 24. Słomka K. *Wpływ wysiłku fizycznego na wybrane aspekty koordynacji ruchowej – rozprawa hab.*
 25. Socha S., Socha T. *Rola Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach w rozwoju sportów zimowych*
 26. *Sporty śnieżne – wybrane aspekty przygotowania motorycznego oraz aktualne problemy badawcze.* Juras G. i in.
 27. Stachura A., Płatek L. *Pływanie w szkole podstawowej*
 28. Strzyżewski S. *Proces kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej*
 29. Tomik R. *Organizacja sportu szkolnego : materiały do ćwiczeń dla studentów kierunku wychowanie fizyczne*
 30. *Wieloaspektowe zarządzanie organizacjami sportowymi i turystycznymi : praktyka i teoria.* Grzegane-Więcek B. i in.
 31. Zwierzchowska A. *Zmienność morfologiczna a wybrane aspekty rozwoju funkcjonalnego niesłyszących w wieku 10-18 lat w badaniach semilongitudinalnych*

Wydawnictwa ciągłe

1. „Journal of Human Kinetics”. Vol. 31, 32, 33, 34, suplement
2. „Zeszyty Metodyczno-Naukowe”. Nr 32, 33

Rezerwa

1. Halemba P. *Źródła do dziejów narciarstwa polskiego w materiałach PTT*
2. Mezner K., Grządział G. *Siatkarskie puchary*
3. Tomik R., Mikrut G. *Organizacyjne i prawne aspekty wychowania fizycznego i turystyki szkolnej*